

VILLAT

PRAMID

DEO FELIO

FRSQUETIS

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

COMPLUTI

Ioannes Iuignez à Eduardis

excudebat

1569

COMMENTARIUS
IN DVOS LIBROS
ARISTOTELIS DE ORTV,
atque interitu.

PRÆTEREA

*Questiones quæ ex his libris accipi possunt in contrariam
partem disputatæ.*

Autore Gasparo Cardillo Villalpandeo Segobienfi
Doctore Theologo.

Ad Illustrem Virum Antonium Piresium
Philippi Catholici Regis nostri a Se-
cretis rerum Itatus.

IESVS EST SPES MEA.
*Si quid mirabile, pones inuitus
Reddituro satis.*

COMPLVTI.

Ex typographia Ioannis de Villa noua.
Anno Domini 1569.

Cum Priuilegio Regis.

COMMENTARIVS
IN DVOS LIBROS

ARISTOTELIS DE ORTV

AD INTERITVM

PRÆFATIO

Antoni Piresii Philippi catholici Regis nostri a secretis rerū status, Gasparis Cardilli Villalpandei Segob. in duos libros Aristotelis De ortu atque interitu, Præfatio.

Antoni Piresii Philippi catholici Regis nostri a secretis rerū status, Gasparis Cardilli Villalpandei Segob. in duos libros Aristotelis De ortu atque interitu, Præfatio.

Antoni Piresii Philippi catholici Regis nostri a secretis rerū status, Gasparis Cardilli Villalpandei Segob. in duos libros Aristotelis De ortu atque interitu, Præfatio.

Antoni Piresii Philippi catholici Regis nostri a secretis rerū status, Gasparis Cardilli Villalpandei Segob. in duos libros Aristotelis De ortu atque interitu, Præfatio.

COMPTIA

Antoni Piresii Philippi catholici Regis nostri a secretis rerū status, Gasparis Cardilli Villalpandei Segob. in duos libros Aristotelis De ortu atque interitu, Præfatio.

Antoni Piresii Philippi catholici Regis nostri a secretis rerū status, Gasparis Cardilli Villalpandei Segob. in duos libros Aristotelis De ortu atque interitu, Præfatio.

Antoni Piresii Philippi catholici Regis nostri a secretis rerū status, Gasparis Cardilli Villalpandei Segob. in duos libros Aristotelis De ortu atque interitu, Præfatio.

Ad illustrem, & virtutis ac literarum orna-
MENTIS CLARISSIMUM VI-
rum Antonium Piresiū Philippi catholici Regis
nostri a secretis rerū status, Gasparis Cardilli
Villalpandei Segob. in duos libros Ari-
stotelis De ortu atque interi-
tu, Præfatio.

IBROS Aristotelis de ortu, & interitu nostris cō-
mentarijs illustratos atque auctos quæstionibus de re
eadem, cum in vulgus emittere, & communicare stu-
diosius bonarum artium hominibus cuperemus illustris
Antoni tuo potissimum nomini consecrare, in ani-
mum induximus. Id, vt faceremus, multæ nos grauissi-
mæ causæ, rationesque compulerunt: quarum lingula
tantum per se valent, iudicio meo, vt nō modo, me, quem ipsa natura re-
rum admodum potens, tacitis quibusdam stimulis, veluti facibus subie-
ctis, ad obsequiū tui ardentissime concitat, & inflāmat, sed alium quem
uis, nisi tibi admodum Repugnantem animum gerat, facile permouere
possint, vt tantam istam virtutem tuam, tam insignem, admirabilemque
prudentiam, cum bonarum artium cognitione, atque scientia coniunctā
plurimum admiretur, laudetque.

Quanti tu facias eos viros, qui præclaris suis scriptis de hominum ge-
nere bene mereri student, ex familiaribus, & literarijs sermonibus, quos
ego tecum, magna cum voluptate mea sepe numero contuli, non obse-
re intellexi. Scio etiam quibus verbis, quanta orationis facundia, quæ
tibi natura, tum arte plurima contigit, ad laborem perferendum eos
homines hortari consueveris, qui, vel difficultate perterriti, v, ipso rerū
pondere oppressi in medio cursu virtutis animum despōdent ac sese cō-
tinuo victos fateri, volunt. Scio tandem quibus beneficijs studiosos bo-
narum artium prosequaris. Nec enim ita te comparasti, vt quorundam
hominū qui plus iusto sibi arrogant, cum sint ignauissimi, sententiā pro-
bare vsquam velles, aut posses, qui nescio qua insania correpti, & furorē
mentis agitati prorsus inutilem, & superuacaneam esse ferūt illam ope-
ram, quam viri alioqui doctissimi his temporibus libris scribendis, atq;
inuulgandis impendunt. Quasi vero omnis generis scriptorum diligen-
tiam, atque industria vllō tempore ynquam tantopere nobis fuerit ne-
cessaria, quā hoc sit cum quorundam deprauatorum hominum, & am-
bitioni, atque gloriæ seruentium culpa, effectum est, vt omnes ferē artes
bonæ, & sanctissimæ disciplinæ vel omnino pessum ierint, vel contami-
natæ, conspurcatæque sint. Nec vident literarū ossores strenui, hoc enim
§ 2 nomi-

Epistola.

nomine libenter eos appellabo quamdiu in hoc perniciosissimo errore perstiterint, libris subinde aditis, ut cetera comoda taceam, illud efficit, quod est sane maximum, & ad comparandas purius, atque expeditius disciplinas summopere necessarium, ut veteres disciplinae, atque artes late patentes in compendium redigantur: obscura splendorem accipiant: quae videbantur, extra chorum saltare, ut est in proverbio, in ordinem referantur, quae barbari barbare scripta nobis reliquere, doceantur latine, id est suo, convenientique sermone tradantur. Denique ab alijs inuente artes ingenue pro dignitate explicentur. Nemini enim obscurum esse potest, interdum sic accidere, ut ciborum bona pars eo solum nomine quod bene condita sit, delicatis & fastidientibus stomachis probetur.

Tu vero proprio periculo comperisti Antoni clarissime quam ingeniter utilitates hominibus adferat bonarum disciplinarum atque artium cognitio, qui ut illam absolutam, atque perfectam a summis viris, quibus te optimus, & sapientissimus pater tuus & in omni genere rerum maximus erudiendum dedit, perdocereris, ab incunte etate bonam a Europae partem discendi gratia peragrasti. Plurimas noctes duxisti infomnes: dies plurimos magnorum virorum colloquijs tribuisti. Variarum gentium, apud quas non sine summa laude, atque incremento virtutis diu versatus es, accuratissime ingenium explorasti: tibi quae esset ex usu ex eisdem periculum fecisti. Denique tempus quod ista etate, plerique oes ludis, iocis, confabulationibus, molioribus etiam voluptatibus dare solent, libris euoluendis, atque audiendis viris excellentibus impedisti. Videbas enim nullam esse maiorem voluptatem, aut quae naturae hominum magis accommodata sit, quam quae ex studijs bonarum artium percipitur, ad quas natura ipsa composita atque effecta sumus.

Ex huiusmodi autem studijs, quae tu a teneris annis strenuissime conluisisti isto ingenio, & fortuna, in qua partim paterna virtus, quae ad res omnes maxima semper habita est, praesertim vero ad obsequia regibus nostris in rebus maximis praestanda, partim tua, quae tamquam fulgentissimum sydus emicat, te collocavit, digna oblectamenta cepisti: illa etiam tibi magnum emolumentum, atque praesidium attulerunt, ad secundas, atque aduersas res, quae tibi intenera ista etate plurimae contigerunt: equo animo perferendum. Ad tractandos animos hominum dextere, ac pro dignitate: eosdemque in officio retinendum, siue publicam, siue priuata negotia agenda tibi sint, in quibus tu quidem non ex officio modo, sed cum est etiam alienis commodis prospiciendum, occupari libenter soles. Ergo cum te illis naturae atque artis praesidijs & ornamento praeditum esse intelligam, quibus de aliorum studijs optime, atque incorrupte possis iudicare: atque is sis, qui propter summam, quam in his humanioribus disciplinis eruditionem est consecutus, atque etiam propter eam personam, quam rebus maximis praefectus apud regem nostrum substines, possis, atque velis, si res poscat, operemferre: insuper me non vulgaribus beneficijs deuinxeris: postremo huius libri peculiari ea ratione tibi debeantur, quod eosdem dum Aristotelem interpretor, publicis, & priuatis praelectionibus ex me audieris.

Epistola.

audieris. Ut ergo quanti te faciam provirili mea portione apud oes mortales testatum reliquam, statui commentarios meos in duos illos elegantissimos libros de ortu, atque interitu tibi dicare. Hos tu Antoni optime eo animo suscipe, quo traduntur a me: hoc est hilari, atque grato.

In his autem libris explicandis, ne te id lateat, illud consilium sequuti sumus, ut non satis putarem nuda commentaria publicare, adiecimus disputationes illas, quae in Academijs bene institutis de his rebus haberi solent. Cuiusmodi scribendi ratio, tametsi nunquam mihi non magno preprobata sit: certe hoc tempore probatur maxime: ut propositis exemplis discamus, qua ratione manus cum hoste nobis conferendae sint, & dimicandum pro veritate, quae cum sit in profundo demersa, ut aiebat Democritus, in conspectum hominum disputando convenientissime reuocatur: hanc ipsam minori negotio Reperiemus, si iura prius, ut Aristoteles inquit, audiantur, id est, si rationes in contrariam partem in medium productae examinentur diligenter. Quamquam in ea re modum tenere conati sumus, ne si pertinacius contendamus, aut plus iusto altercemur, quod saepe fit, veritatem, quam quaerimus, amittamus. Ceterum cum controversiam dirimimus aut de quaestione proposita nostram sententiam pronunciamus, raro citamus autores, ne, quod accidit plerumque, studio partium in luce positam quispiam veritatem contemnat. Quam rationem interpretandi secuti etiam sumus, cum Aristotelis dialecticam & octo illos libros admodum obscuros de physica auscultatione explicaremus. Eandem quoque seruamus in illis alteris, quos volente deo, breui in lucem daturi sumus, de caelo atque anima: tametsi non ignorem, quot, & quantae molestiae mihi deorando sint quantique sumptus tolerandi si praestare velim, quod polliceor: leues tamen Antoni Praestantissime molestias oes, sumptusque putabo, modo sit unde illos facere possim, fretus ope tua & patrocinio animatus. Vale copluti ex bibliotheca nostra octavo Kal. Aprilis. An. d. lxxviij.

Simonis Cugnæ ad Gasparem Cardillum

Villalpandæum.

Epigramma.

*Dum magni referas nature arcana magistri,
Et penitus mentem pandis Aristotelis,
Dumq; quid interitum, dum quia sit differis ortus,
Et quo res soleant nasci & obire modo,
Mystica dum sophia Villalpandæe recludis
Præcepta ingenio mirè adapertha tuo,
Interit excellens doctorum fama virorum,
Et paris æternum nomen in orbe tibi.
Nam veluti alterius res quælibet interit ortus
Quodq; prius fuerat non manet ulterius:
Sic tibi doctorum scribenti turba virorum
Cecit. proq; suis tam tua scripta probat.
Viq; vel occiduis cum sol se pandit in oris,
Vel roseo optatum promit ab orbe diem,
Æternus viroq; solet splendescere in orbe,
Et rosei ostendit vultus ubiq; iubar:
Sic tua siue ipse interitum. siue arduus ortum
Cardille explanes, gloria ubiq; viget.
Iure igitur miris celebrat te laudibus orbis,
Omnia qui mira dexteritate facis.*

EL REY.

Or quanto por parte de vos Gaspar Cardillo de Villalpã do Doctor en Santa Theologia, residete en la vniuersidad dela villa de Alcalá de Henares nos ha sido hecha relación que vos auades hecho dos libros de comentarios de Aristoteles de ortu adque interitum, los quales eran muy vti e sy prouechosos en los q̄les auades gastado mucho tiempo y tenido en ello mucho trabajo a tanto lo qual nos suplicastes o suplicamos licencia y facultad para imprimir los, y juntamente con la dicha licencia preuilegio para que por el tiempo que nuestra merced y voichad fuere, ninguna otra persona de los nuestros reynos y señorios pudiesen imprimir ni vender so graues penas, o como la nuestra merced fuese, lo qual visto por los del nuestro consejo, por quanto en los dichos libros se hizieron las diligencias que la pragmática por nos agora nueuamente hecha dispone, fue acordado que deuiamos mandar dar esta nuestra cedula en la dicha razon y nos tuuimos lo por bien. Por lo qual vos damos licencia y facultad para que qualquier impressor de estos nuestro reynos pueda imprimir y imprimir los dichos libros que de suso se haze mencion sin que por ello cayga ni incurra en pena alguna, y para que por tiempo de diez años primeros siguientes, que corran y se quenten desde el dia de la data desta nuestra cedula en adelante, a vos el dicho Gaspar Cardillo: o la persona q̄ vuestro poder ouiere, podays imprimir y veder los dichos libros y mandamos q̄ persona alguna sin vuestra licencia durante el tiempo de los dichos diez años no los pueda imprimir ni veder so pena de perder todos los libros q̄ ouiere imprimido y mas veynete mil maravedis para nuestra camara, y mandamos q̄ despues de impresos no se puedan veder ni vedan sin q̄ primero se traygan al nuestro consejo juntamente con los originales q̄ en el fuere vistos q̄ vā rubricados y firmados en sin dellos de Domingo de Cauala nuestro escriuano de camara de los q̄ residē en el nuestro consejo para que se vea la dicha impresiō, si esta conforme a los originales, y se tasse el precio porque se ouieren de vender cada volumen so pena de caer e incurrir en las penas cōtenidas en la dicha pragmática y leyes de nuestros reynos, y mandamos a los del nuestro consejo presidente y oydores de las nuestras audiencias, alcaides alguaziles de la nuestra casa y corte y chancellarias e a todos los corregidores Asistentes gouernadores alcaides y otros jueces y justicias quales quier de todas las ciudades villas y lugares d̄ los nuestros reynos y señorios y acada vno y qualquier dellos asy a los q̄ agora son como a los q̄ serā de aqui adelante q̄ vos guardē y cūplan esta nuestra cedula e merced q̄ asy vos hazemos y cōtra el tenor y forma della no vayā ni passen ni cōsientan yr ni passar por alguna manera, so pena de la nuestra merced y de veynete mil maravedis para la nuestra camara, a cada vno q̄ lo cōtrario hiziere. Fecha en madrid, a 7. dias de Julio de. 1562. años.

Yo el Rey.

Por mandado de su magestad

Francisco de Erasso.

Quaestiones quae à nobis explicantur
in his duobus libris.

Quod sit propositum Aristotelis in hi. libris.	fo 1p.1
Quod sit subiectum horum librorum, & quis ordo.	ib. p. 2
Utrum vnus rei ortus sit alterius interitus.	fo 10. p. 2
Utrum possit aliquid fieri ex nihilo.	fo 11. p. 2
Utrum accidentia sint in materia prius a tanquam in subiecto an in composito.	fo 101.
Utrum aliqua forma substantialis maneat eadem post ortu rei quae fuerat prius.	fo 15. p. 1
Utrum in eodem homine existant plures formae.	fo 16. p. 1
Utrum augmentatio fiat secundum formam, an vero secundum materiam.	fo 22. p. 1
Utrum facultas nutriendi diuersa sit a facultate augendi.	fo 25. pa. 1
Utrum a cretione sit motus continuus, & per se.	fo 26. p. 1
Utrum omne quod agit, agat tangendo.	fo 28. p. 2
Utrum idem in seipsum possit agere.	fo 31. p. 2
Utrum simile agat in simile.	fo 32. p. 1
Utrum quod agit patiat ab eo in quod agit.	fo 32. pa. 1
Utrum formae elementorum maneat in mixto.	fo 44. p. 1
Utrum formae elementorum intendi possint atque remitti.	fo 45. p. 2
Utrum sensus videndi sit prior ceteris sensibus.	fo 48. p. 2
Utrum vera sint quae docet Arist. de primis qualitibus.	fo 51. p. 1
Utrum tantum sint quatuor elementa.	fo 52. p. 1
Utrum sit elementum ignis, & quo loco sit, & quomodo deprehendi a nobis possit.	fo 53. p. 1
Utrum contrariae qualitates simul esse possint.	fo 54. p. 1
Utrum singulis elementis vna quaedam summa qualitas coeccessa sit.	fo 56. p. 1
Utrum elementa symbola facilius transmutentur, quam dysymbola.	fo 58. p. 2
Utrum omne mixtum quatuor elementis constet.	fo 66. pa. 2
Utrum res aeternae efficientem causam habeant.	fo 69. p. 1
Utrum materia caeli diuersa sit a materia generabilium.	fo 69. p. 2
Utrum materia causa sit cur res corrumpantur.	fo 70. p. 22
Utrum sit aliquid mixtum omnino temperatum.	fo 75. p. 2
Utrum semel corruptum possit per naturam redire numero idem.	fo 77. p. 1
Utrum natura h ratione conuenit possit resurrectio mortuorum.	fo 77. p. 2
Utrum possit homo viuere ultra spacium sibi concessum a natura.	fo 73. p. 2

I
QVAESTIONES PRAEAMBULAE.

PRIMA QVAESTIO DE PROPOSITO Aristotelis in his libris.

ANTEA quam explicare incipiamus sententiam Aristot. singulis capitibus comprehensum, more nostro, quaestiones quasdam praambulas absoluemus: quarum explanatio nem admodum necessariam putamus caeteris omnibus percipiendis quae ab Arist. nobis proponuntur in his libris. In primis vero quaestio existit, quod sit Arist. propositum in his duobus libris de ortu atque interitu.

De qua quaestione tamen variis nobis monumentis suarum literarum scripta reliquerint, nos sane quid Arist. crediderit componendo dicemus, praetermittentes quae ad rem istam parum pertinere existimauerimus.

Propositum
autem in
his libris.

Ratio.

Confirmatur ratio.

Est itaque Aristot. propositum in his libris, disputare vniuersim de causis & rationibus eorum, quae secundum naturam generantur, atque intereunt. Hanc esse Arist. sententiam, primum constat eius verbis, cum ait initio huius libri: Generationis & interitus, omnium pariter quae natura gignuntur & occidunt, causae differendae sunt, atque rationes, sic enim vertit Genesius Sepulveda, cuius in interpretationem his commentariis inserere, animus est. Eadem praeterea sententia illa ratione conuincitur, quae ex diuisione sumitur scriptorum Arist. de natura, quam tractamus, initio commentationum in libros de caelo. Cum enim quatuor memoratis libris, quod corpus explicatum sit, reliquum est, explicandum corpus ortui atque interitui obnoxium. Ad eam autem rem profecto necessarium est vniuersim explicare ortum, atque interitum: & causas, atque rationes vtriusque: hoc nullo alio loco praestat Arist. quam praesenti. Et confirmatur ratio: quia non satis conuenienter explicari potest, coepta lib. 3. & 4. de caelo disputatio, de numero, & transmutatione elementorum, nisi natura ortus atque interitus vniuersim explicetur: ea vero explanata admodum, quod sit in his libris, omnes affectus elementorum aperte constabunt: ob eamque rem post libros de caelo, causas & rationes ortus & interitus nos docet Arist. atque ita connectens vtramque tractationem, cum ad calcem librorum de caelo dixisset, de graui quidem & leui haec dicta sunt: subiungit initio horum librorum: de ortu autem atque interitu eorum quae natura gignuntur, & e. ita enim legit Philopponus vir diligentissimus, atque ita habet Greg. caelestio. Obijciat quispiam, Arist. pessime facere, dum in praesentibus causis explicat ortus, atque interitus: si quidem illi ab eodem etiam explanantur in libris de animalibus, de plantis, & meteorologicis: quare alterutro loco praeter rationem ortus causas, atque interitus nos docet. Ad hanc dubitationem Arist. soluit, cum ait, disputate se in praesentia de causis ortus, atque interitus vniuersim, ut (vt Genesius vertit) omnia pariter. Duobus siquidem modis causae accipiuntur ortus atque interitus: altero quidem vniuersim, altero vero specialiter. In his libris, causae ortus atque interitus docentur generaliter, hoc est, non accommodatae rebus singulis, animalibus videlicet, aut plantis. Alijs autem locis, tractantur quidem causae, at non generales eorum quae oriuntur, sed speciales, & propriae. Quod factum est ab Arist. in libris de animalibus & plantis: quibus locis singulorum animalium, & plantarum, suae propriae causae referuntur, & explanantur.

Solutur

Causae ortus accipiuntur
tribus modis.

2. obiectio

Rursum obijciat aliquis, non debuisse Arist. hoc loco de causis vniuersim & generaliter eorum quae oriuntur, atque occidunt tractare: quandoquidem plane, atque perfectius de eisdem differuit lib. 2. de physica auscultatione, quemadmodum commentarijs in eum locum longa oratione à me monstratum est.

A Hanc

QVAESTIONES.

Hanc etiā dubitationem soluit Arist. in praesentia cum ait: explicare se omnium rerum quae oriuntur atque intereunt causas, nō autem omnium rerum simpliciter. Etenim lib. secundo de physica ait: Arist. non solū explanat causas, atque rationes rerum quae generantur & corrumpi possunt, sed etiam rerum illarum quae vel ab arte, vel à natura, vel à mēte proficiunt, tamen à maximè causas doceat rerum constantium naturā: hoc vero loco non omnium rerum naturalium causas aperit, atque rationes, sed earum duntaxat quae ortum atque interitum subire possunt. Arque huc spectans Arist. cum dixit causas, & rationes inquirere se generationis & corruptionis, ne existimaret quāspiam omnium rerum quae generantur, sicutque causas ab eodem tractari in praesentia debere, at eorum quae natura generantur, atque intereunt: nam praetermittit causas eorum quae vel ab arte, vel à mente, proficiunt, vel etiam ab ipsa natura rerum, quae non generantur, aut intereunt.

Quaeret aliquis cur Arist. inquit explicandas esse in praesentia causas & rationes: Respondent quidam, nomine causae significari materiam atque efficiens: rationis vero appellatione, formam & finem: forma enim ratio appellatur & substantia rei lib. secundo de physica ait: Arist. similiter etiam finis, qui re ipsa à forma non discrepat. Verū iudicio meo, nomine causae quadruplex causae generis comprehensum est ab Arist. materia inquam, forma, efficiens, & instrumentum, verò Arist. appellat modum quo res generantur, & corrumpuntur: ut non tantum causas doceat, sed etiam modum gignendae rei: est enim diversus modus generationis ab ipsa causa. Quod exemplo constare potest eorum quae in sublimi loco gignuntur: quorum causas & modos refert philosophus in meteorologicis. Neque enim satis est, ut perfecta de ortu atque interitu disputatio habeatur, causas rerum quae oriuntur, atque occidunt dicere, nisi rationem quoque doceamus, quare fiant.

Tertio obiicit aliquis frustra esse ab Aristotele de accretione & alteratione disputatum, etiam si ortus causas atque interitus merito fuerit persequutus. verū quæstio facile soluitur: horum enim contemplatio magnopere conducit ad praesentem disputationem: quoniam accretio, & alteratio sunt quaedam generationes, ut suis locis docet Arist. quare ut de ortu at-

que interitu perfecte differeret, accretionem & commutationem, quae alteratio vocatur, explicare debuit: cum autem aliqua ratione coniuncta haec ipsa cum ortu sint, ut Arist. etiam docet initio huius cap. necessarium fuit ut de eisdem disputaret: ut quo nomine cum ortu conveniant, & quo discrepent, apertius constare nobis possit, neque similitudine decipiamur.

Quaestio. 2. De subiecto horum librorum, atque ordine.

STATIM nobis dicendum est, atque id succincte, & sub quadā brevitate, quod sit horum librorum subiectum, quae materia in qua variantur, vulgò ita putatur, horum librorum subiectum esse ens mobile ad formam (sic enim nostro iure loquuntur) atque illa est constantissima sophistarum sententia: quam sententiam sequuti fuisse videmus in libro de physica ait: Arist. cum de subiecto ageremus. verum iudicio meo ea opinio probari non potest: quod dicitur maxime argumento convincitur. subiectū disciplinae alicuius si id est, de quo per se monstrantur affectiones in ipsa disciplina, ens autem mobile ad formam, non est id genus, ergo neque est subiectum horum librorum. Dilectus legimus est, & maior aperta opinio Arist. lib. de posteriori analysi: minor probatur, quoniam duobus his libris nihilquam Arist. demonstrat quippiam conuenire corpori, quod ad formam naturā mone-ri potest: aut qui contra putant, indicent mihi locum in quo id praestet Arist. facile quidem sententiam mutabo. Etenim quae in his libris ab Arist. affectiones explicantur, proculdubio corpori naturali conueniunt: ac non id monstratur in his libris, quoniam nō de ipse explicatur in eisdem affectiones. Unde sit, ut non possit corpus mobile ad formam censeri subiectum istorum librorum: quemadmodum dictum est à nobis initio commémorati in libris de physica ait: Arist. non recte colligi eorum librorum subiectū esse corpus naturale, quia principia & causae quae illis libris explicantur, ad corpus naturale pertinent, atque referuntur.

Præcipuum verò subiectum horum librorum opinio mea, atque etiam philopponi, ortus est atque interitus. Hoc primū con-

Quo nomine causas & rationes distinguantur.

Non Arist. sententia.

Obiectio.

Soluitur.

Subiectum non est ens mobile ad formam.

Rationem iudicium.

Præcipuum subiectum horum librorum est ortus atque interitus.

PRAEAMBULAE.

Ex scopo. Stat ex scopo quæ diximus: etenim si scopus est, docere causas & rationes ortus & interitus rerum, ipse rerum ortus, atque interitus subiectū erit, & materia de qua disputatur, & ad quam proxime referuntur quae in praesentia explicantur. Ex titulo rursum haec sententia conuincitur, quia, ut à me sepe dictū est, eōpeditio continet summā rei de qua disputat: interitibus autē libri de ortu atque interitu.

Ex titulo. Obiicit aliquis, horum librorum genus, aut subiectum non esse ortum simul atque interitum: quādoquidem vniuersae disciplinae vni oportet esse genus, non plura. Verū quæstio hanc facile soluitur: primum, si dicamus verā esse sententiā, eū de integra aliqua disciplina, aut arte disputatur, nō cum de parte. Nam quemadmodum integra aliqua disciplina ab altera differit integro, aliquo subiecto, ita quoque vna aut plures referuntur, quod in vna aut plura. Vnde etiam res? ut in libris de prima philosophia Arist. nos docet. Verū parte aliqua disciplina nihil verā explanari res plures in philosophia sagoge quae explicantur voces. & in libro de physica ait: Arist. plura principia, atque causas. Deinde dicendum est, indubitanter quomodo in eadem disciplina de rebus pluribus differatur, modò omnia illa res vna, atque eadē accipiantur ratione. Unde quae voces illa induunt rationem, ut vniuersales dicantur: principia & causas omnes illo conueniunt nomine, quod ex eisdem res naturā continent efficiuntur, praesertim conueniunt ad alterum referatur, quod sit in praesentia. nam interitus ad ortu pertinent, nihil enim naturā corrumpit, ut corrumpat, sed ut gignat aliud. Atque ideo nihil prohibet dicere, subiectū horum librorum ortum esse, atque interitum. Praesertim cum ortus atque interitus opposita sint, & oppositorum eadem sit disciplina. Deinde obiicit aliquis: si ortus atque interitus sunt genus horum librorum, quorsum Arist. accretionem, & commutationem explanat? Dicendum est, ortū & interitū esse præcipuum genus, atque subiectum: cetera verò accessoria esse, & gratia ortus, atque interitus ab Arist. explicari. Vulgus sophistarū decreuit, ortum atque interitum esse subiectū præcipuum, non tamen adhaerentem: quoniam praeter ortum & interitum multa in eisdem libris explicantur ab Arist.

Hinc colligi potest, quo loco sint collocandi libri de ortu atque interitu: reponendi siquidem sunt proxime post libros de caelo, & ante libros meteorologicos. Nā cum instituent Ari-

st. agere de corpore naturali, atque id sit duplex, vnum æternum, alteri obnoxium ortui, atque interitui, & de quibus sit disputatum in libris de caelo, statim de generabilibus debuit disputare: sed quoniam illorū natura constare nequit ignorato ortu, ortus proxime explicandus est: post æternum corpus. Eam tamen rem accuratiori sermone aperimus initio commentariorum in libros de caelo: ut tu perueniantem sit, eandem rem iterum includere. Diuiduntur hi libri hac ratione in prioribus libro accurate differit. Arist. de simpliciter ortu atque interitu: demonstratque quid ortus sit, quid interitus: praeterea quid accretio, & commutatio sit, & quo nomine ab ortu differat. Quoniam vero corpora simplicia, quae elementa corporum appellantur, principia, atque causas sunt omnium quae oriuntur, atque intereunt, statim differere de natura elementorum transmutationes ut generatio, atque interitus in minori negotio percipi possunt. Sed quoniam ad transmutationem efficiendā mixtionem opus est, ad mixtionem vero actione & passione, ad haec contactus differunt: de contactu, actione atque mixtionem. Hinc eō. est ad differentias elementorū inue- ligandas, principes videlicet qualitates, quibus motus inter se agētibz in almutatis hinc quoniam modus transmutationis efficiendae non omnino agnosceret antiquis potuit. Ex quibus omnibus demonstrat quatuor tantū esse elementa: quod enim demonstrationem accepit, eum de caelo disputat.

Obseruatio.

Quamquam moueri nostris temporibus aptè fortasse vertorunt libros Arist. de ortu, atque interitu, quos in praesentia enarratori sumus, malum, ut veritate illi uti, quam Genesius Sepulveda fecit, quam vlla alia, quod ea nobis praeteris probaretur. Nā neque ea nobis praeteris probaretur. Nā neque paraphrasitē agit, neque sermoni latino plus equo indulget, neque voces receptas ab se hōla mutat, in quibus sepe numero magna sententia vis sita est: sed rem exponit purē latine accommodatēque. Hoc praeterea debemus hispani hispano nomini, atque doctissimo viro

Argumentum cap. i. lib. i. de ortu & interitu.

Disputaturus Arist. de ortu atque interitu, initio quaestione illā tractat, utrum ortus & commutatio idē sint, an potius differant.

Diuisio istorum librorum.

Quā versionem sequamur.

Secunda Obiectio.

Soluitur.

Quo loco sint reponendi libri de ortu.

COMMENTARIUS.

Et quoniam de ea questione variè senserūt veteres philosophi, more suo priuquā propriam sententiam referat, aliorum numerat opiniones, eademq; examinat. Hoc præstat duob; capitibus: præsentem inquam, & proximo. Primum autem omnium, propositum suum, atque etiam scopum sibi præfixum in his libris, antè oculos ponit his verbis.

Caput primum.

Generationis, & interitus omnium pariter, quæ natura gignuntur, & occidunt, causæ differendæ sunt, atque rationes. Accretio itè, & alteratio quid sit, disputandū est. Et utrū alterationis, & generationis natura eadè sit intelligenda, an diuersa, vt nominibus quoque discernuntur.

Propositū igitur Arist. (quod est à me dictum vberius prima questione) illud est: explicare causas quatuor, & præterea modū quo efficiuntur confluxus, non omnes quidem res, sed illæ duntaxat quæ & natura fiunt, & oriuntur atque occidunt. Causis autem exponit vniuersè, hoc est generaliter, non vt accommodantur animalibus, aut plantis, aut vllis alijs rebus sed omnibus quæ generantur & corrumpuntur. Deinde accretionem & cōmurationem seu alterationem explanat: quoniam generationi videntur esse coniunctæ id genus mutationes, quam adamussim explicare instituit in his duobus libris.

Cur non exordium sumpsit a questione an sit.

Solatur a philop. pono.

Hoc loco rogabit, fortasse quispiā, quid causæ sit cur Arist. acturus de ortu, ab ea questione initium sumpsit, quæ est de generationis & cæterarum mutationum uerimine: illam verò questionem prætermiserit, an sit generatio, quæ principem locum tenere debet in disputatione, iudicio Arist. lib. 2. de post. Analyt. Huius rei illam rationem reddidit philopponus, quoniam ea quæstio explicata est prius: nempe lib. 3. de celo, quantū satis est ad alterā quæstionē explicandā, quæ ad assignandū inter huiusmodi motus discrimē pertinet: atq; interim dum c. 3. accuratius tractatur eadem quæstio, & sanè sic est. nā in eo libro ostensum est ortum esse: quare statim tractari debuit secūda quæstio, quid inquam generatio sit, quod facit phi-

losophus. Atque vt melius rem præstaret, (quemadmodum admonui) distinguit principio ortum à cæteris mutationibus quæ ad ortum accedere videtur. Obicit rursus aliquid, nō desuisse Arist. de elementis disputare in præsentia, quandoquidem eorum contemplationi duos posteriores libros de celo dederat. Questio verò soluenda est distinctione adhibita: etenim elementum bifariam accipi potest: vno modo, secundum propriam naturam, atque substantiam, & vt pars est vniuersitatis: altero modo, qua ratione ad mixtionem refertur, & cōducit ad ortus efficiendos, quoniam ex eodem res cunctæ quæ oriuntur, atque intereunt constant: ergo in libris de celo duobus differuit Arist. de elementis priori ratione: in libris verò de ortu atque interitu, eorum naturā persequit quatenus ad ortū rerum aliarū efficiendum, spectant. Cū enim in libris de celo sumpsisset Arist. explicandam naturam æterni corporis, præterea orbis totius, atque partium eius præcipuarum, sitq; elementum altera vniuersitatis pars, quæ nunquam tota aboleri, atq; dissipari possit, merito de elementorum ingenio, atque natura differuit. Quare hoc nomine inceptari Arist. non debuit. Sed iam ad reliqua cōtedamus.

Obicit

soluitur

Elementa duobus modis capitur

VETERES ergo partim generationem simplicem appellatam alterationē esse tradunt, partim eas differre. Nā qui vniuersum vnum esse dicunt, & ex vno cuncta gignunt, ij alterationem generationem esse, fateri cōiunguntur, & quod proprie fit, alterari. Qui vero plura quā vnum, materiam esse statuunt, vt Empedocles, & Anaxagoras & Leucippus, ij differre aiunt. Quamquā Anaxagoras propriam vocē ignorauit, qui gigni, & interire, hoc esse, quod alterari statuit cum tamē elementa multa esse dicat, vt & alij. Nam Empedocles corpora quatuor, cuncta verò adiunctis motoribus, sex numero esse affirmat. Anaxagoras innumera. Item Leucippus & Democritus. Ille namque res similibus partium, elementa esse statuit: vt os, carnem, medullam

LIBRI PRIMI.

medullā, & cæterā quorū cuiusq; pars æquiuoca est. Democritus & Leucippus ex indiuiduis corporibus cætera constitui tradunt, & hæc infinita esse tum multitudine, tum etiā formis: & cōposita differre inter se ijs, ex quibus constant eorundē positione & ordine. Cæterū quæ tradit Anaxagoras, cum Empedoclis dictis pugnare videntur. Alter enim dicit ignem, aquam, aerem, terrā quatuor esse elemēta: eademq; carne, & ossē, & cæteris eius generis, quæ partibus constant similibus, simpliciora. Alter simplicia hæc esse ait, & elemēta: terrā verò, ignē, & aerem cōposita: siquidē horū seminarium vniuersale existere. Qui ergo cūcta ex vno cōstituant, ij asserant, necesse est: generationē, & interitū esse alterationē: vt qui fateri cogantur, subiectū semper idē, ac vnū persistere: quod quidē alterari nūcupatur. Qui verò plura genera faciunt, ij alterationē diuersam esse à generatione cōsenteatur oportet. Nā cocundo, & dissoluēdo, generatio accidit & interitus. Quamobrē Empedocles, ad hunc modū ait. Cuiusq; natura nihil est aliud, q̄ mistio, & mistorū dispositio. Itaque satis intelligitur, hunc sermonē positioni illorū esse cōsentaneū, & ipsorū talē esse doctrinā. Sed quāquā alterationi, & generationi aliquid interesse fateri conuincatur, hoc tamē ipsorū decretis cōstare nequit. Nec vero est factu difficile, p̄spicere verā esse hanc nostrā disputationē. Nā vt quiescētē substantia, mutationē tamē in ipsa fieri cernim⁹ quā aceretio nē, & imminutionē appellam⁹, sicutē alterationē. Cæterū ad istorū doctrinā q̄ plus q̄ vnū principii faciūt, nihil valeat alterari. Siquidē affectio nes, per quas hoc cōtingere dicim⁹, discrimina sunt elemētorum. Verbi

causa calidū & frigidū, album & nigrū, siccū & humidū, molle & durū, & reliqua. vt Empedocles dicebat, solē albū videre licet, & calētē prorsus, imbrē autē caliginosū & frigidū. Et de reliquis ad eundē modū statuit. Quare si neq; ex igne aqua, nec ex aqua terra fieri pōt, ne ex albo quidē nigrū, nec deniq; ex molli durū fiet. cui similis est cæterorū ratio. At istud erat alteratio. Aut certe statuēdū est vnā semp materiam appositis adesse siue loco, siue incremēto & decremēto, seu deniq; alteratione mutetur. Iā hoc perinde necessariū est, atq; alte rationē existere. Nā si alteratio est subiectū quoq; elemētū vnū est, & vna materia omniū, quæ in se vicissim transeūt. Rursus si subiectū est vnū, alteratio est. Empedocles igitur tū rerū vsui, tū et sibi pugnātia dicere videtur. q̄ simul elemētū alterū ex altero fieri negat, sed ex his alia cūcta gigni, simul vbi vniuersam naturā, excepta discordia in vnū cogit, rursus ex vno singula gigni affirmat. Quare ex vno aliquo aliud aqua fit, aliud ignis. cū videlicet q̄busdā differētis, & affectionib⁹ sciūgātur, vt ipse dicit. Solē albū & calētē, terrā grauē & durā. His igitur discrimib⁹ sublatis, possūt. n. auferri, vti que cū genita sint, dubiū nō est, quin necessario ex aqua terra, ex terra aqua generetur, & alia vicissim ex alijs pari rōne. nō mō, tūc, sed nūc, eēdū affectionib⁹ mutātur. Et autē disciplina cōsentaneū est, has aduenire posse, & rursus secedere, p̄sertim pugnātib⁹, vt ipse ait, inter se discordia & amicitia. quæ causa fuit, vt ex vno cūcta gigneretur. haud. n. cum eēt et num ignis, & aqua, & terra, eēt vnū vniuersum. Nec illud satis liquet, vtrum ei principium vnum eēt statuēdū sit, an plura, vt ignē, & ter-

COMMENTARIUS.

ra, & quae sunt eiusdem ordinis. Quam velut materia subijcitur id, ex quo per motum transferendo terra fit, & ignis, vnum est elementum. Quae vero hoc ex compositione fit, illis cocuntibus, ipsa vero ex dissolutione illa magis sunt elementaria, & priora natura.

Numerat sententias veteri de principijs.

Numerat Arist. sententias antiquorum de principijs rerum natura constanti, ut docet quoniam eorum alteratione ab ortu distinetur, aut utramque confuderit mutatione. Neque enim quod cupiebat, alio modo potuit efficiere apte, conuenienterque: quae quae illa eadem hinc de physica auerit. recentuerit.

Methodus colligendi principia.

Methodus colligendi principia. Quae de principijs rerum quae secundum naturam generantur, tractauerunt, alij dixerunt, vnum duntaxat principium esse omnium rerum, Parmenides in qua & Melissus. alij vero dixerunt plura esse principia. Horum autem finita principia statuerunt, alij infinita. Empedocles finita fecit principia, quatuor inquam elementa, & item atque amicitiam. Anaxagoras Democritus & Leucippus existimauerunt infinita esse principia. Anaxagoras quidem infinitas partes animales carnis in qua, nec in ossibus, & ceterorum: Democritus & Leucippus, in finitas atomos, id est infecabilia corpora, diuisa inter se, sine ordine, atque figura: quem admodum lib. de anima Arist. docet. Inter sententias Anaxagoras, atque Empedocles illud inter se, quod Anaxagoras existimat partes similes prima esse ceterarum rerum, etiam ipsorum quatuor elementorum, elementa & principia: Empedocles vero putat ipsa elementa priora esse quae partes similes: liquet illas formari, atque fugi ex elementis, elementa vero non fieri ex partibus similibus. His sententijs de numero elementorum utitur, numeratis, Arist. docet qui namque veteribus alteratione ab ortu discreuerunt, & qui utrumque permiscuerunt, atque contulerunt. Nam alij (ut idem est author) existimauerunt generationem illam, quae simplex vocatur, quia est substantiae generatio (ut cap. 3. huius libri Arist. docet) conuenire cum alteratione: alij vero asseruerunt idem esse omnino utramque mutationem.

Discrimen sententiarum Anaxagoras atque Empedocles.

Discrimen sententiarum Anaxagoras atque Empedocles. Inter se, quod Anaxagoras existimat partes similes prima esse ceterarum rerum, etiam ipsorum quatuor elementorum, elementa & principia: Empedocles vero putat ipsa elementa priora esse quae partes similes: liquet illas formari, atque fugi ex elementis, elementa vero non fieri ex partibus similibus. His sententijs de numero elementorum utitur, numeratis, Arist. docet qui namque veteribus alteratione ab ortu discreuerunt, & qui utrumque permiscuerunt, atque contulerunt. Nam alij (ut idem est author) existimauerunt generationem illam, quae simplex vocatur, quia est substantiae generatio (ut cap. 3. huius libri Arist. docet) conuenire cum alteratione: alij vero asseruerunt idem esse omnino utramque mutationem.

Illi ergo qui rerum omnium vnum tantum principium posuerunt, necessario coguntur considerare generationem a commutatione seu alteratione non esse diuersam: sed eandem potius esse. Ratio est, quia opinione Arist. lib. 5. de physica auscult. generatio est mutatio ab eo

quod non est, in id quod est: aut quae sit manente subiecto: alteratio vero, mutatio est, ab eo quod est, in id quod est: aut quae sit seruato eodem subiecto. Illi vero qui concedebant vnum tantum principium, aiebant aeternum esse, & semper esse actum: ergo nunquam est non ens, atque ex consequenti neque sit vnum quod sit sed omnis transmutatio secundum qualitates continget, & alteratio erit. Quare non possunt isti authores concedere simplicem generationem: sed eorum iudicio alteratio & generatio idem sunt.

Qui vero plura principia statuerunt, distinxerunt generationem ab alteratione, ita ut mens generatio qua inducunt in philosophum non sit vera generatio, sed potius debeat segregatio nominari. Empedocles enim hinc & amicitiam statuit, quorum munus atque officium est segregare ipsa elementa inuicem. Anaxagoras vero posuit intellectum, segregantem omnia quae antea latebant in miscella, & rudi atque indigesta mole. Democritus praeterea & Leucippus, qui infinita principia concessi sunt, non proprie agnouerunt generationem, sed potius fortuitam quadam rerum constitutionem: cum atomos suas, veluti calu quodam inuicem coniungit, & res naturales efficit, asseruerunt. Verum est igitur, non agnouisse antiquos istos philosophos vera omnino generationem: sed potius congregacionem quamdam, ortum appellasse. Necessario autem constiti debent, diuersam esse generationem a generatione: quoniam multa statuunt, quorum vnum ex altero effici natum est: & praeterea secundum qualitates putant fieri transmutationem. Verum inter ceteros Anaxagoras inagnopere increpandus est, quia cum diuersam esse dicat generationem ab alteratione, propria vocem generationis ignorat: generacionem siquidem nomine alterationis vocat: est enim apud eundem, generatio partium similiarum congregatio, atque eandem ille vocat alterationem: & alterari ait, quod generatur.

Admonet tamen Arist. quod licet ex istorum philosophorum sententia necessario colligatur, generationem diuersam mutationem esse ab alteratione: ex verbis eorum tamen elicitur, quod ortus & commutatio omnino non differant. Nam cum alteratio sit transmutatio quaedam secundum qualitates, & qualitates hi philosophi faciunt formas elementorum (aiunt enim solē calidum, & calidum esse naturam, aquam vero & frigidam & atram) dubium non est quin transmutari elementa non possint secundum qualitates, nisi substantia etiam eorumdem transmutetur.

Quare

LIBRI PRIMII.

Quare ex eorum verbis, eadem est generatio, atque alteratio. Errant tamen (inquit Arist.) quia licet vna communis materia sit quae subijcitur omni transmutationi, & quae diuersi sit ab ipsis elementis, illa quidem in omni transmutatione manere eadem debet, quam interdum permutatur solum secundum qualitatem: atque ea transmutatio, alteratio dicitur: interdum vero secundum substantiam, & est generatio, aut corruptio.

Postremo Empedoclem reprehendit tribus nominibus: primum quidem quia contraria aliter in: quae apparent, aut non elementa non possunt ex se inuicem generari, contrarium tamen aperte cernimus. Deinde secundum ipse pugnare, inquit, quod ex illo vno quod sit per congregacionem elementorum, elementa per dissolutionem discernuntur: hoc vero fieri nullo pacto potest, nisi vnum elementum ex altero generetur: cum omnia sine ad inuicem permixta. Tertio reprehendit Empedoclem, quod non sit manifestum, verum illud vnum quod ex elementis congregatis efficitur, prima principia sit elementorum, an elementa ipsa principia sint illius vnius, hoc est eius chaos quod statuebat Empedocles: ad utrumque, non parte rationes sunt.

Haec sunt quae Arist. praesenti cap. scribit, quae nos hac ratione explicare voluimus, ne lectorem ad alia properantem in falsis philosophorum opinionibus numerandis, & refellendis plus iusto moraremur.

Quo loco Genesis legitur, quorum cuiusque pars equiuoca est, lege vniuoca, hoc est nomine & ratione conueniens cum toto, & cum reliquis partibus.

Cum Arist. inquit, cuiusque natura nihil est aliud quam mixtio, & mixtorum dispositio, praeterea, solem album videre licet & calentem &c. Versus quosdam citat sumptos ex carminibus Empedocles, quibus de mundi fabrica disseruit in libro qui Cosmopoeia inscriptus est ab eodem, tamen modo nusquam extat, sed duntaxat fragmenta quaedam eius libri habeamus veterum philosophorum scriptis inserta.

Argumentum. Cap. 2.

De re eadem pergit Arist. de terra, & conaturate a iorum philosophorum sententias: ut ea ratione persuadeat hominibus necessarium omnino esse, ut reiectis veteribus opinionibus, ipse nobis exponat quid sit ortus simplex, & interitus: quid accretio & decretio sit: similiter etiam quid sit alteratio, &

quo modo inter se distinguantur id genus transmutationes.

Caput. 2.

Ortus igitur & interitus simplex dicendum est in vniuersum, sint nec ne, & quomodo sint. Idem de ceteris simplicibus motibus, ut de actione, & alteratione differendum est.

His verbis summam comprehendit eorum quae dicturus est. Exordium autem sumit a sententia Platonis cum ait.

Itaque Plato de rerum ortu solū, & interitu quomodo rebus ad sint differunt, nec vero de omnibus, sed de elementorum tantum generatione. At quomodo carnes, ossa, & cetera id genus generantur reticuit. In alteratione & accretio quomodo rebus contingant, nihil docuit. Et ut semel dicam, excepto Democrito, qui nihil videtur neglexisse, nemo quidquam praeter summam rerum perstrinxit. In reddendo autem modo discrimen est. Nam de accretione, mea quidem sententia, nihil fere quisquam statuit egregie, vel quod non esset cuius in proptu dicere. Aiant enim aliquo accedere res augeri simili. Sed quomodo id fiat, nihil dicit. Itē de missione, & ceteris nihil fere disputat, non magis, quam de efficiendo & patiendo, quomodo faciat hoc, illud patiat, in operibus naturalibus.

Plato inquit Arist. praetermisit cetera motus, accretionem videlicet, in generatione, atque alterationem, solum autem de generatione disseruit in timo, neque de omni ortu disseruit eo loco, sed solum de ortu elementorum, illa namque gigni ex superficialibus triangularibus, verum quae ratione ossa, carnes, & similia generantur non docet. Sed quid opus est (inquit Arist.) persequi sigillatim illorum philosophorum sententias, qui propter id genus motus explicauerunt? Certē ex omni antiquitate solus Democritus extitit, cui omnia haec motuum genera curae fuerint: quamquam quo pacto haec fierent, non satis exposuit. Ceteri philosophi rem ipsam superficialiter tenuerunt, id est leuiter & punctione tantum, &

Plato solū attigit generationem.

COMMENTARIUS.

trastauerunt: atque ea solum dixerunt, que non modo philosophus, sed quibus etiam de plebe possit dicere. Rem exemplo probat: dixerunt. n. res augeri accessione rei similis: verum in quo pacto, tacuerunt. Insuper concesserunt actionem esse atque passionem: ceterum quo pacto vnum agat, alterum patiat, aut quamobrem, silentio pretermiserunt.

Democritus autem & Leucippus, qui figuras faciunt, alterationem, & generationem efficiunt ex his, quippe discretione & concretionem ortum, & interitum, ordine & positione alterationem. Idem in eo, quod res apparet, verum consistere rati, cum & pugnata, & infinita apparent, infinitas figuras confixerunt. Itaque, idem contrarium diuersis videri, ob compositi mutationes, & parum temperatura mutari, ac demum diuersum vno mutato videri. Nec id mirum esse debere, cum ex istis demum literis Tragedia fiat, & Comedia. At quoniam cunctis fore generatio ab alteratione differre, resque concretionem gigni discretione aboleri, vicissitudine aut affectionum alterari videntur, de his rebus differere sapientie studiosi partes sunt. Hanc enim questionem latissime patet. Nam si concretio generatio sit, multa, que fieri nequeunt, eueniant. Contra vero diuersas rationes videntur, nec quas dissoluere facile queas. quasi fieri nequeat, nisi generatio concretio sit, quin generatio aut funditur tollatur, aut hoc sit quod alteratio, vel si & hoc, difficile quidem est soluere, experiendum est tamen. Ad primum omnium differendum, utrum res sic gignuntur, alterantur, & augentur, & his opposita patiuntur, ut prima principia sint indiuidua magnitudines? an nulla est indiuidua magnitudo, refertur enim quod maxime. Iterum si magnitudines indiuiduas habentur, corpora ne sint, ut Democritus, & Leucippus opinantur an plana, ut in Timaeo scriptum est. Hoc igitur, ut

docuimus alio in loco, procul est a ratione dissoluere usque ad plana. A deo, ut corpora indiuidua probabilius allerantur. quaque ne hoc quidem est verisimile. Ceterum his, ut supra dixi, alteratio, & generatio constare potest. si quis idem conuersione, & diuerso tactu mutauerit. Itaque figuratum discriminibus quod Democritus facit. Itaque color esse negat, quippe conuersione corpora dicit colorari. Ad plana se catibus, non ita planis, non compositis in latitudine, nihil efficitur preter solidam, haud enim ex ipsis valeat affectionem generare. Sed quo minus possent consistere, & consentanea prospicere partem rerum usus fuit in causa. Nam quod plura opere, & studium in doctrinam naturalem conuolare, magis queunt ea principia ponere, que valeant magna ex parte colligere. Isti vero ex multis rationibus rerum in experti, dum pauca respiciunt facilius pronunciant.

Democriti & Leucippi sententiam narrat de ortu & ceteris transmutationibus, ut constare possit verum esse quod dixerat, neminem antiquis temporibus exiisse, qui ut patet est hec generatio transmutationum fuerit perfectus. Componere cuncta Democritus ex atomis, quis aiebat alio atque alio ordine collocari posse. Ergo congregatis his corpusculis, ortum fieri conseruabat, disgregatis vero, interitum: mutato ordine, & positione, alterationem. Ipsas vero res infinitas constare figuris existimabat, quoniam infinitas, assererat atomos, que disponi infinitis modis poterant. Res ista illo maxime argumento vera esse probabat Democritus, quod ita nobis apparet: cernere enim videtur infinitas figuras: res vero horum iudicio, talis vnaque que est, qualis videatur unicuique, ordine solum mutato positio neque. Admonet tamen Aristoteles, quod sententiam Democriti de ortu & interitu rerum, per congregationem & disgregationem, multa absurda atque etiam impossibilia consequuntur: tamen illa ipsa sententia rationes pro se quasi habeat, que non facile solui possunt: quas enitendum est nobis (inquit) soluere, ne si easdem integras manere sinamus, quod ipse Democritus trahat in sua sententia. Et est sane perquam necessarium (ut sepe nu-

Cur debemus solvere rationes aduersionem.

LIBRI PRIMI.

pe numero Aristoteles nos docet) soluere aduersa rationum rationes, quoniam illarum solutio non sententiam prestantissima confirmatio est. Ergo ut excutiat Aristoteles Democriti opinionem, illud accipit in primis disputandum esse, & constituendum, utrum ea que generantur, crescant, commutanturque, sicut ex aliquibus magnitudinibus indiuiduis, an potius nulla potest existere indiuidua magnitudo hoc enim plurimum conducit ad questionem propositam. Etenim si concedamus, indiuiduam aliquam esse magnitudinem, omnia necessarium congregatione gignentur: si vero nulla similis magnitudo repetatur, non poterit Democriti vera esse sententia: sed si concedamus aliquam indiuiduam magnitudinem, que sita existat, utrum ea magnitudo corpus sit, an superficies. Democritus enim & Plato illo nomine conueniunt inter se, quod uterque statuit magnitudinem indiuiduam, unde res gignantur, ut Plato existimat, illam magnitudinem esse superficiem: Democritus vero, corpus inextensibile, atomum ille vocat: & quidem cum uterque, & Plato & Democritus magnitudinem statuunt indiuiduam, absurdam sententiam prouenerunt: magis tamen absurdam censet Aristoteles Platonis opinionem, quam Democriti. Primum quidem quoniam si diuisa debet corpora in superficies, debuit etiam ipsas superficies in lineas secare: & rursum lineas in puncta: eadem enim ratio atque proportio est lineae ad superficiem, & superficiem ad corpus. Platonis vero opinionem, inquit, conseruata esse alio loco, libro inquit, 3. de celo. Hoc tamen nomine non recte Platonem reprehendit Aristoteles. Nam cum corpus natura sua trisarium diuiduum sit, superficies vero duobus tantum modis, magis peccat quod corpus inquit diuidi non posse, quam qui planum, aut superficiem: sed Aristoteles nihil non facit, ut quem maxime laudare debuit, vituperet: tamen non sine aliqua ratione id faciat, quam artigitur lib. 1. de physica auscult. Deinde magis absurda est, inquit, Platonis quam Democriti opinio: quia Democritus dum atomos statuit, non solum ortus, & interitus, sed etiam accretionis, & alterationis efficienda rationem docet: mutato enim ordine atomorum, positione atque figura alterationem effici conseruabat: Plato vero nullam rationem inuenit quam alteratio efficietur. Nam planis inter se compositis, nihil prorsus alteratur: sed solum corpus efficitur eisdem coniunctis, neque enim vlla qualitas effici potest ex planis. Ratio vero cur Timeus, Plato, atque Platonici, de his rebus insufficienter disputauerint, inquit Aristoteles, rerum in experientia naturalium: ita

Magis absurda Platonis, quam Democriti sententia. Plato excusat.

tionem siquidem potissimum sequuntur, & rebus naturae exigua, aut nulla potius impeditur cura: mathematicis vero disciplinis primum iusto operam dederunt: sententiamque delectauerunt. Democritus vero quoniam vehemens est, atque diuinus in hanc rerum studium incubuit, melius quam Plato de his rebus pronunciare potuit sententiam. Quibus facile intelligas, quantum interitum Physice, & Logice disputantibus. Hi enim de indiuiduis magnitudinibus differentes fore aiunt, ut separatus triangulus plura sit. Adde facit his verbis eius quod dixerat paulo superius, Platonicos inquam parum verosatos esse in studio naturae, & plurimum credidisse rationibus, quas domi excogitauerant nulla prorsus habita sententia ratione, qui plurimum emolumentum adferre solent ad naturae philosophiam: simulque causam pauca attigit, quam Platonici peruersi existimauerunt ex planis fieri omnia triangularibus. Etenim res confici debent ex primis, cum autem trianguli Platonis opinione primae figurae sint, debent omnia necessarium ex triangularibus generari, qui magnitudines sunt, atque illae sane indiuiduae. Hanc sententiam hac ratione veram esse colligebat Plato iudicio Aristoteles. Si omnis magnitudo diuidi potest, ipsum triangulum, id est idea trianguli diuidetur, atque ita licet ut aliqua sine priora ipso triangulo, in que diuidatur triangulum: sed nullo modo fieri potest, ut aliquid prius sit quam idea, ergo ipsum triangulum non est diuiduum, atque ita aliqua est indiuidua magnitudo. Hanc rationem quasi nihil concludentem relinquit Aristoteles, qui putat profusum fuisse Platonem, atque deceptum, cum non potuerit discernere, quae rationes sint efficaces, & proprie, que non. Philopponus inquit, nullibi extraxit hanc rationem apud Platonem. Quod si triangulum facit Plato indiuiduum, fortasse ea ratione id facit, quia triangulum est prima omnium figurarum rectilinearum, que in nullam resoluitur aliam, cum ceterae in ipsam resoluuntur. Democritus autem & proprias, & ex natura ductas rationes secutus esse videri potest, ut in processu declarabitur. Haud enim controversia vacat, si quis statuatur esse corpus aliquod omni ex parte diuiduum, & hoc fieri possit. Nam quid erit, quod dissectionem effu-

Cur Plato putat ex triangularibus fieri omnia.

Ratio Platonis.

Philopponus excusat Platonem.

giat? Quonia si corpus est omni ex parte diuidu, & hoc fieri potest, si fuerit omnino diuisum, no facta simul diuisione, quin vel simul facta, nihil tamẽ erit impossibile. Ergo & p mediũ similiter. Ad summã si omni ex parte natura diuiduum est, etiã si fuerit diuisum, tamẽ nihil factum fuerit impossibile. nã & si in decies milles decies millena fuerint diuisa, nihil erit impossibile. quãquã fortassis nemo valeat diuidere. Ergo quonia corpus omni ex parte tale est, dissector, quã tandẽ magnitudo supererit? Nempe nulla reliqua esse potest. tunc. n. aliquid esset indiffectum, ac erat omni ex parte diuidu. Quod si nullũ corpus est futurum, nec vlla magnitudo, & est futura diuisio, aut constabunt corpora ex punctis, expertaq; erũt magnitudinis, ea ex quib; constituitur, aut nihil omnino. Quare siue fiat ex nihilo, siue sit cõpositũ, omne nihil erit nisi ap parẽs. Pari ratione si ex punctis cõponeretur, non esset quantũ. Nã cũ in vna magnitudine tãgerent, & essent vna magnitudo, ac omnia essent, tamẽ nihilo maius totũ efficerẽt. si. n. diffectũ fuerit in duo, vel in plura, totũ nihilo min; aut mai; erit, q; pri;. Quare & si oia puncta cõponatur, nullã tamẽ efficiant magnitudinẽ.

Qua ratio
nã Demo
critus ex
tomis Pu
tariẽ efficit
omnia.

Syllo gis
mus.

Democritũ supra Platone excollic. & rationem adducit, qua creditur corpora esse indiuidua. et ducit aduersariũ ad impossibile: quã, cũ plurimis verbis ab Arist. cõfecta sit, a nobis in cõpẽdiũ redigi debet. illa sic habet. Si omnis magnitudo possit diuidi, sequitur magnitudinẽ ex punctis constare, aut ex nihilo, vtrũq; autẽ est impossibile, ergo est aliqua magnitudo suapte natura indiuisibilis. Discursus legitimus est (ve planẽ cõstat) assumptũ probat Democrit; quonia cum ois magnitudo continũ sit, & continũ quoduis infiniũ, atque omni ex parte secari possit, omnis magnitudo est omni ex parte diuidua. Si autem fieri possit vt

magnitudo omni ex parte possit diuidi, concedamus iam esse diuisam, quandoquidem si ponatur iam esse, quod esse potest, nihil cõsequit absurdum vero impossibile est, magnitudinem aliquam esse vndiquaque diuisam: ergo impossibile est esse vndiquaque diuisibilem, atque ex consequenti aliqua est magnitudo quẽ natura sua diuidi nõ possit quod monstrare volebat Democritus. Verũ q; fieri nõ possit vt aliqua magnitudo sit diuisa omni ex parte, hinc constat: quia si omni ex parte facta sit diuisio, aut facta diuisio ne nihil superest, aut puncta solũ supererunt. Etenim si aliquid præter puncta superesset, non erat magnitudo vndiquaque diuisa: ac acceperamus magnitudinem omni ex parte esse diuisam: quare cũ nihil, aut puncta tantũ supererint, consequitur magnitudinem ex punctis esse cõpositam, vel ex nihilo. Nam cum vnu quodque ex his cõpositum sit in quã soluitur, si in nihilum redigatur magnitudo, ex nihilo effecta erit: quare vniuersa nihil erunt omnino, sed duntaxat esse videbuntur. si vero quispiam dicat, magnitudinem ex punctis constare, argumentatur Democritus deducens eum ad hoc impossibile, q; magnitudo neque sit quantum quoddam, neque extensum: quia puncta ipsa etiam si mille milles addantur, nõ faciũt quidpiam maius, quod patet ex diuisione lineã in decem partes in quibus partibus plura puncta existunt aditione, quam in ipsa lineã: & tamen iunctã partes non faciũt lineã maiorem quam esset, antea quam diuideretur: siquidem puncta, fines ac termini sunt rei diuisã. Et hæc tanẽ est prima Democriti ratio: alteram adfert Arist. his verbis.

Cãterum si inter diuidendũ aliqua velut scobs fiat corporis, & sic ex magnitudine corpus quoddã exeat, eadem sit ratio, quomodo illud diuidu est, si aut quod abscesserit, corpus nõ est, sed species quãdã separabilis, aut affectio, estq; magnitudo puncta, aut sic affecti cõtract; res mira est, ex nõ magnitudinib; cõstare magnitudinẽ. At vero puncta vbi erũt siue immobilia sũt, siue mouenẽ? Cõtractus autẽ semp vnus est aliquorũ duorum, ceu aliquid existat præter cõtractũ, diuisionẽ, & punctum. Quod-

Quodcunq; igitur, aut quaecunq; corpus omnino diuisum esse posueris, omnia hæc eueniũt. Præterea si lignũ aut aliquid aliud, postquã diuiseris, rursus cõposueris, iterũ paruadet atq; vnũ. Ergo p inde se se res habeat, vel si p omnẽ notã lignũ seaueris. Cum ergo vndiq; diuisum sit potẽtia, quid diuisioni superest? Nũ affectio quãdã? at quomodo in hæc dissoluitur, & fit ex his, vel quomodo hæc separantur? Quã ob rẽ si fieri nõ pot, vt ex cõtractib; aut punctis magnitudines constent, corpora indiuidua sint, & magnitudines, est necesse.

2. Ratio.
Quod sit
aliqua ma
gnitudo in
indiuidua o.
pinione
Democri
ti.

PRObat Democritus adhuc, magnitudinem esse aliquã indiuiduã: quia si corpora diuidantur, vt lignũ aliquod ferrã, & partes se habeant velut ramenta cadentia, erũt illa partes corpora insectilia: quare reperitur magnitudo aliqua indiuidua. Si quis autem dicat illa ramenta puncta esse, aut affectiones quãdã, qualitates ve: ad idẽ absurdũ deducetur, vt fateatur magnitudinem ex indiuisibilibus esse cõfectã, aut ex nõ magnitudinibus. Præterea, quem motum, aut locũ punctis illis, aut affectibus is possit assignare? Nã cum neque ignis, neque aer sint, sursum moueri non poterunt: neque deorsum, quia neque aqua neq; terra sunt: illa autem immobilia esse nõ possunt, cũ opinione Democriti ad ortũ rerũ efficiẽdũ pertineãt: quare neque puncta esse possunt, neque affectus vli. Deinde etiã quia non se possunt mutuo tangere puncta: nã quẽ se tangũt, a puncto, tactu & diuisione oportet esse diuersa: quã idem sunt, & quẽ se tangũt, extrema sui parte se tangant necesse est: punctũ verũ nullã partem habet, ergo neque tangit. Hæc itaque absurda consequuntur, si omnis magnitudo quauis parte diuidi possit.

Quamquam qui hæc statuere, ijs nihilo secius accidit impossibile. De quib; rebus & alias est a nobis disputatũ. HÆC tamẽ hoc in loco referre est operã pretium. quo circa quẽstio rursus est a principio repetẽ

da. Esse igitur omne sensibile corp; per quancunq; notam, diuiduum, & indiuiduũ non est absurdum. Est. n. diuiduum potentia, actu vero indiuiduum. vt sit autẽ simul omni ex parte diuiduum in potentia, fieri posse videri potest: si. n. potest, si fiat, non vt simul vtrũque sit, actu indiuiduũ & diuisum, sed diuisum per omnem notã, nihil reliquum sit, & corpus in incorporeum abeat, & rursus fiat ex punctis aut ex nihilo. At hoc qui fieri potest? Cãterum diuidi corpus in magnitudines separabiles, ac semp minores, & in semotas, discretasque perspicuum est. Non ergo particula tim diuidenti cõminutio eẽt absque fine, nec valet simul per omnẽ notã diuisum esse, cũ id fieri nequeat, sed quadam tenus. Necesse est ergo existant corpora indiuidua, quẽ sub aspectum non cadant. Præsertim si cõcretionẽ futura est generatio, interiũt discretionẽ. Atque hæc quidẽ ratio est quã extorquere videtur cõfessionem corporum indiuiduorũ. Sed quomodo Democritus circūueniat aperiãmus, eiusque detegantur insidie, quia namque punctus pũctui non est contiguus, idcirco magnitudines quodammodo sunt omnino diuiduẽ, alias secus. Videtur autẽ, cũ hoc statuitur, vbiq; & passim punct; existere. vt sit necesse in nihilũ diuidi magnitudinẽ, cũ vbiq; punctus sit, ac proinde ex cõtractibus, vel punctibus constet. Hoc est, magnitudo est omnino diuidua, quia vnus punctus est vbius, & omnes vt singuli, quia vero plures vno non sunt, cũ non sunt contigui, idcirco non est omnino diuidua. Nam si per medium sit diuidua, per continuum quoq; punctum diuidua sit, nõ enim signũ signo, aut punctus punctui cõtinuus est.

COMMENTARIUS.

Revertit hactenus opinionem Democriti, & rationes attulit quibus adductus magnitudinem concessit indivisibilem: docet iam, hanc ipsam opinionem absurdam esse, atque illam rejicit, rationes solvens Democriti: quod pollicetur fuerat paulo superius: paucis tamen repetit, quae a Democrito dicta fuerant, ut accuratius reprobare possit. Aiebat Democritus, magnitudinem propterea esse indivisibilem, quia si ponatur omni ex parte divisibilis, sequitur quod poni poterit simul divisa actio, omni ex parte: unde colligitur divisam esse in puncta, atque expunctis consistere. Respondet Arist. distinctione adhibita, ea est: duplex est intellectus huius propositionis: omnis magnitudo est diuidua omni ex parte: unus est, magnitudinem admittere posse quamvis divisione; & quemadmodum una parte diuiditur, sic quavis parte sine ullo discrimine posse diuidi: & hic sensus verus est: non tamen licet inde colligere, aliquando esse divisam magnitudinem omni ex parte. Secundo sensus est, simul, atque eodem tempore posse diuidi omni ex parte: qui sensus falsus cum sit, tamen ut patet est a Democrito: quemadmodum solemus dicere, hominem aliquem esse omnium disciplinarum capacem: non quod omnes disciplinas possit simul discere, sed quia quamlibet potest ediscere, & non aliquam distingere. Haec lucinat deinde Democritus dicens, quod quia magnitudo in omni puncto simul diuidi non potest, cum puncta inuicem non cohaerant, diuisio terminetur ad partes magnitudinis indivisibiles: quid enim poterit in partes quae rursus in alias diuidantur, atque id perpetuo; nihil enim prohibet infinitum aliquid esse ex diuisione, ut Arist. docet lib. 3. de physica auscult. Quare nullo modo concedendum est, lineam omni in puncto vel omni in parte esse diuisibilem, nisi velimus concedere ipsa puncta prius sibi in vicem cohaesisse, quod est maxime absurdum. Quare falsa est Democriti sententia atque eius ratio nihil concludit.

Solutio Arist. de democriti ratione.

Bisaria intelligi potest: omne magnitudinem diuisibilem esse omni ex parte.

HOC autem est diuisio & compositio, ac proinde concretio, & discretio. at non indiuidua, aut ex indiuiduis (multa enim sequeretur absurda) nec sic, ut omnino fiat diuisio, quod tunc efficeretur, si punctus esset puncto contiguus, sed in parua & minora, & concretio ex minoribus.

EX superioribus colligit Arist. quod licet congregatio & disgregatio res fierent, & contrumperent, non tamen esset congregatio ex partibus indiuisibilibus, neque disgregatio in partes indiuisibiles: sed congregatio efficitur ex minoribus partibus, disgregatio vero sit in partes minores.

SED ne simplex quidem, & perfecta generatio concretione, & discretione definitur, ut quidam prodidere, qui & alterationem putauerunt esse mutationem in continuo: quod quidem velut caput est, & fons omnium errorum. Existit enim generatio simplex, & interitus non in congregatione, & separatione, sed cum hoc in illud mutat.

Secundo colligit, falsum esse quod aiebat Democritus, quod congregatio, generatio sit; disgregatio vero, corruptio. Ratio est, quia generatio est mutatio huiusmodi in hoc totum, similiter etiam corruptio: congregatio vero & disgregatio non sunt mutationes: possunt enim aliqua congregari absque ulla substantiae mutatione.

ALII autem omnem huiusmodi mutationem alterationem esse arbitrantur. Cum tamen in hoc discrimen existat. Nam in subiecto hoc secundum rationem est, illud secundum materiam. Cum igitur in his fuerit mutatio, generatio erit, & interitus. cum vero in affectionibus, & ex accidenti, alteratio quamquam res pro ut concernuntur, interitui opportuno res sunt. Si enim aqua in guttas diducatur, celerius aer generetur: eadem si cogatur, lentius. Sed haec post magis aperiemus. nunc illud fati sit statuisse, fieri non posse, ut generatio sit concretio. utique qualis a quibusdam traditur.

His verbis reprehendit illos philosophos qui asserunt nullam esse simplicem generationem sed omnem mutationem esse alterationem, ut in titulo c. 1. explicatum est. Conuincitur autem ij phi

LIBRI PRIMI.

ij philosophi, quia generatio mutatio est, quae fit in substantia: alteratio vero est mutatio in accidenti, vel in aliquo eorum affectuum qui substantiae insunt: quod in cap. 4. copiosius demonstrat Arist. Postremo colligit atque id facit in gratiam Democriti quod licet congregatio generatio non sit, neque disgregatio corruptio: congregatio quidem ad ortum accedit, disgregatio ad interitum: nam congregatione res efficitur maior, res autem quod maior est, melius seruat: siquidem virtus unita fortior est se ipsa dispersa, quare congregatio ad ortum pertinet. Disgregatione vero res minor efficitur, atque ideo corruptio facilius: quare disgregatio ad interitum referretur. Haec igitur sunt quae Arist. scribit secundo cap. accedamus iam ad tertium.

Disgregatio ad ortum pertinet. Disgregatio ad interitum.

Argumentum. cap. 3.

Revertit, & praeterea confutauit Arist. opiniones veterum de ortu atque interitu, ceterisque transmutationibus: nunc vero de eadem re differere insunt ex propria sententia: sumit autem exordium ab ea quaestione cui princeps locus debetur iudicio Arist. utrum sit ortus aliquis simplex, qui substantiae ortus nuncupatur: quam ut dissoluat quasdam alias quaestiones eidem copulat, atque conecit, ex quarum explanatione accipi debet propositae dubitationis explanatio. Quaestiones autem illae quatuor numero sunt, quemadmodum suis ego locis indicabo.

Cap. 3.

Quibus definitis sequitur inuestigare, num simpliciter quidquam nascatur, deficiatque: an nihil proprie sed semper ex aliquo aliquid fiat? Verbi causa ex valente aegrotus, ex aegrotato valens, vel paruum ex magno & magnum ex paruo. & ad hunc modum cetera omnia.

Utrum aliquid ortus sit simpliciter.

Arist. more suo initio cap. proponit quaestionem quam est explicaturus: ea est, utrum sit aliquis ortus simpliciter, hoc est ortus substantiae, an potius omnis ortus sit ex aliquo, vel secundum quid, ut passim appellat, is autem est ortus accidentium. Etenim qui vult docere, quo pacto ortus atque interitus efficiantur, prius docere debet & constituere ortus ne sit an non. In explicanda vero quaestione proposita huc seruat ordinem Aristot. primum omnium argumentis quibusdam tentat probare non esse ortum aliquem simpliciter: solvens autem dubitationem incidit in alteram quaestionem de generatione: illam ut diluat, certam quaestionem adducit, cur (inquam) ortus nullquam deficiat, unde secundae quaestiones solutionem accipit: sed priusquam quaestionem tractemus, explicandae sunt nobis voces aliquot quibus frequenter in hac disputatione utendum est, ut expeditius oratio procedat. Generatio substantiae, simplex generatio dicitur ab Arist. aut generatio simpliciter: quoniam est ortus eius quod simpliciter dicitur esse. & quia omnino sit quod nascitur secundum substantiam, dicitur etiam ortus omnino. Ortus accidentium non dicitur simpliciter ortus, sed quidam ortus, aut ortus secundum quid: praeterea vocatur ab Arist. ortus per partes, aut quodammodo. Idem quoque censendum est de interitu substantiae & accidentium.

Quam rationem sic ut Arist. in explicanda quaestione proponit.

Generatio substantiae quibus nominibus appellatur.

NAM si generatio simplex futura est, fiet simpliciter ex non ente, ut verum dictum sit, non ens quibusdam adesse. Aliqua enim generatio est ex non ente aliquo, ut ex non albo, vel non pulchro. generatio vero simplex ex non ente simpliciter. Simpliciter autem significat vel primum per singula entis praedicamenta, vel vniuersum, & id cuius ambitu omnia continentur. Si primum generatio substantiae erit ex non substantia. At cui substantia, & hoc adest, huic haud dubie nec ceterorum quidem praedicamentorum vllum adest, verbi causa, nec quale, nec quantum, nec vbi. Alioquin substantiarum affectiones secerni possent, sin autem non ens prorsus significat, erit omnium rerum vniuersum negatio, ut sit necesse, quod gignitur, id ex nihilo efficiatur, de quibus rebus quaquam est alio in loco a nobis disputatum, & multis rationibus definitum, nunc tamen illud fuit paucis perstringendum, res quodammodo ex non ente simpliciter gigni, alias ex ente semper. Necesse est enim, quod potentia est ens, actu vero non ens, id utroque modo dictum praexistat.

Ratione his verbis adducit ad probandum nullum esse ortum simpliciter: eallic colligit. Si aliquis esset ortus simpliciter, fieret ex non ente simpliciter, atque ita non ens intellet ei quod generatur: quemadmodum si fiat aliquid ex igno, lignum in illi ei quod ex eo fit: hoc autem est absurdum, ergo nullus est ortus simpliciter. Dicitur tunc legitimus, & utraque eius pars vera, primum maiorem a simili veram esse confirmat Arist. quia quemadmodum ortus quidam, aut secundum quid, fit ex non ente quodam, aut ex non ente secundam quid, ut cum Scythes non albus, fit albus, ita quoque ortus simpliciter fit ex non ente simpliciter. Ut autem minoris propositionis fidem faciat, accipit duos intellectus non entis: primum quidem non ens dicitur, quod non est substantia. Secundo quod repugnat enti in vniuersum, quale illud non ens est, quod neque substantia est, neque quantitas, neque quidpiam aliud ex decem categoriis. Constitutis igitur duobus his significationibus non entis, probat maiorem propositionem Arist. nullo in qua pacto ortum simpliciter fieri ex non ente: quia neque ex non ente fit prima significatione, neque secunda. Principio non fit ex non ente prima significatione, quia substantia fieret ex non substantia, quod maxime absurdum videtur: & propterea fit ex non substantia fieret, ex nullo aliorum predicamentorum efficietur: cui enim substantia non inest, neque vltimum aliorum predicamentorum inest, aut accidens erit sine subiecto, quod pugnat cum natura accidentis, cuius esse est inesse substantie. Deinde neque fit ex non ente secundo intellectu: nam si quod oritur simpliciter, fieret ex non ente, quod neque substantia sit, neque accidens: cum id non ens, nihil sit, fieret aliquid ex nihilo: quo nihil potest fingi absurdum in philosophia: sequitur ergo nullum esse ortum simpliciter. Verum Arist. questione absoluti, & ratione simul dilucit inquit enim esse generatione simpliciter, atque substantie & illam fieri ex ente potestate, non ex ente actu: fit enim ex materia quae est potestate omnia quae ex illa efficiuntur sunt: actu vero solum est materia: cetera namque est actu non ens. g. homo nasci, ut ex femine quod est potestate homo, & est non ens actu: quomodo actione homo non est. Hanc autem solutionem tradit Arist. e. 3. lib. 1. de phys. ause. & est a me locus explanatus commentario in illud caput. Sed videtur illud esse, quod Arist. inquit, simpliciter generatione fieri ex ente po-

Quid non sit vltim simplex ortus, vltimigius.

Non ens bifariam dicitur.

Absolute autem quae sunt, & simul dilucit ratione in contrarium.

Obiectio

tentia, non autem ex ente actione, sit, n. ex ente actione. Nam homo simpliciter nascitur ex embryone, at embryo actu existit per propria formam: fit ergo ortus simplex ex ente actione. Solutur dubitatio, si fateamur hominem fieri ex embryone, qui sine embryo est actu per formam, at non fit ex forma embryonis, neque ex embryone ut formam habet, sed ex materia embryonis: siquidem forma embryonis aboleat accedente hominis forma, & solum manet embryonis materia, ex qua efficitur homo: materia vero embryonis est potestate homo & non homo actione. Hinc forma embryonis, v. g. nihil conducit ad transmutationem efficiendam, sed duntaxat utilis est, ad materiam seruandam, quae sine forma esse non potest. Nam si ad transmutationem efficiendam conduceret, maneret in re quae efficitur, at non manet.

S E D quod his definitis mirabilem praefert questionem, id rursus explicare oportet. Quomodo est simplex generatio, cum sit ex ente potestate, siue aliter utrumque? Nam quaeratur aliquis, num sit generatio substantiae, & huius, & non talis, aut tati, aut vbi, & ad eundem modum de interitu ambigat. Quomodo si quid generat, nepe aliqua substantia potestate erit, actu non erit, ex qua substantia generatio futura sit, & in qua quod interit, necessario transeat. Vtrum ergo huic aderit aliorum quidam actu? id est vtrum erit quantum? aut quale, aut ibi id quod potestate tati est hoc, & ens, simpliciter aut neque hoc, neque ens? Si, n. nihil, sed oia potestate, non modo separabile accidit, id quod ad hunc modum est non ens, sed etiam ex nihilo praexistente (quod antiqui philosophi nimium semper reformidarunt) generatio fit. Sin autem cum id ei non suppetat, ut sit hoc aliquid vel substantia, ad sit tamen praedictorum quidam, possint, ut diximus, affectiones substantiarum separari

Ex superioris questionis solutione nascitur secunda questio, quae potest purari ratio contra sententiam, quae defendit, esse aliquem ortum simpliciter. Cum enim definitur Arist. ortum simpliciter esse ex ente potestate, & non ex ente actu, occurrat tunc statim dubitatio, vtrum illud ex quo fit simplex

Solutur.

Quae non ens, ex quo fit ortus simpliciter.

plex ortus, nempe substantia potestate, actu sit quantum, quale, aut quodpiam aliorum accidentium: hoc est actu habeat in se accidentia, an omnino accidentibus destituatur? Si dicatur actione inesse accidentia huic, ex quo fit simplex ortus, erit accidens sine subiecto: nam subiectum accidentis est substantia actu compositi ex materia, atque actu substantia non est. Si vero dicatur nullum accidens inesse huic substantiae potestate, cum id ex quo fit ortus neque substantia sit actu, neque aliquid ex accidentibus, nihil omnino erit: atque ex consequenti fiet aliquid ex nihilo, quod fieri non potest. Haec est secunda questio, quam adducit Arist. Hanc questionem ut soluat, infert tertiam questionem: vnde accipit superioris questionis solutionem: illam asserit his verbis.

D E his ergo, quo ad licet disputandum est, reddendaque causa, cur semper sit generatio, tum simplex, tum particularis. Et cum sit vna causa, vnde motus principium dicimus proficisci, altera materia, haec posterior explicanda nobis est. Nam de prior iam differuimus, cum de motu ageremus. statuentes quoddam principium esse omni tempore immobile, alterum semper moueri, quorum immobilis principij consideratio ad priorem philosophiam pertinet, de illo vero quod continenter mouendo cetera mouet, postea disputabimus. quid huiusmodi sit causa eorum, quae singularia dicuntur. **N V N C** causam tractemus, quae quasi in materiae specie posita est, per quam interitus & generatio natura nunquam deficiunt, & simul fortassis proposita modo questio, quid de interitu simpliciter, & generatione sit statuendum, explanabit. **N E C** vero illa parua questio est, quae nam causa statuenda sit generationis connectenda. Si quidem quod aboletur abit in non ens. Non ens autem nihil est, non aliquid, non quale, non quantum, non denique vbi. Nam si rebus semper aliquid, perit, cur vniuersum non est absumptum,

& ad inanitatem reductum? quando quidem finitum id est, ex quo res quae generatur. Neque enim non deficit, quia id est infinitum, ex quo gignitur vnum quodque, cum hoc fieri non possit, actu enim nihil est infinitum. Potentia vero quo ad sectionem, ut oporteat hanc solam esse, quae nunquam deficiat, quia semper aliquid minus sit. At nunc istud non cernimus. **E R G O** quia huius interitus, illius est ortus, & huius ortus illius interitus, idcirco irrequieta esse mutationem necesse est, quod quidem sufficiens causa putari debet ortus, & interitus pariter in singularibus rebus.

Questio vero quam adducit tertio loco est, vnde accidat, & quae sit causa cur ortus, atque interitus perpetuus sit: semper enim aliquid oritur, atque occidit. Verum cum ortus atque interitus perpetui duplex causa sit, vna efficiens, altera vt materia: cum in praesentia causa rogar Arist. cur sit ortus perpetuus, non inquitur efficientem causam, sed illam causam quae ad materiam pertinet. Causa enim efficiens ortus perpetui duplex est: vna prima, quae (vt poeta dixit) immobilis manens dat cuncta moueri, nempe deus: altera secunda, quae mouet agitata motu, oculum videlicet. Et prima quidem efficientem causam explicat Arist. lib. 8. de physica ause. Et lib. 12. de prima philosophia. Secundam vero causam efficientem per ultimo cap. lib. 2. de ortu & interitu explanat. Quamobrem recte inquit, inuestigare se in praesentia solum illam causam quae ad materiam refertur: & causa est cur ortus rerum perpetuo efficiatur. Prius tamen quam doceat, quo pacto ex parte materiae ortus rerum perpetuus sit, retellit quandam sententiam veterum de ea re: atque ita ait, ex parte materiae non esse ortum rerum perpetuum, quod materia infinita sit, atque ideo possit ab ea semper detrahi aliquid, quod formam suscipiat, quemadmodum nonnulli falso crediderunt. Ratio est inquit, quia cum nihil sit in natura rerum actione infinitum, vt lib. 3. de phys. ause. & lib. 1. de celo monstratum est: neque materia ipsa infinita erit actione: potestate vero nihil prohibet quidpiam esse infinitum: quaeuis magnitudo in infinitum secari potest. Vnde sit, vt sola diuisio

3. questio.

Cur sit ortus perpetuus ex parte materiae.

Duplex causa efficiens.

Non est ortus perpetuus quod sit materia infinita.

COMMENTARIUS.

diuisio corporu videatur deficere non posse quia in ea inest infinitum, non actione quide, sed facultate. Si vero quis dicat diuisionem materiam causam esse perpetui ortus, errat sane: quoniam si verum id esset, res quae gignuntur semper minores efficerent. Semper enim cum materia actione finita sit secundum magnitudinem, detrudere necesse est minores partes materiae, si perpetuo duratura diuisio est, hoc autem minime accidit. Imo vero plerumque fit, ut quod gignitur maius sit eo ex quo gignitur, ut filius patre. Quare materiae diuisio, perpetuae generationis causa non est. Quamquam autem difficile sit huius rei rationem reddere ut Arist. refert, illam tamen reddit: & ita explicatur.

Difficile potest reddi ratio.

Causa ortus perpetui.

Solutur. r. quatio.

Omne quo gignitur si ex habere for magis non ut habet formam.

Quaestio qua ratione naturae primam causam consideret.

Quod corruptitur, non ita dissipatur, ut nihil amplius sit, sed interire dicitur quia prior formam atque nomen amittit, quod a forma sumitur. ubi contingit, & aliam formam nomenque aliud accipit aliud gigni dicitur. Quoniam in rebus omnibus, quae generari, & corrumpi possunt, ita fit ut vnus rei interitus, sit alterius generatio, & mutata ratio ne. Hae autem rerum permutatio, atque vicissitudo, nunquam cessat, unde fit ut ortus atque interitus rerum perpetuus & sempiternus sit. Ipsa enim materia, quae rebus eadem subiecta est, perse est aeterna: sed modo hanc, modo illam formam accipit. Hinc soluitur dubitatio adducta initio huius cap. de simplici ortu. Etenim si nihil est quod intereat, in id quod non est actu, neque generabitur, quidpiam ex eo quod actu non est, quare quod gignitur, ex eo nimirum gignitur quod actu est per formam. Quod licet verum sit, non efficitur ex eodem quatenus formam habet, & actione est, sed quatenus est facultate, v. g. pullus ex ovo gignitur, quod actu habet formam oui, at non quatenus formam habet, ex eo fit: sed quatenus facultate est pullus: hoc est, eam habet potentiam, ut ex eo pullus gigni possit. Omnia n. simul habet actum & facultatem, ut quibus sint vni re ipsi, aliud esse possint. Nam cum omnia materia & forma consistet, a forma habent, ut sint actu, a materia vero habent ut possint aliud esse quam quod sunt. Hae igitur causa est, cur ortus rerum atque interitus sit sempiternus ex parte materiae. Antea tamen quam hinc discedam, scrupulus quidam eximendus mihi est, qui aliquo modo torquere possit: is est, qua ratione consideratio, atque etiam cognitio causae efficientis, primaeque, ad primum philosophum pertinet, si verum est, quod de eadem Arist. disputat lib. 8. de physica, auiscult. Etenim si libri partem quandam continent philosophiae naturae. Sed is scrupulus facile a nobis euelli potest. Prima etenim causa bitariam accipitur: vno modo secundum propriam naturam atque substantiam, quod sensu ad primum philosophum refertur, quoniam ea ratione materia vacat omnino: altero modo, ut mouet ea terra, quo sensu pertinet ad philosophum naturalis, & explicat ab Arist. lib. 8. de physica additione. Na mouens atque motum pertinent ad eandem disciplinam (Sunt n. opposita ut relata) oppositorum vero eadem est disciplina. Cum autem in lib. de physica auiscult. Arist. inquit, quae autem non mota mouet: non sunt amplius physicae considerationis, referenda sunt verba ad primum motorem secundum propriam substantiam atque naturam, non autem qua ratione mouet caetera.

neat, si verum est, quod de eadem Arist. disputat lib. 8. de physica, auiscult. Etenim si libri partem quandam continent philosophiae naturae. Sed is scrupulus facile a nobis euelli potest. Prima etenim causa bitariam accipitur: vno modo secundum propriam naturam atque substantiam, quod sensu ad primum philosophum refertur, quoniam ea ratione materia vacat omnino: altero modo, ut mouet ea terra, quo sensu pertinet ad philosophum naturalis, & explicat ab Arist. lib. 8. de physica additione. Na mouens atque motum pertinent ad eandem disciplinam (Sunt n. opposita ut relata) oppositorum vero eadem est disciplina. Cum autem in lib. de physica auiscult. Arist. inquit, quae autem non mota mouet: non sunt amplius physicae considerationis, referenda sunt verba ad primum motorem secundum propriam substantiam atque naturam, non autem qua ratione mouet caetera.

SE D cur interdum alia simpliciter gigni, & aboleri dicantur, alia non simpliciter, rursus est considerandum. Si id est ortus huius, & illi interitus, & huius interitus, illiusque ortus. Hoc enim aliquam rationem poscit. Dicimus enim nunc simpliciter interit, & non hoc tantum. Itē hae est generatio simpliciter, & hic interitus. Rursus hoc aliquid fit, non aut simpliciter fit. Nam qui dicit, hunc doctum fieri dicimus, simpliciter fieri non dicimus.

Explicata superiore quaestione, aliam adducit Arist. ea est. Quamobrem quaedam dicantur generari, & corrumpi simpliciter, alia vero non simpliciter, sed quadam ex parte: cum distinctum sit a nobis habentibus vnus rei ortum esse alterius interitum, & mutata ratione: quare non magis hoc quam illud, debet dici gigni simpliciter. Est autem quaestio hae non sine ratione proposita: nam inquirenda est etiam causa, quamobrem dicamus vulgo aliquid corruptum esse simpliciter, aliquid vero non simpliciter: & genitum similiter aliquid esse omnino, aliquid vero non simpliciter. Rem probat exemplo accidentium: ut enim qui dat studijs literarum operam, doctum fieri dicimus, non simpliciter fieri: ita quoque querendum nobis est in su-

Soiuitur. Prima causa partem ad philosophum naturae pertinet partem ad philosophum

Quaestio. Cur non nulla simpliciter dicantur generari, & corrumpi, quaedam ex parte ratione.

LIBRI PRIMI.

insubstantia cur aliqua generatio simplex sit atque omnino, alia simplex non sit, sed tantum quadam ex parte.

Ergo quia haec, ut sepe definimus dicimusque, hoc aliquid significant, illa vero secus, id circo quod querimus vsuuenit. Interest. n. in qua terra feat id quod mutatur. Exepli gratia transitus fortasse in ignem est generatio quidem simplex. Interitus autem aliquid ut terrae. Generatio vero terrae aliqua generatio est, generatio simpliciter nequaquam, interitus vero simpliciter ut ignis. Ut ait Parmenides. qui duo id est ens & non ens, igne & terra esse dicit. nec interest haec ponantur an alia huiusmodi, quando quidem modum, non subiectum inuestigamus. Transitus ergo in non ens simpliciter simplex est interitus, ut in ens simpliciter, simplex generatio. Sed quibuscumque definiatur siue ignis, & terra illa sint, si qua ve alia, horum alterum erit ens, alterum non ens. Vno igitur modo hoc interest simplici generationi, tum interitui, & non simplici.

Solutur.

Ratio prima ad quaestione positam.

Quae nam proprie dicat esse Parmenides.

Quaestione absoiuit Arist. potius ex aliorum opinione, quam ex propria sententia. Tres enim rationes numerat cur ortus vnus simplex dicatur, alius quadam ex parte tantum, peritas ab alijs philosophis, quamuis ab eodem aliquot eam probentur, quod nos indicabimus suis locis. Primam rationem sumit a Parmenide & explicatur verbis superioribus: is n. philosophus, quae habet rationem materiae non dicebat proprie esse: quae vero habent rationem formae aiebat esse proprie. atque simpliciter: & entia appellati volebat. Quare terra, quia caeteris subest elementis, & eorum est quasi materia, vocabat non ens: igne vero, quae superestaret omnibus alijs, maxime existimabat dignum esse nomine entis. Ergo si hae opinionem Parmenidis sequi velimus, illam generationem simpliciter dicemus, quae eius rei est, quae ratione formae sortitur, quae est simpliciter ens: illa autem quaedam ex parte tantum, quae comparatur quod ad materiam accedit, quod non est ens simpliciter, sed quodammodo. Hinc fit, ut generatio ignis simplex generatio di-

catur, terra vero generatio non simplex, sed quaedam ex parte. Idē nobis de interitu sentit: dum est ignis enim interitus simplex est: terra vero corruptio, quaedam corruptio putabitur. Quod de elementis dicimus, eodem modo etiam potest corporibus mixtis: unde cum elementa ad composita comparata vice habeant materiam, simplicium generatio, quaedam est generatio: compositorum vero, simplex: ut hominis, & caeterorum quae quatuor constant elementis. Nihil n. refert Parmenidis opinione, igne dicimus, & terra, an quaeuis alia: quoniam in praesentia de subiecto sermo non est, sed discrimen inter vtrique ortum, atque interitum constitutum: erit ergo simplex generatio, via quaedam qua contendimus ad id quod est ens simpliciter. Id est quod habet rationem formae: quaedam vero, quia contendimus ad id quod non est simpliciter ens, & habet rationem materiae. Et haec vna ratio est quae simplex ortus, atque interitus a non simplici distinguuntur, quae Arist. probat.

Alias refert qualis materia sit. Na cuius materiae differentiae hoc aliquid significat, ea magis est substantia, cuius vero priuatione, ea est non ens, verbi causa calidum est quoddam predicamentum, & species, frigiditas priuatio. At terra ignisque his quoque differentijs, discrepant.

His verbis innuit secundam rationem, quae simplex ortus a non simplici distinguitur: nulla sumitur ex distinctione potioris naturae a deteriori. Potior etenim natura illa est, quae mouendi, atque efficiendi vim habet: deterior, quae patiendi: ut calor frigore: ignis, aqua. Alterum etenim vim habet formae, alterum priuationis. Illa igitur natura quae praestantior est, magis substantia dicitur, quae est deterior: quare ortus praestantioris substantiae simplex ortus putabitur, ut ortus ignis, ortus vero deterioris, ortus quidam erit, non simplex ortus, ut aqua. De interitu vero, contrario modo sentiendum est. Hanc etiam rationem, cur quaedam substantiarum ortus simplex dicatur, Arist. probat: quae non multum discrepat a superiore.

Quamquam vulgo sensibili, potius & in sensibili differre videntur. Na cum aliquid materiam sensibilem transit, id gigni dicunt, tunc vero deleri, cum abit in materiam inaspectabilem.

COMMENTARIUS.

Ens. n. & non ens, quod sentitur, & non sentitur esse definiunt. ut scibile ens esse, nō scibile nōens: habet. n. sensus scientiæ facultatem. ut ergo isti viuere & esse sensu & facultate iudicant: sic item res ipsas. Quilibet ipsum verum non dicant, tamen verum quodammodo sequuntur. Aliter. n. opinione atq; reuera efficiatur generatio simplex, & interitus. Nā spiritus & aer iudice sensu minus sunt. Quo fit, ut quæ simpliciter intereunt ea, quod in hac transeant, interire dicantur. Gigni vero cū in rem tractabilem terramq; mutantur. Ceterū reuera hæc, quæ terra magis sunt hoc aliquid & species. Sed cur q̄ aliquid cuius est interitus, simplex sit generatio, & quæ alicuius generatio, simplex sit interitus, causa reddita est. scilicet ob discrimē materiæ: quod ea sit aut nō sit substantia, vel quod altera magis, altera secus, vel quod materia ex qua, vel in quā altera altera sensibilior existat. cur itē quæ dā simpliciter fieri, quæ dā aliquid tantū fieri dicantur, idq; non mutua generatione ut modo dicebam. Nūc. n. hæcenus definiuimus, cur cum omnis generatio sit alterius interitus, & omnis interitus sit alterius generatio, non similiter generationē & interitum ijs tribuimus, quæ alterū in alterum mutantur. At posterior quæstio non hoc inquirat. Sed cur discens, non simpliciter fieri sed doctus fieri, qui vero nascitur, hic fieri dicitur. Hæc autē prædicamentis definita sunt. Nā quædam hoc aliquid significant, alia quale, sunt quæ quārum. ergo quæ non significant substantiam, ea non simpliciter, sed aliquid fieri dicantur. Ceterum in omnibus pariter prædicamentis generatio dicitur secundum ea, quæ in altero ordine sunt. ut in substantia si ignis, non

si terra fiat. In quali si doctus, non si indoctus efficiatur.

Tertia ratio, tãgitur hoc loco: ea sumitur ex sensu: & est eorum solum hominum qui parum rationem ipsam, mentemq; sequuntur: solet. n. vulgus hominum eas vocare magis substantias, quæ propius ad sensum accedunt. eas minus, quæ a sensu longius recedunt. Vnde quia terra crassior est, & sensu percipi cōmodius quā aer potest, terram ferunt magis esse substantiam quam aerem: eiusq; ortum simplicem vocant: aeris vero, minime. Et vniuersē quidem ortum corporatæ substantiæ, & sensibus admodum coniunctæ, simplicem appellant: ortum verò substantiæ minus terrestri & crassi, vocant ortum quendam, nō simplicem. Hæc autem ratio ab Arist. minime probatur tamen in categoria substantiæ, quod diximus eo loco, hanc rationē sequutus sit: obiter tamen eius sententiæ causam exponit, atque ait autores huius opinionis nō distinguere scientiā a sensu, sed putare idē esse omnino. Quare ea solū esse dicunt, quæ sensu percipi possunt: non esse autē, quæ vel penitus in sensum non cadūt, vel non facile. Istam opinionē hoc argumento probant à similitudine animal tunc esse dicimus, cū sentit, non esse, cū nō sentit: ita quoq; subiecta sensibus, cū sensu percipiuntur, sunt: cū autē non sentiuntur, non amplius sunt. Confutat tamen Arist. huiusmodi rationē, dicens, quod tamen hæc ratione aliqua pars veritatis cōtineat, omnino decipiuntur, etiamq; autores eius opinionis: est. n. aliquo pacto verū, quod aiunt, ea quæ sunt distingui p̄ scientiā atq; ignorantiam, quia quod non est, sciri nullo modo potest: & quod neq; intelligi, neque sciri potest, omnino non potest esse. Apertē verò falsum est, quod aiunt, idē esse scientiam atq; sensum, quemadmodum lib. 3. de anima Arist. demonstrat. Diuersa igitur veritas est ab opinione vulgari veritas poscit ut ea generari simpliciter dicantur quæ forma rationē habent: vulgus vero pessimus iudex eas, res simpliciter orti existimat, quæ proximè accedunt ad materiā: quod ob crassitē facile sensibus cōprehēdi possunt: & quoniam spūs, atq; aer parū sensu, si cōferatur eū terra, aerē putat deteriorē esse substantiā, & quæ in aerem vertuntur in nihilum redigi: quare si ex aqua fiat aer, dicunt, corruptam esse aquam, non autem aerem esse genitum: si cōtra cōtingat, aqua ferunt generari: quæ ratione terra dicitur omnī maxime substantia

Tertia ratio quæ sentitur.

Causa enim ita sentitur auctoribus eius opinio.

Refellit ratio.

LIBRI PRIMI.

tantia: quoniam maxime in sensum cadit, & causa est, cur cetera sensu percipi possint. Ceterum hoc falsum est, nam inter res naturales, quæ continent, præstantiores sunt, quæ quæ continentur, qui ad formam propius accedunt, cuius proprium est continere, ut materię contineri. A qua enim terrę forma censetur: aer, aqua: ignis, aeris. Epilogū statim facit Arist. dicens, redditam iam esse causam cur simplex ortus sit alicuius interitus, & simplex interitus, sit alicuius ortus. Hoc enim accidit, quia materia est diuersa: est autem diuersa, quia vna est actu substantia, alia, nō: vel quia vna est præstantior substantia quā altera: vel quod substantia quæ gignitur, & in quam fit transmutatio, est magis subiecta sensui quā altera.

Epilogus.

Cur igitur quæ dā simpliciter fiat, alia secus, & omnino & in his prædicamentis satis arbitrator explicatum, & cur vltimè generatio fiat subiectum est causa, ut materia, quippe quod motatur in opposita. Est que in substantijs vnius generatio, alterius interitus, & vnius interitus alterius generatio.

His verbis tangit alium modum quo simplex generatio distinguitur à non simplicitatem cum sit substantiæ transmutatio, tunc dicitur aliquid generari simpliciter, ut cum ex aere fit aqua: aut contra. Verum cum transmutatio sit in ceteris categorijs quæ non sunt substantiæ, non dicitur quid præ fieri simpliciter, sed cum additione. Et enim si puer crescat, quia mutatio non fit in substantia, sed in quantitate, non dicitur, puer fieri simpliciter, sed fieri magnus, & in ceteris generibus simili modo. Hæc autem modus maxime diuersus est ab eo quæ patet hō ante exposuimus: prius enim quærebatur causam mutua generationis in substantia, hoc autem loco rogamus, quæ motetur quod aliquid percipit, acque dicitur, v.g. nō dicitur simpliciter fieri, sed dicitur fieri sciens, aut doctus, aut quidpiam simile, cum additione: quod autem generatur simpliciter, & sine vlla additione dicitur fieri. Illud tamen commune esse inquit Arist. omnibus rerum generibus, ut id vniuersi mutationis quo præceditur ad præstantiora, generatio vocetur, ex vico mutatio qua forma comparatur ignobilior, atq; deterior, dicitur interitus.

Omnimutatio in præstantiora generatio, dicitur in deteriora corruptio.

us. v.g. in substantia si fiat ignis, generatio esse dicitur. Si terra, interitus: tamen simpliciter generari terra dicitur, ut monstratum est. In qualitate: si quispiam sciens atq; doctus efficiatur, generatio effici dicitur: si ignarus fiat, non amplius ortus erit, sed interitus: eodem modo in ceteris generibus dicendum nobis est. Atque id oportet maxime meminisse: quoniam sepe numero Arist. eo præcepto vtitur. Ait statim, hoc modo fit à nobis explicatum, cur aliqua dicantur, simpliciter generari, aliqua non: & quæ sit ratio eorum quæ generantur in substantia: deinde quo pacto materia, quæ rebus omnibus quæ generantur, & intereunt subiecta est, causa sit ortus perpetui: quæ sine materia mutari in contrarias formas potest: nisi per quæ ratione vnius rei ortus, sit alterius rei interitus, & mutata ratione.

Neq; vero ambigere oportet, cur generatio semper fiat, rebus pereuntibus. Nam ut interire rem aiunt, cū in insensibile & non ens peruenit, sic ex non ente generari cum ab insensibili discedit. Ergo siue aliquid sit, quod subicitur, siue non: certe ex nō ente generatur. Ita pari ratione efficiatur ex nō ente, interit in nō ens. ut merito generatio nunquam deficiat, cum sit generatio interitus non entis, interitus vero non entis generatio.

His verbis dubitationem quandam soluit adductam aduersus eam sententiā quæ defendit generationem esse perpetuam. Possit enim existimare quispiam nullo modo generationem, perpetuam esse, cum per interitū, semper aliquid ita corruptatur, ut eius nihil amplius maneat. Sed ea quæstio dissoluitur, quia qui sic existimat, solum sequuntur iudicium sensus, nō rationis: aiunt enim eā rem perire, quæ nō amplius sensu percipitur: v.g. nō generatā esse, quæ sensu agnoscitur. vnde simpliciter generatā esse appellat eā mutationē quæ fit ex nō sensibili in id quod sentitur: interitū autē eā mutationē quæ fit ex eo quod sentitur, in id quod sentiri nō potest. Verū hæc etiā ratione nostra opinio cōfirmat inquit Arist. quod dicitur vnius rei ortus, alterius esse interitū, & cōtra: ut sit perpetua generatio. Nā si generatio est quæ aliquid ex ente fit ens,

COMMENTARIUS.

& interitus quo aliquid ex ente sic no ens, profecto nunquam deficient generatio: siue concedimus aliquid subiectum ex quo res ipsae fiant, siue no: semper enim ortus atq; interitus sibi respondet quadam vicissitudine: neque est aliqua causa cur debeat cessare vicissitudo, atque ex consequenti perpetua erit series generationis.

Sed quaerat aliquis hoc no ens simpliciter vtrum sit contrariorum alterum? vt terra verbi causa, graueq; sit non ens, ignis vero & leue ens, an non? Sed terra est ens, no ens vero materia terra perinde, atque ignis.

Veru quod vocatur simpliciter no ens, sic dicitur non ens, sic dicitur non ens, an potius terra etiam ipsa sit ens quum dno dno caetera omnia que propriam formam habent, atque nomen. Sic dicitur dicatur non ens, materia subiecta igni & terre elementisq; reliqua. Respondet itaque philosophus ipsam materiam subiectam elementis no ens vocari, quia actu nihil est, sed quicquid est, potentia est.

Respondet

Obiectio quod nihil materia, sed perpetuo est cum aliqua forma coniuncta, ergo qua sunt, non efficiuntur ex non ente, sed ex ente. Dicitur enim, formam dare materiam nomen, & tam deducere in actum, neque posse vt quum materia sine forma existeret, atque ex materia res queque generari dicitur, atque ex non ente, quoniam ad id quod generatur nihil adducit formam neque enim terra, quatenus habet formam terrae, vertitur in ignem, quod in caeteris similibus modo contingit: sed quatenus materiam habet capace formam ignis, vnde sit vt antea qua res gignatur, prior abijciat formam, & ex materia efficiantur cuncta que nunquam sane interit, sed perpetuo manet.

Quin & illud potest in dubium venire, siue vtriusq; diuersa materia? an tunc no fieret alteri ex altero, neque ex contrarijs? In igni, terra, & aequae, opposita ad sunt. An quodam modo materia eadem est, alias diuersa? Quidquid, n. subijcitur id est, esse aut non est id est. Sed de his haec tenentur.

Tertiam quaestionem tangit hoc loco, Vtrum sit ea est, vtrum eadem sit ignis, & terra materia, caeterorum que elementorum, an diuersa potius. Respondet Aristoteles eandem esse subiectam elementis omnibus primam materiam. Rationem illam reddit, quoniam alias non possent ex contrarijs contraria fieri. Atqui omnia ex contrarijs effici necesse est, vt lib. 1. de phys. auscult. monstrat ut Aristoteles enim omnibus elementis contraria permixta sunt. Verum vt rem explanet exactius, atque melius, inquit elementorum omnium partium esse materiam eandem, partim diuersam, aut enim consideratur in natura sua, hoc est vt prima est omnium, & hoc sensu eadem materia subijcitur non solum elementis, sed etiam rebus omnibus que generantur & corrumpuntur. Si vero consideretur, ratione formatum susceptarum, que sensu proxima rei materia dicitur, non prima, diuersa est sane in omnibus elementis. Nam hoc modo differentias rerum continet. Et alia ratione suscipit formam ignis, alia aeris, alia denique formas caeterorum, quare si ita sumatur non potest eadem omnium materia censeri. Sed de his haec tenentur, vt Aristoteles ait.

Prima quaestio.

Vtrum vnus rei ortus sit interitus alterius.

Haec tenentur sententiam Aristoteles praesenti capitulo interpretari sumus: nunc vero, vt consuetudinem nostram sequamur, & praerogative geramus more, nonnullas quaestiones exercemus, quas Aristoteles attingit hoc loco. In quibus explicandis dabimus operam vt modum seruemus, qui est in quaerendo optimus.

Principio vero ista existit quaestio, vtrum verum sit quod Aristoteles inquit, rationem reddens cur perpetua sit ex parte materiae series generationis, vnus rei ortum, esse alterius interitum. Falsa etenim videtur esse haec parte Aristoteles sententia, quod ego multis argumentis conabor probare, quorum primum sic habet. Generatio non est corruptio, ergo neque vnus ortus est alterius rei interitus. Nota est consequentia: & antecedens probatur Aristoteles iudicio qui lib. 5. de phys. auscult. ortum atque interitum contrarias mutationes facit.

Secunda ratio, dum cadauer gignitur nihil corrumpitur.

Vtrum sit eadem materia omnium elementorum.

Respondet

Prima ratio

Secunda ratio

LIBRI PRIMI.

corrumpitur, ergo non est perpetuo verum quod vnus rei ortus, sit alterius interitus. Discursus legitimus est, & antecedens persuadeat inductione quia cadauer efficitur mortuo homine, atque cum moritur homo nihil omnino corrumpitur, nam materia manet: & forma hominis nempe anima compositio rationis non dissipatur, sed manet superstes atque aura simitur etiam iuxta Aristoteles sententiam, vt est a me monstratum plurimis argumentis in apologia Aristoteles de animorum immortalitate.

Tertia ratio, vt animal nutriatur necessarium est cibum ex quo nutritio sit corruptio, atque nihil tunc temporis generatur, vt placet constat, ergo vnus rei ortus non est alterius interitus.

Quarta ratio, in aere sit lumen, nihil tamen corrumpitur quum lumen generatur, siquidem tenebrae que pelluntur lumine adueniente nihil omnino sunt, ergo &c.

Potremo, si vnus rei ortus alterius esset interitus, aut in eodem subiecto simul erunt quae formae, aut aliquo tempore erit materia sine forma, atque neutrum verum esse potest, ergo non est vnus rei ortus, alterius interitus. Nota est consequentia, simul cum minori propositione, maior vero probatur: nam cum quidpiam generat, & corrumpitur aliud, ergo vtrum eodem instanti quo forma quae adueniat, corrumpitur, suscipiatur altera, an potius alio instanti: si eodem, duae formae simul adueniunt in materia eadem, si diuerso, erit materia sine forma aliquo tempore: nam inter quatuor instantia medium est tempus necessarium, quare eo tempore nulla adueniat forma, nam prior expulsa est, atque abiecta, posterior vero, nondum est adueniens.

His igitur rationibus & plenisque alijs id genus quibus prudens atque sciens missas facio, conueni videtur, quod vnus rei ortus, no sit alterius interitus, nihilo minus tamen vera ego existimo Aristoteles sententiam qui contrarium asserit cap. 3. quod est a nobis monstratum, atque ita statuo hanc assertionem, vnus rei ortus, est alterius interitus. cuius sensus est no posse accidere, vt quidpiam gignatur nisi si aliquid corrumpatur, quare cum non significamus generatione vnus rei esse eandem cum alterius interitu, nullam prorsus vim habet ratio primo ideo adducta contra sententiam Aristoteles hanc nostram assertionem defendit Aristoteles. hoc tertio cap. & illa sane primum experimento constat eam rem que secundum naturam oritur atque occidit, deinde ratione, quia si cum quidpiam

corrumpitur no generaretur aliud, materia existeret sine forma, vt patet, hoc autem fieri no potest, vt Aristoteles demonstrat lib. 1. de phys. auscult. quo loco nos eam rem longa oratione tractauimus, quare vera est nostra assertio.

Secunda ratio est, quoniam hic est ordo a natura institutus, vt incipiat ortus vbi definit interitus: sed interitus transmutatio que dam sit qua contenditur ab ente ad no ens, ortus vero contrario modo peragitur, quare vnus rei ortus alterius rei interitus erit, & contraria ratione. Possit rem consistat, quia natura non contendit corrumpere, sed generare, corrumpit autem quia non potest aliter formam efficere in materia: nisi inde priorem pellat, quare vbi quidpiam natura corrumpit, est, necessario aliud debet generari, alioquin natura no consequetur suum finem, atque natura nihil frustra agit, vt sepe numero inquit Aristoteles.

Superest vt rationibus in contrarium partem adductis satis faciamus: quod efficere, difficulte non est. Primae vero rationi abunde factis factum esse puto paulo superius, ad secundam rationem dicendum est, cum gignitur cadauer aliquid corrumpi, hominem videlicet ipsum: anima rationis compositio, a corpore soluta, neque enim necessarium est semper formam dissipari atque aboleri. Nunquam amplius homo manet effecto cadauere. Tertia ratio dissoluitur, si dicamus elbo corrupto dum nutriatur, carne produci. Ad quartam rationem bifariam dici potest, primum dicemus nostram assertionem vera esse duntaxat in ortu & interitu simplici, hoc est subiecti, in quo nunquam fallit in accidentibus vero fortasse vera perpetuo non est: quod si ad accidentia pertineat eaq; complectatur duntaxat comprehendit, ea accidentia quibus insunt vera contraria. Nam cum duo contraria simul esse non possint & magna ex parte duorum contrariorum alterum necesse sit inesse subiecto: cum inquam contraria medio vacant, vbi vnus corrumpitur, necesse est, effici alterum. Si vero omnia accidentia comprehendamus proposita assertionem reperiemus ita accidere cum lumen generatur: nam eo tempore tenebrae corrumpuntur, quemadmodum cum scientia gignitur in animo, ignorantia dissipatur. Potremo ratio dissoluitur si dicamus eodem prorsus instanti pelli formam antecedentem, & admitti alteram.

Si autem obijctas fieri iam vt simul in eodem subiecto existant duae formae: negandum est, si quidem illud instans est primum non esse formae prioris, & accidentis formae primum.

2. Experimento. 3. Ratione. 1. 2.

Soluntur rationes adductae in contrarium.

1. Diluta est superior. 2. Soluitur.

3. 4.

Ante assertio circa vaia in accidentibus.

5.

Obiectio a dem subiecto existant duae formae: negandum est, si quidem illud instans est primum non esse formae prioris, & accidentis formae primum. B 3 primum

Tertia ratio.

Quarta ratio.

Quinta ratio.

Assertio.

Vnus rei ortus, est alterius interitus.

Probatur assertio.

1. Testimonio Aristoteles.

COMMENTARIUS.

primum esse. Nam forma substantialis incipit esse per primum sui esse. quare nihil consequitur absurdum: atque ex consequenti vera est nostra assertio.

Secunda quaestio.

Vtrum possit aliquid fieri ex nihilo.

Terminus ortus.

Nihil ex nihilo fit.

Soluitur dubitatio.

Hoc etiam loco paucis dicendum nobis est, quoniam eam quaestionem attingit in praesentia Arist. Vtrum fieri possit ut aliquid fiat ex nihilo, aut redigatur in nihilum? Videtur enim fieri posse ut fiat aliquid ex nihilo: nam forma substantialis efficitur, at non ex aliquo: siquidem nihil formae extitit in materia antequam illa efficeretur, nisi velimus incidere in Anaxagorae sententiam, quam Arist. confutat lib. 1. de physica auscult. Ut dubitationem diluamus, meminisse oportet, terminum generationis non esse materiam, quoniam illa perpetua est, neque formam, cum illa perse non fiat, sed totum compositum. Agens autem naturale virtute sua extrahit formam de potentia materiae, atque efficit totum ex nihilo. Ergo cum dicimus ex nihilo nihil effici posse, sed quod vis fieri ex aliquo significamus, nulla rem effici posse facultate agentis naturalis, extra subiectum, sed quidquid fit, in subiecto fieri: & quidquid corrumpitur, in subiectum, hoc est materiae corrupti. Si autem (ut theophrastus) agens naturale reproduret sine subiecto, faceret esse simpliciter: esset ergo causa sui ipsius. quoniam in esse simpliciter est omne esse: hoc autem fieri non potest, alioqui enim idem simul esset, & non esset. Virtute agentis naturalis dixi, quoniam divina virtute ex nihilo potest aliquid fieri. Nullo siquidem subiecto opus est deo, qui vniuersitatem rerum ex nihilo condidit virtute, quam habet infinita. Ratio est, quoniam virtute infinita opus est adficiendam rem sine subiecto, de cuius potentia extrahatur forma: similiter etiam ad redigendum rem quamquam in nihilum. His ita constitutis, dubitatio plane solui potest: scilicet temur enim libenter formam effici, cuius nulla pars extiterat prius in materia: non tamen inde efficitur, quod forma fiat ex nihilo, quando quidem ex subiecto fit, ex cuius potentia forma extrahitur: quoniam in materiae potentia extiterat prius ipsa forma: nata est enim materia suapte natura formam suscipere. Igitur quoniam omne quod fit ex aliquo subiecto fit, & similiter quod interit, in aliquid

interit, non in nihilum, & materia sine forma esse non potest: necessarium est, ut vnius rei ortus sit alterius interitus: & mutata ratione. Quare hoc modo adducta paulo superius quaestio longe melius atque exactius explicatur: iam ad reliqua contendamus.

Tertia Quaestio.

Vtrum accidentia sint in materia prima tanquam in subiecto, an potius in composito.

Consequitur altera quaestio, quam explicare in praesentia in animum induximus: ea est, vtrum accidentia sint in materia prima tanquam in subiecto, an potius in composito. Quae ea causa tractare studeo, quoniam Arist. hoc tertio cap. postquam dixit ortum simplicem ex materia fieri, quae est ens potentate & actione non ens, inquit, vtrum istud non ens actione (materia inquam) habeat accidentia, an non. Neque hoc tantum loco, sed pluribus etiam alijs eodem ipso cap. quaestione videtur Arist. attigisse. Quaestio ergo est, vtrum materia prima sit subiectum accidentium. Statuo igitur assertionem subiectum accidentium esse compositum, non materia. Et haec sane est Arist. opinio. Huius assertionis ut plenam fidem faciamus, obseruandum nobis in primis est, subiectum esse duplex: vnum cui heret accidentia, quod vulgo inhaesionis vocant: alterum de quo accidentia praedicantur, hoc vocant praedicationis subiectum. Nostra vero assertio vtrumque genus subiecti complectitur. Deinde obseruandum est, nomine compositi significari in praesentia quod ex materia & forma constat ut os, tamen si ossis forma, vltima forma non sit: est enim instar materiae hominis. His ita constitutis, probatur assertio primae Arist. testimonio plurimis locis, maxime vero hoc cap. 3. cum. n. dicat, ens potentate, materiam videlicet, non habere accidentia (aliis essent accidentia sine subiecto) restatur materiam non esse accidentium subiectum. Nam si in materia posita essent accidentia, pessime colligeret sine subiecto existere, cum ad sit materia, in qua in sint. Deinde cum in categoria substantiae dicat Arist. destructis primis substantijs impossibile est aliquid aliorum remanere, eandem confirmat sententiam: nam si accidentia in materia inesset, maneret corruptis primis substantijs, cum maneat materia, est enim perpetua. Eodem praeterea cap. idem assertit, cum ait, maximè

Cur istam quaestionem exerceamus.

Affectio.

Prima obseruatio. Duplex subiectum.

2.

Compositum quod nam dicamus.

Conuincitur assertio Testimonio Arist.

LIBRI PRIMI.

A definitio ne accidentis.

Prima ratio ad eandem sententiam.

Secunda ratio.

maximè proprium substantiae esse, cum sit vna atque eadem numero, esse susceptiuam contrarij: unum compositum igitur facit subiectum accidentium: quandoquidem in eo inquit, esse contraria, quae sunt, proculdubio accidentia. In sup. e. 4. lib. 7. de 1. philosophia Arist. scribit accidentia per proprium subiectum cui insunt definiti: limitas. n. quae accidit nati per natum definitur. Definitur autem per compositum non per materiam, ergo accidentia tanquam in subiecto existunt in composito, non in materia. Eadem sententia corroboratur sumpto argumento à definitione accidentis, quam Arist. assertit in antepredicamentis, definitens, id quod est in subiecto, & ca. 4. lib. 1. top. cum ait, in subiecto vero dico, quod cum in aliquo sit non sicut quaedam pars, impossibile est esse sine eo in quo est: & accidens est, quod adest, atque abest subiecto, extra subiectum interitum. Et enim si accidentia essent in materia tanquam in subiecto, forma substantialis accidens esset: siquidem potest adesse atque abesse a materia sine materiae interitu: & est in materia, non sicut eius pars, neque potest forma existere sine materia: praesertim forma vegetatiua & sensitua. Forma tamen substantialis accidens non est, sed substantia: ergo accidentium subiectum non est materia, sed compositum.

Ad testimonia citata possumus exiguo negotio rationes aliquot adijcere, quibus eiusdem assertionis fidem faciamus. Prima ratio sumitur a sufficienti partium enumeratione, & ita colligitur, subiectum accidentium, aut materia est, aut forma, aut ex materia atque forma compositum, nihil est. n. reliquum, quod subiectum appellemus: atque materia non est, ut citatis Arist. testimonijs conitatur: neque praeterea forma, quoniam plurimè accidentia quantitate praedita sunt, vel quantitate opus habent, forma vero substantialis penitus destituitur natura sua quantitate: ergo non existunt in ea accidentia: sunt igitur tanquam in subiecto in re composita ex materia atque forma.

Deinde si materia esset subiectum accidentium, multa accidentia quae spontè sua corruptibilia sunt, essent perpetua, quo nihil potest esse magis absurdum, praesertim si accidentia contrarium habeant, a quo eorum patitur. Antecedens probatur: quia cum materia aeris in igne maneat, cum ex aere sit ignis, si calor inesset in materia corrumpi sane nunquam posset, sed perpetuo maneret

in materia, cum fiat innice transmutatio eorum elementorum: quae eadem qualitate praedita sunt. Tribus autem modis (ut id obite admonemus) accidentia corrumpuntur: per se inquam, cum a contrarij corrumpuntur: cuiusmodi sunt ea quae habent contrarium: deinde defectu conseruantis: ut calor corrumpitur, si sol desit qui illum conseruat, postremo corrupto subiecto. Hoc modo corrumpitur, calor in homine existens homine corrupto, etiam si nullum adsit contrarium. Nam ut motus nobis necesse est ea moueri quae in nobis sunt, ita quoque nobis corruptis, corrumpi capit, de substantia. Toridem etiam modis quidpiam generatur: nam quot modis dicitur vnum oppositorum eodem modis alterum dicitur.

Altera ratio est: si qualitates primae & formae substantialis recipiuntur in materia, vel recipiuntur ordine quodam vel aequè primò, atque neutro modo recipi possunt in materia, ergo neque sunt in eadem tanquam in subiecto. Dicitur legitimum est: maior est aperta: minorem probatur. In primis non possunt simul recipi, atque aequè primò, cum forma substantialis substantia sit, & substantia sit prior accidentibus natura, dignitate, atque tempore. Quare prius est in materia quam qualitates, atque ex consequenti non aequè primò, ordine, igitur quodam: ordo autem est ut prius existat in materia forma substantialis, quam qualitates: sed quam primum forma adest in materia est compositum, quare dum accidentia accedunt, compositum effectum est in quo accidentia inerunt tanquam in subiecto.

Postremo calefactio geniti atque corrupti eadem esset, atque continua: quandoquidem eadem caliditas quae praesuit in aere, manet in igne qui gignitur ex aere, si accidentia insunt in materia tanquam in subiecto. Hoc autem plane falsum est, quia ut vnus sit motus, necesse est ut mobile vnum sit cap. 4. lib. 5. de physica auscult. His & similibus alijs argumentis constat veram esse assertionem nostram, & Aristor. opinionem conformem. Superest ut rationes illas, quae contrarium videntur persuadere, soluamus: ut omnibus numeris suscepta disputatio consistere possit. Singulas autem resoremus rationes, atque easdem dissoluemus statim: quoniam ad breuitatem & orationis perspicuitatem ita facillè plurimum refert. In primis videtur dicere Arist. quod accidentia existant in materia, assertio est

Tribus modis coguntur: sunt accidentia & eorum eadem essentia.

Tertia ratio.

Quarta ratio.

Prima ratio. Contra propositam assertionem.

COMMENTARIUS.

tanquam in subiecto, non in composito. ait enim cap. 4. huius lib. eandem perspicuitate manere in ea re, quae fuerat prius in aqua. Quae sententia si vera est, in materia existit perspicuitas, tanquam in subiecto: nam si in esset composito, cum illud corrumpatur quo te pote transmutatio fit, perspicuitas etiam corrumperetur: est enim accidens, at eadem in vitroque manet elemento, ergo inerat materiae quae perpetua est. Dicendum est ad hanc rationem, illis verbis non significari ab Aristotele, quod in vitroque elemento maneat eadem re ipsa perspicuitas, sed nomine eadem, quali dicitur in vitroque adesse perspicuitatem. Hoc pacto rationem soluit Philoponus: & est sane ea forma loquendi non in frequens apud Aristotelem.

Solutur.

Ratio.

Secunda ratio sumitur ex verbis Aristotele cap. 4. lib. 2. de ortu & interitu. eo. n. loco inquit, facilius transmutari symbola elementa quam disymbola. Rationem reddit, quia cum disymbola transmutantur, duae corrumpuntur qualitates. cum vero symbola, una duntaxat: facilius autem est unum quam multa corrumpi: quare facilius etiam erit transmutari symbola quam disymbola. Quod si Aristoteles inquit, cum transmutantur elementa symbola, solum corrumpi unam qualitatem, procul dubio altera eadem manet in vitroque elemento, atque ex consequenti materiae inerat, quae manet, non composito, quod abolutum est. Dicendum est, cum elementa transmutantur siue symbola ea sint, siue disymbola utranque qualitate corrumpi: verum in disymbolis utraque perse corrumpitur, quomam a contrario: in symbolis vero altera tantum corrumpitur perse, quae inquam contrarium habet: altera vero ex accidenti corrumpitur, corrupto videlicet subiecto, & ideo una tantum qualitas corrumpi dicitur quia una solum perse corrumpitur. Sed obijciat aliquis, si etiam in symbolis utraque corrumpitur qualitas, licet altera perse altera ex accidente, non facilius transmutabuntur symbola quam disymbola. Primum quia a duobus duo corrumpuntur: deinde quoniam licet in symbolis una tantum qualitas a contrario corrumpatur, duae, in disymbolis: tam facile est duo a duobus corrumpi, quam unum ab uno: quare Aristoteles deceptus est. Dicendum est facilius transmutari symbola, in quibus unum perse, alterum ex accidenti corrumpitur, quam disymbola quia in symbolis melior dispositio est ex parte materiae ad efficiendam transmutationem, quam in elementis disym-

Obiectio.

Solutur.

bolis, atque ideo facilius illa transmutantur: quamquam, quod inquit Aristoteles eo loco facilius est unum quam multa corrumpi, non est sane referendum ad qualitates, sed ad ipsa integra elementa. Ratio est quia elementorum symbolorum transmutatio fit sine medio aliquo, atque ita facillime: elementorum vero disymbolorum transmutatio per medium aliquod fit, ut lib. 2. de ortu Aristoteles docet. & ita omnia verba Aristotele optimè consentiunt. Nam transmutatur symbola, facilius quam disymbola, & facilius unum corrumpitur, quam multa. Et haec sane respondendi ratio mihi probatur maxime. ceterae enim multas habent difficultates: a quibus non facile quis se possit expedire.

Quis sit sensus eius loquendi Aristoteles facilius transmutatur symbola quam disymbola.

Tertia ratio sumitur ex definitione materiae primae: cum enim lib. 1. de physica. auscultat dicat Aristoteles materiam primam esse primum subiectum, dubitari non debet quin subiectum sit etiam accidentium. Dicendum tamen est materiam ab Aristotele vocari primum subiectum, non accidentium, sed formae substantialis. eo enim loco materiam definit Aristoteles habita formae substantialis ratione.

Ratio.

Solutur.

Quarta ratio sic concluditur, in homine mortuo manet eadem ceteris, eadem figura, idem color, qui fuerat in homine vivente, ergo haec accidentia non existunt in composito, tanquam in subiecto: cum illud non maneat, sed in materia, quae nunquam aboletur. Et confirmatur haec ratio: Occiso tauro, manet calor in eodem tempore aliquo, & non potest esse alius, quam is qui fuerat antea: quia taurus interimeretur, alioquin a nullo produceretur, ergo erat calor in materia, tanquam in subiecto, non autem in composito. Rursum confirmatur eadem ratio quia si in aere, & aqua non maneret idem humor sed corrumpere, cum ex aere sit aqua, nulla esset causa, quae humorem corrumpere: manet igitur idem calor: atque ex consequenti existit in materia tanquam in subiecto, non in composito. Ut dubitationes istas diluamus reuocandum est in memoriam quod prope initium huius disputationis obseruandum esse diximus, tripartitam videlicet rem quam primum corrumpi posse: a contrario, recedente causa conseruante, atque etiam corrupto subiecto. Totidem etiam modis diximus quidpiam posse generari, a simili, ut ignem ab igne: deinde praesentia causa conseruantis. postremo ex accidenti genito inquam subiecto. Iam vero difficile non est adductas rationes soluere. Primum quidem fatemur manere in ca-

Ratio.

Confirmatur.

1.

2.

Solutur.

rationes.

in ca

LIBRI PRIMI.

in caduere eolorum, figuram, & cicatricem: haec vero eadem non sunt cum his quae in homine viuente aderant, sed diuersa. Si quis autem obijciat, nullam esse causam a qua ortum habeat, cum neque gladius, neque laqueus, si vel laqueo, vel gladio quispiam sit interceptus, causa esse possit figurae atque reliquorum. Dicendum est haec ipsa licet alias causam habeant efficientem perse cum in caduere efficiunt, non habere causam perse sed ex accidente: consequuntur enim ipsum caduere. Quod autem diuersa sint haec accidentia in homine viuente & mortuo, illo argumentum probatur: quia partes etiam quibus insunt, in vitroque diuersae sunt: manus inquam pes, facies, atque reliquae. Cum enim instrumenta definiuntur virtute agendi, quae illa virtute praedicta non sunt, amplius ceteri aut partes, aut instrumenta non debent: sed multipliciter ita vocantur ut Aristoteles scribit lib. 4. meteorolog. plurimisque alijs locis. Idem dicendum nobis est de aeris humore cum in aquam vertitur: se enim non manet idem, sed corrumpitur prior ex accidente: corrupto inquam subiecto. Ad secundam confirmationem bisariam iudicio meo dici potest: primum quod ex accidenti producit calor in tauro occiso: vel quod is calor gignitur ab spiritibus conculis intra venas, arterias: atque partes ipsius tauri: illi enim cum calidi sint natura, nihil mirum est: si calorem efficiant: qui sane spiritus quoniam minimo negotio exhalantur, sic etiam ut calor genitus breui dissipetur. Postremo contra eandem sententiam sic obijciat: si ea esset vera, fieret, ut forma reciperetur, in materiam minime aptam ad formam suscipiendam, vel accidentia essent sine subiecto: quorum utrumque planè absurdum est. Quod autem necessarium sit horum alterum accidere, si vera sit ea sententia, hac ratione probatur: ut materia formam suscipiat, procul dubio opus est dispositionibus quas praexas appellant: tunc ego rogo, cum aduenit forma materiae. v.g. forma ignis ligno, vel manent qualitates illae quae aptam redabant materiam ad formam ignis suscipiendam, aut non: si dicas non manere, sed aboleri aduenienti forma, ergo forma introducit in materiam minime aptam, atque dispositam: si vero ille non corrumpuntur adueniente forma ignis, ergo manent sine subiecto, nam ille inerat tanquam in subiecto in ipso ligno, atque lignum corrumpitur cum sit ignis, quare non insunt in composito, ac

Diuersa accidentia in homine viuente & mortuo.

Obiectio.

cientia sed in materia quae semper manet. Ad hanc questionem dicendum est, formam indigere praexas quibusdam dispositionibus, ut in materiam suscipiatur: ille autem qualitates antea quam forma accedat, insunt in ligno. v.g. forma vero accedente, amplius non manent, sed corrumpuntur. Dicit quispiam, a quo corrumpuntur, cum contrarium non habeant, & accommodatae sint formae ignis qui gignitur: Dicendum est ex accidente corrumpi, hoc est subiecto corrupto, non perse. Obijciat rursum, forma igitur introducit in materiam nullis infectam qualitatibus, neque aptam villo modo ad formam suscipiendam. Falsum id est: nam dispositiones illae quae praecesserunt, & quae virtute forma ligni tanquam instrumentis, expulsa est, in causa fuerunt cum adesset in ligno, ne eius materia aliam formam susciperet, quam formam ignis, ad quem pertinebant ille qualitates, quas praexas dispositiones vocamus: & inter eas illae qualitates memoratas, in causa est cur nulla alia forma admitti possit in materiam ligni, praeter formam ignis: sunt enim illae instar sigilli materiam signantis, seruatisque ad formam ignis suscipiendam. Vltima vero dispositio ad formam suscipiendam fortasse manet simul cum ipsa forma ignis, & tanquam in subiecto est in ligno. Sed dicit quispiam illa est dispositio ad formam, ergo antecedit formam, ergo existit priusquam adit forma, quare vel non manet, forma ignis accedente, vel si manet inerat tanquam in subiecto in materia ligni non in ligno. dicendum est manere vltimam dispositionem commutatam, formam ignis, & cum sit dispositio ad formam antecedit formam naturam non tempore, quare necesse non est existere priusquam forma ad sit, sed simul tempore est cum forma: adducit enim secum formam, & quam primò ipsa adest, forma etiam ignis adest. Quare rationes adductae contra nostram sententiam efficaces non sunt: neque praeter ea tanti ponderis ut ipsarum momento ab eadem discedere debeamus: iam contendamus ad reliqua.

Solutur.

Obiectio.

Solutur.

Obiectio.

Solutur.

Obiectio.

Solutur.

Argumentum.

Cap. 4.

Docuit Aristoteles haecenus, generationem, atque alterationem, mutationes esse diuersas: praesenti cap. demonstrat qua ratione diuersae sint: vnde facile constare possit quid sit or

COMMENTARIUS.

fit ortus quid alteratio, more aurem suo in-
rio capitis admonet quid nā illud sit quod
tractari debeat ipso capite, dicens.

Cap. 4.

Iā generationi & alterationi quid
interfit differamus. Has enim muta-
tiones inter se differre certū habeo.

Ad assignandum autem discrimen inter
vtranque transmutationem duo accipit. Il-
la explicantur his verbis ab eodem.

Ergo quoniam est subiectū aliquid
est item affectio diuersa, quæ de sub-
iecto dici est apta & vtriusque mu-
tatio exilit.

1. Plurimum di-
fferunt sub-
stantia & ac-
cidens.
 2. Verumque
generari &
corrumpi
potest.
- Primum igitur accipit ab omnibus con-
fessum, plurimum differre inter se, substā-
tiam, atque accidens: substantia enim subie-
ctū est, cui accidentia hærent, accidens vero
affectus quidam substantiæ est, qui citra
eius inuicem adesse potest, atque abesse.
Secundo accipit Arist. q̄ substantia, & acci-
dens generari, atque corrumpi possunt. His
duobus tactis fundamentis docet quando
ortus atque interitus efficiantur: & simili-
ter quando fiat alteratio inquit.

Alteratio est, cum subiectum sensi-
bile permanens in suis affectionib⁹
mutatur, oppositis, aut medijs, vt
corpus beneualet, idemque manens
rursus aegrotat. Et æs iam orbicula-
re, iam idem angulosum efficitur.
Cum vero mutatur totū, nec manet
quidquam sensibile, vt idem subie-
ctū, sed fit, vt sanguis ex omni genita-
li semine, vel aer ex aqua, aqua vero
ex toto aere, tūc id generatio vnus
est, alterius interit⁹. Præsertim si mu-
tatio ex insensibili fiat, in id quod
sub sensum eadit, vel tactu vel oēs
sensus, vt cum aqua ex aere fit, aut
in ipsum transit. Aer enim sine con-
trouersia insensibile est.

Cum enim facilius sit docere quando
alteratio efficiatur, quando genera-
tio, quam quid sit horum vtrunq; po-
tius explanat vtriusq; discrimen, quā
adhibeat definitionem. ortus igitur à com-
mutatione differt, q̄ cum natura rei manet
integra, ita vt neque nomen, neque finiti-
nem amittat, sed accidentia solum quæ
in ipsa sunt, mutantur in contraria acciden-
tia, aut media, alteratio effici dicitur. Rē exē-
plo duplici docet: cum ex sanitate inquit in
morbum mutatur animal, quia animal ip-
sum integrum manet, & solum permutatur
accidens, alterari animal dicitur. & ea muta-
tio fit ex contrario in contrarium; quoniam
sanum, atque ægrotum contraria sunt: simili-
ter cum ex longo sit angulosum, aut con-
tra, alterari dicitur; quoniam idem manet æs,
& duntaxat fit permutatio secundum qua-
litatem. Cum autem tota res mutatur, & ni-
hil permanet eorum quæ fuerant in ipsa re,
tunc quod factum est per transmutationem
generari dicitur: quod vero amittitur, cor-
rumpi. Oportet autē vt nihil maneat, quod
sentiri possit idem esse quod antea fuerat:
aut quod eandem habere possit appellatio-
nem. hanc etiam sententiam duobus exem-
plis subiectis veram esse demonstrat. Cum
enim in vtero matris totum viri semen in
sanguinem versum est, & aer densatus est
in pluuiam, factus est interitus seminis aë-
risque, ortus vero sanguinis, atque plu-
uiæ.

Admonet tanē Arist. q̄ tūc maxime vul-
gōq; generatio fieri dicitur, cū quodpiā ab
vō quod sentiri minime poterat, in illud cō-
mutatur, quod vel tactu, vel pluribus alijs
sensibus percipitur: vt cum ex ære fit aqua.
illud vulgus corrumpi putat, quod ab eo
quod sentitur in id commutatur quod mi-
nime, aut non plurimum sentitur, vt cum
ex aqua fit aer. Verū id ipsum explicatum
est a nobis cap. superiori.

In his autē si qua oppositionis affe-
ctio eadem in nascenti, & interepto
maneat, vt cum ex aere fit aqua, am-
bo perlucida sunt, & frigida, nihil
oportet, vt alterum in quod muta-
tio efficitur, huius affectio sit. Alio-
quin erit alteratio non secus, quam
si pereat homo musicus, & immusi-
cus oriatur, homo autē idē pmaneat.

Cur disci-
men ali-
net.

Quando
fiat altera-
tio.

Quando
fiat gene-
ratio.

Observa-
tio Arist.

LIBRI PRIMI.

Dicit ob-
staculo.

Hoc loco dicit Arist. quandā
obiectionem, possit quispiam
obicere, accidere interdum vt
cum generatio efficiatur, ali-
quid maneat quod sensu perci-
pi possit: atque ita nō rectē sit assignatum
discrimen inter alterationem, & generatio-
nem. Hoc aperte constat, cum ex aere fit a-
qua: manent enim in aqua perspicuitas, &
frigus, quæ in aere qui commutatur præse-
rant. Respondet Arist. nullo modo manere
peracta transmutatione eandem in genito
qualitatem, quæ fuerat in corrupto. Si tamē
eadem manere videatur, sciendum est, qualita-
tem quæ manet in genito, non esse eandem
cum ea quæ fuerat in corrupto, secundum
rem, sed solum secundum nomen. Non est
enim eadem perspicuitas in aqua & aere ne-
que frigus idem, sed diuersum omnino secū-
dum spetiem: alioqui non generatio, sed
alteratio effecta esset. Vt enim consensu om-
nium aeris calor diuersus specie est à calore
ignis, sic frigus aquæ, & aeris, & perspicui-
tas vtriusque spetie differunt inter se. Quod
autem de corporibus simplicibus dicimus
atque elementis, accommodari potest etiam
compositis. Siquidem calor vini logē diuer-
sus est à calore balsami. v.g. Quemadmodū
ergo si fiat sanguis ex vino mutatur tota vi-
ni species, aliusque calor in sanguine pro-
creatur: ita quoque cum aer in aquam verti-
tur, tota aeris substantia cōmutatur, & per-
spicuitas atque humor aeris corrumpitur,
aliquæque qualitates eiusdem nominis gignun-
tur in aqua. Hoc probat Arist. deductione
ad absurdum. Etenim si hoc verū non sit, cū
mutatur aer in aquā, nō efficitur generatio,
sed alteratio: vt cum idem homo ex inmu-
sico musicus fit. Id autem absurdum esse ma-
ximè hinc constare possit: quoniam altera-
tio fit, cum manet idem subiectum, affectio-
nes verò commutantur: at cum aer vertitur
in aquam, non manet idē subiectum, quāuis
maneat eadem perspicuitas: nam perspicui-
tas nō est subiectum aeris, sed affectio eius,
quemadmodum calor in aere vel frigus in
aqua, nō est affectio perspicuitatis, sed aeris,
vel aquæ, vero non sit satis cōmutari quid-
piam secundum quālibet qualitatem vt ve-
rè fiat alteratio docet Arist. his verbis.

Sic ergo musica, & ei opposita priua-
tio non esset huius affectio per se, ne-
pe alterius esset ortus, alterius interi-

tus. Ergo & hominis affectiones
sunt. Generatio autem & interitus
hominis musici. Nunc autem hæc
affectio manentis est. Et proinde al-
teratio talia sunt.

Atque ita ait, tunc solum fieri alteratio-
nem, cum eius rei quæ mutatur, propria
variaatur affectio. Nam si musica, & mulice
ignorantia non essent propriæ hominis affe-
ctiones, sed ipse homo simul cum his alte-
rius esset affectio, sicut calidum & frigidum
simul cum perspicuo sunt affectiones aeris
atque aquæ, proculdubio illa mutatio qua
ex musico fit immusicum, ortus esset, non
commutatio. Nunc autem cum ex musico
fit immusicum alteratio efficitur: quoniam
musica & ignorantia musicæ propriæ affe-
ctiones hominis sunt, quia manet idem sub-
iectum, nempe homo. cū verò ex homine
musico fit homo immusic⁹ generatio fit, nō
simplex tamen, sed quedam, quæ est eadem
cum alteratione: nā alteratio vt dictum est à
nobis cap. 3. ex Arist. sententia, quedam ge-
neratio est, quæ per compositionem explica-
tur, cum dicimus ex homine musico fit ho-
mo immusicus.

Quando ve-
re fit alte-
ratio.

Oppositionis igitur mutatio si fiat
in quanto auctio, & imminutio dici-
tur. Si loco, latio, affectione, & qua-
li, alteratio. Cum vero nihil manet,
cuius alterum sit affectio, aut omni-
no accidens, partim ortus vocatur,
partim interitus.

Hoc vbi dixit exponit Rudi & pingui mi-
nera, quo pacto efficiatur mutationes
singulæ, vnde etiam accipere licet earum fi-
nitiones. ergo cum mutatio fit in quantita-
te ex contrarijs in contraria, accretio est, at-
que decretio: cum verò fit mutatio secundū
locum, est latio. cum in qualitate, alteratio.
at cum res ita mutatur vt nomen atque sub-
stantiam amittat: & nihil manet ex his quæ
antea fuerant, mutatio eius quod fit, ortus
vocatur. eius verò ex quo fit, interitus. Quo-
niam vero materia perpetuo manet in hu-
iusmodi transmutationibus, quæ sit eius vis
declarat Arist. cum ait.

Iam materia maxime, ac proprie,
id subiectum est, quod generationis,
& inter-

COMMENTARIUS.

& interitus est susceptiuum, ad quem dam vero modum, id quoque, quod alijs mutationibus subijcitur. Nam omnia subiecta, quarumpiam oppositionum susceptiua sunt.

Duplex materia

Duplex inquit materia est, vna quae est subiectum ortus atque interitus, & hae proprie, ac perse materia dicitur, materia etiam vocatur quicquid alicui mutationi subijcitur. At non proprie materia dicitur hoc sensu res quae permutatur secundum affectiones, seu qualitates, materia tamen eam affectuum vocatur. Sed prior materia, materia prima appellatur, altera vero secunda materia dicitur, & solum dicitur materia quia subiectum est, quemadmodum ipsa secundum qualitatem commutatio generatio quaedam vocatur; epilogum statim facit, inquit.

AC generatio quidem & interitus sint, non sint, & quomodo sint. Item & alteratio, hactenus differemus.

EX his quae Arist. tractat praesenti cap. licet intelligere quid sit ortus & interitus, atque alteratio: similiter etiam quid inter id genus commutationes interitus, his enim Arist. minime assignauit finitionem: sed quo pacto efficiantur exposuit, vnde non difficile accipi possit definitio, hoc pacto: al

Alteratio

teratio, est permutatio qualitatis manente eodem subiecto sensibili. In qua quidem de finitione progenere ponitur permutatio, est enim amplius nomen quam alteratio, cetera differentiae ratione habent: in primis qualitatis permutatio est, non quantitatis, aut loci, aut cuiuspiam alterius rei: quo nomine plurimum differt ab accretione quae contingit secundum quantitatem, & a latione quae fit secundum locum, atque etiam a ceteris mutationibus. Deinde cum dicimus fieri alterationem manente eodem subiecto: alterationem distinguimus ab ortu, in quo non manet idem subiectum sensibile: hoc est constitutum ex materia atque forma. Nam istud appellamus sensibile subiectum quod autem in qualitate tantum contingat alteratio Arist. scribit cap. de motu in categorijs. Item etiam lib. 5. de phys. auscult. cap. 2. interdum autem versatur alteratio in contrarijs qualitatibus vt in agro, & in vino: mulico atque in mulico

quod cap. 3. lib. 8. de phys. auscult. scribit Arist. his verbis, ea mutatio quae ad contrarium transitio alteratio est, & cap. 7. lib. eiusdem aliquando vero in medijs qualitatibus versatur vt lib. 5. phys. scriptum est. Hoc refert Arist. cap. 5. lib. 2. de anima. & cap. 2. & 3. lib. 7. phys. eorum duplex tamen est alteratio, vt id etiam obiter aduocem vna propria altera translatiua, & vniuersa quidem alteratio versatur in qualitate, ceterum propria alteratio solum contingit secundum qualitates quae ad tertiam pertinent speciem quod genus sunt passiones & patibiles qualitates, aut tor est Arist. cap. 2. & 3. lib. 7. de phys. auscult. & quae huiusmodi est alteratio rem deducit ad interitum. Translatiua vero alteratio contingit secundum alia genera qualitatum, & rem minime deducit ad interitum. Sed perferre illam potius atque absolutam est illuminatio & Arist. in praesentia priorum dicit quod inde maxime constare possit, quia inquit, rem vnamquaque tunc alterari, cum mutatur secundum suos affectus quae alteratio in contrarijs versatur vt exemplis Arist. possit constare. Verum contra istam sententiam sic obijciunt, sit alteratio de qua in praesentia loquimur in qualitatibus, quae non pertinent ad tertiam speciem: quare assertio falsa est: in hoc. probo illis exemplis quibus praesenti cap. Arist. utitur sanitate inquit, & egritudine rursum mulica & musica: ignorantia, rotundo & angulari, quae ad primam, aut quartam speciem qualitatis referunt, cum sint habitus quidam, aut figurae: dicendum est alterationem veram primam, & perse versari in passionibus, & patibilibus qualitatibus, quae pertinent ad tertiam speciem: siquidem terminus alterationis, atque etiam initium, qualitas est tertiae speciei, ex accidenti vero versatur in qualitatibus ceteris quarum exemplo utitur Arist. praesenti loco. Nam qualitates primae, aut quartae speciei comparantur per medias qualitates illas quae ad tertiam speciem pertinent atque ideo harum qualitatum exemplo vsus est Arist. & pro alijs alijs vsurpat. Exemplo vero qualitatem tertiae speciei nullo pacto utitur hoc loco: quoniam aperte constat secundum illas qualitates alterationem fieri. Secundum qualitates vero speciei secundae, cuiusmodi sunt naturalis potentia vel impotentia nullo modo, neque perse neque per accidens fit transmutatio, cum insint nobis natura: & ob eam earum exemplo uti noluit Arist. sed solum illarum secundum quas non aperte constat

Duplex alteratio

Propria alteratio

Obiecta

Solutio

Cur hic exempla vsus sit Arist.

contingere alterationem, contingit tamen aliquo modo, hae de alteratione dixisse sufficiat: contendumus ad definitionem generationis.

Generatio quid sit.

Generationis finitio hac ratione constitui potest, generatio est permutatio huius totius in totum nullo sensibili subiecto manente eodem. Quae quidem ortus naturam explanat, atque eundem distinguit a ceteris mutationibus: vt rem contemplanti facile constare possit. Hinc licet colligere discrimen ortus & commutationis. Differunt primum omnium ex parte termini a quo: quoniam terminus a quo alteratio incipit est actio, subiectum inquam constitutum ex materia atque forma. Terminus vero a quo incipit ortus est ens potestate, nempe materia prima. Quando quidem nihil manet idem sub viroque termino generationis. Deinde differunt ratione termini ad quem est transmutatio, quoniam terminus ad quem est alteratio qualitas est: & non quous, vt diximus, sed quae pertinet ad tertiam speciem qualitatis. Terminus vero ad quem est ortus substantia est, quae per transmutationem efficitur. Postremo distinguuntur, quia omnem ortum antecedit alteratio, nam disponitur materia ad suscipiendum formam, at vero non est necessarium vt ortus antecedit commutationem. Exiit autem hoc loco quaestio quamobrem Arist. in praesentia aerem faciat frigidum, & calidum, & humidum esse sperat deinde demonstrat lib. 2. Dicendum est Arist. in praesentia sequutum fuisse vulgi sententiam. Quoniam nondum ad eum locum peruenit, in quo exacte, & secundum normam veritatis rem definit. Vulgus enim hominum, & praerique medicorum existimant, aerem naturam frigidum esse, non calidum vt Arist. putat, verum eam rem suo loco ideat lib. 2. plenius dicemus.

Discrimen ortus, & commutationis.

1.

2.

3.

1.

2.

3.

1.

2.

3.

Vtrum aliqua forma substantialis eadem maneat in re genita quae fuerat prius in re illa quae corrupta est.

is, vt cunq; explanatis, super est questio explicanda nobis in praesentia, vtrum aliqua forma substantialis maneat eadem in re genita, & corrupta, vulgo autem inquiritur, vtrum in generatione nat resolutio vsque ad materiam primam ex parte formarum substantialium. Ortum habet quaestio ex verbis Arist. asserentis, in generatione non manere aliquid subiectum sensibile idem, sed omnino permutari. Et quidem videtur quod perfecta generatione maneat aliqua forma substantialis eadem, quae aderat ante quam ortus efficeretur, atque id de ductione ad impossibile. Etenim in nulla maneret forma substantialis, materia prima ali quando omni forma esset destituta, quod est impossibile: esset enim, atque non esset simul. cum enim maneat est, & cum forma vacet quae est eius actus, non est. Quod autem sequatur, hinc constat: nam neque formam habet rei genitae, cum ea non dum genita sit, neque rei corruptae, cum sit iam corrupta. Et efficitur generatio (vt diximus) ex ente potestate, non ex ente actione quare manet sub viroque extremo transmutationis aliqua forma substantialis eadem.

Quibus verbis quaestio aduoluitur vulgo soluitur.

Vnde ortum habeat.

Prima ratio.

Secunda ratio, homine mortuo manet eadem forma substantialis orbis, & reliquarum partium: ergo non sit resolutio vsque ad materiam primam. Tertia ratio, in hominis formatione primum adest vegetativa forma, deinde sensibilia, postremo rationalis: siquidem homo primum viuunt vitam plantae, deinde vitam animalis, postremo vitam hominis: ergo cum sit animal ex planta, & ex animalis homo, seruantur extere forma: nihil est enim a quo corrupti possint, quare aliqua forma substantialis manet eadem ante generationem: atque etiam perfecta generatione.

Secunda ratio, homine mortuo manet eadem forma substantialis orbis, & reliquarum partium: ergo non sit resolutio vsque ad materiam primam.

Tertia ratio, in hominis formatione primum adest vegetativa forma, deinde sensibilia, postremo rationalis: siquidem homo primum viuunt vitam plantae, deinde vitam animalis, postremo vitam hominis: ergo cum sit animal ex planta, & ex animalis homo, seruantur extere forma: nihil est enim a quo corrupti possint, quare aliqua forma substantialis manet eadem ante generationem: atque etiam perfecta generatione.

His tamen rationibus non obstantibus iuxta sententiam Arist. statuo hanc assertionem: Nulla forma substantialis manet eadem ante generationem, & eadem perfecta. Primum probatur argumento sumpto ab ortus definitione. Cum enim ortus sit transmutatio totius in totum nullo sensibili, vt subiecto, manente eodem, dubitari non debet quin ab ortu

Assertio, quae quaestioni probatur fauere facit.

Prima ratio ad asserendum.

Questio.

COMMENTARIUS.

leatur omnis forma substantialis, ubi quid... Secunda ratio... Tertia ratio... Prima opinio Averrois... Prima ratio...

Secundatio, quae differunt specie differunt forma substantialis: partes animales...

Tertia ratio, ubi sunt diversa accidentia propria, sunt etiam diversa formae substantiales...

Postrema ratio, ubi sunt contrariae operationes constituendae sunt formae diversae...

Secunda ratio

Tertia ratio

Prima opinio Averrois

Prima ratio

An forma partium...

Prima opinio Averrois

Prima ratio

Secunda ratio

3

4

Non est...

1

2

LIBRI PRIMI.

tia hoc modo: forma perfectior virtute continet formam illam quae minus perfecta est...

Tertia deductio ad absurdum persuadetur opinio: quia forma totius substantiae...

Quarta si singulae partes propriae habent formam ex eisdem nulla ratione totum effici poterit...

Postremo terminus mutationis anima est lib. 2. de anima, cap. 4. forma autem carnis est terminus mutationis...

Quarta ratio...

Solutio...

1

2

3

4

et cogitatum, idem autem in quantum idem, atque eadem ratione omnino idem perpetuum...

Reliquum est iam ut tertiam rationem diluamus cuius mentionem fecimus initio huius disputationis...

Secunda quaestio.

Verum in eodem homine exsunt plures animae an potius una duntaxat...

Verum in eodem homine exsunt plures animae an potius una duntaxat, ratio naturalis videlicet, quae vegetalis animae, atque sensitiva munere...

In diversis...

Platonis...

Refellit...

Opinione...

Arist. tamen sententia in hac quaestione ea est; in homine solum adesse unam animam, quae rationis competentem vocamus...

COMMENTARIUS.

lis instrumentis, & per potentias diuersas, ergo in homine solum exultit vnica anima, rationalis videlicet.

Secunda. Secundo idem proba deductione ad absurdum. Iam enim accedere posset vt mortuus homo viueret, si postquam discessit anima rationalis, restat anima vegetalis, atque sensifica.

Tertia. Tertio, iam homo non esset vnus ens simpliciter atque perse si constaret triplici anima. Siquidem vnus quodque a sua forma habet vt sit ens simpliciter, atque ad hoc absurdum ducit Arist. lib. 1. de anima Platonem præceptorem suum, qui statuebat in homine tres partes anime: nihil enim erit quod possit illas continere, atque vnus ex eisdem efficiere. vt Themistius interpretatur. Hanc etiam sententiam, præter diuum Thomam, multis locis defendit diuus Augustinus lib. de quantitate anime, & de ecclesiasticis dogmatibus, anime enim perinde inter se comparantur vt figura, ergo vt vna figura aliam continet quadrangulum in quo continet triangulum, sic posterius quæ accedit anima priorem in se continet. Et anima rationalis, vt diximus per facultates diuersas, operationes diuersas habet.

Satis si cõtra opinionem. Satisfaciamus iam dubitationi initio propositæ aduersus istam sententiam. Videretur n. triplex inesse anima homini cum Arist. dicat hominem primum omnium viuere vitam plantæ, deinde animalis, postremo hominis. nisi enim tres animas habeat non poterit sane triplicem vitam viuere, multa quidem dici solent vulgo: vt quæstioni huic satisfiat, sed omnia d. facultati atque obferuntur plenam esse videntur. Quare nobis ita placet, nisi quam fortum nutriti, aut sentire, nisi cum adest anima rationalis. Vna ergo semper in est cõm anima, rationalis videlicet: quæ in rerum vegetalis creditur, quia opera tantum exercet anime vegetalis, siquidem ea fortis nutritur, interdum sensifica, quia exercet operationes anime sensilis. Vnde fit vt neque sit necessarium in homine constituere simul tres animas: neque etiã successione quadam, quæ dissipatur accedente meliori: hanc si seruemus formam respondendi compedio multa fugiemus incommoda, quæquam illa etiam ratione responderi quæstioni potest, initio re vera adesse animam vegetalem: illam vero eum accedit sensifica, potentia effici anime sensilis, & non omnino corrumpi: idem accedit sensili anime cum rationalis aduenit quare in homine ve-

Nostra sententia argumentum soluitur.

Vna semper anima in homine.

Altera respicienda est.

getatiuæ & sensitiuæ potentie sunt anime compotis rationis, atque etiam hominis ipsius: non sunt autem eius anime.

Verum contra sententiam istam sunt aliquot rationes. Vna est, anima sensilis corrumpi potest, rationalis vero non potest corrumpi, ergo anima rationalis non potest esse sensilis, neque eius villo pacto defungi munere. Dices in homine anima vegetalis & sensilis quia eisdem cum anima rationali, tamen si ratione differant, corrumpi nequaquam possunt, sicut neque rationalis. Sed obijciens rursum, corruptibile, atque incorruptibile non solum genere differunt, sed etiã plusquam genere lib. 10. de prima philosophia, atque anima sensilis in leone corrumpi potest, in homine vero corrumpi non potest, ergo differunt plusquam genere. Hoc autem plane falsum est, nam quemadmodum homo & leo eodem genere animalis comprehenduntur, sic anima sensilis quæ in homine est, & quæ in leone ad idem genus refertur, atque ex consequenti vtraque corrumpi potest. Dicendum est, animam sensilem vt sensilis est, nullo modo esse incorruptibilem sed potius corrumpi posse, at vero quæ ratione eadem est cum intellectu, aut rationali incorruptibilis esse dicitur.

Obijciens iterum, Socrates alio viuere vitam, alio vt animal, alio vt homo, principium autem vite anime est, ergo homo triplici anima præditus est vegetali, sensili, atque rationali. Dicendum est non oportere vt alio homo viuere, alio sentiat eadem enim anima, diuersis facultatibus prædita hæc omnia munia obire potest.

Postremo si obijciat quispiam, insulso anime compotis rationis opus habet dispositio partium, vt organa efficiantur, cum sit actus corporis physici, atque organici, atque, vt id hæc necessaria est alia anima virtute cuius extendantur membra, siquidem organizatione, vt ita loquar, est diuersitas partium figura, atque situ diuersarum: quare non existit in homine sola anima rationalis. Dicendum est ipsam dispositionem quodammodo priorem esse anime rationali, & quodam modo posteriorem. Est sane prior, si genus cause materialis consideres, quia materia vt materia est prior est forma vero ipsa simpliciter & secundum naturam. Alio tamen genere dispositionem & distensionem membrorum antecedit, neque oportet vt alia anima præcedat virtute cuius id fiat, sed satis est calor naturalis existens in semine vt membra di-

LIBRI PRIMI.

radistinguat, & accommodata reddat formam suscipiendæ. Hæc igitur dixisse sufficiat vt superiores duæ quæstiones explicentur, nunc contendamus ad explanationem cap. 5. quod multas sane atque illas omnes admodum difficiles quæstiones habet.

Argumentum cap. 5.

Differuit hætenus Arist. de ortu, & alteratione, & quo pacto distinguantur inter se docturæ, præsentem vero ca. de accretione verba facit, atque demonstrat quæ ratione illa efficiatur: insuper illam ab ortu & exteris mutationibus distinguit, vt de generatione suscepta disputatio omnibus suis numeris absoluta sit.

Cap. 5.

Supereff, vt de auctione disputemus, quid huic interit, ac generationi, alterationi que: & augefcenti quod que quomodo augeatur, decrefcenti imminuat. Ac in primis illud dispicere est operæ pretium, vtrum ipsorum discrimen in eo tantum positum sit, circa quod versantur: vt sit verbi causa generatio, huius in illud mutatio, vel ut ex facultate substantia, in actu substantia. Auctio autem & imminutio, quæ circa magnitudinem efficiuntur. Alteratio, quæ circa affectionem. Est autem vtraque dictorum mutatio ex ijs, quæ facultate, sunt ad actum.

De accretione, & diminutione. M ore suo capitis initio ea commemorat de quibus disputaturus est præsentem cap. actus est igitur post hæc de accretione & diminutione: quæ quidem mutationes in quorace versantur de his vero mutationibus hæc quæstiones excutiendæ sunt, atque tractandæ in præsentia. Primum quo pacto illæ ab ortu & alteratione differant: deinde quæ ratione augeri soleant quæ augeantur, & quæ imminuantur, imminui. Verum vt prior quæstionem accuratius explanet, ad monet nos, in primis considerare oportere, vtrum accretio differat ab

ortu, & cõmutatione vno tantum modo, an potius pluribus. Vt quæstionem propositam facilius intelligamus res apertendæ est artum exemplis: siquidæ ars naturam imitatur quo ad eius fieri potest: arcium igitur quæ in faciendi occupantur, triplex est genus. Quædam sola materia differunt, forma conueniunt: vt ars fabrilis, & quæ ex auro rem facit. Vtraque enim ars annulos facit, armillas, atque id genus alia, sed fabrilis vel in ligno vel in ferro occupatur, altera vero ars in auro occupatur. Sunt alia quæ forma differant, materia conueniunt: vt ars conficiendæ nauem, & ars conficiendæ effedum, aut curtum: vtraque enim ars in eisdem rebus versatur, nepe in lignis: verum res quas efficiunt formam diuersam habent: alia est enim curtus alia nauis forma. Sicut denique artes alique vtraque nomine discrepant, rebus in quibus subsistit, & forma: vt medicina, & nauicularia: quæritur igitur hoc loco vtrum propositæ mutationes materia tantum diuersæ sint, an forma tantum, an forma simul atque materia.

Quæstionem absoluit Arist. atque ait, cõmemoratur ad mutationum genera materia atque forma differere: quæ materia differant illo argumento colligit, quod in diuersis supremis generibus reperiuntur. Næ generatio in substantia est, accretio in quantitate: alteratio in qualitate. Et hoc quidæ primū discrimen est. Deinde forma etiã discrepant quoniam generatio potest substantia: alteratio variat qualitatem partibilem, accretio maioræ ad dit quantitate, latius mutat locum. Oes tamen mutationes illud habent commune quod deducunt de potentia ad actum: illa quæ cõmutat: quod cõsiderati tæ ipsam vel leuiter, cõstare facile possit, tiones.

An in modo etiã mutationis discrimen existat. Næ quod alteratur, non ex necessitate locum mutare videt. Sed ne id quidæ, quod generat. At quod augefcent, aut vicissim minuitur, id locum mutat, quanquam aliter atque id, quod fertur. Næ quod fertur totum mutat locum: quod vero augefcent, perinde mutat locum, atque id quod dilatatur. Cur partes ipso consistente, locum mutant, non tamen vt globi partes, quæ toto globo manente, in loco pari versantur. Cum augefcentis partes in maiorem explicentur, decrefcent

Quomodo ab ortu differat accretio & cõmutatio

Triplex artium genus quæ occupantur in faciendõ.

Hæc generatio generatio num materia, & forma discrepant.

Quid habent cõmune oes ad actum illa quæ cõmutat: quod cõsiderati tæ ipsam vel leuiter, cõstare facile possit, tiones.

COMMENTARIVS.

tis in angustiore cōtrahatur. Ex quo intelligere licet generationis, alterationis, auctōnisq; mutationē nō ex eo rātū, in quo versantur. Sed ex ipso etiā modo discrimen fortiri.

In loco tertium discriminē reddit inter has mutationes: illud ex modo sumitur, quo illa efficiuntur. Etenim necessarium non est vt id quod alteratur, generatur, aut corrumpitur locū mutet: vt aperte constat. Certe rūt quod accrescit, vel immutatur necessario locū mutare debet: licet alio modo locum mutet, quā illū mutare solet, quod defertur: nā quod augetur, non omnino locū deserit, quem occupabat prius. Exemplo piatari constat cum augentur quod uero defertur mutat omnino locum: quare motus accretionis diuersus est à latōne. Diuic tamen obiectiōnem his uerbis, cuius partes ipso con-

Obiectio-
nem diluit
Arist.

stante locum mutant &c. Possit quispiam dicere accretionem non esse diuersam omnino à latōne nā tamen à motu recto diuersa sit, quo motu quod mouetur omnino loco absoluē, illūq; deserit, certē à motu reuoluntari, qualis est globi motus diuersa esse minime uisū: cū id ipsū locū nō deserat in quā ut examplo motus est hicet deprehendere. Respondet Arist. etiam esse diuersam accretionem à motu circulari, quoniam quod augetur licet non deserat locum minus interdū spatiū occupat. Quod immutatur, minus quā ante accretionē, aut immutationem: certum quod in orbem agitur, perpetuo idē occupat spatiū. Epilogū deinde facit Arist. eorum quæ dixerat (cum ait): ex quo intelligere licet, &c. Hoc tamen loco dux exitit quæstio: vna est qua ratione uerum sit quod Arist. inquit in præsentia, neque ad alterationem, neque ad ortū, neque similiter ad accretionē necessarium esse motū: secundū locū si uerū est quod idē scribit Arist. 8. lib. de phys. auct. c. 7. motū locale esse primum omnium motuū, atq; ideo ceteros omnes dignitate, natura, & tempore antecedere. Dicē dū est hic duo loca Arist. minime pugnare secū. nā 8. lib. de phys. auct. nō ait Arist. qd nō possit ortus, aut alteratio, aut alius motus effici sine latōne: sed qd is motus natura atq; tempore sit prior reliquis motibus, ita ut nō possit generari, l. alterari. l. alio motu res quæ ipsa moueri nisi antecesserit motus, secundum locum. Hoc uero loco Arist. ait non oportere vt cum quidpiam alteratur

Prima ob-
iectio ad
uerbulū
fiat.

Solutur.

aut nascitur, moueatur loco. Sed obicitur quispiam, ista sententiā ad huc esse falsam: nā necesse est aliquando mutare locum quod gignitur, quia si elementa gignatur extra suas sedes, necessario postquam genita fuerint, moueri debēt in sua loca: quoniam extra illa manere non possunt, nisi vi detineantur. Dicendum aliquando ita accidere, non esse tamen necessarium vt semper eo modo cōtingat, aut per se necessarium non esse, ex accidenti uero contingit interdū vt quod gignitur statim postquam genitum sit transferatur loco, quod exemplo positō constat. Accidit, n. vt elementū efficeretur extra proprium locum quod natura sua in proprio loco gignitur. Per se uero necessarium nō est, alioquin omne quod generat deberet statim mutare locū. Quare uera est omnino, proposita hoc loco ab Arist. sententiā & recto assignatam discrimen est inter has ipsas transmutationes.

Intatur.

Solutur.

De hoc uero in quo auctōnis imminutionisq; mutatio versatur (Verfari autē uidetur in magnitudine) illud est cōsiderādū, Vtrum corpus, & magnitudo ex eo generetur, quod factitate est magnitudo, & corpore actu, nec corpus, nec magnitudo. Et cum hoc dicatur duobus modis, utro fiat accretio, ex materia ne ipsa, p ipsam separata, an ex ea dem in alio existēte corpore. An neutro id modo fieri possit. Nam si fuerit separabilis, vel nullū occupabit locū: vel quasi pūctus, aut vacuū erit, aut certe corpus quod sensum effugiat. Se i horū alterū fieri nō potest, alterū vt in aliquo habeat, est necesse. Nā cū sit aliquo in loco futurū id, quod ex eo efficiet, ipsum quoq; in loco esse necesse est, vel p se, vel ex accidenti. Ceterū si in aliquo inesse debet, siquidē ita separatū sit, ne vel p se illius quidquā sit, vel ex accidenti, multa quæ fieri non possunt, euenient, vt si fiat exempli gratia aer ex aqua, nō fiet aqua trāsmutata. Sed quia ipsius materia in aqua uelut in uase continetur. Cum nihil obstat, quo minus materię sint infini-

LIBRI PRIMI.

infinite, ac proinde actu efficiatur. Præterea nō sic aer ex aqua fieri conuenitur, quasi manente aqua, ipse progrediat. Itaq; fatius est, materiā cūctis separatā efficiere, vt eadē sit, & vna: ratio, ratione uero non vna. Sed nec puncta, nec lineas materiā corporis ponere cōuenit, ob eadē causas. Sed illud, cui hęc extrema sunt, materia est, quæ sine affectione esse nequit, nō magis, quā sine forma.

Materiam
accrescio-
nis iuuant
get.

A Signato discrimine inter genera trāsmutationū Arist. cupiens docere modū, quo accretio efficiatur, p. p. in omni de mat. i. a. e. qua sit accretio, differt, vt constituat, ut eodē modo res se habeat in accretione, quā in generatione, & alijs mutationibus, ut rūt in quā ex pot. i. q. a. o. fiat accretio, vt generatio illo quod est tale potentia, atq; ita inquit, quid illud sit ex quo accretio efficiatur. Quoniam uero planē constat magnitudinē esse quæ crescere solet, atq; magnitudo esse non potest quin magnitudo ipsa materia sit, atq; lubiectū augmētationis.

Magnitudo
est ma-
teria aug-
mentatio-
nis.

Statim uero alia quæstio exillit, ea est, utrum id ex quo sit accretio sit potentia corpus, & magnitudo: actione uero, magnitudine corporeq; vacet: ratio potius actu magnitudo sit, atque corpus. Post longam uero orationem statuit Arist. hanc assertionē: id ex quo sit auctio non est solum potentia corpus, sed actione potius corpore est, & magnitudo. Assertionem probat Arist. hęc ratione: quoniam si dicamus id ex quo sit accretio potentia tantum esse magnitudinem, non actione, necesse est dicamus, id ipsum perse existere, & naturam habere ab alijs separabilem, aut esse in alio corpore: atqui neutrum horum fieri potest; nā si perse exillat, & actu sit separatū, aut punctū erit, aut inane, aut corpus, quod sensu percipi nō possit, sed intellectu duntaxat percipiatur: nihil. n. est reliquū, ac qui nihil horum esse potest: in primis inane non est: quoniam nihil est in natura rerū inane, vt lib. 4. de phys. auct. monstratum est lo- go sermone: neq; punctū: quia punctū perse non existit, sed est temp. coniunctū cū corpore: est. n. aliquid corporis, vt ex eius finitione colligitur, nam punctū est cuius pars nō est, semper tamē habet positionē in cōtinuo. Et licet punctū perse cohereret, nihil pertinet ad augendū magnitudinem, quia cū

Non augere
res ina-
ni.
Neque pū-
ctū.

non occupet locū, non reddit molem maio rem: tētiā si infinita puncta simul constituantur: neq; tandem fieri potest vt materia ac- Non cor-
cretionis, sit corpus potentia, quod sensum pote potest
effugiat, et sola intelligentia percipiatur. Nā itate.
cum illud quod augetur, necessario sit in lo-
co, necesse est etiam vt id, ex quo augetur,
exillat in loco: vel perse vel ex accidenti: ac-
quis hoc accidere impossibile est: nam si ha-
beat locū perse, erit corpus actione, & sus-
sentium cadet, quoniam in loco nihil est perse
nisi quod corpus sensibile est: si uero perse
accidens locum habeat huiusmodi corpus
ex quo accretio efficiatur, erit materia uacua
in loco, quia sit in loco ratione alterius: ne-
pe corporis ratione in quo ipsa materia exi-
stet: ut uero informis materia subiectum est Non mate-
ortū, nō accretionis. Si dicat quispiam, ma-
teriam accretionis esse: quidem corpus potest
tamen autem actione: sed in alio esse corpore,
ita vt ipsius corporis nihil sit, neq; p se,
neque per accidens: hanc ipsam sententiam
nulla absurda cōsequenter, vt si cū ex aqua
fit aer non trāsmutatur ipsa aqua, sed mate-
ria aeris, quæ cōtinetur in aqua tanquā inua-
se ad actū deducitur: hanc ratione accidere
posset vt essent infinitę materię in corpori-
bus aliquibus quæ aliquādo ad actū possent
deduci, unde fieret aliquando, vt essent actio-
ne corpora infinita, quo nihil potest fingi
magis absurdū: vt. 3. lib. de phys. auct. & lib. 1. de celo monstratum est ab Arist. Imo
uero cum aer sit ex aqua: tota aquæ natura
corrumpitur, & accipitur noua aeris species,
& non seceruitur aer ex aqua: quare nemo
dixerit, materiā aeris contineri ab aqua, sed
aquā esse materiā aeris. Similiter sentiendū
nobis est de materia augmentationis, illa. n. ab aqua
nō cōtinetur, si plātę crescant aqua sumpta,
sed potius ipsa aqua est materia quæ plantę
crescunt: aqua enim materia plantarum dicitur,
qua ratione plantę alit, atque easdem in ampliorem
deducit molem. Quare ex his omnibus colligitur
materiam auctōnis non esse aliquā rem quæ non possit
perse existere: aut quæ dimensionē destituitur,
vt puncta, aut lineę: nam sicut punctum non potest
corporis alicuius esse materia, sic neque lineę,
neque superficies quę perse non valent coherere,
neque occupat locum. Ex his colligitur falsum esse illo-
rum philosophorum opinionem, qui existimant, quod
generari ex corpore extrinsecis, vt ex plantis, aut
superficiebus, quod est à nobis mit.

Non mate-
ria infor-
mi.

Corpora
generari
nō possunt
ex corpo-
re extrin-
secis, ut
ex plantis,
aut superfie-
ciebus, quod
est à nobis
mit.

COMMENTARIUS.

à nobis monstratum. Secundo cap. huius lib. & lib. 3. de celo, alijs tamen argumentis. Pūta enim linea, atque superficies non sunt materia ex qua corpora efficiantur, sed extrema potius materia. Materia vero earum recum que generantur atque accrescunt, ne que vilo modo sine forma est, neque sine affectionibus, aut qualitatibus re vera, tamen si cogitatione, atq; animæ vi materiā à forma distinguamus. Quæquidē sententia si vera est, vera est autē vt monstrauimus, efficiēt vt accretionis materia sit actu magnitudo, atque corpus.

Simpliciter ergo (vt alias est à nobis disputatū) alterū ex altero generatur, idq; ab aliquo eiusdem speciei vel generis: vt ignis ab igne, vel ab homine homo, aut certe ab actu. Nā durū à non duro efficitur.

Quæ sit causa accretionis efficitur.

Nondum plene absoluta questione alia interierit Arist. ea est, quæ sit causa effectrix accretionis: nā sicuti omne quod sit ex aliquo sit, tanquā ex materia, ita quoq; ab aliquo afficitur tanquā ab efficiēti causā. Hæc ergo questionem attingit superioribus verbis, quam facile quidē absoluit, dicēs fieri ab aliquo quod sit idem genere vel specie, aut salte actu existat. Probat hæc sententiam huiusmodi syllogismo. Omne quod sit, ab aliquo sit quod sit idem specie, aut genere, aut existat actione, ergo & accretio eodē modo fit. Nota est cōsequētia, vt constat. Antecedens vero per se adetur exemplis subiectis. Homo etenim ab homine efficitur, qui sit eū altero specie idem: & ignis ab igni: vñ vero durū à frigidō efficit, quod cōtingit sæpe numero, & gelu exēplo cōstare possit, quod eon frigore, sit durū ab eodem, secundū genus: quia frigidū atq; durū sub eodem genere ponuntur, nempe sub qualitate: arbores vero sponte natæ efficiuntur ab aliquo actu existente, & vermes qui ex putrefactione gignuntur, virtute in quā calor solis, quæ quidem virtus neque specie, neque genere cōtinetur eū rebus effectrix: actu tamen existit, semper. n. quod efficit, actu existit, eū efficit. Hoc autē loco oportet meminisse primū q; Arist. in prælen

A quo sit omne quod sit

Non explicatur specialis causa accretionis hoc loco.

tiā nō explicat specialem causam quæ accretionem efficit, illa n. dicenda est paulo inferiori, sed causam exponit generalem, atq; cōmunem: nempe simile secundū speciem aut genus.

Deinde hinc licet colligere commune illud philosophorum dogma, omne quod sit, a simili efficitur: quo vero pacto simile esse oporteat exposuit Arist. Ea vero sententia nō simpliciter accipienda est, sed temperamentis aliquot eget. Primum temperamentū est cum causa efficiens est causa perse, nam cū quidpiam ex accidenti sit, non est necessarium vt efficiens, & quod sit specie, genere ve cōtinentur: vt cum dicimus musicus de albat parietem, musica. n. & de albatio neq; specie eandem habent, neq; genus, atqui ex accidenti musicus de albat: perse vero de albatior aut artifex. Secundū temperamentū est cum de causa præcipua loquimur. Ratio est quia causam instrumentaliā, vt ferram aut dolabram, non oportet eandem esse specie, aut genere cum domo, aut mensa quæ efficiuntur, habenda tantum, ratio est artis quæ domus sit, quæ specie ab ea re nō discrepat quæ arte effectrix est, vt est ab arte facta. Tertium temperamentū est, cum de proxima causa loquimur. Nam cum dicitur cause rem efficiunt eandem. v. g. sol atq; homo, non est necessarium vt causa remota nempe sol, specie, vel genere cum homine qui effectrix est cōueniat, sed satis est, vt proxima causa, nempe homo qui hominem facit specie eadem sit cum re effectrix.

Omne quod sit, a simili sit.

Explicitio eius ratio, quæ non quod sit ex similitudine.

Sed quoniam materia est substantiæ corporeæ, ac proinde talis corporis (nullū est. n. corp⁹ cōmune) eadem est magnitudinis, atq; affectionis materia, quæ ratione separari potest, loco nō pōt. Nisi & affectiones separabiles sunt. Ex qua questione ne satis intelligit, accretionē nō cōmutationem ex eo, quod facultate magnitudo est, actu nullam obtinet magnitudinē. Alioquin cōmune separari valeat: quod fieri nō posse, supra declarauimus. Iā huiusmodi mutatio nō esset auctiois propria, sed omnino generationis. Est. n. auctio, p̄sentis magnitudinis incrementū, diminutio vero decrementū. Ita quod augetur aliquā magnitudinē habeat oportet: ac, p̄inde nihil est necesse, vt accretio ex incorporea magnitudinē sit

LIBRI PRIMI.

ne sit, in magnitudinis actu. quod generatio potius esset corporis, quam accretio.

Respondet Arist. obiectioni.

Respondet tacite obiectioni hoc loco cum enim constituerit accretionē fieri ex eo quod est actu corpus, possit quispiā putare illud corpus ex quo fit accretio idem esse cum materia prima, ex qua simplex ortus efficitur. Respondet philosophus non esse idem istud corpus & primam materiam: quoniam corpus ex quo accretio efficitur materia constat prima constitutum enim est ex materia & forma: non quod aliquod corpus sit omnibus commune, quod prima atque informi materia constat (omne. n. corp⁹ est singulare) sed corpus dicit ipsa materia formis infecta. Materia. n. qua ratione vacat forma vna atque eadē est in substantia, qualitate, quātitate, & reliquis generibus entis: diuersa est tamē ratione vt formā habet, & qualitatibus quibusdam cōstat: quare secundum rem eadem est materia magnitudinis, & qualitatē, ratione vero diuersa est. Loco autem vtriusq; materia non discrepat: alias accidentia sine subiecto existēt, si alio loco esset materia auctiois nēpe magnitudo, alio materia ortus. Hinc colligit Arist. idē quod dixerat prius: non posse in quā fieri vt accretio fiat ex magnitudinis potestate. Primum quia accideret vt materia cōmunis esset separabilis ab omnibus alijs rebus: quod (vt monstrauimus) contingere nō potest. Deinde illa mutatio non accretio esset, sed generatio: nam ortus quidē ex eo sit quod actu quidpiam est: aliud vero potentia. Cū. n. aer sit ex aqua, non sit ex materia aeris quæ in aqua continetur, sed ex materia illa quæ prius habuit aquæ formā & quæ deinde accipit formam aeris. Augmentatio vero nihil est aliud quam existentis quantitatis incrementum: imminutio vero existentis quātitate decrementū. Quare ipsa materia ex qua accretio efficitur corpus actione est: & magnitudinē actu habet: & quod augetur, necesse est habeat actionem magnitudinem: cum illa maior efficienda sit auctio.

Non sit accretio ex magnitudine sine potestate.

Accretio.

Nobis ergo questionē ab initio velut perstringētib; dispiciendū magis est, cuius tadē sit augetur & de crescere, quorū causas indagamus.

Eandē rursus questionē tractat Arist. quæ admodū ipse nos admonet, vt cōstare possit.

fit, quid sit illud quod auget, atq; imminuitur: & præterea quo pacto accretio atq; de cretio efficiatur: adducit autē initio quatuor questiones quas paulo inferius soluit, verū vt dubitationes inducat, aliquod accipit hypotheses, quā vna his verbis cōtinetur.

Eius ergo quod augetur, pars queque aucta fuisse videtur, quod minuitur, pariratione minor fuisse facta.

Illā est quod augetur secundum oēs partes augetur, & quod minuitur, secundum oēs partes minuitur. Exemplo res constat: nam cū planta augetur queuis eius pars augetur truncus inquam, rami, partes que reliquæ: & cū animal augetur eius partes oēs augentur facies, manus, pedes, atq; cetera. Ratio est quia vt auctor est Arist. cap. 1. lib. 3. de phys. aufeult. Illud interest inter ea quæ simpliciter atq; perse mouētur, & quæ secundū partes mouētur: alia vero minime: sed quæ augentur mouentur simpliciter, atque omnino, ergo augetur secundum oēs partes. Quæ minuuntur, similiter minuuntur secundū oēs partes eadem prorsus ratione inductione etiā manifestum est: si quidem cū homo senio conficitur, proportionē quadam eius partes omnes imminuuntur. Secunda suppositio adfertur his verbis.

Prima hypothesis. Quod augetur, secundū oēs partes augetur.

Quæ minuitur, secundū oēs partes minuitur.

Ad hæc aliquo accedente, crescere, & recedere, cōminui.

Est accretio sit aliquo extrinsecus accedente, vt cibo accedente. Imminutio vero sit recedente aliquo. Hæc autem suppositio tam aperta est vt neq; ratione aliqua, neque vlla alia probatione indigeat. Tertiam suppositionē statuit Paulo inferius, ea est: te quod augetur manet idē ante auctiois, & quod aucta augmentatione. Quod autē tres Arist. statuat hypotheses ex verbis eiusdem planē colligitur: sic. n. ait, postquā recensuit cōmunes istas sententias: quæ quidem tria sunt: vnū est vt augetur magnitudinis queq; pars maior efficiat. Verbi causa carnis pars, si caro forte augetur. Alterum est, vt quidpiam accedat: tertium vt quod augetur id cōseruetur atq; persistat. Postrema quidē hypothesis accipi potest ex cap. 4. lib. 3. de phys. aufeult. Etenim cum sit accretio motus vnus atque cōtinuus, necesse est vt idem numero maneat, quod augetur.

Accretio sit, aliquo extrinsecus accedente. Imminutio, recedente aliquo. Quod augetur, manet idē ante auctiois.

Est ergo necesse incorporea res augetur.

gefeat, aut corpore. quod si incorporeo, nepe separabile fuerit comune. At supra dictum est, magnitudinis materia separari non posse. Sin aut corpore, duo corpora in eodem erunt loco id est augescens, & augens. quod perinde fieri nequit. Sed nec illud verum est dictum, accretione perinde fieri, vt cum ex aqua efficitur aer. quia tunc maior moles euadit. Hoc. n. non erit auctio, sed eius in quod fit mutatio ortus oppositi huius interitus. Auctio vero neutrius. Immo vero vel nullius erit vel certe eius, siquid verbi causa corpus, vtriusque, hoc est nascetur, & intereunti comune adest. Nam neque aqua neque aer augetur. Sed altera perit, alter genitus est, corpus augetur, siquid augetur, quia quae ne hoc quidem fieri potest. Quia ratione oportet ea conseruare quae augetur, & decreuerit adfunt, quae quidem tria sunt. Vnum, vt augetur eius magnitudinis pars quaeque maior efficiatur. verbi causa. Carnis pars, si caro forte augetur. Alterum vt quidpiam accedat, tertium vt quod augetur, id conseruetur, atque persistat. Nam cum simpliciter quidpiam vel nascitur, vel interit, id non persistit, at in alteratione, auctione, vel imminutione, quod augetur, vel alteratur, idem manet. Sed illic auctio, hic magnitudo non eadem manet. Nam si mutatio praedicta esset auctio, licet nihilo nec accedente, nec permanente augeri, aut abscedere conseruaretur, & quod augetur permanere. At hoc saluum esse oportuit. Positum est. n. tale quidpiam esse auctioem.

Constitutis tribus superioribus suppositionibus adducit Arist. rationem ad probandum non posse accretione fieri: praeter illas quas haecenus exposuimus, ea est, quoniam nihil est omnino ex quo augmentatio effici possit. Ratio sic concluditur. Si esset accretio, aut ex corpore efficeretur, aut ex incorporeo, atque neutro

modo effici potest: ergo accretio non est. Discursus legitimus est: & assumptum plane verum, subsumptum probatur. In primis non potest esse incorporeum id quo accedente fit accretio, & quo recedente, imminutio: primum quia iam aliquid esset in natura rerum. Deinde aliqua materia esset separata a magnitudine: quorum vtrumque, falsum esse monstrauimus paulo superius. Licet enim ratione differat magnitudo & materia, neutrum sine altero esse potest. At si materia sit coniuncta magnitudo, corpus id erit, non incorporeum. Quare non fit accretio accedente incorporea, neque rursus accedente corpore: alias duo corpora simul erunt in eodem loco, illud inquam quod augetur, & quo res augetur. Deinde cum eius corporis quod augetur quous pars augetur, illud corpus quod augetur penetrabit omnes partes corporis aucti: corpora vero non possunt penetrare se, ergo neque potest quidpiam augeri corpore accedente. Respondet deinde obiectioni, aut potius confutat quandam in partem rationem respondendi: potest quidpiam dicere, accretionem, neque fieri accedente incorporeo, neque corpore aliquo: sed perinde accidere, atque accidit, cum aqua in aerem conuertitur. Quam primum enim aqua conuertitur in aerem maior moles apparet. Respondet ergo Arist. quod cum sit maior moles aqua conuersa in aerem non fit augmentatio, sed ortus, hoc probat: nihil est quod dicere possumus auctum esse: cum enim vera sit tertia suppositio, quod augetur debet idem persistere, aer vero ante illam mutationem non erat: neque manet aqua: perfecta mutatione: quare neque aer, neque aqua augetur: sed generatur aer, corrumpitur aqua. Dicit fortasse aliquis, neque aerem auctum esse, neque aquam, sed commune aliquod corpus aeri, atque aquae. Respondet Arist. hoc accidere non posse, cum nihil aquae maneat: sed sit vniuersa corrupta: eius vero quod augetur partes omnes manere necessario est: deinde cum solus generetur, atque etiam augetur quod est singulare, corpus vero illud ambobus communegenus aliquod sit, quod neque generari potest, neque corrumpi potest, neque etiam existere nisi animi cogitatione: absurdum est putare, quod maneat commune aliquod corpus aeri, atque aquae. Postremo si aqua in aerem mutatio esset accretio, nulla re accedente auctio fieret, & diminutio nulla re discedente, & quod augetur non permaneret: quarum vtriusque plane falsum est, & contra ea quae

Ex aliorum sententia atque
Syllogismus.

ea quae accepimus paulo superius, nam in alteratione, accretione, vel imminutione, quod augetur, vel alteratur, idem manet: differunt tamen quia in alteratione variatur qualitas, in accretione vero magnitudo. At quod simpliciter & omnino oritur, aut occidit non manet idem: haec est ratio quam Arist. adducit vt probet non esse quidpiam ex quo accretio fieri possit, verum ista atque alias superiores rationes, ferme ad calcem huius capicis soluit Arist.

Vt si fiat semper accretio accedente aliquo extrinsecus.

Solutio quaestio.

Duplex accretio.

Sed antequam hinc discedamus quaestionem dissoluamus oportet, videtur enim falsum esse quod Arist. scribit in praesentia fieri perpetuo auctioem aliquo accedente extrinsecus, & contra sententiam eiusdem cap. 9. lib. 4. de phys. auscult. eo. n. loco sic ait, quemadmodum quod album est, efficitur magis album nullo extrinsecus accedente candore, ita quoque quod magnum est maius efficitur, non accedente extrinsecus aliquo: quod aperte conuenit, cum quidpiam rarum sit, soluitur quaestio si dicamus, duplicem esse accretionem: vnam propriam, alteram translatam, atque impropriam: propria autem omnis cuius mentione facit Arist. in praesentia, accedente extrinsecus aliquo efficitur, nempe cibo, qui in naturam vertitur eius rei quae augetur. Altera vero efficitur positus rebus, quibusdam, aut dilatata re quapiam: quod accidit in rarefactione: de qua loquitur Arist. lib. 4. phys. sed ea ad praesentem locum minime pertinet, cum vera atque germana accretio non sit, quae rebus animae praeditis conuenit.

Sed quarat aliquis, quid sit, quod augetur. Vtrum id cui sit accessio, vt tibia, si augetur, ipsa maior efficiatur: cibus, quo augetur, non item. Nam cur non ambo fuerint ad aucta? cum & quod, & quo, maius efficiatur. Vt cum aqua vinum temperatur. Vtriusque n. similiter amplius fit. An quia substantia manet alterius, id est cibi non manet? Nam & in mixtione quod euincit, id demum temperari dicitur. vt vinum. Nepe quia totum temperamentum vini, non aqua fungitur munere.

Vt in dubium Arist. hoc loco, cum ad accretionem duo pertineant, quod apponitur, & id cui apponitur, vtrum augetur quod additur, an potius id cui fit additio, v.g.

si erus augetur erus ipsum tantum maius fiat, an nutrimentum solum, an vtrumque: erus inquam & nutrimentum. Quod autem vtrumque, maius effici videatur argumento probat a simili. Si quidem cum vino aqua additur non vinum tantum, neque aqua duntaxat, sed vinum atque aqua augeri videntur: quia vtriusque mole fit maius. Respondet Arist. illud tantum proprie augeri cui fit additio. Haec sententia sic probatur: illud augeri dicitur quod perstat: sed substantia eius cui nutrimentum apponitur permanet integra, nutrimentum autem ipsum non permanet, ergo quod aderat, augetur: non augetur autem quod accedit, ac nutrimentum ipsum quod apponitur non dicitur augeri, nam peracta accretione non amplius manet. Quoniam vero eius quod miscetur exemplo vltus fuerat Arist. eius exempli vim aperit, atque ait, etiam in ipsa rerum mixtione illud quodam modo augeri censendum esse quod manet, v. g. si paulum a qua vino infundamus ipsum vinum augeri quodammodo dicitur aqua vero cum parum vini plurimae copiae additur: cum vero contingit vt paria sint quae miscentur, vtriusque ratione quodam augeri dicitur: quoniam vtriusque seruetur, & mole maius redditur. Dixit quodammodo augeri quae miscentur: quoniam mixtio vera auctio non est, sed potius vnius ortus, alterius interitus: aut vtriusque interitus, quae permiscetur: si sint aequalia, quia neutrum eorum quae miscentur conseruat vires suas, efficitur autem mediū quoddam, temperamento vtriusque constans. Permissio enim ab accretione diuersa est, quoniam in mixtione non manet eadem forma integra omnino, atque sincera, neque quous pars eius quod miscetur redditur maior, sed totum ipsum appositione fit maius. Hinc colligo quod cum aer attri, aut aqua atque additur, non fit accretio, etiam si maiora haec efficiantur, secundum molem ratio est quia appositione duntaxat efficitur maior. Deinde colligo quod capilli, vngues, saxa, etiam si maiora fiat, minime augetur propria accretione: quoniam finaliter reddatur maiora appositione rei similis: puta excrementi aut luti.

Eadem est alterationis ratio. Si caro maneat, & substantia, ad sitque, aliqua parte affectio, quae prius non aderat, caro alteratur. Nam quo alteratur, id quandoque nihil patitur, quandoque ipsum quoque afficitur.

Quid illud sit quod augetur.

Respondet Arist.

Syllogismus.

Nutrimentum non augetur.

Quodam modo augetur quae miscetur.

Mixtio differat ab accretione.

Corollarium.

Voddixerat de accretione Pauli ante alterationem accommodat Arist. Etenim ut in accretione sunt duo, quod auget, & quod augetur, sic in alteratione est quod alterat, & quod alteratur.

Qua mobrem sicut in augmentatione subiectum solum augetur, nutrimentum vero quod accedit, non augetur sed auget potius, sic in alteratione, solum subiectum cuius qualitas permutatur dicitur alterari: quia illud manet ante alterationem, & ea perfecta. Qualitas non alteratur, quoniam quae aderat prius dissipatur, & altera aduenit: atque in nominibus alteratio, & accretio conueniunt: differunt tamen quoniam quod alterat, interdum cum alteratur non alteratur, interdum vero si mutatur alteratur, ut in igne quidem calefiunt corpora nostra, ignis vero ipse nihil patitur a corporibus nostris: in balneis vero aer qui nos alterat, a nobis etiam alteratur, vel frigore si frigidus simus, vel calore.

At vero quod auget nunquam in augendo augetur: ratio est quia id augetur quod manet idem ante auersionem, atque ea perfecta, ut ostensum est. Sed quod auget, ut cibus corrumpitur, quare non manet idem, neque augetur ylio modo. Memineris uocabulum illud per se, cum exponit Arist. exemplo alterationem, his uerbis: si caro maneat, & substantia, adit quae aliqua per se affectio quae prius non aderat, caro alteratur, non usurpatur ut in lib. de post. analyt. sed per se est simpliciter, absolute, & sine respectu ylio: ea enim accidentia quae secundum respectum rei insunt, cum accedunt rei, non alterant eandem, ut dextrum atque sinistrum, sed necesse est, ut fiat alteratio, quae mutetur qualitas quae absolute inest rei: & ea non quauis, sed quae ad tertiam speciem qualitatis refertur, ut exposuimus cap. superiori.

Alterator uero & motus principium in augescere inest, & eo quod alteratur, quippe in quibus motor habetur.

Prater id quod auget & augetur, alteratur atque alteratur, est ad accretionem & alterationem efficiendam necessaria uis quaedam, atque facultas efficiendi motum. Quoniam uero non satis apertum est in quo ea uis, atque principium insit, in augere, an in aucto, in alterante, an in eo quod

alteratur, re explicat hoc loco Arist. & quae rationem soluit, dicens, istam augendi, atque alterandi uim, & potentiam in eo esse quod augetur, & alteratur: non in eo quod augetur aut alteratur: soluit tamen obiectionem cum ait.

Nam & ingressus cibus & corpus eo fruens maius effici possit, ut si cibus spiritus efficietur, sed hoc passum attollitur, nec motor in hoc inest.

Uidetur enim quod id quod auget, augetur: & similiter quod augendi facultas atque principium in eo sit, quod auget, non in eo quod augetur: illic quidem interdum accidit ut cibus coniectus in stomachum conuertatur in spiritum quendam, & maior mole euadat: quod non contingit nisi cibus crescat. Respondet philosophus quod cum cibus uersus in spiritum maior euadit, non id accidit, quod auctus sit cibus, sed potius quod sit corruptus: cum enim nutrimenti substantia non maneat, cibus ipse nullo pacto augetur dicitur esse, sed corrumpitur.

Obiectio adhuc tamen falsa uidetur esse Aristot. sententia, cum ait, principium efficiendi alterationem non esse in re quae alterat, sed in eo quod alteratur, siquidem omne quod alteratur ab extrinseco uideatur alterari. Dicitur Thomas aut duplicem esse alterationem, unam simplicem, ut cum homo calefit, alteram cum respectu, quae pertinet ad accretionem & quidem in posteriori genere alterationis principium est intra re quae alteratur ut in homine ad alterandum cibum, quo alii debet, in priori uero non ita contingit, ut Arist. de post. loquitur in praesentia: dicere etiam licet efficientem causam alterationis duplicem esse, unam externam, aut extra rem ipsam quae alteratur. Alteram in re quae alteratur: hoc maxime licet deprehendere in ea alteratione quae uel a cibo fit, uel a medicamentis: at qui Arist. meminit hoc loco posterioris, u.g. piper habet uim alterandi, & similiter homo ipse: quo editur: calor etenim naturalis piper alterat cum facit actu calidum, & piper similiter alterat hominem. Eodem pacto contingit in ceteris alimentis, atque etiam medicamentis: neque mirari quisquam debet, quod piper postquam calore naturali ad actum perductum est, usque adeo uehementer adurat, etiam si calor quem accipit ab stomacho, aut ab ore admodum exiguus

Solum subiectum cuius qualitas commutatur: alterati dicitur.

Quod auget, nunquam in augendo augetur.

Per se quo sensu accipitur hoc loco.

Uidetur quod facultas augendi in eo sit quod auget.

Respondet.

Dicitur Thomas.

Duplicem causam efficiendi alterationem.

Occurrit obiectioni.

guus sit, & nihil sit, quod possit agere quidpiam praeter proprias vires: quod uulgo dicitur ultra gradum suae perfectionis: ratio est, quod nisi tamen calor acceptus exiguus sit, usque adeo dispositum est piper natura sua ad accipiendum calorem, ut nullo negotio multum adurat, quemadmodum exigua scintilla, si stupam corripit, ingentem solet ignem excitare. Verum de hac re accuratius multo disputant medici, quorum scripta, qui uelie propositam quaestionem adamusim intelligere, uoluit necesse est, nam nos ad alia nostro proposito conuenientiora properamus.

Medicorum scripta.

Ceterum quia de his iam satis disputauimus, quaestionis solutio nobis est inuestiganda, sed ita inuestiganda, ut auctorem saluo augescere, & aliquo accedente, ac uicissim imminutionem, aliquo abscedente fieri tueamur. Ad haec signum quod quae sensibile maius minus uel fuisse factum, nec esse corpus inane, nec rursus duas magnitudines in eodem excipi loco. Denique non augescere incorporeo.

Multa haecenus dixit Arist. quae proculdubio pertinent ad explanationem propositae quaestionis, de ratione efficiendi accretionem: nunquam tamen initio adductam quaestionem soluit: at hoc loco pollicetur se eam explanaturum, atque etiam difficultates illas soluturum, quae Paulo superius mentionem intulerat: quis autem modus in eiusdem quaestionis explanatione tenendus sit, ipse nos docet, in quibus ea ratione explanandam esse, ut feruentur omnes proprietates quas in omni accretione seruandas esse dixerat, cum primum de hac re sermonem instituit: quas numerat in praesentia: una est, ut permaneat substantia eius rei quae augetur: altera est, ut auctio fiat aliqua re accedente, imminutio uero decedente aliquo. Tertia ut nulla sit rei pars etiam tenuissima, modo sensu percipi possit quae non fiat maior accretione, decretionem, uero minor: rursus tanquam manifesta illa nobis accipienda sunt. Primum non esse corpus aliquod inane, deinde fieri nulla ratione posse ut in eodem simul sint duae magnitudines: ostendit autem Arist. accretionem fieri accedente re aliqua corporea: neque si id eo

Quis modus tenendus in quaestione explicanda.

Accipit quaedam ad re.

cedamus, accidere, ut sit quidpiam in natura rerum inane, neque existere simul in eodem corpore duas magnitudines: quae sane absurda Paulo superius inferri uidebantur si re corporea quidpiam accresceret: atque haec sunt rationes quas inquit Arist. simul cum principe ipsa quaestione soluendas esse: saluentur autem facile si diligenter explicetur causa accretionis.

Cuius causa sic est accipienda, ut statuamus primum partes dissimilares idcirco augescere, quoniam similiares augescunt. Ex his enim illarum quaeque consistit, deinde, carne, os, & similia partium quaque duplicem esse, ut ceteras singulas, quae speciem habent in materia. Nam materia, & species caro dicitur & os.

Ut natura accretionis accuratius explanari possit, duo esse declaranda prius Arist. admonet: unum est quod cum duo sint partium genera, aliae enim partes similiares sunt, quae idem habent nomen, & similitudinem eum toto atque inter se: ut caro, uerus, cartilago. Aliae dissimilares, quarum partes differant nomine & ratione a toto, atque inter se, ut manus facies, similesque partes. Ergo partes illae quae dissimilares uocamus non augentur primo, sed quia augentur partes similiares: manus enim u.g. non augetur quia illi additur manus, neque caput additione capitis, atque in ceteris simili modo, sed quoniam ex partibus similibus constant auctio partibus quibus constant, augentur ipsa dissimilari: ut aucto sanguine carne, osse, & reliquis, manus augeri dicitur, quae his partibus effecta est, atque constat. Quare non primo augentur partes dissimilares.

Alterum est: omnes res naturales, ut os, caro, uerus, atque similes cum duobus principijs effectae sint, atque constant, materia inquam & forma, duobus modis considerari a nobis possunt, uel qua ratione materia habent, uel ut habent formam.

Ergo aliquo accedente, ut qualibet pars secundum speciem augetur, fieri potest, secundum materiam non potest. Intelligendum est, enim quemadmodum si qua mensura metiaris

Duo partium genera.

Partes dissimilares qua ratione augentur.

Res naturae constantibus bifariis considerantur.

COMMENTARIUS.

ris aquam, hæc semper alia efficiatur, & alia, sic carnis quoque materiam augeri. nec effici cuique parti additionem, sed aliam effluere aliã aduenire. Figure autẽ, & speciei cuique particule fieri accessiõnẽ. Quã quã hoc. i. pportionaliter augetur in dissimilaribus, exempli gratia in manu, magis deprehenditur. quippe in quibus materia ab specie differre magis perspicitur, quam in carne, atque similibus: quare post mortem caro & os persistere magis videtur quã aut manus, aut brachium. quo fit, vt carnis pars quẽque quodammodo augetur, alias secus. Nam secundum speciem cuique fit accessio secundum materiam non item.

Verum secundum formam an materia augetur, hæc est questio.

Materia per se non augetur. Syllogismus.

HOc loco incipit explanare questionem propositam Arist. quid inquam illud sit quod accrescit. nam cum res omnes naturales materia atque forma consent, dubitatio existit utrum illa secundum formam augeant, an secundum materiam, an potius secundum utrumque, formam videlicet atque materiam. Respondet Arist. materia quidem per se non augetur. Hanc suam sententiam veram esse demonstrat sumpto argumento à proprietatibus, & conditionibus accretionis, hoc pacto. Quod augetur permanet idẽ, at materia in accretione non eadem permanet, ergo non augetur materia. Discursus est legitimus, & maior aperta, vt constat, minor probatur: quoniam materia est in perpetuo fluxu. Secundo eius quod augetur qualibet pars augetur, at materia non potest augeri quãuis pars, cum non maneat eadem materia, sed diffluat perpetuo, ergo ipsa materia per se non augetur. Tertio probatur eadem sententia, quoniam si per se materia augetur, quãuis eius pars incrementum suscipiat, ergo nutrimentum quo illa augetur permeabit per materiam vniuersam: hoc autẽ fieri nõ potest, quoniam vel erit in corporibus quæ augetur pars aliqua inanis per quã defertur alimentũ, vel si nulla pars vacua fuerit, simul in eodẽ corpore duẽ magnitudo: ea videlicet quæ aderat prius, & quæ nunc primum admittitur. quæ duo sane absurda sunt, si absurda (inquit Arist.) appellare licet quæ sunt impossibilia. mate-

ria igitur non augetur, saltem per se.

Neque rursum per se augetur totum ipsum, quod est ex materia atque forma compositum: iam enim materia ipsa quæ per se compositi pars est, simul cum ipso composito augetur: quod euenire nullo modo potest: restat ergo vt dicamus, formam solum augeri per se. quæ species appellatur ab Arist. quoniam ab ea res habet speciem. Hoc aperte constat, primum quia sola forma est quæ manet, hoc est quæ non diffluit, sed persistat eadem ante accretionem, eadẽ que perfecta. Deinde quoniam quæuis pars rei quæ augetur, secundum speciem, atque formam augetur. hæc est de eo quod augetur Arist. sententia. vt autẽ planius intelligamus formam esse quæ augetur, non materiam, neque compositum accommodatissimo vtitur exemplo Arist. cum ait: intelligendum est enim quemadmodum si qua mensura &c. Vnde constare possit solam formam permanere, atque ex consequenti illam augeri tantum fingamus inquit, eadem mensura vt amphora multum aquæ nos metiri, non dubium est quin alia semper atque alia sit aqua quã metimur, cum eadem semper mensura sit, quæ humorem metimur, forma igitur rei ita quã mensura est, illa vero permanet, tamen si materia fluat. Deinde si intelligamus extendi mensuram illam, maiorem aquæ copiam capiet: si contrahatur, minorem: aqua tamẽ ipsa non dicitur maior minor vè fuisse esse cõta, sed solum mensura: ita quoque forma ipsa cum extenditur plus materiae complectitur, cum contrahitur, minus, nuquam tamẽ materia augetur, aut minui dicitur: sed solum forma. Verũ est igitur quod Arist. assertit formam tantum esse quæ augetur, materiam vero, atque compositum augeri minime. Illud tamen Arist. monet, quod tam in partibus dissimilaribus, quam etiam in similibus ita contingit vt quãuis pars formæ augetur, tametsi id longe melius, atque aperte deprehenditur in accretione partium dissimilium quam similibus. Ratio illa est, quoniam partes dissimiles, vt caput, manus, facies, apertiore, magis que manifestam habent differentiam materiae, atque formæ quã partes similes, os, caro, neruus, atque alia: id genus. Huius rei causa est, quoniam partes dissimiles in suis formis clariore habent actiones. Manus enim cum augetur aucto corpore, aperte constat auctam esse eius formam, quoniam in manu manifestũ est discrimen materiae atque formæ: non ita contingit

Non augetur per se totum ipsum.

Forma per se augetur.

Exemplo rem explant accommodatissimo.

Quæuis pars formæ augetur tam in partibus dissimilaribus quã dissimilaribus.

git in partibus similibus: in his enim non est admodum aperta materiae atque formæ distinctio: sed obscura potius. Hoc ipsum exemplo corporum mortuorum probat: nemo enim, ait Arist. dixerit in cadauere manum adesse, aut oculum: quæ sunt partes dissimiles, nisi improprie, quoniam cum caduere neque oculo cernat, neque manu comprehendat, partes illæ manus aut oculi naturã atque de limitatione non habent. Similitudine veto oculi & manus adesse dicuntur in caduere. Quemadmodum in statua partes illas in esse dicere solemus, dicimus tamen in caduere os, & carnem adesse, & eadem quæ in uiuente ob eam igitur rem manifestius deprehenditur quod partes dissimiles, secundum formam augetur, quã partes similes. Rursum aperte videtur, quod quãuis particula partis dissimiliter augetur, quã similitudo: hæc sunt quæ ad explicandam sententiam Arist. de eo quod augetur dicenda videbantur.

Questio.

Verum augmentatio fiat secundum formam an vero secundum materiam.

Satis esse potuerunt quæ Arist. nos docuit de ea questione, verum forma sit quæ augetur, an materia, an potius compositum: præsertim illis adiectis quæ in enerratione eius sententiæ à nobis adducta sunt: sed quoniam video passim questionem istam agitari sole re coniectis in contrariam partem argumentis, neque satis rationes contrarias solui vulgo solere, visum est mihi eandem per se tractare: ob eam maxime rem, vt rationes quæ in contrarium adduci consueverunt, aperte dissoluam. & ambiguitatem, si qua inest in ea re, prorsus adimam. Hoc efficiemus si nõ omnia sed præ ceteris difficultia, atque obscure explanauerimus.

Corque accretio.

Assertio augmentatio non fit secundum materiam, sed secundum formam.

Nos igitur initio disputationis hanc assertionem statuimus: augmentatio non fit secundum materiam, sed secundum formam. Quod est dicere, in accretione, forma rei est quæ augetur per se, & primo, non materia: neque similiter compositum ex materia, atque forma. Vulgus philosophorum nõ hæc forma loquendi de proposita questione vtitur, sed ait: accretionem fieri secundum partem

LIBRI PRIMI.

tes formales, non secundum materiales: atque ita magnopere digladiantur, vt exponant, quæ nam sint formales partes, quæ materiales. Quam omnem cõtrouersiam componere facile potuissent, si more Arist. atque eius grauisimorum enarratorum Philopponi, Themistij, atque aliorum similibus vrentur. Habet nostra assertio tres partes. Prima est, non augetur per se materia. Hanc tribus argumentis veram esse conuicimus paulo superius, cum Arist. sententiam interpretaremur, quæ nullo negotio quibus posuit ex eo loco potere: altera est: neque compositum ex materia atque forma per se augetur. Quæ etiam partem assertionis loco citato ratione veram esse monstrauimus. Postrema vero pars est, forma solum per se augetur: hæc pars primum probatur à sufficienti partium enumeratione. Aut enim augetur materia, aut forma, aut compositum: non materia, neque compositum, vt monstratum est superius, ergo forma tantum augetur. Deinde quoniam quæ in se accretioni omnia plane conueniunt formæ. Eadem enim semper manet, & quãuis parte augetur: hoc probat Arist. exemplo valculi quo humorem metimur, atque humoris ipsius, est enim vñ scutum formæ instar: quod cum suscipiat subinde alium atque alium humorem, vnum tamen perpetuo manet. Si autem aut dilatetur, aut comprimatur, minime necesse est humorem comprimatur, aut dilatatur: hæc igitur argumentis quæ sunt à me vberius explicata superius, Arist. conuenit, formam per se augetur, materiam vero, aut compositum, minime.

Non augetur per se materia.

Neque compositum.

Solum forma per se augetur.

Exemplo valculi id docet Arist.

Sed contra hanc sententiam sunt aliquor rationes, quæ illam leuiter inspectantibus lahesactare, & conuellere videatur. In primis sic obijeio, materia est quæ augetur, non forma, ergo accretio secundum materiam fit. Nota est consequentia, antecedens probat illud augetur quod fit maius: materia, maior fit in accretione, ergo materia augetur. Discursus legitimus est, & veraq; pars antecedentis manifesta, si quidem de ratione eius quod augetur est, vt maius fiat, neque dubitari potest quin precedente tempore materia manus, carnis, & partium ceterarum maior effecta sit, quare augetur materia. Hæc obijeo facile soluitur, statim enim libentior materiam decursu temporis maiorem fieri: falsum est tamen quæ augetur. Ratio est, quoniam vt quidpiam augetur, necessarium est vt idem maneat ante accretionem, & perfecta accretione. Hoc nõ contingit in materia, liqui dem

Prima ratio. Contra tu periorum opinionem.

Solutio.

COMMENTARIUS.

dem illa semp dilabitur, neq; periat eade p- petuo. Quid si materia carnis, vel cuiusvis alterius partis sit maior, non accretione ma- ior sit, sed appositione vel additione. Obijciat rursus quispiam manere pro- culdubio eandem materiam: alias Socrates iuuenis, & senex non essent idem numero. Nam eadem numero illa dicuntur que con- stant materia eadem. Dicendum est q; tamen si materia Socratis v. g. dilabatur, ac diluat nihil prohibet quominus Socrates iuuenis & senex dicantur esse vnum atque idem nu- mero: quoniam quod sit idem numero, ha- bent a parte principia, hoc est ab animarum: qui anima Socratis eadem est dum vivit So- crates etiam si materia sensim dissipetur, & noua suscipiatur. Vnde sit vt Iuuenis, & Se- nex numero sit idem Socrates. Obijciat dein- de aliquis, si diluitur materia, atque dilabi- tur, erit aliquando forma sine materia: quod fieri non potest, quare non diluit, sed per- petuo manet eade, atq; ex consequenti aug. e materia. Dicendum est, quod tamen si vniuer- sa materia quae fuerat initio aliquando fue- rit dissipata, & absumpta, non efficitur vt ex illa forma sine materia: quoniam semper alia atque alia prioris loco succedit, quae rei formam foueat velut in suo sinu. Vnde sit vt materia nullo modo augeri posse videatur. Rursus obijciat, saltem sequitur quod for- ma mutet subiectum, & quae modo est in hac materia paulo post alteram ornet: nam vel forma corrumpitur rei quae augetur perfecta accretione, vel non: dici autem non potest quod ea ipsa forma corrumpatur, quoniam eernimus manere rem eandem ante acere- tionem, & ea confecta: & si hoc verum sit, non erit idem numero Socrates iuuenis, & senex, vt obijciebamus: manet igitur forma atqui non in eadem materia, cum illa dila- batur sensim, ergo sub diuersa, mutat igitur subiectum. Dicendum est manere eandem formam, neq; transferri eandem ab vno sub- iecto in aliud. Ratio est quoniam non om- nino mutatur materia, sed semper manet a- liquid materiae praecedentis, cui additio fit, & quod formam prioris retinet. Obijciat. Ad huc obijciat, si materia nunquam om- nino dissipatur, sit vt indiuiduum humane naturae nunquam corrumpi possit, quod est impossibile. Quod autem id verum sit ita suadeo, quoniam vel gratia formae corrup- pi indiuiduum debet, vel materiae, at neutrum horum corrumpitur omnino. Dicendum est, id genus indiuiduum non corrumpi, quod

eius aut forma aut materia corrumpatur, sed quoniam separatur forma a materia dissolu- to concentu, aut temperamento quatuor principum qualitatum, quo forma in mate- ria retinetur. Ex quibus omnibus constat ma- teriam perse minime augeri, sed solam for- mam. Verum aduersus secundam istam partem Nō potest assertiois proposita: sic obijcio, non potest vlla ratione augeri forma, ergo sententia pro- posita falsa est. Nota est consequentia, pro- bō antecedens. Illud tantum augetur perse quod quantitate aut magnitudine natura praeditum est, siquidem incrementum, atq; diminutio perse versantur in quantitate, at forma quantitate non habet perse, praeter- tim vero humana, ergo forma perse accres- cere nō potest. Vt quæstionē diluamus scien- dum est, formam ipsam bifariam accipi posse aut enim consideratur secundum substan- tiam atque naturam, aut secundum quanti- tatem, quae formam positam in materia nec- cessario consequitur: si priori ratione suma- tur forma, augeri minime potest, ipsa enim forma natura, atque substantia non muta- tur, eius vero quantitas mutat, quia maior aut minor sit, siue sit quantitas quae totam formam consequitur, siue quantitas partium singularum, vt faciei, manus, pedis, ossis, car- nis, denique partium cæterarum. Antea tamen quam hinc discedam ope- ro pretium me facturum puto, si quaedam animaduertero quibus errores publicos in hac quæstione conuellam. Scio enim variè varios de re proposita sentire, & loqui. In primis meminisse necesse est Arist. non dice- re, in accretione quaedam esse partes for- males, quae augetur, alias vero quae non possint augeri: & similiter contingere in par- tibus quas vulgo materiales nominant. Ra- tio est, quoniam vti materia vniuersa non crescit, sic neque vlla eius pars fit autem ac- cretio secundum omnes formales partes, quoniam vniuersa forma crescit, atque im- minuitur, alioqui falsa erit illa hypothesi- Arist. quæuis pars aucti, augetur: atqui illa vera proculdubio est. Deinde memineris, quod cum dicimus augeri formam, aut secundum formales par- tes fieri accretionem, non est id accipiendū eo sensu, quod forma rei causa sit cur con- tingat augmentatio. Ratio est quoniam nō inquirimus hoc loco principium efficiendi accretionem. Id enim proculdubio anima est, quae tanquam instrumēto vtitur nativo calo-

Nō potest forma au- geri.

Bifariam for- ma accipi- tur.

Publi- cæ & rorces de hac quæ- stione con- uellantur.

LIBRI PRIMI.

calore, vt dicemus paulo inferius, sed tē que rionus quæ incrementum suscipit, aut immi- nutionem: atque eam esse dicemus formam rei quae augetur, nam illa maior minorque redditur non secundum suam in se suam atq; naturam, sed secundum magnitudinem quae natura sua sortita est. Hoc si ita intelligam⁹ errorem virabimus publicum: qui ab Auer- roc ortū habuit. Tertio, nomine partium for- malium intelligi non possunt partes dissimi- lares, quas augeri dicimus: neque nomi- ne partium materialium, similes, quas pu- temus non augeri aut minui. Ratio est quo- niam tamen similes materiae sunt dissimi- lium, cum illas efficiant, constant etiam ip- se forma sui secundum quam crescent: vt Aristot. restatus est paulo superius, atque vt id est auctor, dissimiles partes augetur, au- ctis partibus similibus. Crescent enim car- ne, osse, neruo, cartilagine, crescent manus, facies. Cætera quæ de quæstione proposita dicimus hinc mea sententia permitteri fa- cile possunt, hinc enim satis esse putamus: re- feramus iam orationem ad alia.

Cæterum grandescit totum acce- dente quidem aliquo, qui cibis ap- pellatur, & contrarium. Sed in ean- dem speciem transiente, vt si humi- dum accedat sicco, idem eū accesserit, mutetur, & siccescat. Nam simi- le quodammodo augetur simili, alias dissimili.

Exposuit haec Arist. quæstionem il- lam quid sit quod augetur: nunc vero examinat alteram propositam etiam ap- tam accommodatamque: ea est quale nā illud sit quod auget. Quam initio huius cap. attigerat, cum argumentis studeret effi- cere, neque corporeo rem augetur, neque in- corporeo. Illam vt explanet, accipit, q; cum tota res composita maior efficiatur, necesse est vt eadem augetur aliquo accedente. Id vero quo accedente res maior sit nutrimen- tum est, aut cibis. Dubium tamen existit, vtum id quo quidpiam augetur sit simile rei quae augetur, an potius dissimile, atq; cō- trariū. Quæstionē in cōtrariā parte exercet atq; tractat Arist. Cū enim addita carne caro fiat amplior, & addito osse, os fiat maius: vi- detur proculdubio dicendum, nutrimentū, quo accretio efficitur, oportere esse simile rei quae augetur. Contra vero reputando, vi-

Quid illud sit quod auget.

Veram res simili au- gatur an dissimili.

detur oportere esse dissimile etiam nutrimen- tum quo res augetur, anteaquam accretio fiat, immutatur necessario ab ipso principio augendi, vel a calore naturali, vt cōuertatur in naturam res quae augetur: ergo oportet esse dissimile rei auctae: probo consequen- tiam, quoniam patio sic propter dissimilitu- dinem: & a contrario. Quare quæstio ambi- gua est cum in contrariam partem habeat rationes. Illam vero diluit Arist. cū inquit.

Sed querat aliquis, id quo res au- getur, quale tandem sit? Ergo intelli- gendum est, hoc facultate illud esse quod augetur (vt si quod est faculta- te caro, carnem adaugeat) ac proin- de actu diuersum. Hoc autem inter- cidens caro efficitur.

R Esponder itaque Arist. ad pro- positam quæstionem, nutri- mentum quo accretio fit par- tim esse simile, partim dissimi- le atque cōtrarium, est quidē dissimile initio, simile vero in

fine: cum inquit efficitur accretio. Nutri- mentū enim bifariam à nobis accipi potest, vel quatenus potentia auget, vel quatenus actione: si quatenus actione auget aut imē- tum consideres, simile est res quae eo augetur, nam cum rei viuenti apponitur nutri- mentum, similitudo quærat in potentia ad actum perducitur, mutatur enim nutrimen- tum ab ipso viuente: & cū simile fuerit effo- ctum auget, antea tamen quam transmu- tetur contrarium est viuenti: alioquin non transmutaretur, quoniam nihil potest pati à simili, sed à contrario patiuntur omnia. Rem exemplo demonstro. Et enim si frigidū nutrimentū adhibeatur rei calidæ, priusquā illā nutriat, calidum fieri debet: & quod os- nutrit, potentia quidem est os, diuersum au- tem est re ipsa, atque actione. Hanc eandem quæstionē tractat Arist. cap. 4 lib 2 de ani- ma differens de nutritione: atq; inquirens, vtū simili, an dissimili nutriamur, quo lo- co inquit, nos partim nutrii simili, partim dissimili, quod de accretione testatur in præsentia, eo. n. loco duas diuersas de hac re sen- tentias, illo nomine componit, quod nutri- mentum, neq; omnino simile esse debeat rei quae nutritur, neque omnino dissimile.

Ad que Arist. ne icipiat det Arist.

Nutrimen- tum bifa- riam sumi- tur.

Quo loco quæstionē tractat Ari- stot.

Itaque non ipsum separatim effici

COMMENTARIUS.

tur, tunc enim generatio foret, non auctio. Sed id efficitur, quod augetur. Quid igitur ab hoc passum est, ut augeteretur? an mistum fuit? ut siquis vino aquam infundat, idemque valeat, id quod mistum fuerit, vinum efficiere, & ut ignis, qui combustibili pertingit, sic augendi virtus in existens, quod accessit facultate carnis actu carne efficit. idque dum simul existeret. Nam si fieret separatim, generatio esset. Cum liceat ignem efficiere presenti lignis iniectis, & ad hunc modum existat auctio. generatio vero, cum ligna ipsa inceduntur.

Dicit obiectionem

Dicit Arist. hoc loco obiectionem quamdam. Posset ex dictis quispiam existimare accretionem non esse diuersam ab ortu, sed eandem potius esse mutationem: quoniam ut fiat accretio, dixerimus, necessarium esse ut nutrimentum corrumpatur, & conuertatur in naturam eius rei quae augetur, quare generabitur quidpiam cibo corrupto, & non solum accrescere, quia generatio vnus est alterius rei ortus, ut cap. 3. monstratum est, quae rationem soluit & dubitationem prorsus animis eximit, docens modum quo accretio efficitur. Itaque ait, quod ubi transmutatur nutrimentum, ipsum per se, & seorsum ab eo quod nutritur, vel augetur, non mutatur, nam si ita mutaretur illa sane mutatio, non esset accretio putanda, sed ortus: quin imo ipsum nutrimentum prius permiscetur omnino cum eo quod nutritur, vel augetur, deinde permiscetur & transit in naturam eius quod nutritur. Quare cum non mutetur seorsum ab eo quod induit aliam formam, sed ab eo quod crescit ita corrumpitur, ut eius materia efficiatur: postquam vero ita fuerit nutrimentum permiscutum ut conuersum sit in eam rem quae eodem alimento nutritur, forma prior ampliatur acque redditur maior. Obiter etiam Arist. modum atque rationem docet efficiendi accretionem, dum propositum paulo superius dubitationem diluit. Hunc modum nos pluribus verbis explicabimus. Quoniam non satis constat qua ratione accretio efficiatur, & diuersa sit ab ortu. Hinc etiam licebit intelligere accretionis vim atque naturam. Primum quidem si est efficienda accretio,

Modus efficiendi accretionem

necessarium est ut alimentum & res quae augenda est omnino miscantur. Deinde naturalis vis atque facultas rei quae appetit alimentum accipit nutrimentum, neque cessat unquam donec illud in suam substantiam vertat: & res maior fiat. Res demonstrat eisdem exemplis quibus Arist. utitur in praesentia. Concedamus in primis vino inesse facultatem, ut nutriatur, cum est in dolio, & aqua conuertat in suam naturam. Hoc enim non omnino verum est: quia vinum re vera non nutritur, nutriti tamen atque augeri videtur, manifestum est quod si aqua in dolium conijciatur quod vinum continet, primum omnium vino permiscetur, deinde transmutatur ab ea facultate, quam diximus vino inditam esse, in vini naturam: atque substantia, & amplior sic copia. Vini autem transmutatio non est sane generatio, sed augmentatio tantum quoniam non seorsum aqua corrumpitur. Rem probat altero inducto exemplo Arist. Etenim ut ignis cum apponitur rei quae possit comburi illam mutat in suam naturam: ita quod augeri potest cum accipit nutrimentum, quod naturae suae aptum sit, illud vertit in suam naturam: non seorsum, sed simul cum carne cui adhibetur, aut osse aut quavis alia parte. Nam si perse fieret mutatio alimenti, non accretio esset, sed ortus: ut cum igni accessio ligna opponuntur, crescit ignis praecedens, non gignitur alius, cum vero seorsum incenditur lignum, non accretio ignis fit sed ortus.

Res exemplis docet Arist.

Neque vero quantum vniuersale generatur. Non magis quam vniuersale animal, quod non sit homo, aliquod vel singulare. Caeterum ut hic vniuersale, sic quantum illic. Caro igitur, & os manus ve, aut nerui, & horum similes partes aliquo quanto, non quanta carne accedente augetur.

His verbis quandam aliam dubitationem soluit Arist. quae concluditur hoc pacto: omnia contraria sunt ex contrariis: ut caro ex non carne: os, ex non osse, ergo quantitas quae accretione comparatur fiet ex non quantitate: hoc autem non potest accidere, ergo neque est vllus modus efficiendi augmentationem. Respondet Arist. quod nunquam contingit ut generetur vniuersale

Quod est possibile est accretio

salu

LIBRI PRIMI.

Quae quid sit singularis est.

file. Sed quae quid sit singularis est, atque in diuidu. Omnes enim actiones ut Arist. inquit cap. 5. lib. 1. de prima philosophia vertantur circa res singulas: nam vniuersale animal (atque etiam caetera vniuersalia) aut nihil est, aut posterius est. cap. 1. lib. 2. de anima. Ex accidenti enim vniuersalia efficiuntur, hoc est in rebus singulis: non perse. Quae madmodum ergo perse aliquod animal sit ex aliquo animali, & aliquis homo ex homine: ita quoque aliqua quantitas efficitur ex quantitate aliqua, quare ex sanguine qui natura sua aliquam habet quantitatem caro fit, quae aliqua quantitate praedita est: est enim quantitas rebus omnibus communis quae generantur, atque intereunt, quare quantitas ut genus est quoddam, mutari non potest, mutatur tamen simul cum materia atque forma cui haeret, corpus etiam ut corpus est non mutatur, sed ut aer est, vel ignis, vel quoduis aliud speciale corpus. Itaque quae res sunt maiora sunt, non quidem perse, accedente quantitate: sed potius re aliqua adueniente quae quantitatem secum adferat, neque quantum efficitur ex non quanto, sed aliquod quantum ex aliquo non habente eandem quantitatem.

Ergo qua est facultate vtriusque. i. & quanta, & caro, haecenus adaugetur. Nam & quanta fiat oportet, & caro, qua vero caro tantum hac nutrit. Haecenus enim nutritio, auctioque ratione differunt. Itaque nutritur, quatenus quod deficit, conseruatur. non tamen semper augetur. Nutritio enim idem est, atque accretio, sed esse diuersum est. Nam qua est, quod accedit facultate caro quanta, hac vim habet carnis augendae, nutriendae vero, qua est facultate caro tantum. Haec autem species absque materia verbi causa tibia, facultas quaedam in materia est, quod si qua materia, quae tibia facultate sit, quaeque facultate quantum habeat, accesserit, haec maiores erant tibiae.

Nutriti ali & viuere, idem sunt.

Asignat discrimen Arist. hoc loco inter nutritionem & accretionem: quod ut commodius explicemus primum inuenisse necesse est, quod nutriti, ali, &

viuere idem sunt prorsus: & ad animam vegetalem primo referuntur cuius illae sunt facultates, aut potius vna tantum facultas est quae tribus his nominibus appellatur.

Accretio, & nutritio ex eodem fiunt.

Augmentatio vero, atque nutritio inter se illo nomine conueniunt, quod vtraque efficiuntur ex eadem re, nempe ex eodem alimento, aut ex eodem sanguine: quare re ipsa conueniunt, idem enim sunt secundum rem: ratione vero differunt, hoc Arist. aperte testatur illis verbis, nutritio idem est atque accretio, sed esse diuersum est. Distinguntur autem multis modis. Primum quidem quoniam tametsi nutriamur, atque augetur, eadem re, diuersa quidem ratione ea ipsa re nutriamur. Nam ut est potentia similis rei qua alitur cibus, nutriamur eodem: ut autem quantitate praeditus est cibus, eodem augetur. Panis enim v.g. & quoduis aliud alimentum quantumvis re ipsa panis sit, est caro cui apponitur, facultate, & quantitate similiter constat, ut ergo panis est potentia caro, carnem nutrit: ut autem quantitate praeditus est, carnem auget. Hoc idem scribit Arist. lib. 2. de anima ca. 4. & in libello de longi. & breui. vita: quo loco ait quod etiam si eodem nutrimento alimur, augetur & generemur non tamen eadem actione: inimo nutrimento quae ratione substantia est similis secundum facultatem illi rei quae nutriti debet, nutrit, ut quantum auget ut redundans aut superfluum, pertinet ad generationem.

Qua ratione distinguantur.

Nutritio durat totum vitae tempus.

Secundum discrimen inter nutritionem & augmentationem illud est, quod nutritio toto vitae tempore durat, accretio vero vsque ad quoddam tempus definitum: augetur enim quantumdiu calor naturalis vim eam retinet ut alimentum immutare facile possit: quoties vero nutrimentum non quatenus habet quantitatem, sed quatenus potentia est, cui apponitur ad actum ex ea potentia deuenit, nutrit quidem non autem augetur, nam animal quidem dum viuere semper nutritur. Non potest enim viuere nisi aliquid sumat, quo reparatur quod calore naturali absumptum est, atque de partibus, huius discriminis primum illa ratio reddi potest: quia cum ratione caloris insiti, natiuque augetur procedente tempore calor deficit, neque satis recte potest cibum conuertere in naturam eius rei quae augetur. Humor etiam natiuus impurus redditur citato atque tempore. Deinde id accidit ratione formae substantialis quae cum definitam certamque virtutem habeat, magnitudinem definitam requi-

COMMENTARIUS.

requirit, atque ob eam rem definitus est terminus augmenti atque decrementi rei cuiusque viventis, tempus præterea definitum, quod vnum quodque vivens possit augeri.

Quæ re dicitur accretio, & utrum ad eam rem diffinitur cum sit tempus singulis viventibus secundum naturam.

Aristo opinio. De hac tamen questione diversæ sunt veterum philosophorum sententiæ: ait Arist. sectione vigesima problemate. 17. hominem augeri usque ad annum trigésimum, ferunt alij non porrigi ultra vigésimum quintum annum Galenus vero cuius ego sententiam hac parte veritorem puto, lib. de sanitare tuenda exillimat, non posse certum tempus accretioni assignari, sed habendam esse rationem vite, morum, & continentie laborum.

Finis nutritionis. Tercium discrimen accretionis & nutritionis sumitur ex fine. Etenim finis nutritionis est formam retinere, ut que servare in materia finis vero accretionis est magnitudinem extendere atque dilatare, quæ formam consequitur positam in materia, nutritur enim quod vivit referente Arist. quatenus quod deficit, conseruatur.

Superiori quæstioni respondemus. Ex superioribus soluitur quæstio proposita ea est, utrum augeamur re aliqua corporea, an potius in corporea et enim corporeo augemur, quandoquidem alimento aut nutrimento augemur quatenus quantitate præditum est, ut enim differit Arist. nam quæ est, quod accedit facultate caro quæta, hæc vim habet carnis augende. Item caro igitur, & os, manus, & nervi, & horum similes partes aliquo quanto auferuntur: hinc autem non sequitur quod duo corpora se penetrant, quod aug. inquam, & quod sit aut

Non se potest transire quæ augetur quod tum rei quæ augetur: atque in eius verticem, & ut naturam. Colligimus ex illis discriminibus quæ existunt inter nutritionem & accretionem, quid sit accretio & similiter nutritio. Accretio igitur est extensio formæ viventis ab extrinseco, pro genere. Ponitur extensio: quæ eadem voce redditur discrimen inter accretionem & nutritionem: siquidem cum nutritur non extenditur quantitas, sed conseruatur, quæ prius aderat adicitur, viventis ut veram & germanam accretionem distinguamus ab impropria. Etenim res anima vacantes, montes inquam & saxa cresunt, augeantur tamen non dicuntur, quoniam viuentia non sunt.

Accretio nis finitio. Colligimus ex illis discriminibus quæ existunt inter nutritionem & accretionem, quid sit accretio & similiter nutritio. Accretio igitur est extensio formæ viventis ab extrinseco, pro genere. Ponitur extensio: quæ eadem voce redditur discrimen inter accretionem & nutritionem: siquidem cum nutritur non extenditur quantitas, sed conseruatur, quæ prius aderat adicitur, viventis ut veram & germanam accretionem distinguamus ab impropria. Etenim res anima vacantes, montes inquam & saxa cresunt, augeantur tamen non dicuntur, quoniam viuentia non sunt.

Ab extrinseco rursus adiectum est, quo nutrimentum fieri nulla ratione potest ut proprie quidpiam præditum vita, crescat, nisi extrinseco aliquid rei augende apponatur, alimētum videlicet fieri enim recte potest ut nutrimentum nullo extrinseco adhibito nutrimento: nempe internis colliquamentis, & crassioribus quibusdam humoribus existentibus intra corpus, quomodo Simon Portus in libello de puella germanica refert, vizisse apud germanos puellam quandam viginti annos integros nullo cibo sumpto: crescere tamen nisi alimentum adhibeas minimè potest, quod vivit.

Cum vero haud amplius efficere potest, sed ut aqua, quæ copiosior subinde vino mista, tandem aquosum efficit, & item aqua, tunc diminutionem quanti facit, specie tamen manente.

Exposuit hæc Arist. quid sit accretio, & quo pacto fiat, dixit enim alimētum inesse duas potentias: vnam ut efficiatur idem cum eo cui apponitur, nempe tibia, si tibi apponatur, quæ pars est corporis animalis præsentis loco, non autem instrumentum sonandi, ut quidam interpretatur, satis ut sibi quiddam videatur dexteri atque ingeniose: alteram, ut quantitatem conferat nam ipsum alimentum substantia est, & natura sua quantitatem habet: cum ergo potentia illa quæ inest in alimento ad conseruandam tibi formam sine materia, hoc est nulla habita ratione quantitatis quæ ad formam ipsam refertur, ad actum deducitur, nutritur tibi, cum vero altera potentia ad actum perducitur, & quantitas vna efficitur ex antecedenti quantitate, atque ea quæ accedit, sit accretio. Oportet iam ut diminutionem explicemus, quæ accretioni contraria est: ad eandem enim disciplinam pertinet contrariorum explicatio: prius tamen docet Arist. modum quo efficitur diminutio: vnde facile licet colligere eius finitionem. Ergo cum vivens non habet tantam vim, ut alimentum eommutet, quod accidit his hominibus qui non bene concoquunt, vel ægritudine quapiam vel quia calor naturalis imbecillus, atque impurus

LIBRI PRIMI.

impurus redditus est, tunc temporis plus insumitur materia præcedentis, quam apponatur: vnde fit ut membra minus capiant alimentum, quam prius, atque ita imminuantur: exemplo rem docet philosophus quemadmodum, inquit, vinum in fusa aqua imminui solet, ita quoque imminuitur vis & facultas animantis, quæ transfert alimentum in naturam eius rei quæ alitur: etenim si quispiam in dolium vini paulatim infundat aquam: primum vinum augetur quia facultas vini aquam superat, deinde vero quæ plus aquæ infunditur, tantò vis vini fit deterior, donec tandem vinum totum usque adeò sit dilutum, ut aqua esse videatur.

Memineris tamen lector, quod appositum exemplum non omnino congruit proposito, sed quadam ex parte. Ostenditur enim hoc eodem exemplo quod potentia & facultas augedi imminuitur, quæ sitas vero minime. Imo aqua iniecta, crescit. Atqui in viventibus procedente ætate non modo facultas immutadi alimētum minuitur, sed etiam magnitudo rei quæ augetur.

Hinc accipi potest finitio diminutionis: ea est: diminutio est contractio formæ viventis: cum enim diminutio atque accretio contraria sint, per contraria definiatur oportet. Huiusmodi sunt extensio, & contractio formæ viventis. Ex his quæ diximus plane constat Arist. sententiâ toto hoc cap. de accretione.

Quæstio.

Utrum facultas nutriendi diuersa sit a facultate augendi.

Ux diximus cum Arist. sententiam exponeremus, ad explanandam vniuersam naturam accretionis, nutritionis, & diminutionis satis esse poterant, sed quoniam hoc loco videmus tractari ab interpretibus quæstiones alias, visum est etiam nobis antequam hinc progredieremur, de eisdem non nihil dicere, ut consuetudini satisficeremus, & quæ fortasse leuiter attingimus, cum Arist. sententiâ interpretemur, plenius constare possint. In primis quæstio existit, utrum eadè prorsus facultas sit nutriendi atque augendi: scio enim quosdam esse & maxime vallesium medicum qui existiment, atque id edicunt in publicum libris testentur, facultatem augendi, & alèdi nulla ratione diuersas esse, sed easdè omnino. In hanc opinionem adducuntur hinc rationibus, prima, diuersarum facultatum necesse est operationes esse diuersas, augentis & nutriendi facultatis non est diuersa operatio, sed potius eadem, ergo facultas nutriendi atque augedi diuersæ non sunt. Disseruitus est legitimus: maior aperta, minor probatur: quoniam cum tantum reparatur alimentum confecti quantum amittitur, corpus nutritur. Cum vero plus reparatur, augetur: reparari autem plus minusve, non variat speciem actionis: ergo neque virtus est diuersa. Et confirmatur, quoniam reparari plus aut minus aut tantundem, hoc accidit non ex virtute diuersa, sed robore maiore, aut minori, aut pari eiusdem virtutis, aut ex dispositione eius alimēti quod commutatur: atque neque robur, aut debilitas causa efficiens, neque dispositio rei quæ commutatur, mutat speciem virtutis, etiâ si modum actionis variet: ergo eadem est facultas nutriendi, atque augens. Et rursus confirmatur: quoniam cum facultas est imbecillis corpus minuitur, ergo cum fortis est augetur: contrariorum enim contrariæ sunt causæ. Postremo eadem sententiâ probari videtur, quoniam eisdem vtuntur facultatibus ministrantibus omnes istæ potentie, non sunt ergo diuersæ. Nota est consequentia, ut apparet, antecedens verò probatur. Nam vtuntur facultate trahente, retinente, alterante, expellente. Sunt enim necessariz huiusmodi facultates ad nutriendum, atque augendum. His argumentis dant operâ huius sententiæ autores ut persuadeant facultatem nutriendi, atque augendi eadè esse. Nobis verò ea sententiâ minime probatur. Atque ita statuimus hanc assertionem, superiori contrariam: facultas alèdi atque augendi licet re & subiecto sint eadem: ratione distinguuntur. Habet hæc conclusio duas partes: altera est quod dicitur istæ facultates sunt eadem subiecto, atque re ipsa. De subiecto eadem illa dicuntur, quæ in eodem subiecto existunt: quemadmodum eadem secundum rem quæ non sunt res duæ, sed vna duntaxat. Subiecto ergo duæ istæ facultates, vnum sunt, quoniam in vno eodemque subiecto existunt, nempe in anima

Quid sit nutriendi esse utriusque facultatis Ratio.

confirmatio

2.

Ratio

Nostra sententiâ differat sunt facultates.

Subiecto eadem.

vegetali, cuius illæ sunt propriæ facultates, atque eodem virtutur instrumento, nativo. scilicet calore, atque humore insito ab ipsa natura.

Ratione dicitur dicitur istæ facultates. Text. Arist.

Altera pars eiusdem assertionis est quod dicitur istæ facultates ratione distinguuntur. scilicet alia est ratio nutrientis facultatis, alia augmentis. Hæc sententia probatur primò Aristoteli in primo libro de generatione animalium, proxime a nobis explanato. Sic enim ait, ad calcem. Hactenò enim nutritio auctioque ratione differunt. Et paulo inferius: nutritio enim idem est atque accretio sed dicitur diversum est. Eadem est Galeni sententia libro de facultatibus naturalibus cap. 7. his verbis. Augens quædam est facultas a genere te & nutriente diversæ.

Galenus.

Ratio.

Ratione præterea persuadetur opinio, quæ sic colligitur. Facultates illæ quarum sunt obiecta diversa, necesse est esse diversas, nutrientis, & augmentis facultatis obiecta diversa sunt, ergo ipsæ etiam facultates sunt diversæ. Diversus est legitimus, maior quoque manifestat: quoniam omnium in vivo facultates operationibus distinguuntur. Operationes vero penes obiecta quæ sunt facultates obiectis differunt: minor probatur, quoniam obiecta facultatis nutrientis est alimentum qua ratione potentia est substantia illa eorum apponitur: facultatis vero augmentis subiectum est idem alimentum, ut est quantitate prædictum. Et potentia quantum illud cui additur. Hoc refert Aristoteles eodem ipso cap. his verbis: loquitur autem de nutrimento. Ergo quia est facultate utriusque, quantum in quam & caro, adiuget: quæ vero solum est facultate caro solum nutrit.

Obiectio.

Responsio.

Unde dicitur dicitur hæc sententia.

Sed obicit aliquis hinc minime colligi diversitas esse duas illas facultates: quando quidem obiectum, utriusque idem est, nempe alimentum. Eodem enim nutrimento alimur atque augemur. Dicendum est procul dubio obiectum utriusque facultatis secundum materiam vobis esse, atque idem: hoc ratione convincitur atque experimento: at diversum est secundum rationem. Nam alia est nutrimenti ratio quatenus nutrit, est enim facultate substantia caræ, videlicet aut os, aut quodvis aliud quod nutritur alia quatenus auget: si quidem facultate est quantum illud quod augendum est, atque distinctio sumenda est non ex ipsa natura atque similitudine materiæ, sed ex diversa ratione materiæ. Etenim nihil prohibet artes diversas eandem tractate, modo id fiat ratione diversæ.

Secunda ratio ad eandem sententiam sumitur ex sine: & ita colligitur. Quia si facultatibus diversis est finis, eas oportet esse diversas, nam vni facultatis non potest esse duplex finis. Huiusmodi autem sunt nutritis, & augens quædoquid finis nutritis est servare substantiam, finis vero augmentis facultatis est augere formam. Ergo diversæ sunt istæ facultates, nutritis atque augens. Minor probatur Aristoteli in longa oratione hoc eodem cap.

Tertio probatur a definitione sumptis argumentis: diversæ est utriusque definitio, ergo facultates ratione sunt diversæ, quando quidem ratio vni cuiusque rei est eius definitio. Diversas autem esse definitiones hinc constat, nam ut ex Aristoteli collegimus, commentariis in hoc cap nutritio, est facultas conservandi formam: augens vero, facultas est formam, aut formæ magnitudinem extendendi.

Postremo sumo argumentum hoc modo, virtus alendi, ministrat virtuti & facultati augendi, ergo diversæ sunt facultates. Nota est consequentia, quoniam fieri nullo modo potest, ut idem eadem proferat ratione imperet, atque serviat: præsertim sibi ipsi: autem vis alendi facultati augendi serviat, testatur Galenus loco citato, cum ait, a tempore ortus usque ad consuetudinem datur augens, atque huic nutritis facultas ministrat: his omnibus testimoniis atque argumentis possit quispiam qui non contendat cum ipsa veritate odio pertinaci convinci, ratione procul dubio diversam esse utranque facultatem.

Nunc vero ut perfectior nostra sententia fides habeatur diluenda a nobis sunt rationes in contrariam partem inductæ. In primis vero principis eius rationis, qua autor contrariæ sententiæ effici putat, eandem esse utranque facultatem assumptum falsum est. Illud videlicet, facultatis nutrientis atque augmentis operationem esse eandem: huius autem rei fides faciendæ est non ex eo quod reparatur utraque operatione, sed potius ex utriusque operationis obiecto, quandoquidem (ut diximus) operationes ex obiectis distinguuntur, quemadmodum facultates ex operationibus: atque obiectum utriusque operationis procul dubio ratione diversum est. Nam alterius obiectum est alimentum quod facultate est substantia illa cui apponi debet. Alterius vero idem alimentum, ut quantitate prædictum est, ille vero puræ operationes

Ratio.

Ratio.

Ratio.

Solutio rationis in contrariam.

perationes distinguendas esse maiori aut minori quantitate comparata: aut denique pari, illi, quæ assumpta est virtute caloris natura: licet quæ ob rem ea ratione nihil profus efficitur.

Ad confirmationem dicendum est, quod reparari plus minusve quantitatis, provenit ex dispositione rei quæ commutatur virtute caloris naturalis, atque ex robore virtutis internæ: nihilominus tamen hinc non recte colligitur quod nutritis atque augens facultates diversæ non sint, quoniam etiam si diversæ sint ratione inter se, & dicitur utraque facultas toto vitæ tempore, neque enim putandum est augmentem facultatem dissipari cum non defungitur suo munere, hoc est, cum quantitatem non extendit, in digestis instrumentis quibusdam ad agendum, quorum culpa ætate procedente efficitur, ne ipsa facultas suo munere eo tempore defungatur. Huiusmodi instrumentum est calor naturalis qui in deciliis atque impurus redditur. Item etiam humor naturalis quem radicalem vocant: quare hæc ratio minime efficitur, eandem esse utranque facultatem.

Postrema etiã ratio nullam vim habet. Neque enim quod eisdem ministrantibus facultatibus utantur vis augens & nutritis necessario sit ut eadem sint. Quid enim prohibet pluribus esse eosdem servos communes. Præsertim cum constet easdem ipsas ministras facultates proxime servare nutritio: deinde vero accretioni. Quam ob rem propter has rationes non oportet sententiam Aristoteli aliorumque gravissimorum hominum deserere, præsertim cum intelligamus eandem cum ratione admodum esse conjunctam, quæ superioribus argumentis: atque rationibus videor demonstrasse. Sed quidam usque a deo sibi fauent, & suo ingenio blandiuntur, ut pluris faciant sophisticam rationem ex cogitata a se, quæ efficaces multas, quas inveniunt alij: & se tanto ingeniosiores arbitrantur, quanto vehementius veritati resistunt.

In eos qui facile desunt esse graves sumptis auctores.

Quæstio.

Utrum accretio sit motus continuus & per se.

Hanc etiam quæstionem video a plerisque quæstionariis qui se Aristoteli in præceptis appellari volunt, tractari: hoc loco, quibus ut morè geramus paucis

mis verbis eandem absolvemus: hoc ob eam rem maxime præstabo quod videam quosdam esse qui Aristoteli philosopho in principis opinionem hac parte falsam esse credant: quæ quæ nunc non erat his locus: primò videtur quod accretio non omnino sit motus continuus, quia Aristoteli assignans discrimen inter nutritionem, & accretionem cap. proxime a nobis explicato, ait, nutritionem continuò durare usque ad vitæ finem: accretionem vero non esse continuam usque ad exitum vitæ. Deinde non est motus, ergo neque continuus motus, nota est consequentia, antecedens probò quoniam motus omnis est inter contraria, lib. 5. de phys. auscult. à termino inquam contrario ad terminum contrarium. Accretio vero non est id genus: nam in quantitate versatur cui nihil est contrarium. cap. de quantitate. Tertio diminutio non est continuus motus, ergo neque accretio: probò consequentia, quoniam cum sint oppositæ mutationes si una est continens alteram oportet esse continuam. Antecedens probò, quia si ab aliquo fieret maxime a calore naturali: nihil est enim aliud à quo effici posse videatur. At calor non potest causa esse immutatiois. Primò quia est causa accretionis & non est eadem causa contrariis. Secundo idem se ipsum corrumpere, nam facta diminutio, vivens calor etiam motus immutatur: at non ab alio quæ a se ipso postremo, quæ magnitudo, aut quantitas per se non comparatur motu probatur sumpto argumento a ratione qua efficitur accretio: cum enim corpus vivens crevit solum hæc ad sunt partes dilatantur: alimentum poros intrat. Et mutatur in rem quæ alitur. Hæc si efficiatur, necessario res est facta maior, & quantitas comparata est: ergo non est per se motus ad ipsam quantitatem, sed ex accidenti eadem comparatur. Unde fit ut non sit accretio motus continuus, atque per se: nam nullus horum motuum quos adesse cernimus est per se ad quantitatem, sed duo priores, rationes sunt, communis ratio vera cibi: aut conversio eiusdem in naturam rei vivens, interitus est ipsius cibi, & substantiæ ortus. His rationibus atque alijs id genus partim videtur probari quod accretio motus continuus non sit, partim etiam quod non sit ad quantitatem, quæ accretione comparatur per se motus. Nobis tamen ea sententia nulla ratione probari potest, sed potest contrariis quæ ut explicemus eodem modo, atque per se. In aptis, & corroboremus ratione, statuenda nobis sunt aliquot assertiones: nam hæc vix

Vallesius reprehendit.

Videtur quod accretio non sit motus continuus.

2.

3.

4.

Etiam qui dicit, accretio non est motus continuus, & cetera. In qua sententia est vallesius.

COMMENTARIUS.

existimo me rem vniuersam apertius dictu
 ru. Sit igitur prima assertio: accretio motus
 continuus est in viuente atque integra vs-
 que ad definitu quoddam vitæ tempus: in pri-
 mis accretio est motus iuxta Arist. opinio-
 ne cap. proxime a nobis explicato. Et lib. 5.
 de phys. aut. atq; etiam in categor. 1. s. cap.
 de motu. & probatur a definitione motus
 Motus est actus mobilis, vt est mobile. Ac-
 cretio vero est actus eius quod augeri potest,
 quatenus potest augeri, vt Arist. demonstrat
 lib. 2. de phys. aut. exponens exemplis mo-
 tus hinc inde, ergo accretio est motus: quod
 si motus est, est etiam vnus motus quoniam idem
 est motus atque vnus motus, sicut homo
 atque vnus homo est vnus motus ergo est
 etiam continuus. Nam vt lib. 5. physicorum. Ari-
 scribit. Vt motus vnus sit, necesse est vt te-
 pus continuu sit, neque vnquam interrumpatur.
 Dixi etiam in re viuente hoc est cum
 quidpiam proprie augetur qua ratione so-
 lu crescant viuentia. Nam cetera appositio-
 ne efficiuntur maiora: quæ cum extrinsecus
 accedat, non oportet vt aliquo tempore con-
 tinda existat. Huiusmodi accretione mon-
 tes, saxa, atque alia id genus multa crescunt.
 Rursus dixi, cum integra est valetudo, nam
 si viuens ægritudine laboret non est neces-
 sariu, vt augetur vsque ad aliquod vitæ te-
 pus definitu & certu. Ipsa enim ægritudo
 impedimento est quo minus continuu vi-
 uens augetur. Si vero viuens sit, & prospera
 valetudine utatur, eius accretio continua
 durat vsque ad aliquod vitæ tempus in quo-
 bus viuente. Quæquæ non omnibus viuenti-
 bus idem tempus concessu sit crescendi, alia
 enim plus temporis augentur, alia minus:
 iuxta periodu quam habent indiuidua sub
 quavis forma, aut specie comprehensa: ad-
 de etiam quod in eadem specie interdum con-
 tingit propter præstantiorem vitæ ratione
 vt aliquod indiuidu diutius augetur alior
 quod aut sit spatium singulis formis concessu
 ab ipsa natura ad crescendu, non est præ sen-
 tentia explicaremus, hoc eodẽ cap. Quod
 aut si hæc omnia adine & præterea alimentum
 suppetat: necesse sit accretionem toto ex te-
 pore continuam esse hæc ratione communi
 probatur, vbi adsunt cause naturales suffi-
 cientes per se ad quidpiam efficiendu, necesse
 se est effectui adesse, sed cause contineris aug-
 mentationis vsque ad definitu a natura te-
 pus, atq; etiam naturales & sufficientes per se,

Accretio est motus continuus.

Accretio est motus.

Est motus vnus motus.

Nō est omnibus viuentibus concessam idẽ crescendi tempus.

Ratio efficiens ad persequendum accretionem esse eorū suam.

adsunt, si ea adsunt quæ diximus in conclu-
 sione, ergo augmentatio continua efficitur.
 Probo consequens, quoniam si hæc omnia suppetat,
 nihil est prorsus quod vetet accretionem
 esse continuam. Est enim corpus integrum
 calor naturalis vehemens, fortisque, rursu
 etiam accommodatum nutrimentum: his ita
 constitutis facile solui poterunt illæ ratio-
 nes quas initio huius questionis in contra-
 riam partem adduxeramus.
 Ad primum dicendum quod cum Arist.
 assignat discrimen inter accretionem & nu-
 tritionem non ait, accretionem continuam
 non esse, sed non durare tandiu, quandiu
 durat nutritio. Sic enim inquit nutritio, qua-
 tenus quod deficit conseruatur. Non tamẽ
 semper augetur, quod procul dubio sic est
 ad secundam rationem dicendum est, quod
 accretio motus est, etiam si non sit inter ve-
 ra contraria. Satis est enim vt extrema accre-
 tionis pugnet, inter se simul esse non possint
 quod perpetuo contingit in augmentatione,
 cuius termini sunt quantitates, diuersæ tũ. Mi-
 nor inquam atque minor quantitas. Ter-
 tia ratio soluitur si dicamus diminutione
 esse continuam. Non quidem ab initio vi-
 tæ ad exitum vsque sed ab eo potius tempo-
 re quo viuens natura sua definit crescere
 vsque ad extremu vitæ, ab eo enim tempore calor
 naturalis debilitari incipit, & postea tẽpo-
 re perpetuo peius habet. Itaque defectu ca-
 loris insiti sit diminutio: neque istum est
 eundem calorem contrariorum esse causam
 accretionis inquam atque diminutionis: con-
 trarium enim id non contingat eadem ratione, sed
 diuersa. Eadem autem causa diuersa ratio-
 sumpta potest efficere contraria: quod de
 naua Arist. refert lib. 2. de phys. aut. q. præ-
 sens causa est cur nauis salua sit, absens ve-
 ro causa cur pereat: neque quippiã prohiber-
 eut ex accidenti de se ipsam corrumpat, quod
 de calore insito atq; natiuo argumentaba-
 mur paulo superius: per se verò, fieri nullo
 modo potest.
 Questionis propositæ altera pars est, v-
 trum accretio sit motus per se, an potius ex
 accidenti. Nos missis verboru ambagibus
 statuimus secundã assertionẽ, ea est, accre-
 tio est motus per se: hæc nostra sententia pri-
 mu probatur Arist. testimonio lib. 5. de phys.
 aut. cap. 2. quo loco ait, rationem, com-
 mutatione & accretionem esse motus per se:
 quoniam ad qualitatem quantitatem & locu
 est motus per se eodem enim autore quali-
 tas, lo-

Ratio.

Confirmatio.

2.

Solutio ratio in contrarium.

tas, locus & magnitudo per se comparant,
 & non ex accidenti: eam tũ rem lib. 5. phys.
 accuratius persecuti sumus, quoniam ille
 locus huic questioni explicandæ accommodatissimus est. Interim hac ratione probatur
 assertio: ad illud est motus per se, cui aliquo
 modo contrariu inest: quandoquidẽ vnus
 motus est a contrario in contrariu, vt Ari-
 referi loco proxime a nobis citato, quãti-
 ti vero aliquid inest contrarium, tametũ nõ
 proprie: inius liquidem, & minus contraria
 quodãmodo sunt, & in quãtitate reperiri-
 tur quare per se est motus ad quãtitate. Et
 confirmatur ad eam rem est motus per se
 quæ comparatur motu per se, hoc est quæ est
 terminus motus. Quantitas autem est, id ge-
 nus, ergo ad eam est per se motus. Discur-
 sus legitimus est, & maior manifesta, minor
 probatur, quoniam cum viuens augetur, per
 se comparatur formæ magnitudo. Crescit em
 illa appposito alimento, atq; conuersio in na-
 turam rei quæ augetur. Et confirmatur, quo-
 niam in alimento quod apponitur viuenti
 duo insunt, est enim substantia, & præter-
 rea præditu quantitate. Accretio autem nõ sit
 ex alimento, vt substantia est, quæ sit eadẽ
 secundũ potentiam cũ ea substantia cui ap-
 ponitur, sed ex eodẽ vt quantitatem habet
 similem secundũ potentiam quantitati præ-
 existenti, quæ commutato alimento priorem
 formæ in materia positæ magnitudinẽ au-
 get: his rudi minus explicatis, exactior
 enim huius rei consideratis ad librũ quin-
 tam pertinet de phys. aut. quemadmodum
 diximus, facile solui poterit ea ratio qua
 paulo superius vsi sumus ad probandum ac-
 cretionem non esse motu per se. Fatemur
 libenter in accretione vera, atque germana
 partes dilari, & alimentu subire poros, at
 que mutari in rem quæ augetur, falsum tũ
 est, quod contraria sententia autor inquit,
 commutationem nutrimenti in rem quæ au-
 getur, ortu esse. Quod Arist. probat hoc eodẽ
 cap. Exemplo lignoru, quæ adduntur i-
 gni. Cum enim simul inceduntur, mistio
 sit, non ortus. Cum terminus huius trans-
 mutationis non sit indiuidu aliquod sub-
 stantia existens per se: deinde, præter hæc
 tria est etiam aliud in accretione, nempe ma-
 ior quantitas, aut magnitudo formæ quæ
 per se efficitur motu: cuius extremu a quo,
 est magnitudo insita alimento. Sed ad eam
 comparandam omnia quæ numerat necessa-
 ria sunt. Et hæc sit satis hoc loco dixisse de

presenti questione: properem* ad alia. Nã
 cetera quæ ab alijs tractari in presentia cõ-
 fuerunt, iudicio meo vel sunt alterius arti-
 ficis, medici inquam, vel non sunt huius loci
 propria.

Argumentum. cap. 6.

Hæc Arist. generalem sermonem
 habuit de ortu atq; interitu: docuit
 enim quo pacto ortus differat ab al-
 teratione, atq; motu secundum locu.
 Deinde quid sit augmentatio, qua ratione
 accretio efficiatur, & quomodo diuersa sit
 a nutritione: tunc vero ipsa disputationis
 ratio postulare videbatur, vt de singularum
 rerum ortu differeretur, sed quoniam fieri
 non potest vt rerum singularum ortus ex-
 plicetur, ignorata ipsarum rerum materia
 proxima, de eadem statim Arist. instruit di-
 sputatione. At quia proxima materia sunt
 quatuor elementa corporum, opinione om-
 niu qui recte & secundum rationem phi-
 losophant, de eisdem habiturus est oratio-
 nem: atq; illas tractaturus quæstiones, vtrũ
 principia sint, eorum quæ oriuntur atq; oc-
 cidunt, an non. Deinde vs: vtrum æterna sint, delectis
 an quodãmodo transmutari possint. Quod
 si transmutari possint, vtrum sine discrimi-
 ne a quo quoduis ex alio fiat: an sit aliq-
 primum acque intrinsecum mutabile, ex quo ef-
 ficiantur cetera: quemadmodum credide-
 runt Thales mileus, Anaximenes, Heracli-
 tus, quod explicauimus lib. 4. de phys. aut. scilicet
 & cap. 1. & 2. huius libri. Sed quoniam hæc quæ-
 stiones quæ ad explicandam elementorum
 naturam pertinent, explanari non possunt,
 nisi quædam alia prius tractem, de illis est
 ante omnia differendum. Ea sunt, quid mistio
 sit, quid actio, & passio. Quid tactus: hoc ta-
 men cap. 6. Arist. de tactu disputat, qui pri-
 mum omnium necessarius est ad efficiendã
 transmutationem elementorum, necesse est
 enim se tangant, quæ se transmutare de-
 bent.

Questioes explicandæ de elementis.

Cap. 6.

Sed quoniam de materia, de que
 vocatis elementis primum dicere
 oportet, sint, non sint, & vtrum ea
 singula sempiterna sint, an fiant ali-
 quo modo, & si fiant, vtrum alteru

ex altero vicissim cuncta eodem modo fiunt, an ipsorum vnum aliquod primum sit, idcirco necesse est, prius de ijs dicamus, quae nondum definita sunt.

Prinipio igitur proponitur de quibus differendum est. Antequam de rerum singularum ortu disputetur, oportet inquirere de materia: secunda inquam & quae proxima vocatur, rerum omnium quae oriuntur atque occidunt. Huiusmodi vero materiae sunt quatuor vocatae elementa corporum, ignis, aer, aqua, terra. de elementis vero quaestiones istae examinandae sunt, vtrum ipsa sint principia corporum, necne. Si sint principia, vtrum transmutari possint, an no. Si sint transmutabilia, vtrum omnia inuicem transmutentur, an sit aliquod primum in quod mutantur caetera: & quod transmutari in alia non possit. Has vero quaestiones omnes agitat Arist. lib. 2.

Oes enim tum qui elementa, tum etiam qui ex elementis constituta gignunt, discretione & concretionem, praeterea efficientia & perpeffione vtuntur. Est autem concretio mixtio. Sed quomodo mixtionem fieri putemus, non plane definitum est. At nullo efficiente, neque patiente, nec alteratio, nec discretio, concretio vbi fieri potest. Nam qui plura faciunt elementa, ij mutua ipsorum efficientia & perpeffione gignunt, & qui ex vno generant ij quoque efficientiam fateri conuincuntur.

Arist. His verbis nos docet necessarium esse, vt de mixtione, actione, & passioe, tractemus, priusquam superiores explicetur quaestiones. Hoc probat, more suo, argumento videlicet sumpto ab autoritate, & testimonio antiquorum philosophorum. Oes siquidem veteres philosophi siue qui vnum solum alunt esse elementum, siue qui plura, quod facile ex eorum verbis constare possunt, existimant ad efficiendum rerum singularium ortum necessarium esse actionem, & passionem. Quod in hunc

modum persuadetur, nam qui secretionem putant fieri rerum ortum, non possunt ita existimare nisi concedant esse aliquid quod agat, & similiter aliquid quod patiatur: quod segreget inquam & quod segregetur: concretionem praeterea elementorum qua illi vtuntur, nihil est aliud quam mixtio quaedam: quare de actione, passione, & mixtione agere in primis oportet. Ob eam rem maxime, quae neque a nobis habentur, neque etiam a quopiam antiquorum philosophorum exacte, & perspicue dictum est qua ratione mixtio efficiatur: quaequam illud aperte constat, nihil posse alterari, segregari, aut congregari, nisi aliquid sit quod agat et aliquid quod patiatur: quod spectantes qui plura statuunt elementa corporum, libenter ferunt, ortum effici per actionem atque passionem: at vero qui vnum tantum principium esse aiunt, vel coacti ipsa veritate fateri debent actionem esse & passionem.

Et quidem illud recte asserit Diogenes, nisi ex vno cuncta essent, inter se vicissim facere, ac pati non posse. Vbi causa nec calidum frigescere, nec hoc rursum affici calore. Aut enim calor in frigus transit, aut in calorem. Sed subiectum varie proculdubio afficitur, quae mobrem quae faciunt, & patiuntur, horum vt sit vna subiecta natura, necesse est. Non igitur omnia, sed ea talia esse verum est dictum, in quibus inest huiusmodi vicissitudo. Caeterum si de faciendo & patiando, deque mixtione disputandum est, de tactu quoque differendum oportet. Nam quae inter se pertingere nequeunt, ea ne facere quidem, nec pati proprie valent. Nec nisi quodammodo tangentia misceri primum possunt. De his ergo tribus differendum est, quod est tactus, quod mixtio, quod denique facere.

Obiter laudat Diogenem hoc loco Arist. quoniam sententiam quandam protulit, cuius opinio confirmatur. Ait enim Diogenes, nisi omnibus quae transmutantur subiecta esset vna & communis materia nihil omnino vicissim agere, aut pati posset: quoniam

quoniam omnia quae inuicem agunt, atque patiuntur necesse est habeant aliquod commune subiectum quod vnum sit: etenim quod calidum est, fieri frigidum non potest, & rursum calidum nisi calido & frigidum sit aliquod vnum subiectum commune secundum quod fiat transmutatio: & quod modo calorem suscipiat, modo frigus. Cum calor frigoris materia non sit, neque frigus caloris. Quam rem commentarijs ad librum primum de phys. auscult. accuratius explanauimus: admonet tamen Arist. cum ait, non igitur omnia sed ea scilicet, quod etiam si omnibus quae inuicem agunt, atque patiuntur sit aliqua vna communis materia quae sit subiectum transmutationis, non est necessarium vt omnia quae agunt aliquid in aliud similem habeant materiam. Nam corpus celeste perpetuo agit, atque influit in haec inferiora, atque diuersam habet materiam a materia rerum generabilium & corruptibilium, quemadmodum commentarijs ad librum primum de phys. auscult. dictum a nobis est, & dicemus vberius. Statim subiungit Arist. non solum agendum esse nobis de actione passione, & mixtione, sed etiam de tactu: rationem primum illam reddit, quoniam solum ea quae se vicissim tangunt proprie agere, aut pati possunt. Deinde quia ista quae permiscetur, necessarium se tangant, oportet. Igitur haec nobis explicari debent, mixtio, actio, passio, & tactus: alioqui non satis assequi poterimus ea quae ad explicandam elementorum naturam pertinent.

Hinc autem ordiamur, siquidem necesse est, quae miscentur, ea se mutuo contingant, ac per inde ea, quorum alterum efficit, alterum patitur proprie. quae mobrem de tactu primum disputare commodissimum erit.

Quid horum primum explanandum sit docet Arist. inquit: hinc, id est a tactu, cuius proximè fecerat mentionem, exordium esse sumendum: ratio est quia tactus mixtionem antecedit. Similiter etiam actionem, atque passionem. Solum enim miscentur quae facultate praedita sunt tangendi se, agunt etiam atque patiuntur omnia per contactum.

Vt igitur caetera fere singula nomina multifariam dicuntur, haec quae uoce, illa diuersa ab alijs prioribusque, sic item tactus multifariam dicitur. proprie tamen dicitur ijs adesse, quae situm obtinent. Situs vero ijs tandem, qui locum fortiuntur. Nam mathematicis similiter tactum & locum reddere conuenit. Siue illorum quodque separatim est, si quo ue alio modo se se habet. Ergo si contingit (vt supra statuimus) vltima simul habere, illa deum inter se contingunt, quae cum discretas magnitudines, & simul obtineant, extrema simul habent. Sed quoniam situs ijs adesse, quibus & locus, estque loci prima differentia supra & infra, & talia de numero oppositorum sunt, nempe omnia, quae contingunt inter se, grauitatem habent, aut leuitatem, vtramque vel alteram. Porro quae talia existunt, ea passiuam & effectiuam sunt. Ex quo intelligitur ea inter se contingere apta esse, quorum magnitudinum disjunctarum extrema simul sunt, apta inter se moueri, ac vicissim mouere.

Dixit in primis agendum esse sibi de tactu: sed quoniam ex nominibus, alia multis modis dicuntur, alia vero vno dumtaxat modo, quare initio Arist. Vtrum tactus sit nomen multiplex, quod aequiuocum vulgò appellant, an potius vniuocum, atque simplex. Respondet quod tactus sine dubio ex eorum numero est quae multipliciter dicuntur. verum cum nomen multiplex duplici genere contineatur, aliud enim est quod multa diuersa aequaliter significat, aliud vero licet multa significet, non significat eadem aequaliter, sed hoc primò, illud per respectum ad id quod primum est, de quibus nos multa diximus commentarijs ad Aristor. categorias, sanè tactus in posteriori genere aequiuocorum reponitur. Habet enim duplicem intellectum, vnum proprium, alterum improprium: quorum vtrumque

Vtrum tactus sit nomen multiplex.

Ta dicitur qui
bat in re-
bus in se.

in presentia Aristot. explanat: tactus igitur proprie in his rebus reperitur, quae sunt alicuius positionis & materiae coniunctae, atque in loco sunt. Id genus sunt res naturales: quae vero separatae sunt a materia, ut mathematicae magnitudines tangunt se, at improprie, sicut improprie existunt in loco. Hinc colligitur quod si tangere se ea dicuntur in commune quorum extremae sunt similes, qua definitione usus est Aristot. libr. 5. de phys. auscult. illa se tangunt omnia quae habent magnitudines definitas: & situm habent, atque locum. Sed quoniam nos de rebus agimus naturalibus quae vicissim generantur, & corrumpuntur, ea se tangunt dumtaxat, quae positionem habent, & in loco sunt, & mutuo agunt, atque patiuntur: hinc colligo quatuor esse necessaria ut res aliqua naturales se tangant. Primum ut sint duae res invicem distinctae, & separatae, quo nomine partes eminentem continui non se tangunt, discretarum enim non sunt. Secundo necessarium est ut habeant positionem. Tertium tamen cum positione duobus modis usurpetur, primum enim positio dicitur habitudinem partium inter se, atque in ordine ad locum. Secundo habitudinem partium inter se sine respectu ad locum, cum dicimus quae se tangunt positionem habere, summus positionem propriam intelligentiam ab hac se ut magnitudines de quibus agunt mathematici proprie se non tangant, quia non dicunt respectum ad locum: sed inter se dumtaxat. Illae enim non sunt in loco per se, sed ratione corporis in quo sunt, tanquam in subiecto. Tertio oportet ut utrimque simul sint eorum quae se tangunt, id est, quod inter ea corpora non sit interiectum aliquod aliud corpus diversae generis. Postremo ut sint agentia, atque patientia. Sic ut unum agat, aliud patiatur. Ea vero quibus insunt omnia quae numerata sunt, proprie se tangunt: & naturae contractu. Ea vero quibus quidpiam desit, eorum quae diximus, improprie se tangunt, & quidem siue haec proprie se tangant, siue improprie, definiuntur ab Aristot. libr. 5. de phys. auscult. quorum magnitudines coniunctae sunt. Quod autem ea quae proprie se tangunt, necessario aliquando agant, & patiuntur, syllogismo probat Aristot. (caetera enim manifesta sunt,) in hoc modo colligitur. Quae se tangunt proprie, & secundum naturam in loco esse

Quae sint
necessaria
ut aliqua se
tangant pro-
prie.

Positio bi-
firmiter dicitur.

Syllogis-
mus.

oportet, ergo vel sursum, vel deorsum: probo consequentiam quia sursum, atque deorsum primae sunt loci differentiae, ergo gravitatem habent aut levitatem, aut utrumque simul: ignis enim levitatem tantum habet, quia sursum est simpliciter, aer & aqua partim gravia sunt, partim levia, atque ideo medium occupant locum. Sed quae gravia aut levia sunt, qualitates habent alias contrarias, nempe primas: quae qualitatibus contrariis constant, vim habent agendi, atque patiendi: ergo illa se tangunt proprie quae discretas habent magnitudines, sed partes extremas ita coniunctas habent, ut se mutuo mouere atque moveri possint.

Sed quoniam motor non similiter movet rem motam. Sed hic dum movet, ut idem moveatur, ille immobilis maneat necesse est, profecto de faciente eodem modo nobis est dicendum. Nam qui movet, hunc aliquid facere aiunt, & qui facit, is quoque movere dicitur. Caeterum discrimen existit, & definitione opus est. Neque enim fieri potest, ut omne movens efficiat, siquidem efficiens patienti opponitur, hoc vero quibus motus est affectio, est autem affectio quatenus modo alteratur ut album vel calidum. At movere latius patet, quam efficere.

Quemadmodum ostendit paulo superius esse aliqua quae se proprie tangant, ea vide licet quae mutuo sunt motiva, atque mobilia, aut quae agunt simul & patiuntur ab eo in quod agunt, sic probat esse aliqua quae improprie se tangant. Ea inquam quae non sunt invicem activa, & passiva. Ad eam rem efficiendam duo accipit, unum est, quod est duplex movens, unum quod cum moveat, movetur: cuiusmodi est caelum: alterum quod immotum manens dat cuncta moveri, ut deus opt. max. ita quoque agens est duplex, unum quod cum agit, patitur ab eo in quod agit: ut ignis: cuius vires dum aquam lambit ac dissipat ab aqua hebetatur, & retunduntur. aliud vero quod non potest ab eo quidpiam pati, in quod agit: prior pars demonstrata est ab Aristot. libr. 5. de phys.

Quae nos
se tangunt
proprie.

Duplex
movens.

Duplex
agens.

Aliud est
movere,
quod agere.

de phys. auscult. Posterior probatur ab eodem, quod quidam philosophorum antiquorum testimonio, qui existimabant idem omnino esse movere, atque agere, moveri, & pati, quamvis hanc sententiam non putat veram esse, aut cum ratione coniunctam: alterum quod accipit est diversum esse movere atque agere: moveri, atque pati: nam movere latius patet, & generalius est, quam agere: hanc sententiam confirmat Aristot. huiusmodi syllogismo, pati solum illae res dicuntur quae permutantur secundum qualitatem quae ad tertiam pertinet qualitatis speciem, & patibilis qualitas nuncupatur, ut cum quidpiam ex calido sit frigidum, aut ex candido, nigrum, ergo agere est alterare, & permutare qualitatem: probo consequentiam: quia agere atque pati contraria sunt: contrariorum vero consequentia sunt contraria. At proculdubio sunt nonnulla quae movent, & non permutant rem secundum qualitatem, ut quae movent ad locum: etenim caeleste corpus ab aliqua virtute movetur secundum locum, ab ipsa inquam intelligentia, at non alteratur: neque enim abiicit, aut suscipit qualitatem aliquam earum quae patibiles vocantur. Cum sit caelum cap. 3. libr. 1. de caelo profertur ab omnino alteratione: ut eo loco dictum est a nobis, atque monstratum copiosius. Quare diversa sunt movere, & agere. Moveri & pati, unde sic ut recte dictum sit movere esse generalius quam agere & moveri quam pati: & sane Aristot. unam tantum hypotheseos accipit cuius posteriora verba pertineant ad explanationem partis prioris. Ut ex verbis eiusdem constare nullo negotio possit: sed nos ut sententiam verbis superioribus comprehensam planius intelligeremus, atque eandem interpretaremur alijs, duas partes eiusdem facere in animu induximus: hac hypothesei accepta quaestio stem absoluit Aristot. ea est, utrum omne quod movet, rem tangat, quam movet. Quod factum hoc loco, atque his verbis.

Illud igitur certum est, a moventibus quodammodo mobilia contingi, alias secus, at in unum universum contingere eorum esse definitur, quae cum situ habeant, alterum movere, alterum moveri apta sunt. Mutua vero mo-

vedi vicissitudo ipsa adest quibus facere & pati. Tangens ergo quodammodo magna ex parte tangit id, a quo tangitur. fere namque omnia sensui nostro familiaria ita movet, ut ipsa quoque moveantur. In quibus necesse est, & sic apparet, ut quod tangit, idem a tacto contingatur. Quodammodo vero interdum quod movetur tantum a movente tangi dicimus, non etiam tangens a tacto contingi. Sed quae eiusdem generis sunt dum movent ipsa quoque moventur, necessarium esse videtur, ut quod contingit, ipsum vicissim contingatur. Quare siquid movet, cum ipsum immobile sit, ab hoc mobile tangetur, ipsum vero a nullo. Interdum namque qui nos morore afficit, ab eo tangi dicimus, ille a nobis non ite. Ac de tactu quidem, qui ad res naturales pertinet, ad hunc modum definitum sit.

Respondet itaque propositae quaestioni, dicens, eorum quae movent, quaedam tangunt ea quae movent, alia, minime. Illa enim moventia quae cum movent, agunt in ea quae ab eis moventur proprie se tangunt. Quaedam quidem, ut diximus paulo superius, ut aliqua se tangant, necesse est, ut mutuo sint activa, atque passiva: illa vero moventia quae cum alia movent, non agunt in eadem, transmutando secundum qualitatem patibilem, non dicuntur proprie se tangere. Quare caelum etiam si moveat mixta omnia, atque etiam quatuor vocata elementa corporum non tangit elementa, aut mixta corpora quia non agit in eadem. Hinc colligimus Aristot. opinione, quod tactus bisitatus usurpatur: primum enim habet generalem quandam significationem, secundum quam dicimus tangere se omnia quae sunt in loco posita, & extremae coniuncta habent: siue agant invicem, & patientia siue non. Quo sensu dicitur se mutuo tangere mathematica, & caelestia corpora. Dein de tactu contractitur, & ea solum amplectitur quae mutuo agunt atque patiuntur. hoc accidit, ut mutua fiat actio atque passio. Magna vero ex parte, inquit Aristot. ita contingit, ut quod tangit etiam tangatur ab eadem quam tangit.

D 5 tangit

tangit, quoniam ferè omnia quæ sub cælo sunt, quæ & oriuntur & intereunt, simul agunt, atque patiuntur ab eo in quod agunt. Nam nisi tangendose vicissim agerent, & paterentur non possent inuicem transmutari. Etenim si vnum elementum, v.g. aqua, aerè tangat, necessarium est vt ab eo etiam tangatur quia generantur & corrumpuntur per contactu mutuum: cum aut accidit, vt quod mouet nihil patiatur ab eo quod mouet, id tangit aliud. At non tangitur. Dicimus enim nos tangit merore, & ab eo etiam tangi qui nos tristitia affecit. Nos vero illum non tangimus, qui meroris causa fuit. Sed is non est verus atque germanus contactus. Statim epilogum facit, dicens, satis esse disputatum hactenus de tactu qui pertinet ad res naturales, quoniam is est quæ roto isto capite inquit Arist. atque hunc ab alijs dirimit.

Quæstio.

Vtrum omne quod agit in aliud agat tangendo seu per contactum, vt vulgò quæstio in medium adduci solet.

Cur quæstionè tractamus.

I diligenter verba Aristot. & quæ nos vt eadem explicamus, suis locis diximus, expendantur. neque studio pugnandi incumbere velimus, non dubiū est quin lector aut auditor paulo curiosior, facile possit quæstionibus de re proposita satisfacere: & rationes omnes quotquot in contrariam partem induci solent, confutare, atque refellere: sed quoniam video hæc via & ratione a plerisque, veritatem in profundo positam acutius cerni, premam aliorum vestigia, atque eorum consuetudini morem geram. Rem tamen quæ paucissimis possim exerebo. Est igitur quæstio sumpta ex Arist. verbis superiori cap. cum ait, non igitur omnia sed talia esse verū est dictu in quibus inest huiusmodi vicissitudo: videt autē quod non est quod agit in aliud, tangat illud. Primū cælū agit in hæc inferiora illa vero non tangit, vt constat. Secundo simulachrū rei sensibilis, vulgo sensibilis rei speciem vocant, agit in sensum, nā

Videtur quod non est quod agit in aliud, tangat illud. 1. 2.

facit vt sensus sit actio, at non tangit sensum. Tertio graua se mouent, agunt igitur at non tangunt, quandoquidē quæ se tangunt discretas & separatas magnitudines habere oportet. quartò magnes agit in ferrū, nam illud trahit ad se, non tangit tñ ferrum. Si quod agit in aliud, necessariò debet illud tangere aliquid ellet quod fortius ageret in distans, quam in id quod proximum est: sol enim fortius ageret in ea quæ existunt in infima aeris regione, quam quæ sunt in media: quia melius hæc sua virtute tangere videtur. Atqui hoc plane falsum est. Ergo non est necessarium vt quod agit tangat id, in quod agit. Rursum quia iam agens solum ageret in aliud secundum superficiem, qua illud tangit, quod est absurdum: his atque alijs similibus argumentis falsa esse videtur Aristot. sententia, cum inquit. omne quod agit tangendo agere: verum eisdem non obstantibus statuo duas assertiones. Prior quod aliquo modo agit in aliud aliquo etiam modo tangit id in quod agit.

Secunda assertio: quod proprie agit in aliud verè atque proprie illud tangit. Vtraque assertio est Aristot. cap. superiori: & minime obscura est. Præsertim si nonnulla in memoriam reuocemus quæ dicta a nobis sunt cum Aristot. sententiam eodem ipso cap. nostris commentarijs illustrarem: vnum est quod mouere latius patet quam agere: mouent enim nonnulla quæ non agunt: alterum est, quod agere est rem aliquam permutare secundum qualitatem, non quancumque tamen, & sine discrimine, sed secundum passionem, aut patibilem qualitatem, atque hoc ipsum proprie, & germane agere dicitur. Tertiu est, tangere, vt Aristot. nos docuit superiori proximo cap. bisariam vsurpatur, latissime enim patet, cum ad eas refertur magnitudines quæ discretæ sunt, & habent vltima coniuncta, etiam si nihil aliud adsit, proprie verò tangere se dicuntur quæ præter ea quæ diximus illud habent, vt alterum habeat vim agendi, alterum patiendi: & prior quidem contactus Mathematicus appellatur, posterior naturalis. Nam in priori nulla ratio habetur facultatis agendi. In posteriori verò etius rationem habemus: his vt cumque positis, Nam plura de eisdem dicta sunt

3. 4. 5. 6. 1. Assertio 2. Accipimus aliquos.

sunt a nobis loco citato, assertio vtraque non est obscura: etenim quæ agunt, tangunt necessariò ea in quæ agunt et quæ tangunt alia, agunt in eadē vt ex vtriusque vocis explicatione constat, ergo si proprie tangunt, proprie agunt, & si quouis modo tangunt, quouis modo agunt: secundo, quæ proprie se tangunt cuiusmodi sunt res constantes quatuor elementis contraria sunt. Contraria verò inuicem agunt, ergo quæ proprie tangunt proprie etiam agunt: postremò quæ proprie tangunt præter hoc quod contraria sunt communem habet materiam, quæ vero sunt id genus inuicem possunt transmutari, ergo quæ proprie se tangunt proprie agunt.

Rationes in abstractum soluantur.

Ia non est difficile rationes soluere, quas in contrariam partem intro huius quæstionis adduximus: adhibita inquam, distinctio ne superiores cælum igitur agit in hæc inferiora lumine, atque influentia, & eisdem tangit hæc inferiorem, sicut proxime non tangat eadem secundum corporaturam. Deinde simulachra rei sensibilis & agit in sensum & tangunt eisdem. Sed vtrūque impropria ratione sit, non proprie atque germane. Graua vero & lenia non mouent se, sed mouentur potius a generante vt est a me explicatum longiori oratione commentarijs in lib. 2. de phys. auscult. Quare non oportet vt se tangant, sed satis est vt virtute generatis attingantur: magnes etiam cum ferrum trahit in ferrum agit, non proprie tamē eū illud minime permutat secundum qualitatem aliquam quæ passio sit vel qualitas patibilis, & ferrum quodammodo tangit, non quidem corporatura ipsa & magnitudine sed virtute. Vt iam aut fieri possit, vt quidpiam fortius agit in distans quā in id quod proximum est, dicemus proximo cap. quo loco etis dissoluemus postremā dubitationem. Etenim si cetera paria sint prius agit quod agit in cōiunctum, quam in id quod distans vero cetera paria non sint nihil prohibet non obseruari istam agendi, aut mouendi rationem.

Argumentum cap. 7.

Proxima disputatio, & superiori coniuncta, est de actione, & passione. Quæ est, vt diximus, necessaria ad missionem efficiendam: quæ vt elementa in-

uicem transmutentur antecedere debet: de actione igitur ac passione disputare incipit cap. præsentis Arist. quam disputationem tribus capitibus absoluit. Pro consuetudine vero sua primū narrat sententias aliorum philosophorum: quas excutit, atque examinat: & qua parte probabiles videntur esse, eas probat: improbat autem qua parte sunt improbabiles. Hoc præstat septimo, atque octauo ca. Deinde quid ipse sentiat de re eadem, nos docet.

Cap. 7.

Proximum est vt de facièdo, & patièdo differamus. quibus de reb⁹ suboppositas sententias a maioribus accepimus. Nā plurimorum est consensus, simile a simili nihil aptū esse pati. eū alterū altero nihilo magis vel effectiuum, vel passiuum sit. oia enim similiter eadem vtriq; adesse, dissimilia vero, & diuersa inter se vicissim efficere, & pati apta esse.

Rincipio de ingenio atque natura actiuorum & passiuorum disputat Arist. atque inquit qualia esse oportet quæ agere & pati debent: similia ne, an dissimilia. at iraque de quæstione proposita duas fuisse ab antiquis traditas sententias, atque illas inter se diuersas, quas suboppositas vocat: prior igitur opinio, cuius nam sit ex veteribus non satis constat. Nisi quodd, vt ego mihi persuadeo vulgata illa erat, atque ob eam causam Aristot. autoris eiusdem non fecit mentionem: inditium est quod Aristot. scribit his verbis: nam plurimorum est consensus. Quicumque igitur autor fuerit, aiebat agens & patiens contraria esse oportere, aut dissimilia. Neque fieri posse vt simile agat in sibi simile: aut ab eo patiatur. Adducitur in hanc sententiam argumētis duobus, quorum prius ab Aristot. traditur his verbis, cum alterum altero nihilo magis vel effectiuum, vel passiuum sit. Illud sic colligitur, si similitudo esset agendi causa, nulla esset ratio, cur potius vnum in alterum ageret, quam

Qualia esse oportet, quæ agere & pati debent. 1. Sententia. Cur autorem huius sentent. non citet Arist. 1. Ratio. Ad hanc sententiam.

quā mutata ratione. Cū in vtroq; sit agendi causa: nempe similitudo. Quare similitudo non est agendi principium. Secunda ratio est: si simile a simili patiat, eadem res a se ipsa pati poterit, nihil est enim tam alteri simile quā idem sibi ipsi. Hoc aut fieri nō potest, quando quidem vnu quodque expectat se ipsum conseruare, naturæ appetitū, & declinat ea quæ nocitura sunt: diluunt tamen huius sententiæ autores rationem quandam qua effici videtur, quod simile a simili patiat: hanc tangit Arist. cū ait.

Quod si minor ignis a maiore intercipitur, contrarietate esse in causa. Multum enim paruo contrariū esse.

Extra hęc sententiā. Ratio.

Videmus minorem ignem a maiori intercipi, atque corrumpi, similis autem est maior ignis minori, cū sit vterque ignis, ergo a simili potest pati quidpiam. Et non semper a dissimili. Respondet qui in ea sunt optioe, ignem minorem pati quidem a maiore, at non patitur ab eo vt similis est, hoc est vt est ignis, sed vt est dissimilis secundum quantitatem. Alter enim maior est. Minor alter, hoc loco meminisse oportet ex aliorum sententiā dilutam esse obiectio nem, & causam redditam cur minor ignis, exigua inquam fax in rogam coniecta dissipatur a maiore igni. Nam Arist. aliam rationem reddit cur ita contingat longē diuersam lib. de longitudine & breuitate Rursum lib. de iuuenta, & senectate testatur, q̄ maior flāma ex accidenti maiorem corrumpit, nō per se: quoniam maior dissipat, & absumit pabulum flammæ minoris: atque ita fit vt ea consumatur.

Respondetur.

Cur maior ignis minor rem absumat.

Democritus vn̄ peculiarē prę cęteris induit persuasionē. Ait. n. idē, ac simile esse quod facit, & quod patitur. Nā diuersa differētiaque fieri non posse, vt alterū ab altero patiat. Quod si quæ diuersa sunt, ea quāquam inter se vicissim efficiūt, non qua diuersa sunt, sed qua idem quid quā adest, hoc eis vsu venire. Quæ igitur a maioribus dicta sunt, ad hunc modum se se habent.

His verbis etiam constat vulgarem esse, & omnium ferme philosophorum, explicatam a nobis hactenus sententiam. Cum dicat vnu Democritum cōtrariū asseruisse referre igitur in præsentiā de natura agentis, & patientis democriti opinionē: is arbitrat pati simile a simili: non autem a contrario, aut dissimili. Quare omnia quæ agunt mutuo, atq; patiuntur, similia esse oportet. Hinc fit, ait ille, vt candidum non agat in dulce, quoniam hęc ipsa similia non sunt: sed prorsus dissimilia. Si quis autem obijciat accidere aliquando vt dissimilia, & cōtraria inuicem agant, & patiantur: vt calidum & frigidum. Humidum & siccū. Respondet Democritus ea ipsa non agere inuicem vt contraria sunt, sed potius vt similia. Omnia enim contraria, eo nomine sunt similia quod comprehendantur eodem genere, vt ex cōtrariorum frōitione deprehendi potest, in categorijs.

Democriti opinio de natura agentis, & patientis.

Obiectio ni respondet Democritus.

Cæterum ad hunc modū differētes suo oppolita dicere videtur. cuius cōtradictōnis causa est, quia cū aliquid totū considerādū esset, quandā partē vtrique dicunt. Nā quod simile est, ac omni prorsus discrimine vacat, hoc ne a simile patiat, ratio est. Cur enim hoc, quam illud poterit efficiēs? Nam si a simili quidquā pati potest, idē quoq; a se ipso patiatur licebit, quod si hęc ad hunc modum se se habeant, nihil esse possit interitus, ac motus immune. Nā si simile in eo quod est simile, efficiēs est, vniuersum se ipsum mouebit. Si milis est eius ratio, quod est omnino diuersum, & nequaquam idem. Nam neque albedo a linea quidquā pati valeat, nec linea ab albedine, nisi forte ex accidenti. Si verbi causa vsueneret, vt linea esset vel alba, vel nigra. Haud enim ex natura excluditur alterum ab altero, quæ neque opposita sunt, neq; ex oppositis constat.

Nume-

Dirimit Arist. cōtrariū veritatem.

Numeravit vtrinq; sententiā, & rationes attulit quibus in ea veteres sunt adducti. Nūc vero Arist. tanquā iudex honorarius cōtrouersiā dirimit: atq; neutros rectē dixit, in causa est inō. Arist. quia nō diligenter inspexerūt in vniuersam, atq; naturā, eorū quæ inuicem agūt, & patiuntur: sed partem tantū agerunt. Fieri enim nequit vt quod est omnino simile a simili patiat. Alio qui non hoc magis quā illud agere, aut pati dicitur: & idē a se ipso patitur, cū sit sibi maximē simile: atq; hinc fiet vt nihil æternum esse possit, sed omnia sint corruptibilia. Quia cū a simili patiantur, si non soppetat aliud a quo pati possint patietur omnia a seipis, quo nihil pot esse magis absurdū. Quomodo modū lib. 8. de phys. auscult. & lib. de celo, & multis locis primę philosophiæ præsertim lib. 12. monstratū est. Non ergo agendi ratio, est ipsa similitudo, similiter inquit Arist. non est coniunctū cū ratione vt penitus dissimilia, atq; diuersa, mutuo agant, & patiantur. Linea enim a candore pati non potest, quoniam vtrūq; est prorsus dissimile. Si quis autē dicat lineā pati ab ipso candore, cū ex nigra candida efficitur, respondet Arist. hoc non contingere per se, sed ex accidenti. Querimus autē causam cur vnū ab altero patiat per se: candor enim adueniens lineæ eius naturā non immutat quoniam nō est lineæ contrarius: solū enim ea per se naturā aliorum immutat, quæ vel contraria sunt. Vel orta ex contrarijs.

Agendi ratio non est similitudo.

Neque dissimilitudo.

Sed quoniam nō quoduis ad patiēdū, ac vicissim efficiēdū est aptū, sed quæ cōtraria sunt, aut cōtrarietate habēt, idcirco necesse est, vt efficiēs genere quidē simile, idēq; sit, atque patients, specie vero dissimile & oppositū. Corpus enim a corpore, sapor, a sapore, a colore color, in summa a cognato cognatū, vt patiat aptum est. Cuius causa intelligitur, quia cōtraria quæque in eodē genere sūt. Porro cōtraria inter se faciūt, & vicissim patiūtur. Quare efficiēs & patients quodā modo eadē, alias diuersa inter se, ac dissimilia sunt, necesse est.

Vbi ostendit Arist. neutram sententiā hactenā explicatā probari posse, quid ipse de natura agentis & patientis sentiat paucis nos docet. Atq; ista statuit hęc assertionē: quæ vicissim agūt, & patiuntur, neque omnino similia esse oportet, neque dissimilia prorsus sed necesse est partim similia esse, partim dissimilia, sunt enim genere similia, quoniam sub eodem genere cōprehendūtur dissimilia verō secundum speciem, v.g. candidū, & atrū, calidū & frigidū, quia inuicem agunt & patiuntur genus habent cōmune, si quidē candidū & atrū sub colore existunt, specie vero diuersa sunt, quoniam alia est candidi species, alia nigrosi. Similiter calidū & frigidū similia sunt genere, cū existat sub passione, aut patibili qualitate, specie verō discrepāt quia alia est forma atque species caloris, alia frigoris. Ratiōe verō probatur assertio quæ sic colligitur. Contraria partim similia sunt, partim dissimilia: quæ vicissim agunt & patiūtur, contraria esse necesse est, ergo quæ vicissim agūt & patiuntur partim similia sunt partim dissimilia. Discursus est legitimus. Maior etiam est manifesta, cū agens & patients secundū qualitates cōtraria sint: atq; id experimēto deprehendi facile potest. Minor probatur inam contraria omnia simili sunt genere, specie vero dissimilia, hoc licet ex definitione intelligere: nā quia contraria sunt posita sub eodem genere conueniūt genere, & quia maxime distant, & mutuo se expellunt, proculdubio diuersa esse oportet secundū speciem. Ita fit vt agens atque patients materia conueniant, forma vero discrepent: nā genus materiæ rationē habet. Quare quæ gēre conueniūt simile habent materiam: species autē a forma sumitur: quare formā diuersam habent, quæ agunt & patiuntur. Ex his quæ diximus duo colligit Arist. cōtrarietaria: alterum his verbis.

Sententiā Arist.

Partim similia partim etiam dissimilia sūt quæ inuicem agunt & patiuntur.

Cap de op posit in categorijs.

Sed quoniam patients & efficiēs, genere eadē, et similia, specie dissimilia sūt, & cōtraria talia existūt, haud dubie contraria & media passiva inter se se atque effectiua sunt. Nam omnino interitus, & generatio in his sita sunt. Cum sit cōsentaneum, vt ignis calore, frigidum frigore afficiat,

Illud

1. Cōfecta illud est. Contraria & media iuicē sunt actiua & passiua. Hoc probatur: quoniam actio est inter contraria vel media, lib. 1. de physicausculis. generatio autē & corruptio quādam actiones sunt, ergo generatio & corruptio sunt inter contraria. Vnde sit vt agens atque patiens sint contraria.

Breuitē vt efficiēs simile sibi redat patiens. efficiēs enim & patiens contraria sunt. Fitq; generatio in contrarium. vt si necesse, patiens in id transeat, quod facit. sic futura in contrarium generatione.

2. Cōfecta illud est. Agens cupit sibi simile efficere id in quo agit. Rem probat, quoniam, vt dictum est, actio inter contraria existit, atque efficitur. v. g. quod candidū erat, nigrū fit, ab eo quod est actu nigrū, tranmutado eā doreq; & atorem efficiendo. Deinde ex fine constat: si quidem cum agens simile produxit, vt ignis ignem, cessat actio, ergo agbat agens vt simile efficieret.

Itaque secundum rationem licet ij non eadem dicant, vtrique tū naturam attingūt. Interdū nāque subiectū pati dicimus, verbi causa hominem sanari, calefcere, aut refrigerari, & cetera ad eundem modum, quandoq; frigidum calefcere, agrū sanari, & vtraq; vera sunt. Eadē est efficiētis ratio. Iā n. hominē, iam calidum calefcere dicim⁹. Quodā n. modo materia, alias contrariū paritur. Qui ergo ad illud spectabat, aliquid idem efficiēti, & patienti adesse oportere putabant, qui ad alia, contrarium.

Hoc loco varias atque pręgnātes sententias antiquorū philosophorū componit Arist. inter se, atq; eodē exculit ex loquēdi consuetudine. Nam cū actionem & passionem tribuamus tam rei subiectę, quam formis, & qualitatibus, tam enim dicimus, v. g. hominem sanari, quā agrū: & hominē frigidum fieri, atque quod est calidum, in

frigidari: rursum etiam dicimus calidū, calefcere & similiter hominē calefcere contra tracto iam calore. Si quidē quodāmodo patitur subiectū, atq; agit quodāmodo formā ipsa: & contrarium, si subiectam materiam contemplerur, quę agunt & patiuntur similia sunt: conueniunt enim materia subiecta. Et hinc vera est demeriti sententia. Si verō consideremus formas, & qualitates, quia illę dissimiles sunt, atque contrarię, vera erit illorum hominū opinio qui dixerunt, dissimile pati a dissimili. Atque hęc sanē spectasse credendum est veteres philosophos, cum illam sententiam protulerunt.

Quęstio.

Vtrum idem in seipsum possit agere.

Vmpta occasione ex verbis Aristot. quo loco sententiam democriti confutat vertitur in quęstionem, vtrum fieri possit, vt idē agat in seipsum

quam ego facile absoluā, vt ad alia contēdere possum: missi igitur ambagibus statuo hanc assertionem fieri non potest vt idem agat in seipsum, aut a se ipso patiatur: hęc assertionē his argumentis veram esse conuincam. Primum est: si idem ageret in se ipsum idem moueret & moueretur, siquidem omne agens, mouet, & quod patitur mouetur, vt dictum est a nobis superius: at non potest idem omnino mouere, & moueri, esse enim simul actio, & potestate: aut potius esset simul, & non esset: cum id quod potestare tantum est, omnino non sit. Et quod est actio, simpliciter sit. Ergo non potest idem omnino agere in seipsum. Secunda ratio sumitur a minori: hoc pacto Non potest simile agere in sibi omnino simile, cum agens agit, vt sibi simile efficiat, quod demonstratū est paulo superius, ergo neq; agat idē in seipso. Probo eō sequentiam, quia nihil est tam simile alteri, quā idem sibi ipso. Tertia ratio, si idem ageret in seipsum, idem se ipsum corrumperet: quod est maximē absurdum: si quidem illud est vnicuique rei a natura tributum vt se tueatur, atque declinet, quę

Vnde ostēd habentur 1. Ratio.

Assertio. Nō potest agere idem in seipsum nec a seipso pati. 2. Ratio.

3. Ratio.

1. Ratio.

Cōponit dicitur hęc philosophorū veterū sententias.

quę videantur esse nocitura. Quod autem hoc consequatur probō. Nam agere, est rem permutare secundum naturalem qualitatem, hęc autem rem conseruat: quare si quidpiam potest se ipsum exturbare a naturali qualitate, se ipsum etiā corrūpet. Postremo, nihil omnino in natura rerum perpetuum esset. Quamuis enim contrarium non habeat aquo corrumpi possit idē se ipsum corrumperet. Hoc autem plane falsum est, etiam Arist. testimonio locis superius a me citatis.

Vtrum aduersus istam sententiā tot, ac tam validis argumentis a me corroboratā sunt aliquot rationes quę eadē videantur laberactare atque euertere: quas opere pretium fuerit dissoluere. Primum quidem ea sententia facta esse videtur, quia intelligere, & velle actiones sunt, atque idem homo se intelligit, si que vult. Ergo in se ipsum agit. Dicendum est nihil omnino coligi contra nos huiusmodi argumentis, quoniam iam intelligitur, atque velle vere actiones non sunt: quia hominē non exturbant a naturali aliqua qualitate: nos autē de vera actione loquimur.

Secunda ratio, de mouet se ipsum, ergo agit etiam idem in seipsum. Si quidem ratio carere debemus, permutare non posse idem agere in seipsum, ea fuit, ne idem seipsum moueat: antecedens probō, qui huiusmodi se ipsum mouet. Dicendum est, quod hō omnino idem mouet se, neque secundum partem eandē, sed cū id quod se mouet duabus cōtē partibus vt homo, anima & corpore, similiter etiam quoduis animal, atq; planta, altera parte mouet, altera mouetur. Homo enim secundum animam per se mouet, secundum corpus autem mouetur per se: quare idem omnino nō potest mouere, neque moueri. Sed dicet aliquis nonne eadem anima se ipsam mouet, dicendum est quod se mouet ex accidenti. Mouet enim corpus per se: nullo modo, anima mouetur.

Quia in corpore existit tanquam in materia. Tercio, aquę puteales hieme calidę efficiuntur, at non est quidpiam aquo calefiunt præter se, ergo illę se calefaciunt, atq; ex consequenti agunt in se: dicendum est, quod illę non calefaciunt se, sed ex accidenti calidę redduntur, videlicet per antiperistasis. Propellitur enim hieme calor vniuersus ad terrę viscera ne a frigore cit cunctate dissipetur, atq; hinc fit vt calidę aquę

puteales reddantur hieme: postremo aqua quę igne incaluit, si ignem adimas, frigidā redditur: patitur ergo frigus, atque nihil est aquo patitur, hoc est efficiē. Frigidā præter se ipsam, ergo idem omnino in se ipsum agit. Dicendum est quod cū aqua ex calidā frigidā redditur, non omnino a se ipsa frigidā fit, sed medio frigore, tanquam instrumētum: atque id frigus non modō externum est, acris inquam ambientis, sed etiam internum. Nam aqua nunquam omnino destituitur humore & frigore, quibus constat, licet interdum frigus minime sentiamus. Quare efficiētur frigidā a propria forma, medio frigore. Adhuc permanente, tanquam instrumētum: quare vera est sententia nostra initio proposita, quod nō potest idem omnino agere in se ipsum, vera propriaque actione: quę rem exturbat a naturali qualitate.

Si secūda assertio. Idem potest agere in se ipsam actione ea quę ad perfectiōnem cōtendit. Hęc assertio manifesta est, primū quia nullum sequitur incommodum, corū quę contra primam assertionem colligantur. Deinde quia vt statuta cuiq; natura est se ipsum conseruare, ita quę eadem conseruata est, parare quę ad perfectiōnem propriam spectant. Postremo experimento cōprobatur, intellectus & voluntatis, quę ad idem efficiunt intelligendi, & volendi, quare cū huiusmodi assertio plana atq; aperta sit pluribus rationibus minime indiget.

Ex superioribus colligitur quid sit agere, atque pati: agere enim est sibi simile efficere, id in quod quidpiam agit. Quare cū simile aut dissimile dici contingat secundū qualitatem, est enim maximē propriū qualitatis quod secundum eam aliquid dicatur simile vel dissimile Arist. autote in categoriis, reddere simile aliud, est illud permutare secundum naturalem qualitatem. Pati vero est simile reddi, et aquo quidpiā patitur.

2. Assertio.

Idē aliquid modo in se agere potest.

- 1
- 2
- 3

Agere quid sit.

Pati.

Quęstio.

Vtrum simile possit agere in sibi simile.

Existit deinde quęstio altera quam nos quam breuissime possumus absoluerimus: ea est, vtrum fieri aliquo modo possit, vt simile agat in simile

COMMENTARIVS.

in simile: quæ quidem quæstio ex ea disputa- tione ortum habet, quam cum antiquis philosophis habuit Arist. paulo superius de natura agentis atque patientis. Ergo vt expediamus quæstionem propositam duo nobis initio sumenda sunt, quæ nemo bone institutus negare possit: vnum est: fieri potest vt duo, quorum alterum habet vim agendi, patiendi alterum, ita inter se affecta sint, vt in qualitate tantum similia sint, vel qualitate, atq; gradu. V. G. Si statuamus duo calida, quorum vnũ habet tres gradus caloris, alterum quatuor: vel quorum vtrũque tribus gradibus caloris præditum sit, atque constet: quæ verò qualitate sunt similia, aut oēs qualitates similes habere, vt duo ignes numero solum diuersi, aut vna tantum qualitate conueniant, differunt altera: vt ignis atque aer: quibus calor communis est, cum discrepent altera qualitate.

Secunda hypothesis actio est duplex, vna recta, vt qua ignis aerem calidum red- dit, vt manũ cuiuspiam. Altera inflexa per similes motui pilæ cum in parietem impe- git. His vt eum quo explanatis, nam proba- tione non indigent, aliquid statuo assertio- nes, quasum prima est.

Fieri potest vt simile agit in sibi simile secundum vnã qualitatem, modo diuersum sit secundum alteram. Res exẽplo ignis con- stat, qui cum communem habeat calorem cum ære, aerem immutat, dum illum in se conuertit, neque in ea re vlla existit dubi- tatio: neque hanc assertionem illum con- sequitur incommodum, sed sequat optimè ratio agendi atque patiendi.

Secunda assertio. Simile secundum qua- litatem potest agere in id quod secundum gradus eius qualitatis est dissimile: vt ignis in aquam non omnino calidam, aut in li- gnum, non omnino calidum: tamen e do- re aliquo infectum sit. Neque id modo ve- rum est, sed præterea simile agit in sibi om- nino simile inflexa actione: aut ex acciden- ti. Neque solum simile, sed idem etiam in se ipsum: vt cum presente contratio quid- agere possit pã ad se recipit, & calidius aut frigidius efficitur antiperistasi: & sanè hoc non pugnat cũ Arist. sententia. Nam ille negat per se, & recta actione quidpiam agere in se ipsum: aut in omnino simile. Præterea ille loquitur de vera actione quæ re exturbat a naturali qualitate, nostrã vero sententia non pertinet ad huiusmodi actionem, sed

ad eam potius qua quidpiam contendit ad suam perfectionem: cuius comparandæ in- situs est rebus singulis natura appetitus: quemadmodum se tuendi, et conseruandi. Postrema assertio est quam nobis Arist. tra- didit superius: simile non posse agere actio- ne recta per se, veraque actione in omni- no simile. Potissima ratio huius sententiæ ea est, quia presente sine ad quem contem- dit actio, cessat actio, agit enim quoduis propter finem: finis vero cuiusuis agentis natu- ralis est facere simile, ergo si sit iam effectũ, nihil ager. Hęc si nos alta mente reponamus facile dissoluemus rationes omnes quibus quæstionarij contendunt probare, simile agere in sibi simile aduersus nostram senten- tiam. Properemus iam ad alia.

De facere autem, & pati eadem est intelligenda ratio, ac de moueri & mouere. Mouens enim bifariam dicitur. Nam & id, in quo princi- pium motus inest, mouere videtur. (Est enim principium causarũ pri- ma) & rursus extremum quod mo- bile spectat, & generationem simili- lis est efficientis ratio. Nam & me- dicum, & vinũ sanare dicimus. Pri- mum ergo motorem nihil prohibet in motu manere immobilem, atque adeo in quibusdam necessarium est, vltimus autem semper, dum mouet, ipse moueatur oportet. Item in effi- ciendo primus effector est impati- bilis, vltimus ipse quoque patitur. Nam quorum non est eadem mate- ria, ea dum efficiunt, non patiuntur, vt medendi ars, quæ cum sanitatem efficit, a cõualescente nihil patitur. At cibus dum efficit, ipse quoque a liquid patitur, aut enim calefcit, aut frigescit, aut aliud quidquam pati- tur, dum efficit. Est autem medendi ars, vt principium, cibus, vltimum & tangens.

Efficientium igitur, quæ non ha- bent formam in materia pati non possunt,

possunt, quæ habent possunt. Mate- riam enim similiter fere, eandẽ esse dicimus vtriusq; oppositorũ perin- de quasi genus sit. quod autem cale- re potest, ad sit mō quod vim habet calefaciendi, & admoueatur, necessa- rio calefcit. Ergo efficiendum, quæ- dam, vt diximus, incompatibilia sunt, alia pati possunt. Ac vt in motu, sic res se se habet in efficientibus. Illic enim quod primũ mouet ipsum est immobile in efficientibus primũ ef- ficiens incompatible.

Hactenus Arist. illam exposuit quæstio- nem quæ est de natura agentis & patientis: atque statuit agens & patiens oportere quodammodo esse similia, & quodammodo dis- similia. Similia quidem secundum materiã quæ communis atque eadem est agentibus iuuicem, atque patientibus. Dissimilia ve- ro secundum formam contrarias. nunc verò illam tractat quæstionem, an necesse sit vt quicquid agit etiam in motu patiatur hanc vt pluriorem reddat accipit Arist. quod ea- dem est ratio in eo quod agit & patitur. at- que in eo quod mouet & mouetur: nõ quod omnino eadem sint, mouere enim & mo- ueri latius patet quam agere & pati. nam agere est veluti species quædam mouere: licet non omnino species sit: quoniam, vt demonstrauimus in categorijs motus ge- nus non est: sed quoniam latius patet mou- nere quam agere, eius genus videtur esse: sed similia esse dicuntur, quia quemadmo- dum in his quæ mouentur, est aliquod pri- mum mouens, in quo inest principiu mo- uendi cetera, cuiusmodi est primũ causa: & est aliud mouens, quod mobile spectat, & generationem: hoc est proximum est, atque conuinctum rei quæ mouetur, ita- quodque contingit in facientibus: vt aliud sit primum faciens, aliud proximum rei quæ alteratur, aut patitur. v. g. medicus atque vinum sanitatem efficiunt, at vinum pro- ximè facit, medicus verò, vt primum fa- ciens consideratur: rursus quemadmodũ primum mouens non necesse est vt mo- ueatur. imo verò in mobile permanet, ne procedamus in infinitum in mouentibus: prima enim causa quam primum mouens

Eadem est ratio in eo quod agit & patitur, & in eo quod mouet ac mouetur.

Faciens duplex.

appellat Arist. 8. lib. de phys. cause. in mobi- lis manens dat cuncta moueri. quod idem Arist. demonstrat loco citato: & lib. 12. de prima philosophia. & lib. de communi ani- mali in motu. atque in super lib. de mun- do ad Alexandrum: sic etiam quod primũ facit atque abiunctum est ab ipso patienti, non est necessarium vt cum agit, patiatur: quod exemplo medici constat. Medicus enim quamuis alteret ægrotum, adhibi- tis medicamentis, non oportet vt alteret: quoniam non est proximum agens, & con- iunctum patienti. Vir etiam peritus mouet animum eius quem instituit, at ipse mini- me mouetur dum docet. Constituit ergo Arist. hanc assertionem parum obscuram: sicut mouens proximum rei quæ mouetur mouere nullo modo potest nisi moueatur, ita quoque agens coniunctum patienti, cũ agit, necessario patitur. rem exemplis pro- bat: vt enim si manus baculum moueat, necesse est prius ipsa manus moueatur, quod fa- miliaribus experimentis deprehenditur, ita quoque si medicus sanet ægrotum porre- ctis medicamentis, necesse est vt cibus ipse, aut medicamentum quod agit in corpus ægroti, ab eodem patiatur. cùm enim vel el- bus autire incipit, vel medicamentum al- terare, tunc calefcit vel frigescit, vel quouis alio modo variatur, ipsa autem medicina, aut medicus nihil omnino patitur. & medi- cina quidem est veluti primum agens cibus vero, aut medicamentum agens proxi- mum, & coniunctum patienti. Appertius autem rem definit his verbis, quæcumque vel nõ sunt in subiecto, vel in subiecto ex- istant materiæ experte, hæc licet agant, ni- hil omnino pati possunt, ab eo in quod a- gunt. Vt medicina, & doctrina. Quæ quã- uis agant in aliud, quia sunt in anima quæ est materiæ experte, cum agunt in aliud, nõ possunt vicissim ab eo pati. in causa est va- cuitas materiæ, vel penitus diuersa mate- ria, hæc enim ratio patiendi est. Illa vero, quæ in materia existunt necessariò patiun- tur, cum agunt. Nomine verò materiæ si- gnificat Aristot. id quod contrarijs omni- bus subiectum est: & quasi genus vocatur autem ab Aristot. materia quasi genus, pri- mum quia vt omnia contraria habent idẽ genus, quod ex definitione constat contra- riorum, ita quoque materiam habent ean- dem. rursus quemadmodũ contraria non differunt ratione generis, ita neq; res habet- ab Aristot.

Cur mate- ria genus appellatur ab Aristot.

es materiam differunt ratione materiae. Huius rei illam rationem reddit Aristot. quia si eandem habent materiam, eandem quoque potentiam habent suscipiendi contraria. Quare si proximè accedant, vnum ager in aliud. Habet enim facultatem suscipiendi qualitatem illam qua alteri agit, & vicissim ab eodem patitur. Quoniam quod agit etiam habet patiendi facultatem.

Est autem efficiens causa, quasi vnde de principium motus proficiscitur, id vero cuius gratia, non est efficiens, itaque sanitas non est efficiens, nisi per translationem. Patiens enim dum efficiens adest aliquid eius fit. Presentibus autem habitibus non fit, sed iam est. Species porro, & fines habitus quidam sunt.

Remouet his verbis Arist. dubitationem quandam: posset, n. quispiam dubitare vtrum si quis ipse efficiat, qui est princeps causarum omnium, lib. 2. de phys. auct. & praeterea incipit ipsum agens ad agendum. Respondet Arist. si quis non dicitur proprie agere, sed abusiue, aut per translationem. Videlicet quia est contemplationis principium, mouet. n. agens ad agendum, at non immutat ipsum subiectum, neque formam conferit rei: cuiusmodi est sanitas: cuius gratia medius agit. sua sententia accuratissima ista ratione demonstrat: cum adest efficiens semper fit, & transmutat aliquid eius rei quae contendit ad formam, quaeque illa forma sit. nam interius dum agens agit, non omnino, atque perfecte formam accipit, id quod sit. cum autem finis praesens est, ad quem pertinebat actio, res non amplius mutat, ergo finis non est efficiens causa. discursus est legitimus: & maior aperta, minor inductione constat, nam cum adest quantitas quae accretione parari debuit agens non agit & dum adest calor, quod praestare calidum studebat, cessat eius actio. atque in ceteris simili modo, quare finis non potest verè, proprièque efficiens putari, nisi per translationem, vt dixi.

Finemque vocet hoc loco. Habitum quod.

quae difficile possit a subiecto diuelli, nam eo praesente agens multo melius solet agere. sed quoddam genus formarum quae mutatione comparantur.

Materia vero, qua materia passiuum est. Ignis ergo calorem habet materia. Nam si quod calidum seipsum sit, hoc neutiquam patitur. Hoc igitur vt seiuinctum sit, forsitam fieri non potest, at si qua talia essent quod dicimus, verum esset in eis. Ac facere quidem, & pati quid sit, & quibus datum, & cur & quomodo, habetentus.

Docuit finem non posse esse causam efficientem. Neque praeterea formam, quae cum fine, re idem est, diuersa tamen secundum rationem. nunc ait, neque etiam ipsam materiam habere vim efficiendi: vt constare possit, ex quatuor causarum generibus, quas lib. 2. de phys. auct. explicuit, solam illam causam habere vim agendi quae efficiens sit & qua ratione efficiens sit, quando quidem neque forma, neque finis, neque materia eam vim habet. rem probat hoc modo: eidem non potest duorum oppositorum ratio conuenire: atque materia quatenus materia est, habet vim accipiendi formam, atque patiendi, ergo non habet vim agendi. nota est consequentia, quia agere, & pati, prorsus diuersa sunt & primum quidem diuersa, cum constituat duas categorias. antequam probat inductione. Etenim si ignis patitur, solum patitur quia formam suam, nempe calorem habet in materia: nam si calor esset a materia separatus nihil omnino pati posset: hoc inde constat, quia quae materia prorsus destruitur, atque vacat, nihil a quodam pati possit, cuiusmodi est deo opt. max. fortasse vero inquit Arist. nullo modo fieri potest vt calor existat separatus a materia, at si ita accidat, nihil prorsus patietur, quia in materia non est eui accipiendi vis, atque principium natura concessum est.

Animaduertat autem lector opinione Arist. accidere non posse vt calor, simileque, qualitates a materia abiungantur, sed consequi necessario materiam.

Deinde epilogum facit eorum quae dixerat, inquiens, constat, quid agere sit. est. n. agere, vt diximus, reddere simile quod patitur ei quod agit: pati vero est, reddi simile id quod

Materia non habet vim efficiendi.

calor a materia separatus omnino pati non potest.

Agere

quod patitur, agenti. Vel formam inducendam ab agente recipere. Perspicuum est etiam quibus in rebus actio & passio reperiantur. Nam in contrarijs: & quam obrem in his. Nam quia communem habent materiam, quae possit contraria suscipere. & quod tandem modo actio, & passio peragantur. Nimirum coniungendo agens patienti.

Quaestio.

Vtrum omne agens mutuo patiatur ab eo in quod agit. quod vulgo queritur, vtrum omnino agens in agendo recipiatur.

Hanc quaestionem, quem admodum facile conitare possit ex superioribus, Arist. tractauit admodum diligenter: ac nisi intelligeremus esse quosdam nuntium morosos qui similes quaestiones seorsum tractari volunt, comiectis in contrariam partem rationibus & argumentis, proculdubio illis contenti esse poteramus, quae diximus, cum Arist. sententiam explicarem. nunc verò vt his hominibus morem geramus, atque adficiamus nonnulla quae pertinent ad eandem quaestionem, illa quae maxima fieri possit breuitate perscrutemur: quam rem vt aptius doceam, incho sciendum est, non simpliciter omne quod agit in aliquid, ab eo pati quidpiam in quod agit: sed seruari oportet e leges quasdam: vna lex est, vt quod agit materiam habeat: quare neque deus opt. max. neque etiam intelligentiae, cum agunt in res ceteras insensendo, & gubernando, ab eisdem patiuntur: quoniam materia prorsus destruitur, quae vt dixit dixit Arist. ad calcem cap. proximi a nobis enarrati, principium accipiendi seu patiendi est. Secunda lex est, vt habeant communem materiam, aut vnā, & eandem est autem eadem illa materia quae contrarijs subiecta est. nam cum agens & patient, quem admodum paulo superius dictum est, contraria sint, & contrarijs eadem sit subiecta materia, in qua, veluti in communi campo decertent, vt exposuimus commensario in lib. 1. de phys. auct. agens atque pa-

non simpliciter omne quod agit, ab eo patitur in quod agit.

- 1. 2.

tians vnā atque eandem materiam habere debent vt agens patiatur, cum agit: hinc ite vt calidum, tamen agat motu, & lumine, atque influentia in res contrarias quatuor eorum metis, ad eisdem nihil omnino pati potest. Nam licet materiam habeat, est enim corpus naturale, constitutum ex materia atque forma, cum materia diuersa est a materia, re: vnum quae generantur, & corrumpuntur, non potest eam contraria suscipere quia transmutationi subiecta non est, at res quae generantur & corrumpuntur materiam habent contrarijs subiectam, quoniam transmutantur, & formam abijciunt. Tertia lex est, vt agens atque patientes contraria sint: quod etiam testatus est cap. superius Arist. Quarta lex est, vt agens, & patientes intra speciem actiuitatis sint: vt vulgo dicitur, id est, vt vnus vnus possit aliud tangere, & mutata ratione. Aduert autem haec omnia si agens atque patientes verè contraria sint, & debite collocata. Nam quae contraria sunt (vt diximus) materiam habent, atque illam eandem, seu communem. His ita explanatis statuo hanc assertionem: si seruentur omnes illae leges quas exposui, agens necessario patietur ab eo in quod agit. Hanc assertionem experientis nostrae plurimum constat. Nam elementum non potest agere in corpus, nisi patiatur prius, in calefacit, in qua vel frigus contrahat, vel quidpiam simile patiatur: aqua etiam ignem exinguit: non valet nisi ipsa aliquid patiatur ab igne, quae exinguit. Et ferrum candens in aqua coeetum simul calidam reddit aquam, & eius calor hebetatur aliquantulum. & cum manu calida alteram manum frigidam contingimus, calida manus calor retunditur & frigidam calorem suscipit. Huius rei inditium est, quod veraque manu voluptatem capimus, cessat autem sensus comparata similitudine. Nam voluptas lib. 9. eth. sit ex commutatione sensus a dispositione praeter naturam, versus naturalem dispositionem. Dubitari ergo nullo modo potest quomodo contingat, quod agit similiter pati ab eo in quod agit. Accedit ad hoc Aristot. testimonium cap. proximi explanato, & quo loco de missione differit. nam si simul & agerent & paterentur miscibilia nullo modo mistio effici possent. Item etiam cap. 3. lib. 4. de generatione animalium his verbis, omne agens patitur, etiam a patiente: agens autem hoc loco vocat quod verè & proprie agit, quod patienti contrarium est.

3.

4.

Assertio nostra experientia probatur.

Cur voluptatem sentiamus cum manum frigidam adme uocemus.

Actio.

Exem.

Exemplis rem illustrat, dicens, ut quod secat habetur ab eo quod secatur. & quod calefacit, refrigeratur a calefacto. Denique quodecumque mouet (excepto primo) mouetur aliquo motu. v. g. quod pellit, pellitur quodam modo. quod premit, premitur interdum. Concludit, ita sit ut quod agit magis patiatur quam agat. Eandem sententiam Galenus viopat. atque eisdem omnino exemplis cap. 2. lib. 3. de causis vitur.

Ratio.

Postremo illa ratione conuincitur sententia cuius autor est Aristot. proximo cap. cum agens & patiens communem materiam habeant nata sunt contraria suscipere, ergo cum proximè accedunt, utrumque agit & patitur utrumque nihil est enim: quod impedito esse possit. Verum tamen ut istam sententiam planiorem reddamus aduersus eandem aliquot dubitationes adferimus. In primis videtur falsum esse quod diximus, quæ habent communem materiam inuicem agere atque pati. nam vel oportet habere materiam proximam eandem, quam vltimam vocamus, vel primam: atqui neutrum verum est. Primum non oportet proximam materiam communem habere: quoniam candidum atque atrum quæ contraria sunt, inuicem & agunt & patiuntur. Nam in contraria mutantur. Candidum videlicet, in nigrum, & nigrum in candidum. proxima vero materia utriusque diuersa est. Nam alio modo temperatum est necessarium corpus quod subiecitur albo coloris, aliter vero quod nigro: atque temperatum ipsum proxima albi, & nigri materia est, ergo non oportet ut eadem sit materia proxima. Neque satis est ut eadem sit prima materia. Nam quoduis ageret in quoduis: & aquouis patieretur. Quare iam candido ageret in dulcedinem, & in odorem si horum omnium prima materia communis sit. Dicendum est ad huiusmodi dubitationem, primum, quod ut aliqua inuicem agant, & patiuntur non satis est quod communem habeant primam materiam, nisi ipsorum forme sint contraria. Quare licet candoris, & dulcoris, & odoris materia eadem sit, hæc non agunt inuicem: quia non habent formas contrarias. Vna enim ex legibus necessaria est ut agens atque patiens sint contraria. Deinde postquam fuerint contraria agens & patiens, necessarium est ut materiam habeant commu-

obiectio.

nem: non quidem proximam, neque etiam primam, sed mediam quandam; in eadem siquidem re multæ licem contingit ad esse materiam. Media vero hæc materia est latitudo quædam temperamenti, quæ qualitatibus constat quibusdam certis ratione temperatis. & hæc est materia contrarium. Ita soluit questionem philoponus commentarijs in hunc locum.

Soluitur.

Secunda ratio aduersus eandem sententiam sic accipitur, si quod agit, pateretur ab eo in quod agit, seruatis superioribus legibus, accideret ut actio nunquam intermitteretur, ut cessaret, sed perpetua esset, quod nihil potest esse absurdum: siquidem agens agit propter finem, quem, si nunquam cessaret actio, allequi non posset, & frustra ageret.

Quæstio tamen hæc minimo negotio solui potest: etenim cessabit actio, cum alterum vincat, & contumaciter aduersarium: vincet autem quod robustius est, & vires habet maiores: quamquam ex ea pugna & contentione dilcedit victor debilitatus aliquomodo, & in incommodo inquam quod ab hoste accepit, quemadmodum contingit in bello, aut militum duorum concertatione.

Media materia.

obiectio.

Tertia ratio aduersus eandem assertionem illa est, quia si cum agit quidpiam ab eo patitur in quod ageret, nunquam agens posset producere sibi omnino simile: quod falsum esse videtur, & contra propositum cuius agit naturalis. Nam si calidum, v. g. ut quæ agit in aqua, & illa vincat, non poterit in eadem materia producere quatuor gradus caloris: siquidem in ea dimicatione iacturam fecit vnius fortasse gradus, dum patitur ab eo in quod agit, quare totum producat tres gradus caloris: neque ex consequenti nunquam efficiet sibi simile. Dicendum tamen est, quod non est necessarium ut agens illud, quod eum agit, patitur, producat tot gradus, quot habet antequam contedere incipiat: sed satis est si dederit quod habet. & simile facit secundum qualitatem, tamen non secundum gradum. Quæquæ peracta contentione nihil phibet utriusque redintegratis rursum accipere quatuor gradus caloris, v. g. quibusconstabat ante pugnam, atque hos ipsos dabit materiam in qua forma corrupta posita erat.

Soluitur.

obiectio.

Quarta ratio. Si quod agit agendo patitur, fiet actio a proportione minoris inæqualitatis: contra sententiam Ari. c. 3. l. 7. de ph. aut. & similiter repugnante ratione, probat sententiam, quoniam

Soluitur.

quoniam si quod habet quatuor gradus caloris ageret in id quod constat tribus gradibus frigoris, & rursum ab eodem patiatur, accideret ut actio procedat a proportione minoris inæqualitatis: hæc ipsa ratio ut quæ a deo difficilis est, atque impedita, ut non exiguum negotium exhibuerit illis philosophis, atque medicis qui questionem positam suis scriptis attingerunt. nos tamen paulo longiori oratione, quoniam ita res postulare videtur, eandem persequemur, atque indicabimus quid in ea questione probabilis credamus. & quoniam totavis huius rationis in eo est posita ut definiamus utrum reciproca actio, quam vulgus appellat reactionem contingat secundum vnam atque eandem qualitatem, in potius secundum diuersam: est, tamen in primis dicendum, quæ igitur sunt sententia variæ atque diuersæ de hac re, altera est eorum qui ferunt non contingere actionem, & passionem secundum vnam atque eandem qualitatem, sed potius secundum diuersam, v. g. ignis calore agit in frigus aquæ: sic citate verbè patitur ab aqua: humiditas atque ita sit actio a proportione maioris inæqualitatis, quoniam ut calor ignis vincit frigus aquæ, itaqueque humor aquæ licetatem ignis superat, hæc tamen sententia probari omnino non potest: primum quia videmus non nulla pati non solum secundum vnam qualitatem, sed secundum utramque: ut cum liquidum adens in equum conuertitur: patitur secundum calorem & licetatem: deinde nulla ratione efficietur reciproca actio inter elementa symbola, ut inter aerem, & ignem: quoniam non habent duas contrarias qualitates, quarum altera agat, altera vero patiatur. Quare non potest hæc sententia probabilis vltimo pacto putari.

obiectio.

Altera opinio est eorum philosophorum qui asserunt secundum vnam, atque eandem qualitatem fieri mutuam actionem: ita ut ea ipsa qualitate qua agit quidpiam, ab eo patiatur in quod agit. hanc sententiam ut planiorem efficiamus meminisse necesse est, duo esse genera qualitatum: quædam enim qualitates principes sunt, quas primas vulgo vocant. aliz secundæ: atque ex his ortæ. principes, aut primariæ sunt, calor, frigus, humor, licetitas, quas ita vocamus, quod ceteras omnes antecedant: hæc vero ita inter se affectæ sunt iudicio Aristot. cap. 1. lib. 4. meteorologicorum, ut calor & frigus, a-

etiam cessantur, quia maximam vim habent agendi. humor & licetitas sunt passivæ: quoniam earum actio minus patet. ille rursum quas actiuis dicimus a subiecto minori negotio diuelluntur, egeræ difficile, & magno negotio separantur a subiecto: quod familiaribus experimentis facile qui vis possit deprehendere: & est hoc ipsum medicis maximè compertum. Verum calori primus locus conceditur in agendo, secundus, frigori, tertius, humori. postremus, licetitati. Contraria ratio, iudicio istorum philosophorum, seruatur in resistendo. Ea enim qualitas quæ maximam vim habet agendi, omnium minimè resistit: quæ vero minime omnium agit, maximè resistit. facile enim calor atque frigus corrumpuntur, ubi vinci ceperunt: contra vero contingit in qualitatis passivis. His ita explanatis aperte constare possit illa sententia: oportet enim inquirere, semper comparare vim agendi vnius qualitatis, facultati quam altera habet ad resistendum. atque huius potentiam ad agendum, cum facultate resistendi prioris: & si inter se conferantur vires agendi cum viribus resistendi, actionem competemus inquirunt, semper procedere a proportione maioris inæqualitatis. Quoniam id cui est maior vis agendi, minus resistit. & sane hæc opinio mihi probatur maximè. Illud adiamus quod resistere nihil potest, nisi agat in illud quo patitur. Nam quod nihil agit, repugnare cum altero censendum non est, sed alteri cedere. exemplo res constare possit duorum hominum qui lucta decertant, quorum qui debilior est, resistit alteri repugnando, atque etiam vim inferendo, ita ut superior in eo certamine discat incommodo aliquo accepto. Sic etiam accidit in naturali quacumque contentione, atque pugna: ut quicquid resistit alteri, in illud agat, eidemque vim aliquam inferat: omnia igitur quæ vim habent agendi finitam agunt cum resistentia patientis: atque ob eam causam mutò patiuntur ab his in quæ agunt. Quod vero infinite excedit, cum agit in aliud nullum incommodum ex ea contentione refert: cum autem agere istud, resistendo contrarijs per agitur. Non autem corrumperedo, atque producendo simile non simpliciter agere est: neque præstantia agentis ac dignitatis argumētum: neque huiusmodi

Actio reciproca.

Vires recipere a se.

Actio non contingit secundum eandem qualitatem.

Actio a proportione maioris inæqualitatis.

Actio a proportione minoris inæqualitatis.

Actio a proportione æqualitatis.

Actio a proportione inæqualitatis.

Actio a proportione inæqualitatis.

Actio a proportione inæqualitatis.

Actio a proportione inæqualitatis.

Actio a proportione inæqualitatis.

Actio a proportione inæqualitatis.

Actio a proportione inæqualitatis.

Actio a proportione inæqualitatis.

Actio a proportione inæqualitatis.

Actio a proportione inæqualitatis.

Actio a proportione inæqualitatis.

Actio a proportione inæqualitatis.

Actio a proportione inæqualitatis.

Actio a proportione inæqualitatis.

Actio a proportione inæqualitatis.

Actio a proportione inæqualitatis.

Actio a proportione inæqualitatis.

Actio a proportione inæqualitatis.

Actio a proportione inæqualitatis.

Actio a proportione inæqualitatis.

Actio a proportione inæqualitatis.

Actio a proportione inæqualitatis.

Actio a proportione inæqualitatis.

Actio a proportione inæqualitatis.

Actio a proportione inæqualitatis.

Actio a proportione inæqualitatis.

Actio a proportione inæqualitatis.

Actio a proportione inæqualitatis.

Calori primus locus conceditur in agendo, secundus, frigori, tertius, humori. postremus, licetitati.

Calori primus locus conceditur in agendo.

Facile enim calor atque frigus corrumpuntur, ubi vinci ceperunt: contra vero contingit in qualitatis passivis.

Actio a proportione maioris inæqualitatis, quoniam ut calor ignis vincit frigus aquæ, itaqueque humor aquæ licetatem ignis superat.

Actio a proportione minoris inæqualitatis, quoniam non habent duas contrarias qualitates, quarum altera agat, altera vero patiatur.

Actio a proportione æqualitatis, quoniam ita inter se affectæ sunt iudicio Aristot. cap. 1. lib. 4. meteorologicorum, ut calor & frigus, a-

Actio a proportione inæqualitatis.

E 3 di sca

Obiectio. di sententiam, sic explicatam quidpiam cōsequitur absurdi. Obijciat fortasse quispiā. parem vim agendi, & resistendi in esse qui busuis qualitatibus: atque in hunc modum ratio colligitur, vt quodq; habet vim agendi, ita potest seipsum conseruare, & vt potest se seruare, ita resistit contrario, ergo tā tam habet vim agendi, quam in resistendi: suolato igitur fundamento huius opinio nis, funditus corruit opinio. Dicendum ta men est, falsum esse quod sumimus: illud inquam, vt quodque habet vim agendi, ita seipsum conseruare: ratio est quia vis agen di non pertinet ad conseruationem indiui di, sed speciei: vt inquam simile produca tur. vis autem resistendi nascitur ex ratione atque appetitu conseruandi seipsum.

Solutio. Postrema ratio, si agēs cum agit, patere tur, idem moueretur contrarijs moribus: quod est impossibile. probo ita accidere: e tenim si constituamus, ignem in aquam a gere, & rursus pati ab ipsa aqua, medio aere, proculdubio aer ipse medius qualita tibus contrarijs afficeretur simul, calore in quam ignis & frigore aqua: nam fieri non potest vt agat quidpiam in id quod distat, nisi prius aliteret, quod proximum est, me do capax sit eius qualitatis: ita vt alterari possit. vt dubitationem propositam dilua mus accipiendum est, quod cum pugnant medio aere, aqua & ignis, aer est qui tria dum facit ignem, & cuiusdam aquam proxi mē, & nullo medio interiecto: tamethi ignis calefacere aquam dicatur, & frigidum reddere ignem, sed id fit quoniam aeri tri buunt frigus, & calorem, quo hęc efficiū tur. frigit ergo & calefit aer. Dicit aliquis verum id est: non simul vtrumq; fit, sed vicissim: aut media quaedam qualitas inter frigus, & calorem in aere fit, quæ si ad ignē referatur, frigida censetur: si ad aquam, cali da: quare nihil mirum est si ab eadem duo illa officia presententur. Hęc nos de questio ne proposita dicere in animum induximus: quoniam ad eam explanandam magnope re videntur pertinere: cetera quæ multa sa nē dici consueverunt, consulto missa fa cimus.

Argumentum cap. 8.

Institutum Arist. explanatam natura agentium & patientium, illud est, docere

modum quo actio contingat. Prius tamen de ea re antiquorum philosophorum opi niones numerat, atque refellit. quod facit præsentis cap. nam proximo quid ipse sen tiat, apperit hanc esse eius sententiam con stat initio eiusdem cap. cum ait,

Cap. 8.

Sed rursus quomodo hoc valeat accidere disseramus.

Idest qua ratione actio efficiatur, rur sum dicamus. Rursus autem inquit, quoniam cap. superiori eam rem etiā: et sic atleuiter au. en.

Sunt igitur, quibus subeunte per quosdam meatus efficiente vltimo, & propriissimo, pati quodque videatur. Et adhuc modum videndi audiendique, & omnium cæterorum sensuum nobis munus obiri. Cerni præterea res per aerem, & aquam, & corpora perlucida, quod ea mea tus habent, in aspectu biles illos qui cō ob exiguitatem, frequētes tñ. & dispositos, qui perlucidis præcipue dati sunt. Atque hi quidem in quibusdā ad hunc modū statuerunt, vt Empedocles. nec solum in facientibus & patientibus, sed & ea misceri aiunt, quorum meatus inter se sunt commensurabiles.

Iam primam sententiam de modo quo actio efficiatur narrat Aristot. ex Empedocli tribuitur. Is aiebat in omnibus corporibus quæ gignuntur esse vias qualdam tenues, at que angustas, per quas ingrediatur quod proximē, propriēque agit, atq; ita corpora pati censebat: & hac eadem ratione puta bat nos videre atque audire, cæterorumq; sensuum ministerio vti: fit enim visus in nobis, horum philosophorum iudicio, quoniam aer, & aqua, cætera etiam corpora perspicua in oculos immitunt qualitates quasdam suas quæ aspicere possunt, per illos meatus qui in oculis insunt. Huiusmo di vero meatus aiebat conspici nō posse, ob re-

Prima sen tentia de modo quo efficiatur actio.

Visus enim modo fit Empedoclis opinio ne.

Ob tenuitatem. Sunt tamen frequentes, & ordine quodam dispartiti, corporibus per Lu cidis maxime concessi. addebat Empedo cler huiusmodi meatus ad missionem effi cientiam esse etiam necessarios: nam illa so lum dicebat misceri posse, atq; confundi in reese, quæ meatus illos habent cōparabiles inter se, & eadem mensura perforatos.

Leucippus autē & Democritus maxime, via vnaque ratione de cun ctis statuerūt principio iacto, quod vt est, sic esse ad naturam statuebāt. Antiquorum enim quibusdam ens necessario vnum esse, & immobile visum est. Neq; enim inane ens esse sed plenum duxerat esse ens. idque moueri non posse, cum non sit ina ne separatū. Nec rursus multa esse, cum non sit quod disjungat. Nec re ferre vniuersum continuū esse, sed diuisim contingi putetur, an plura non vñ, & inane esse dicatur. Nā si penitus diuiduū sit, nihil esse vñ ac proinde ne multa quidem, sed to tum esse inane. Sin autem quadam tenus diuiduum, quadam indiuiduū figmento ad simillimum esse. Qua tenus enim & quare hęc pars totius ita se habeat, & sit plena, illa diuisa? Ad hęc motum non esse, similiter affirmare, necessarium esse. Quibus ducti rationibus nonnulli spreto cō tentoque sensu, ceu rationi sit obse quendū, vniuersum vnum esse affir mant idēque immobile. quidam ve ro & infinitum, finem nāque in ya cuū desinere? Sic ergo isti, & ob has causas de veritate respondebant. Præterea in rationibus hęc vsu ve nire videtur, at in rebus, sic opinari furori proximū est. Nemo. n. eo fu roris est actus, vt ignē & glaciē vñ esse putaret. Sed hæctenō modo qui dam insanire, vt inter honesta, & quæ speciem habent honesti ob cō-

suetudinē nullū delectū facerent.

Secunda sententia est Democriti & Leu cippi. ij vñca ratione, atque illa facili ad sententia Leu modum explicuerunt opinionem suam cippi de rebus omnibus: atque ideo maiori eos laude dignos putat Arist. quā Empedocle, aut Parmenidem, multosq; alios antiquos: quoniam excogitauerunt principia quæ suf ficerent ad explicandas res omnes, quæ na tura contingunt. Nam Parmenides dū sta Parmen. tuit occulta quædam principia, destruit ma des repre. nifesta: cum enim probare vellet omnia henditur, esse vnum, atque id immobile, neque esse in natura rerum multitudinem, aut mo tum, quod sensui repugnat, sumit tan quam per se norum nihil esse inane, aut va cuum, sed omnia esse plena: quod dū bium est. Atque ideo hoc ille demonstra re tenebatur. eo autem accepto, colligit nō esse motum, quoniam quod mouetur, per inane moueri debet. at non est inane. & cum inane esse non possit, colligit etiam non esse multa: quoniam si multa sint, ne cessariō diuisio erit, at diuisio solū fit per inane. atque vacuum: non est autem inane, quoniam verō posset quispiam obijcere Parmenidi, etiam si vacuum non sit fieri recte posse, vt sint multa quæ non diui dantur vacuo intersite, sed se tangant, ita vt nihil loci inane relinquatur, quo res illæ distingantur, respondet Parmenides quod idem est ita dicere, atque inane sta tuere. Hoc probat, nam vel ipsum ens diui duum est omni ex parte, aut non. Si sit om ni ex parte diuiduum, nō solum quæ sunt, multa non sunt, sed ne vnum quidem: quia si ens diuidatur omni ex parte nihil omni no remanebit, præter vacuum. Neque dici potest ipsum ens non posse diuidi omni ex parte: primum quia figmento est simile di cere, potius admittere ipsum ens diuisio nem ex vna parte, quā ex altera: aut redda tur causa eū ita fiat. Quod si non omni ex parte diuisio fieri potest quousque tan dem procedet? Deinde etiam si cōcedam⁹ inquirunt, res esse multas, cum vacuum esse non possit, neque motus vllō pacto erit, quoniam non potest fieri por plenum, sed so lum per inane. est igitur inq; Parmenides, vñum tantum id quod est, atque id immo bile: similiter infinitum. Quod ita persua dere volunt, quoniam si finitum esset, E 4 eius-

eius extrema ad inane finirentur: cū nihil sit aliud ad quod delinant: his rationibus Parmenides, atque eius studiosi ceciderunt suam sententiam veram esse, cum aiunt, omnia esse unum, in nullo, atque infinitū. Quis nos commentarijs in caput secundū lib. 1. de phys. auscult. exposuimus. & diligenter iuxta Aristot. sententiam confutamus. Cuius vero, eum tam absurdam sententiam is philosophi protulerunt, ea est, ut inquit in presentia Arist. quoniam sensum contempserunt, & nulla eius cura atque ratione habita, rationes a sensu quidem abhorrentes sunt secuti: ita tamen existimant, quemadmodum illi existimauerunt, non procul a est, inquit philosophus, ab insania. Stultum enim admodum est de his rebus quæ sensu percipi possunt, maiorem fidem habere rationi, quā sensibus: nemo est enim tam inops iudicij, tam alienus a communis sensu hominum qui glaciem, atque ignem idem esse dicat. Dicit aliquis ob eam causam deservendos esse sensus, & sequendam rationem dumtaxat, quoniam sæpe numero sensus nos fallunt: respondet Aristot. ita sane contingere interdum ut nobis sensus imponat, verum id non fit in rebus tam a-pertis, quam est aperta glaciem, & ignem esse diversa: sed in his quæ bona sunt, aut mala: vti in aut inutilia. Decipimur enim nunquam recte, atque boni specte: sic enim interdum ut consuetudine, aut morbo, res credimus quæ prava sunt: aut inutilia, quæ utilitatem coniunctam habent.

Leucippus autem sensui doctrinam suam consentire putavit. nec ortum interitum ve, aut motū, nec denique rerum multitudinem demereri. At cum hæc appareret assentiat, illud asserentibus unum, non posse absque inani motum esse, inane aut esse non ens, ac entis nihil esse non ens. Illud enim proprie esse ens, quod plenum est. sed tale non unum, sed infinita numero esse, & quæ ob exiguitatem molis visum fallant eademque per inane ferri, esse enim inane. Et ea constituta generationem, dissoluta interitū affer-

re. Efficere autem & pati, qua pertingunt, hæcenus enim non esse unum constituta vero & coherentia gignere. Illud quoque asseuerabat, ex eo, quod vere unum esset, multa, non gigni, nec rursus unum ex ijs, quæ vere multa. quin potius hoc fieri posse negabat.

Parmenidis opinionem de rebus omnibus falsam esse docuit Arist. vel illo nomine quod sensus desereret, & rationem tantum, quam ipse domi excogitavit, sequeretur. Nunc Leucippi sententiam aperit: quæ ab opinione Parmenidis diversam esse in primis ait, quoniam excogitavit rationes, quæ cum sensibus convenirent: & quæ neque ortum aut interitum de medio tollerent, neque motum, aut rerum multitudinem: ea etiam concedit Leucippus quæ aliquo modo videantur esse veri similia: aut enim motum fieri per vacuum: & præterea vacuum quodam modo nihil esse: nam tamen vacuum non proprie ens est: quia proprium est plenum est, quamvis autem proprie ens plenum sit, Leucippi iudicio, non est quidem unum dumtaxat in natura rerum, sed potius infinita secundum multitudinem. infinitæ videlicet atomi, quæ quoniam exiguæ admodum sunt, aciem oculorum effugiunt. hæc infinitæ atomi, per inane feruntur, ut Leucippus vult: & ubi congregantur, ortum rerum efficiunt, corruptionem vero ubi dissociantur, agunt autem & patiuntur, cum se tangunt: non enim eo pacto se tangunt, quo superficies, quoniam atomi individui sunt. Sed tunc se tangere dicuntur, cum accedunt proximè: complicatæ vero & compositæ inter se affectiones, seu qualitates efficiunt. addebat insuper Leucippus, neque ex eo quod verè est, unum multa effici posse. Neque ex verè multis, unum. Ratio est quoniam inter hæc corpora individua semper interiacet vacuum: quod prohibet ex multis unum fieri.

Cæterum ut Empedocles, & alij quidam naturæ interpretes per meatus res efficiunt, sic Leucippus omnem alterationem, omnemque affectionem

fectionem fieri ait, dum per inane dissolutio, ac interitus fit similiter & incrementum alijs subeuntibus. Nam & Empedocles cogitur pene fateri, quæ Leucippus tradit. Nempe quædam esse solida eademque individua, si non ubique meatus habentur. quod certe fieri non potest, nihilo alioquin alio præter meatus futuro solido. Sed inani omni. Ut sit necesse tangere individua sint, quæ vero his intercipiuntur, inania. Quos ille meatus appellat. Ac Leucippus quidem de agendo, & patiēdo sic disserit, & modi quibus hæc efficiant, illa patiantur, hi fere produntur.

Comparat Leucippi sententiam cum sententia Empedocles atque ita ait Leucippus sentire cum Empedocle, quia putat non alio modo posse fieri actionem, atque passionem, quam per meatus quosdam, qui sunt in ipsis corporibus constituti: ortum etiam & interitum fieri per inane: accretionem deinde effici corporibus alijs, atque alijs per eos meatus subingredientibus: etenim Empedocles necessariò fateri debet cū Leucippo, esse quædam corpuscula solida, quæ nullo modo possint diuidi: ratio est, quia cum ipse asserat res agere, atque pati vicissim per quosdam meatus, tueri suam sententiam minime poterit, nisi concedat ea corpora quæ subingreduntur, pati non posse. Nam si possint pati, debent in eisdem consistere meatus per quos patiuntur: illa etiam corpora, quibus patiuntur, alios meatus habebunt, si patibilia sunt. Unde fiet ut in natura rerum nullum corpus sit solidum, sed cum omnia in meatus dissolvantur solum erit in ipsa universitate quædam inanita. Hoc non concedet Empedocles ergo necessariò continebitur esse in natura rerum corpora aliqua solida quæ agendi vim habeant, pati vero minime possint, similia his quæ Democritus & Leucippus in naturam rerum introduxerunt: & præterea quædam spatia intermedia quæ inania sint, hæc spatia, meatus vocat Empedocles. Epilogum deinde facit eorum quæ dixerat, inquit, ij

sunt modi quibus hæc res agere: illæ vero pati dicuntur.

Sed de his, & quomodo precipiant non dubitatur. Quorum positionibus rerum usus fere consentire videtur. alijs vero longe minus. Empedocle dico. cui quomodo futurus sit interitus & alteratio non satis liquet. Cæteris enim corporum prima individua sunt, quæ figura tantum differunt, & sunt prima ex quibus corpora constituuntur, & ultima in quæ dissolvuntur. At Empedocle cætera quidem generationem haud dubie, ac interitum habent ut que ad elementa, ipsorum tamen elementorum congesta magnitudo, quomodo generetur, & intereat, non satis intelligitur. Sed ne reddi quidem ratio ab ipso potest, qui ignis elementum esse negat. Simili omnium aliorum ratione, ut in Timeo Plato scriptum reliquit. Cuius doctrina hoc tantum differt ad dogmata Leucippi, quod individua alter solida, alter plana esse prodit. & quæ hic individuum solidorum quod que innumeris figuris terminari constituit. Ille finitis, uterque enim individua terminataque figuris asserit. Et ex his generationes, & interitum consistere. Leucippus dupliciter, per vacuum, & tactum, qua singula secari posse dicebat, Plato per tactum dumtaxat. Nam vacuum esse negat. Sed de individuis planis diximus in superioribus questionibus. De solidorum vero individuum consequentibus longiore nunc sermone resecato. ceu a narratione digressi pauca perstringamus.

Modos exposuit quibus antiqui philosophi putaverunt, res inter se agere atque pati: nunc pergit istas sententias excutere atque

Cōfert sa-
petiores o-
piniones.

que examinare. Et in primis cōfert opinio-
nem Democriti & Leucippi, cum opinio-
ne Empedoclis: atque ita ait, inter antiquos,
solos Democritum, atque Leucippum dis-
cere ea quæ omni ex parte cohæreant: prio-
ra enim cum posterioribus conueniunt, &
nihil asserit, quod sensur repugnet: at Em-
pedocles pugnantia loqui videtur, & nō sa-
tis rectè, atque aperte explicat quo pacto
ortus rerū, aut alteratio efficiatur: Demo-
critus præterea indiuidua facit illa corpo-
ra: atomos inquam, ex quibus, tanquā ex
primis principijs omnia consistit: & in quæ
vltimo resoluta omnia. Nam etiam elemen-
ta corporum, ignem, aerem, aquam, terrā,
ex his constare credit, atque in ea dissolui:
ceterum Empedocles existimat, mixta cor-
pora in elementa dissolui, & rursus ex eis-
dem generari: at vero apud eundem modus
constare non potest, quo ipsa cōposita cor-
pora generentur, aut corrumpantur: neque
modus intelligi potest. Neque ipse ratio-
nem possit reddere: nisi concedat esse ali-
quod elementum ipsius ignis, & omnium
similiter elementorum, quod ille aperte ne-
gat: hoc si dicat similem esse platoni, qui in
dialogo qui Timæus inscribitur statuit qua-
tuor elementorum principia alia, nempe si-
guras planas & superficies. Platonis verò
sententia a Leucippi opinione dissentit, quo-
niam Leucippus prima rerum initia facit
corpora indiuidua, atomos inquam. Plato
verò non corpora, sed superficies etiam in-
diuiduas: rursus Leucippus, ait, hæc ipsa
corpora indiuidua, cum sint infinita, con-
stare infinitis figuris, quorum cuiusque sit
sua propriaque. Plato finitas statuit superfi-
cies: & ipsarum figurarum etiam finitas: itaque
conueniunt, primum, quia rerum prima in-
itia indiuidua putant. Deinde quia singu-
lis concedunt suam, atque propriam figu-
ram. Postremo quia ex his res cunctas pro-
creari credunt. sed Leucippus duos statuit
modos, quibus generatio efficiatur: per va-
cuum videlicet atque etiam per contactū.
Plato vnum duntaxat: nempe tactū: quo-
niam negat esse quidpiam in natura rerum
inane. Sed quoniam quæ Plato scribit de pla-
nis, ex quibus generat omnia, tractata sunt
ab Arist. longiore oratione, atque etiā cō-
firmata cap. 2. huius lib. & lib. 3. de celo, de
eare nihil dicit in præsentia: solū excutit
opinionem Leucippi de corporibus insecu-
rabilibus, quibus ait, oīa efficiatque constare.

Enim vero corporum indiuiduo-
rum quodque ad paciendum esse ine-
ptum fateri necesse est. Cum pati ni-
si per vacuum non possit, idemque
nullius affectionis effectum. Quan-
do nec siccū esse valet, nec frigidū.
At illud quam habet, cum vero simi-
litudinem, solū circulari figuræ ca-
lidum referre: cū sit necesse contra-
rium, frigidumque alicui figuræ cō-
ueniant, quod si hæc affuerint calor
inquam & frigus, non ne absurdum
est, gravitatem & leuitatem, duriciē
& molitudinem abesse.
Quamquā Democritus indiuiduo-
rum quodque per excessum grauius
esse cōfirmat, ac proinde absque du-
bio calidius. At quæ talia sunt, fieri
non potest, ne altera ma baltero pa-
tiantur. Verbi causa, leniter calidū
ab eo, quod multo calore excellit.
Porro si durū est, sequitur, ut sit etiā
molle. At molle dicitur, quoniam
aliquid patitur, nā quod cedere ap-
tum est, id molle nuncupatur. Sed
& illud est absurdum, præter figu-
ram nihil adesse, & si adest, vnum tā-
tum adesse, ut verbi causa hoc siccū
sit, illud calidum, neque enim eorū
vna posset esse natura. Sed perinde
fieri nequit, ut adsint vni plura.
Nam cum sit indiuiduum, affe-
ctiones ibidem haberet. Quare si
patiatur, verbi causa, si frigore af-
ficiatur, eadem parte aliud quidpiā
efficiet, vel patietur quæ ratio eadē
in cæteris affectionibus intelligi-
tur. Hoc enim ad eundem modum
vtrisque quique solida, quique pla-
na indiuidua faciunt, vsu venit ne-
que enim fieri possunt aut rariora,
aut frequentiora nisi habeatur in in-
diuiduis inane. Sed nec illud est pro-
babile, parua indiuidua esse, mag-
na nō itē. Nunc enim merito maio-
ra.

ra, quam parua comminationi op-
portuniora sunt, quia facilius mag-
na resoluuntur, quippe quæ pluribus
incurant. At prorsus indiuidua
cur magis de paruorum, quam de
magnorum numero sunt? Age vero
vtrum est illorum solidorum om-
nium vna natura? an alia ab alijs di-
uersa sunt? ut hæc ignea mole, illa
terrena sint. Nam si vna est cuncto-
rum natura, quo tandem discernū-
tur? aut cur tangendo non fiunt v-
num? ut cum humor humorem tan-
git. Neque enim posterius a priore
diuersum est. Sin autem inter se dif-
ferunt, qualia hæc sunt? Nempe du-
bitari non potest, quin his potius,
quam figuris principia & causæ ac-
cidentium assignari debeant. Præ-
terea quæ sunt natura diuersa, ea si
contingant inter se, efficiant utique,
& patiantur. Adhæc mouens quid
est? si enim diuersum est, passiva sunt,
sin quodlibet seipsum mouet, vel di-
uiduum erit, quippe alia parte mo-
uebit, alia mouebitur vel in eadem
parte inerit opposita. Quin & ma-
teria non numero tantum, sed etiam
virtute vna fuerit. Ergo qui per fo-
raminum motum affectiones aiunt
accidere, ut plane meatus, si quidem
ipsis plenis res afficitur, superuaca-
nei sunt. Nā si omne efficitur hac
ratione, nempe adhuc modum pa-
ti queat, vel si meatus non habeat,
sed ipsum sit continuū. Iam visio ad
istorum doctrinā effici, qui potest?
haud enim iuxta principia licet per-
translucida commeari. Sed ne per
iplos quidem meatus, si plenus est
quisque. Nam quid interest, nulli-
ne, an pleni sint meatus, omni per-
inde futuro pleno. Quin si meatus
ipsi inanes sunt, estque necesse cor-
pora in se contineant, idem rursus

consequatur. Nam si tantuli, ut nul-
lius corporis sint capaces, res di-
gna est risu, putare paruum inane
esse, magnum non item nec quantū
cunque, vel inane aliud esse, quam
corporis locum. Ut intelligatur o-
mni corpori par magnitudine futu-
rum inane. Ad summam meatus fa-
cere superuacaneū est. Si enim per
tactum nihil efficit, ne per meatus
quidem commeans efficit. Sin au-
tem tangendo demptis etiam mea-
tibus, quædam eorum, quæ talem in-
ter se sortiuntur aptitudinem, effi-
cient, alia vicissim patientur. Ac
meatus quidem ad quorundam opi-
nionem, vel perperam, vel nequid
quam asseri, satis his arbitror ex-
plicatum. Nam si quis cum corpora
sint omnino diuidua, meatus con-
tingat, nonne is risum capere vi-
deatur? cum valeant, qua sunt diui-
dua separari.

Quemadmodum ostendimus, Democri-
tus & Leucippus ex atomis, aut insecabili-
bus corporibus, non solum actionē & pas-
sionem fieri aiebant, sed præterea cæteras
omnes naturales inurationes. Verum cum
Arist. cap. 2. huius libri generalem disputa-
tionem habuerit de hac re: & demonstraue-
rit huiusmodi corpuscula minime esse pos-
se, nunc tantum sermonem habet de eisdē
specta emnam solū illud tractat quod per-
tinet ad præsentem disputationem de actio-
ne & passione. Probatque corpora hæc in-
diuidua caul in non esse cur vnum agar, an
liud patiatur. In primis verò pro comper-
to accipit, si sint hæc corpora indiuidua, im-
patibilia esse: ratio est, quoniam opinione
Democriti nihil patitur nisi per inane. Sed
in his indiuiduis corporibus nihil exiit
inane, ergo corpora hæc indiuidua, si qua
sint, nihil omnino pati possunt: si autē pati
non possunt, neque agere quidpiam vale-
bunt: ratio est, quia in naturalibus quicquid
quid agit, necesse est etiam ut patiatur, quæ
obrem neque quidpiam molle ex duro effi-
ciatur: aut contrarium aliud ex contrario:
quod

quod maximè videretur absurdum esse. & præterea contrarium, horum philoſophorum rationi. Nam cum dicant illi atomos rotundas, & circulares, natura sua calidas esse, necessario fateri debent, esse alias natura frigidas: quæ sint alterius figuræ. Quoniam absurdum est dicere alterum tantum contrariorum in natura rerum existeret: cum ea sit contrariorum natura ut vno posito, altero ponatur. Quare si calor est, frigus erit: & si calor & frigus sint, quæ sunt qualitates primæ, atque vnde ceteræ oriuntur, erunt etiam secundæ qualitates molles, dnræ, græues, leues. eorum igitur verba nõ satis coherent, acque illi sibi in explicanda sententia satis constant: cum negent contraria esse: & deinde illa concedant.

Quo pacto verum sit, esse alterum contrarium oportere, hæc dicitur.

Cum inquit Arist. si sit vnum contrarium, oportere alterum esse. v. accipit contraria, ut contraria. quo sensu ad alterum sunt, & simul natura, ut ex categoria relatorum colligitur: est enim contrarium contrarium, ut Arist. refert cap. de oppositis. vel id intelligendum est secundum naturam. Vno enim contrarium posito eorum quæ pertinent ad naturam perfectionem, necesse est statim alterum ponatur. Quomodo docet Arist. cap. 3. lib. 2. de celo. quo loco est ante explicatum diligentius.

Quamquam democritus, & cæt.

Dedue it hoc loco eisdem autores, democritum videlicet atque Leucippum ad alia absurda, ad id maximè ut concedant, velint, nolint, hæc corpora individua pati posse, quod illi planè negant: hoc ita deducitur, Democritus ait, maiores atomos grauiiores esse, si vero sint rotundæ & maiores, erunt calidiores atque grauiiores. Si quidem atomi rotundæ calidæ sunt, & maiores, grauiore res: quæ atomi illæ agent atque patiuntur, id verò quod maximè calet, vim habet agendi in id quod exiguum: habet calorem: quare illæ atomi agent in alias minus calidas, atque etiam patiuntur, cum omne quod natura agit in aliud, modo communem habeat materiam, vti cum ab eodem patiatur.

- 1. Deinde si inest in his atomis durum, inest molle, cum sint contraria: ergo mutud agent, atque patientur. Siquidem ea est contrariorum natura, atque ingenium. Tertio: absurdum est dicere in atomis nihil aliud esse præter figuram: quare inest aliud nempe affectio aliqua, quæ contrarium habeat.

merunt: ergo atomis duo contraria, siquidem absurdum est etiam putare non reperti in eisdem ea quæ contrariam habent naturam: hoc si concedant, quod nec statim videtur esse concedendum, fiet, ut quod diuidi nõ potest, partes habeat, atque ita possit diuidi in ea partes. Aliqua enim pars atomi aget, & alia patientur. Aut eadem parte aget atomus, & patientur, quod longè magis absurdum est. Quare atomi, neque vnæ neque plures affectiones habere poterunt, & nõ minus absurdum est, cum sit corpus naturale. Piana etiam illa quæ. Plato facit rerum omnium principia nullam affectionem, aut qualitatem habere possint. Quare, iuxta sententiam Democriti nihil potest aut rariius esse, aut densius: ratio est, quia: leuatiõra vocat corpora quæ plus habent inanis densiora, quæ minus. Atomus verò ex quibus res cunctas facit, nihil habent inane: sed solida sunt. Ergo neque rariora corpora esse possunt: neque densiora, iuxta hanc opinionem. Quin etiam, non possunt illi philoſophi rationem reddere cur atomi ex quo admodum sint, non item magna: quando quidem aiunt, effecta esse corpora hæc ab ipsa natura. Atqui natura potuit magnas etiam atomos producere: siquidem illa consuevit, in eadem specie, quæ est cum materia commixta, magis atque parua procreare, ut exemplo consistere possit speciei hominum, canum, leonum, & ceterorum: si vero dicant hij autores esse aliqua corpora individua, quoniam ob exiguitatem nõ facile possunt diuidi, fieri aliquo modo poterunt. Nã re vera maiora molle aptius diuidantur. Licet etiam quæ sunt exigua, modo quantitate aliqua prædita sint, in finitè se cari possint, quemadmodum magna.

Age vero vtrum, & cæt.

Adhuc perseverat in eiusdem sententiæ confirmatione: rogat enim vtrum omnes atomi sint eiusdem naturæ, an diuersæ. Et cum nihil horum verum esse possit, colligit non esse statuendas atomos. In primis non possunt putari vnus, atque eiusdem naturæ: quoniam cum se tangunt inuicem, simul coalescerent: atque vnum efficierentur, sicut partes aquæ conuincunt vnum sunt. Similiter etiam partes aeris si vero dicant esse diuersæ naturæ omnes atomos, necesse est dicant quæ, & quales sint ipsarum atomorum differentie.

differentie, & proprietates: quãdoquidem singulas formas, atque species naturales necellario consequuntur differentie quædam, & proprietates: hoc si verum est iam nõ figuræ atomorum, ut illi volebant, sed affectiones illæ erunt principia rerum. sunt enim affectiones illæ contrariæ, qualia oportet esse principia. Rursum si diuersæ sint secundum naturam mutud quidem agent atque patientur.

Adhæc mouens, & cæt.

Illo etiam nomine eosdè refellit, quod dicant atomos istas moueri: nam si mouentur quid illud sit a quo mouentur explicare debuerunt, quod illi minime faciunt, quod si dicant vnã moueri ab altera, iam patientes erunt atomi: quod illi negant. si autem eadem atomus se ipsam moueat, aut vna parte mouet & altera mouetur, & sic atomus individua nõ erit, cum partes habeat. aut tota atomus se totam mouet, & sic contraria simul erunt in eodem: mouere, inquam & moueri: hæc enim contraria sunt: sicut agere & pati. Hoc autem impossibile est, & alterum aperte pugnat cum istorum philoſophorum opinione. Rursum sententia hæc falsa est, quia si sit vera omnium rerum materia non solum erit vna numero, sed etiam vna secundum potentiam, atque materia, non est vnum, sed plura facultate: ut ostensum est hb. 1. de phys. auscult.

Ergo qui per foraminum, & cæt.

Hoc loco transfert orationem Arist. ad eos philoſophos qui aiebant corpora pati per quosdam meatus: atque eorum sententiam falsam esse demonstrat: probat autem in primis superuacaneos esse huiusmodi meatus, ut corpora patientur. Possunt enim nihilominus pati corpora, etiam si nulli sunt: nam istos meatus plenos esse, aiunt, spiritibus quibusdam, vel tenui quodam aere, quare cum pleni sint, non inanes, superuacanei erunt ad patiendum. & sine eisdem passio poterit contingere: etiam si id quod patitur, omnino continuum sit. Confirmatur autem hæc ratio, quoniam si vera sit istorum sententia, visio effici minime poterit admittis rerum simulachris intra videndi sensus, quomodo hij philoſophi aiunt, fieri visum. Nam neque potest simulachrum rei sensibilis transire per corpora ipsa lucida, neque per meatus oculo-

rum, cum sint pleni. Quod si nihil obstat, quo minus visus fiat, sed cernimus nihilominus, meatus superuacanei sunt ad videndum, atque ex consequenti ad patiendum. possit quispiam dicere exigua quædam esse vacua intermedia, & tam exigua ut nullum possint corpus recipere: at ea defensio inanis erit. Nulla enim ratio est, cur paruum vacuum esse possit, magnum non possit. Nam cum vacuum sit locus vacans corpore, cuius est capax, erit vacuum æquale secundum magnitudinem omni corpori.

Ad summam meatus facere, & cæt.

Postrema iam vritur ratione ad confutandum meatus constitutos in corpore, per quos passio fiat: nam si quod comineat per illos meatus nihil agit contactu, neque agit quidpiam per meatus: si vero quod agit non potest transire sine contactu, etiam si meatus non sint, aliud aget, aliud patientur, modò eam habeant naturam, ut agere & pati mutud possint. Quare superuacaneum est constituisse in corporibus meatus quosdam separatos ad agendum & patiendum: præsertim cum magnitudines diuidi possint omni ex parte.

Argumentum cap. 9.

Ræsentia cap. Arist. ex propria sententia superiorum questionem tractat, de modo quo actio, atque passio sunt, confutatis antiquorum philoſophorum opinionibus.

Cap. 9.

Iam sumpto principio sapius a nobis repetito, rerum gignendi efficiendi, patientique modum explicemus. Nam si hoc facultate, illud actu est huiusmodi, nec parte hac, ut patientur est aptum, illa nõ item, sed omnino quatenus est huiusmodi, & plus minusque, prout plus minusque tale est, qua ratione meatus cautius quispiam asserere ret, ut in

COMMENTARIUS.

metalli fodinis passim continetes
venae discurrunt.

Summam totius cap. comple-
ctitur, more suo, cum ait, ef-
ficiendi, patiēdi que modum
explicemus: sumit autem in-
itio id quod proposito maxi-
me conuenit & pluribus locis traditur ab
eodem. quoniam ad explanandas plurimas
questiones summopere necessarium est; il-
lud autem est: actus, & potentia oppositae
sunt differentiae. Deinde, alia quidem talia
sunt actione, alia vero non actione, sed po-
testate talia sunt. v.g. ignis actu calidus est,

Hic
Actus, &
potentia
sunt diffe-
rentiae op-
positae.
2.
Aliud po-
tente est, a
liud actio-
ne
Quae pot-
entia inuenit
agere & pa-
ti.

Vt sit per-
fecta sententia.

quoniam calorem in se actu habet. qua ve-
ro est potestate calida. quoniam calida red-
di potest calore in se suscepto. Illa igitur vi-
ditur in se agere, & pati possunt quorum
vnum actu est tale, alterum vero potesta-
te tale est. v. g. aqua quae potestate calida est,
actu calida redditur, ab igni qui est actio-
ne calidus. Siquidem omne quod est tale
potestate, sit talis actione ab eo quod est ac-
tionis tale. haec autem sententia inde maxi-
me conuenit, quia vel utrumque, quod
agit, inquam, & patitur actu tale oportet
esse, aut potentia tale, aut alterum actione
tale, alterum potestate: actione tale utrum-
que esse non potest: quia ignis non agit in
ignem. Neque idem in se ipsum, aut simile in
sibi omnino simile, quemadmodum a nobis
monstratum est; & praeterea probatur, quia
agit vnum in alterum ut simile efficiat, ac-
tum est utrumque actione tale, simile vtrum-
que utrumque est, ergo vnum non agit, & al-
terum patitur. neque utrumque potest esse
talo potestate. quoniam actio, per formam
est. Est enim illa principium agendi. At for-
ma actus est, imo vero vnum quodque est
talo per formam. Ergo si vtrumque tale sit po-
testate, non continget actio. consequitur ergo
necessarium esse, ut alterum sit actione ta-
le, alterum potestate, ut ab eo quod est actu
talo, quod est facultate tale, actione tale
efficiatur.

Agit autem vnum quodque praeparando,
& disponendo, rem, quae pote-
stas est, atque patitur, ut actu formam
suscipiat, ad quam recipendam facta esse
videbatur. hinc fit ut quanto quaeque res
magis est talis potestate, tanto aptior sit ad
patiendum: ita tamen ut non patiatur secun-

dum vnam partem tantum, sed omnino, id
est, secundum partes omnes. aliquando ta-
men magis patitur: aliquando minus. hoc
est non equaliter secundum omnes partes,
sed magis secundum vnam partem, quam
secundum aliam, prout affecta est natura
eius quod patitur. nam quod potentia cali-
dus est, ab eo quod est actu calidum, magis in-
calescit, quam quod non est ita calidum pote-
tia. & fieri sane potest ut in toto aliquo cor-
pore partes sint aliquae quae magis patian-
tur, aliae, quae minus, quia facultate magis,
minusue ad naturam agentis accedunt: do-
cet autem Aristoteles quae nam causa esse potuit
cur inducti sint meatus a quibusdam in
pluribus corporibus: ea enim huius rei causa est,
quia videbantur partes aliquas pati facilius,
quam alias, quare meatus quosdam illis par-
tibus inesse aiebant, quae facilius paterentur:
ut plane constare possit, cum metalla
effodiuntur. In illis enim partes debiliores,
& quae facilius patiuntur, venis quasdam per-
petuas habent, quas meatus, si velis possis
appellare.

Fodina, locus est vnde quidpiam effodi-
tur, siue lapides, siue metalla, siue quidpiam
aliud adiuncto vero nomine altero ambi-
guitas adimitur: ut si argenti, aut auri fo-
dinam dicas.

Nempe quod est coniunctum, at-
que vnum, ad ut patiatur aptum non
est.

Recenset conditiones aliquot necessa-
rias, ut aliud agat, aliud patiatur. prima co-
ditio explicatur his verbis, quae vicissim ag-
unt & patiuntur, neque vnum esse oportet,
neque continuata ut quod agit & pa-
titur vnum sit, atque continuum: & patia-
tur continuum a suis partibus. Ratio est quia
iam idem in se ipsum ageret: nam quod con-
tinuum est, vnum atque idem omnino est.
altera explicat his verbis.

Sicut ne effectiua quidem & pas-
siva, nisi vel se mutuo, vel alia per-
tingant. Haud enim pertingens tan-
tum calefacit ignis, sed etiam cum
longius recessit. Ignis enim aerem
calefacit, aer, qui efficere & pati ap-
tus est, corpus afficit calore.

Res non pa-
titur, quae
licet secun-
dum par-
tes omnino

Cur meatus
in corporibus
cogitari.

Fodinae

Quae nam
oportet
in se huius
quae vicissim
agunt & patiuntur

ea est.

LIBRI PRIMI.

ea est, corpora remota & separata, sunt
autem huiusmodi, quae neque se mutuo tan-
gunt, neque medium habent aliquid, quod
agere & pati possit, non possunt inuicem
agere & pati. necessarium enim est ut vel se
vicissim tangant, vel medium habeant ali-
quid, quod agere & pati possit. v. g. ignis
dicitur nos calefacere, etiam si non tangat
per se corpus nostrum, quoniam medius
aer est, qui pati ab igne possit, calorem sus-
cipiendo, & agere in nos, transfundendo ca-
lorem. Hinc autem facile quibus possit disce-
re, quo pacto per medium aere patiamur:
non enim eo modo id contingit, quo aplu-
risque putatum est. Sed eo potius quae Ari-
stoteles exponit in praesentia. Ex his omnibus quae
haecenus dixit Aristoteles, aperte constare possit
quo modo fiat actio, & passio. Fit enim cum
id quod actu est tale, agit: & id quod facul-
tate est tale, patitur. Atque id secundum om-
nem partem. Ita tamen ut vel sine me-
dio: seruata debita distantia & proportione.

Qua ratio
ne spatia-
tur per
medium
aere.

In examinatione autem eorum sen-
tentiae, qui purae corpora parte sui
pati, parte secus, quod principio di-
ximus, repetendum est, nisi enim mag-
nitude omni ex parte fecari valeat
sed sit corpus, vel latitudo indiui-
dua, nihil omni ex parte passivum,
sed ne continuum quidem existat. At
si hoc falsum est, & omne corpus est
diuiduum, nihil interest, sit ne diui-
sum quidem, pertingens tamen, an
diuiduum. Si enim per tactus, ut qui-
dam aiunt, discerni potest, etiam si
nondum fuerit diuisum, erit diuisum.
Potest enim esse diuisum, quando
quidem nihil sit, quod fieri nequeat.

Ut reprehendat Platonis, atque Demo-
criti sententiam reuocet in memoriam. Ari-
stoteles verum esse quod dixerat paulo superius, no-
cesse inquam esse, ut quod patitur omni ex
parte patiatur, si ipsa magnitudo omni ex
parte possit diuidi: verum si essent indiui-
dua corpora, qualia concedebat Democri-
tus, aut superficies indiuiduas quas statuit
Plato, non est necessarium putare id quod
patitur omni ex parte pati posse. iam enim

essent superficies, & corpora impenetrabilia.
Cum autem nulla sit magnitudo quae non
possit omni ex parte diuidi, neque erit quid-
piam, quod non omni ex parte pati possit.
tantundem est enim dicere, corpus quod
pati potest, diuisum esse, & partes se tan-
gere. aut dicere, posse diuidi. Ratio est quia si
per contactum segregari potest, ut qui-
dam existimant, licet actu diuisum non sit,
quia diuidi per contactum potest, non abs-
re diuisum esse dicemus: nam quod fieri po-
test, si ad actum perducatur nihil sequitur
impossibile.

Sed omnino ad hunc modum fieri,
fisis corporibus, non est verisimile.
Tollit enim ratio haec alterationem.
Nam videre licet corpus idem cum
sit continuum, iam humidum, iam
frigore concretum. quod ei non diui-
sione, & compositione vsu venit, non
item conuersione, & diuerso tactu,
ut tradit Democritus. nec enim transpo-
situm, aut mutata natura ex humi-
do sit concretum. Nec nunc sicca &
concreta adsunt molibus indiuiduas.
Sed pariter omne iam humidum est,
iam siccum & concretum.

Confutat adhuc etiam sententiam Plato-
nis, inquit vacare ratione. ait enim
actionem & passionem in rebus fieri, diui-
sis corporibus, per contactum: quod autem
absurda sententia ista sit, probat Aristoteles, pri-
mum quidem quoniam tollit de medio al-
terationem. Nam proculdubio corpora vi-
demus alterari nulla facta diuisione, aut co-
positione, aut conuersione: dum alterantur.
Idem enim corpus continuum manens mo-
do efficitur humidum, modo congelatur.
Etenim si aqua frigore, & glacie concre-
scat, nihil in ea transponitur, nihil diuisum,
nihil versum aliter, at illa nihil aliud tangit,
quemadmodum aiebat Democritus: sed
tantum humor ille aqueus induruit, & par-
tes omnes congelatas habet aquae: neque
vlla in ea manent solidae partes, quae mol-
lem habeant: licet indiuiduas, ut volebat
Democritus: sed totum quod erat prius hu-
midum, postea effectum est durum, atque co-
cretum per alterationem.

Addo

COMMENTARIUS.

Adde quod nec accretio constare potest, nec imminutio, cum non sit pars quæq; futura maior. Erit enim accessio, nec omne vel aliquo admisto, vel perse mutabitur. Ac gignere quidē res, & efficiere, ac vicissim gigni, & pati, utque fieri possit, & quomodo falso quidam putauerint, hæcenus fuerit definitum.

Non solum tollunt alterationem qui sic existimant, sed etiam accretionem, atque imminutionem: nam si accretio sit appositæ aliquæ re vel immixtibus, vel in vacuo, vel in contactu, sicut isti auctores putant, perspicuum est, quod ita augetur, non augeri omni ex parte, neque quod minuit, minui omni ex parte, atque ut ostensum est cap. 5. quod augetur omni ex parte augetur: & quod minuitur, omni ex parte minuitur. Quod autem ita sit exemplo constat aquæ immixtæ in vas, quod aquam etiam habet. Tunc enim non dicitur tota aqua augeri, sed per misceri tantum, atque eum m tota aqua perse transmutatur, atque in aerem conuertitur omnis pars aquæ maior efficitur. Quamquam hæc non est accretio, sed potius ortus: ut loco citato monstratum est a nobis. Deinde epilogum facit eorum quæ dixerat, in quibus, hæcenus definitum esse, quid sit agere, & pati generare & gigni, & quo pacto actio atque passio efficiantur: similiter ostensum est quæ ratione falsæ sint de ea re aliorum philosophorum sententiæ, ut notatram melius apperiremus.

Argumentum cap. 10.

Expositio Aristot. superioribus capitibus, quæ ad tactum actionem & passionem pertinent hæc cap. de missione diiputatione inlruit. De qua tertio loco discretū esse dixerat: hoc nos docet initio cap. more suo: simulque illas quæstiones numerat, quæ de missione tractare debet.

Cap. 10.

Superest ut de missione eadem

ratione ac via differamus.

Eadem inquam via, quæ de tactu, actione, atque passione differuit, rationem verò, cur de missione agere id debeat reddat, cum inquit.

Nam ex his, quæ initio proposuimus hoc erat tertium.

Deinde quas sit de missione quæstiones explicaturus, Arist. nos docet cum ait.

Quo in loco hæc erunt consideranda, quid est mistio, quid miscibile, & quibus rebus misceri datum est, & quomodo. Præterea mistio sit ne, an falso fingatur.

Sunt autem quæstiones numero quinq; vide licet. quid sit mistio, quid illud sit quod misceri potest, quibus in rebus mistio reperiatur, quomodo efficiatur mistio. Postremo utrum in rerum natura mistio sit an non: & quidem licet ultimo loco Arist. posuerit quæstionem illam an sit permissio, primo illa loco tractanda est, quoniam ordine naturæ illa est omniū prima quæstio. Nisi enim constitutus esset mistionem, laborabimus in explicandis cæteris omnibus quæstionibus. Atque ideo hæc primum omnium quæstionem exercet, cum inquit.

Quidam nanque fieri posse negant, ut aliquid diuersum, cum diuerso misceatur. Nam cum sint quæ mista fuerunt, nec alterata, nihil magis tunc mista esse, quam prius. Sed perinde se se habere, quod si alterutrum interierit, non fuisse mista. Sed hoc esse, illud non esse. Ac se se habent ad eundem modum statuunt. Si mistorum vtrumque in confusione perierit, neque enim mista esse, quæ ne existunt quidē omnino.

Antea tamen quam de ea quæstione quæstionem dicamus, meminisse necesse est, mistio fieri non nisi per se, non per accidens, nem bifariam tunc.

LIBRI SECVNDI.

nem bifariam vsurpari. misceri enim dicuntur quæ quocumque modo confusa sunt, atque permista. Deinde quæ temperantur, hoc autem loco accipit Arist. missionem secundam significatione, ut idem sit quod temperamentum: quæstionem verò sic tractat Arist. ut in contrariis partibus rationes cõiiciat, quarum alijs videatur effici, non esse mistionem, alijs verò probetur missionem esse, ut deinde sic, tanquam iudex honorarius cõtrouersiam dirimat, & quæstionem absoluat: quidam ergo ex veteribus philosophis crediderunt nullam esse in natura rerum permissionem: in eam verò sententiam adduci potuerunt hoc argumento, quæ permiscetur, ut minimum, duo esse necesse est: nam idem sibi ipsi misceri non valet: ergo in permissione vel ambo illa quæ permiscetur, conseruantur, vel corrumpuntur ambo, vel alterum conseruatur, alterum corrumpitur, atque verò nihil horum verum esse potest, ergo nulla est permissio. Difficulus legimus est, & maior aperta: siquidem nullo alio modo constare possunt ea quæ permiscetur nisi vno ex tribus superioribus, minor verò probatur. Primum non sit permissio vtriusque conseruatis, & formam suam retinentibus, cum enim non aliter modo se habeant, quæ antea, si præ mista non erant, neque modo mista esse dicent. Erunt fortasse uiciniore, atque propiora effecta, at mista non erunt: si autem ea quæ misceri debent, corrumpantur ambo proculdubio permista non erunt: nam quod corruptum est, non manet, atque miscetur, manent aliquo modo, ergo si vtrumque corrumpatur, non efficietur mistio: idem quoque censendum est si alterum corrumpatur, & seruetur alterum: illud enim quod corruptum est non potest vlla ratione mistum esse, censei, cum eo quod manet: quare cum nullus modus, nulla etiam via maneat efficiendi permissio nem, credendum est, nullam missionem esse posse.

Prima sententia, utrumque dixerunt ad missionem. Syllogismus.

Quæstio de missione, quæstio.

esse dicimus, neque dum comburitur, misceri. non ipsam secum partibus non item cum igni. Sed ignem fieri, materiam interire. sicut nec cibum cum corpore misceri, nec cum cera figuram, cum molibus imprimitur. Itaque nec cum corpore album, nec ut semel dicam, affectiones, & habitus cum rebus misceri valent. Salua enim conspiciuntur. Sed nec albus & doctrina confundi valent. nec aliud quidquam ex his, quæ separari nequeunt.

Ut quæstionem propositam dissoluat, ad monet Aristot. quod ratio proposita postulat ut doceamus quid intersit inter missionem, & ortum atque interitum. Nam si permissio reperitur necesse est ut differat ab ortu, atque interitu: quod si discrimen inuenierimus inter hæc ipsa, atque illud exposuerimus facilius erit solutio propositæ dubitationis. Virtute igitur hanc statuit assertionem Arist. generatio diuersa est prorsus a missione. Hoc probat, quoniam cum quidpiam generatur, ut in ligno ignis, nemo dicit ipsam materiam, hoc est ligna, quæ comburuntur misceri igni, sed sit tunc temporis interitus lignorum, & ortus ignis. Nam neque dum lignum comburitur igni permisceri dicitur, neque eius partes, ignis partibus. Itaque permissio a generatione distinguitur, quia in generatione aliquid corrumpitur simpliciter, atque omnino, & similiter aliquid efficitur. In permissione nequaquam ita fit. Neque solum differt ab ortu permissio, sed etiam ab accretione, quod etiam probat ex communi loquendi atque sentiendi consuetudine.

Aristot. Generatio diuersa est omnino a missione.

Differt missio ab accretione.

Ab alteratione.

Nemo enim inquit, ait Aristot. alimentum cum corpore misceri: sed ipsum corpus nutriti, atque augeri alimento. Distinguit deinde illam ab alteratione, atque ita ait, quod neque dicuntur permisceri cum suis subiectis quæ semper sunt in aliquo subiecto: nemo enim dixit figuram esse permisceram, aut candorem corpori: causa vero cur hæc misceri non dicantur neque affectiones vllæ, aut habitus aut quæuis accidentia cum subiectis in quibus insunt, ea est, quia vtraque omnino conseruantur: accidens

F inquit

nquam & subiectum. in permissione vero non omnino eadem seruant, quae permiscetur. Addit in super, neque vnum accidens cum altero posse permisceri, si contingat vt duo diuersa accidentia simul in eodem subiecto existant: etenim si eandem, & scientia in eodem in sint homine, nunquam eandem cum scientia misceri dicitur. Ratio est quoniam aquae non possunt a subiecto separari, atque esse per se, permisceri non possunt. Hinc colligit Arist. consecrarium, cum ait.

Quaerunt hoc aiunt, sed falso, qui omnia quandoque simul esse, & misceri dicunt. Neque enim cum quae res quaeque misceri valet. Sed necesse est, vt confusorum vtriusque se iungi possit. At qui affectionum nulla separari potest.

Consecrarium. Illud autem est: minime sentire recte, sed decipi potius qui censuerunt quondam fuisse permiscita omnia, aut qui putant omnia posse permisceri. fieri enim nullo modo potest, vt quaeuis res cuius rei permiscerantur, quin imo necessarium est, inter cetera, vt verumque eorum quae permiscerantur separari ab altero possit vt a subiecto, atque esse per se. Quae res quoque accidentia inuicem, neque cum subiecto permisceri possunt.

Sed quae res partim facultate, partim actu existunt, fieri potest, vt mixta sint quodam modo, & non sint. Nam quod ex confusione euadit, actu quidem diuersum est ab ijs, ex quibus temperatur, facultate vero aliquid vtriusque eorum, quae fuerant, antequam confunderetur. nec esse deleta. hoc enim est quod prius querebamus. quae vero miscerantur, ea ex se iunctis coire, & posse item se iungi videntur. actu igitur non permanent, vt corpus & album. Rursus nec interit, nec alterum, nec vtriusque. quippe quorum virtus incolumis seruetur. de his igitur haec tenentur.

His explanatis quaestionem propositam dissoluit philosophus: quod vt efficiat me-

lius, reuocat in memoriam diuisionem illam cuius saepe numero mentionem facere solet: ea est: quae sunt, partim sunt actione, partim potestate: quae igitur miscerantur partim manet eadem, partim non manent: etenim in permissione, quod effectum ex vtriusque est quae permiscetur, id solum actu esse dicitur: quae vero permiscerantur peracta permissione non amplius manent actu, sed tantum potestate: quare neque ambo corrumpuntur, neque ambo manent, neque alterum corruptum, alterum manet, sed actu tantum existendi amiserunt: & potentiam rei inueniunt: cum autem inquit Arist. ea quae mixta sunt, cum existunt in mixtione solum retinere potentiam, non significat, materiam tantum ipsorum manere, & dissipatam esse formam. nam non solum in mixtione materia manet eorum quae permiscerantur, sed formae etiam manent: non in rebus tamē ita vt res tales efficere possunt, sed reuocata quodammodo, atque retractata: quod si quid praesens esset ea vi praeditum vt possit formas extrahere ex illa mixtione, per ipsas formas non extaret: quia si corpus mixtum in elementa dissoluatur, illae formae elementorum quae potentia prius in mixto inesse dicebantur, ad actum perducuntur, atque integras sine dubio manebunt. Quam ob rem inquit Arist. non est dicendum in mixtione vtriusque manere actu, vt manent corpus, atque in corpore album, neque corrumpi vtriusque, neque alterum. Quando quidem vtriusque formae virtute retinetur, atque seruetur in mixtione. hoc si dicam nulla, de re opposita dubitatio manebit sed quaestio omnino soluta erit.

Sed iam proximam his quaestionem differamus, vtrum mixtio ad sensum aliquid sit: id est cum ea quae confunduntur tam minutim secantur, & sic inter se ponuntur, vt sensum lateat, an sint, tunc demum vtrum miscerantur: an non?

Quaestione illam vtrum permissio sit paulo superius Arist. absoluit atque docuit esse permissionem: iam ad reliquas quaestiones orationem transfert, atque inquit, quid ipsa permissio sit. Hanc rem vt exponat accuratius, atque melius modos duos narrat quibus aliqui potuerunt existimare fieri mixtionem: atque vtrumque refellit: primum deinde statuit. Vnde plane colligitur quid

Solutio pro Arist.

Quosdam potentiam acant ea quae miscerantur.

Quo modo fiat permissio.

quid sit permissio. Primum autem modum efficiendi permissionem interrogatione effert Arist. cum ait, vtrum mixtio ad sensum aliquid sit? quasi dicat primum modum efficiendi permissionem a quibusdam putari, cum res ita minutim congregantur, atque inter se confunduntur vt propter exiguitatem partium singularum, minime possint discerni sensu vi tendi, sed vnum atque idem credantur. vt si quis farinam tritici cum hordei farina, aut puluerem cum harena, ita confundat vt acie oculorum alterum ab altero discerni minime possit. & hic primus est modus efficiendi permissionem. In quo forma eorum quae miscerantur integras seruantur, non possunt tamen discerni, quoniam sunt admodum exiguae: alter modus efficiendi mixtionem est eorum philosophorum qui atomos statuunt, omnium rerum prima initia, atque principia. Aiunt enim his auctores fieri permissionem cum corpora in ea dissoluantur, ex quibus consistit. nepe in atomos. Deinde atomi, in quibus corpora sunt dissoluta coniunguntur. Quoad modum hordei grana cum granis frumenti permiscita esse dicitur: quoniam appropinquata sunt collocata.

Sed mixtorum quaelibet pars, cui libet apponitur? Illud enim perinde est, ac si dicas ordeum grana cum tritici granis temperari. Cum eorum cuique apponitur aliquod.

Improbat Arist. vtrumque, (superiorem modum efficiendi permissionem, primum quoniam diuersa est compositio a permissione. at vero qui priorem modum sequuntur, eandem vtramque faciunt. Modus igitur ille probari non potest. nota est consequentia, & vtraque pars antecedentis persuaadet. In primis vero maior propositio. Vinum enim aqua temperatum mixtum est: compositum vero minime. Domus ex lapidibus & lignis composita esse dicitur, mixta nequaquam. Ergo non est eadem compositio cum mixtione. Minor etiam constat: quoniam cum res minutim congregantur, ita vt acie effugiant oculorum compositae esse dicuntur, non temperatae, aut mixtae. Ergo non ita fit permissio quoad modum auctores huiusmodi volebant. Animaduerte tamen quod Arist. hoc argumentum solum sumit ex communi loquendi consuetudine: oes enim ita sentiunt, atque loquuntur. Ex vera autem ratione efficiendi mixtionem

Ex communi loquendi consuetudine sumitur argumentum.

non sumit argumentum: quia nondum ab eodem modus constitutus est, mixtionis efficiendae.

Sin autem omne corpus est diuiduum, & corpus cum corpore misceri potest partium similitudine, necesse erit, quamlibet partem cui libet apponi. Sed quoniam secari ad minima non licet, neque est idem compositio & mixtio, sed diuersum, profecto non est dicendum, quae temperantur, ea per incolumes particulas mixta esse. Alioquin compositio esset, non temperamentum, aut mixtio. Nec pars eandem atque totam rationem sortiretur. At si quid temperatum est, hoc similibus partibus constare putatur. & vt pars aquae aqua est, sic & mixti. At si mixtio esset, per exigua compositio, horum nihil eueniret. Sed ad sensum mixta essent, & quod parum perspicaci, mixtum esset, hoc Iyncei non item, neque diuisione. nec quaelibet pars cui libet est apponitur. Cum ad hunc modum secari non liceat. Aut ergo mixtio non est, aut quod fieri possit, rursus est disputandum.

His verbis tangit secundam rationem aduersus auctores superiorum modorum efficiendi permissionem, ea est, in permissione oes partes consimiles esse necesse est, ita vt quaeuis pars mixti mixta sit, alioqui non esset vnum corpus continuum illud quod efficitur ex permissione: sed diuersum potius. at vero si eo modo, quem recensuimus, permissio efficiatur non potest quaeuis pars mixti esse mixta, quando quidem non oes partes eandem habent cum toto rationem, neque inter se. Ergo neutro illorum modorum permissio efficitur: & cum multis argumentis monstrauerimus nihil esse in natura rerum minimum secundum quantitatem & quod diuidi non possit, credendum non est positum iuxta se minimis corporibus permissionem fieri. nos autem inquit Arist. ea solum permiscita esse dicimus quorum partes eandem habent rationem cum toto: vt sicut quaeuis pars aquae, aqua est: sic quaeuis pars mixti, & temperati mixta sit, atque temperata, si autem permissio

Ratio: Contra eosdem.

stio esset congregatio partium exiguarum nulla esset vera, & naturalis permissio, sed quæ appareat sensui. Insuper accideret res quædam admodum absurda ea nempe, ut quæ mihi per mistio est, qui acie oculo u patu valeo, alteri qui cerat accutius, mistio non sit. est autem lix animal visus acutissimi. ut est Plinio atq; Aristo. constat: & nomen ad eos transferri solet qui acie valent oculo- rum. Eodem modo falsum est, quod Demo- critus, atque eius sequaces aiebant. permissio- nem fieri per dissolutionem corporum mixtorum, & atomorum, quæ ex illis cor- poribus prodierunt, congregatione. Quæ- doquidem nulli individuû est: sed quoduis natura sua infinite secari potest. & quidæ, cum ostensum sit alijs locis nullas esse ato- mos, nulla corpora insectilia non efficietur ex atomis permissio: hinc colligit Ari. aut nullam omnino esse permissioem, aut præ- ter duos superiores modos, alium esse quæ- dam efficiendi eandem, qui si sit, inquiren- dus nobis est: atque etiam explicandus.

Res igitur partim effectiue sunt, partim ab his pati possunt, sed in quibusdam reciprocatio est, & in- terse efficiunt, patiunturque vicissim, nempe quarum materia eadem est, aliæ vero efficiunt, non etiam patiuntur, quarum videlicet materia non est eadem. Hæc igitur in mistionem coi- re nequeunt. Neque enim medendi ars mista cum corporibus sanitatē efficit, neque sanitas cum corpori- bus temperatur.

Porro quæ efficere, & pati idonea, diuisioni sunt opportuna ea si mul- ta paucis, aut magna paruis com- mitantur, mistionem non efficiant, incrementum efficiant eius, quod victor euaserit. In victorem transe- unte altero. Verbi causa gutta vini numerosis aque amphoris nõ misce- tur, cum soluat species, & in om- nem aquam mutetur. At cum viri- bus paria quodam modo sunt, tunc vero vtrumque è sua natura transit

quidem in victorem. non tamen al- terum efficitur. Sed medium & cõ- mune. vt intelligatur efficientium ea demum misceri apta esse, quæ cõ- trarietatem habent. Hæc enim vi- cissim inter se pati possunt.

Dixit oportere inquirere atq; etiã expli- care modû aliû efficiendi mistionem, si quis- piã sit, hunc docere nos cupit Arist. ex pro- pria sententia. Ad eam rem commodius ef- ficiendam reuocat in memoriam quod de- finitum est ab eodẽ cap. 7. illud autem est, quædam res sunt quæ habent vim efficiendi, quas ef- fectiuas appellat: alia vim habent accipie- di & patiendi: secundo accipit, quod est etiã dictum loco eodem: quod eorum quæ ha- bent vim agendi atque patiendi quædam sic affecta sunt, vt inter ea sit actio recipro- ca, ita vt eadem agant, simul & patientur: sunt autem id genus quæcũq; habent ma- teriam eandem, atque potentiam. Alia vero licet agant, non patientur necessario ab his in quæ agunt, ea sunt quorum ma- teria non est eadem, sed diuersa. Quem ad- modum longiori oratione tractata a no- bis res est loco citato: & præterea in qua- stione quam scorsum de eadem re habui- mus. His ita constitutis admonet nos Arist. quæ nam ea sint quæ permisceri possint: at- que ait, illa solum permisceri posse quæ ean- dem habent materiam: quoniam hæc vicis- sim agunt atque patiuntur. Quæ vero non habent materiam eandem permisceri non valent: quoniam non possunt vicissim a- gere atque pati. Rem probat exemplo, ars enim medica humanis corporibus non di- cicit permisceri, vt sanitatem efficiat: neq; etiam sanitas miscetur corpori, vt sanu effi- ciatur. Neque demque effectiones vllæ ha- bitusue, cum subiecto in quo insunt: ratio est quoniam non habent communem ma- teriam: neque inuicem agere & pati pos- sint: etenim ars medendi nihil ab ipso cor- pore patitur. Deinde numerat Aristot. quædam alia quæ sunt necessaria vt res permis- ceantur. Vnum est: non omnia quorum materia eadem est permisceri possunt: nam lignum non permiscetur ligno, neque lapidi, sed præterea necessarium est, vt quæ debent permisceri facile possint diuidi, & terminum suscipere: id

Hypot.

Quæ nam possunt permisceri.

Quæ non permiscetur.

re: id gentis sunt omnia humida: quæ Ari- lib. 4. Meteorologia testatur facile posse admiscere alienum terminum. Itaque hu- mida sunt oportet quæ miscerentur. Veruntam- en non quicquid humidum est, alteri hu- mido appositum, atque coniunctum mi- stionem facit. Nam si guttam vini in cen- tum amphoras aquæ conijcias. v g. non ef- ficiet permissioem, licet humori humor appositus sit. Quare cum multa paucis, aut exigua, maximis coniunguntur, mistio nõ sit, quin potius id quod præualeat, atq; vin- cit, quædam tenuis augetur: quod vero vin- citur, & superatur, corrumpitur. atq; tran- sit in naturam potentioris: euasit enim modicum illud vinum quod diximus ad- di multa copia aquæ, aut in naturã aquæ transmutatur. Quare hæc permutatio, per- mistio vocanda non est: sed potius genera- tio atque corruptio. Necesse igitur est, in- quit Arist. vt quæ permisceri debent, vim & facultatem se æqualem habeant. vel si inæqualia sint, non multum, vnum ab altero superetur. æquata enim vim, & facultate vtriusque, non omnino, sed quodammo- do vtrumque transmutatur, quoniam ali- quo pacto vtrumque vtrique dominatur, sed non ita vt vnum efficiatur alteri. At- que hoc modo sit quoddam tertium com- mune vtriusque, & intermedium: quod sit potentia & facultate vtrumque quod mis- cerur, neutrum vero aduione. ex his quæ di- ximus, manifestum euadit, quæ nam ea sint quæ polluant permisceri: sunt quæ habent contrariam naturam, & vicissim agere & pati possunt. talia sunt quæ humida sunt: illa quodam modo equalia cum fuerint se- eundum potentiam mutuo transmutantur, & commune quoddam efficiunt consors vtriusque naturæ.

Parua item paruis apposita ma- gis miscentur, quippe quæ facilius, citiusque inter se mutantur. Multu vero a multo sero mutatur.

Docet quæ maxime misceri possint, me atque atque ita ait, exigua exiguis melius com- miscentur. Ratio est quia hæc citius atq; celerius permutantur. Permissio vero sine permutacione non paragitur: quæ vero magna sunt non tam celeriter, aut facile permiscetur: quoniam non tam facile

permutantur. Contrariorum enim contra- riorum sunt causæ.

Quare diuiduorum, & passiuo- rum terminatu facilia ad miscen- dum sunt apta. quia facile in parua secantur. hoc enim est esse facile ter- minabile. Verbi causa corporum humida misceri aptissima sũt, quia diuiduorũ humidum facillime ter- minatur, nisi si viscosum est. Hæc enim maiorem & ampliorem mole efficiunt.

Addit aliud genus eorum quæ facile mi- sceri valent, atque inquit, ea apta esse ma- xime vt miscantur quæ postquam diui- sa fuerint facile terminari, atq; definiti pos- sunt. Ratio est quoniam in minimas partes rediguntur: quod est necessarium ad mistio- nem efficiendam: quam obrem inquit, cor- pora humida maxime apta sunt ad efficien- dam mistionem, quoniam facile omniu ter- minantur & definiuntur. Siquidem facili- me omnium diuiduntur, & in partes ad- modum exiguas secantur. quod est esse faci- li terminabile: excipit tamen quædam cor- pora humida quæ nõ facile permisceri pos- sunt, cum, ait, nisi si viscosum est. Corpora enim viscosa, atq; tenacia cuiusmodi sunt oleum, serbum, adeps, & viscum, non facile possunt misceri, impedimento est lentor. Nam propter lentorem partes difficile se- parantur inuicem: & quæ infunduntur, ob eandem causam, penetrare intus non pos- sunt: sed elabuntur quam facillime. atque ita fit, vt lenta, viscosa, & tenacia, minime miscantur, sed apposita & iuncta simul mo- lem reddunt ampliorem.

Cum vero alterum modo passiuu est, aut cum alterum vehementer al- terum leniter pati aptum est, quod ex eis conflatur, aut nihilo, aut pau- lo plus est, quod in stano & cre vlu- venit.

Quædam enim ancipitis interse, ac dubie nature sunt. Videntur enim quodam modo leniter miscibilia, & tanquam alterum susceptiuum,

Exceptio:

Viscosa di- ficile per- miscetur.

alterum species. quod in his contin- git. Stanum enim ceu sit affectio- eris absque materia paulo minus- evanescit, & cum mistum est, petit- profugumque colore tantum infi- cit. quod ipsum in alijs quoque re- bus accidit.

Que nam adfecta in mole efficiant, ea sunt que ita inter se affe- uicem mo- lem reddat paulo ma- iorem.

Quaedam- tor balba- to.

liberari

ib. Aristot.

Quoniam dixit viscosa iuncta simul, si- cet non efficiant mistione, magnitudinem maiorē reddere, arcepta hinc occasione do- cer, esse quaedā in naturarē, quæ licet ap- ponatur, & transmutentur, paulo maiorem efficiant, ea sunt que ita inter se affe- uicem mo- lem reddat paulo ma- iorem. Quæ nam adfecta in mole efficiant, ea sunt que ita inter se affe- uicem mo- lem reddat paulo ma- iorem. Quæ nam adfecta in mole efficiant, ea sunt que ita inter se affe- uicem mo- lem reddat paulo ma- iorem. Quæ nam adfecta in mole efficiant, ea sunt que ita inter se affe- uicem mo- lem reddat paulo ma- iorem.

Esse igitur mistionem, & quid, & quamobrem sit, & que res misceri valeant, ex dictis satis declaratur. Sunt enim talia quædam, qualia quæ inter se vicissim pati, & facile tum terminari, tum diuidi apta sunt. Hæc enim cum miscentur, nec ut eadem simpliciter sint nec ut pe- reant est necesse, nec ut eadem sim- pliciter sint nec ut horum mistio sit compositio, nec ad sensum. Sed miscibile est. quod facile termina- tum, passiuum est, & effectiuum, & tali misceri potest. Miscibile nan- que ad equiuocum dicitur. Mistio vero est miscibilium alteratorum unio.

Epilogū facit hoc loco Arist. eorū quæ dixerat: inquit ex his quæ sunt a nobis commemorata, manifestū esse, quod sit rerū per de causa fieri solet: & qualia ea sint quæ p- mistio, & quæ sit mistionis natura, & qua misceri possint, & certis finibus facile con- tineri, & facile diuidi. Quæ verò miscenē eū permista sunt, neque simpliciter dissipantur atque abolerentur, neque simpliciter atque omnino dicunt manere: sed formas ita ha- bent dominas, ut nihil sint actu, sed nomen habeant corporis permisti. Hæc verò per mutatio eorū quæ miscentur neque cōposi- tio est, neque sensus fide comprobatur, ita ut sensu videndi solū mistio esse dicatur. hinc colligit Arist. finitionem miscibilis, hoc est, eius quod misceri aptū potest, ea est, misci- bile est, quod facile terminatum passiuum est, & effectiuum, & tal misceri potest. Id est quod eam habet naturam ut facile diui- datur, & terminum suscipiat, & quod habet in se vim agendi atque patiendi, & continuari alteri potest. Hinc colliguntur omnes illæ conditiones quas nos su- perius ex Aristot. opinione necessarias esse diximus, ut res misceantur. At miscibi- le ad alterum dicitur. Nam miscibile mis- cibili est miscibile. Quare refertur ad id quod secum habeat nomen commune: inquit autem Aristot. miscibile dici ad e- quiuocum: quoniam ad illud refertur, quod ut minimum idem habet cum illo nomen,

Miscibilia

Miscibile ad alterum dicitur.

Mistionis huius.

nomen, nam miscibile refertur ad miscibi- le. Postremo mistionem definit hoc modo, mistio est, miscibilium alteratorum unio. Hoc est earū rerū quæ permisceri possunt in vnā naturam cōitio facta per alteratio- nē. Ea verò diffinitione materia cōprehē- ditur, eū inquit, miscibiliū. Forma vero eū unione esse ait. Præterea exprimitur mo- dus efficiendæ mistionis, eū dicat Arist. mi- stionē unione esse miscibiliū, sed alterato- rū hæc sunt quæ ad explanationē sententiæ Arist. pertinere videbantur, ex quibus om- nibus illæ quæstiones numeratæ initio hu- ius capituli solutæ sunt. sed nos, ut hæc a- pertiora sint quæstiones alias tractemus, quæ obiter insinuantur eodē cap.

Quæstio.

Vtrum per acta mistioneformæ elementorum maneat in mix- to: vulgo quæritur, vtrū ele- menta maneat forma- liter in mixto.

Tres sentē- tie de quæ- stione pro- posita. 1. Opinio Ratio.

Refellitur

DE hac questione apud an- tiquos variæ fuerunt sen- tentiæ. Omnes tamen ad tres potissimū referri pos- sunt: vna est stoicorū: atque etiam Auicēnæ, qui hæc par- te stoicos philosophos sequutus est: ij se- runt, formas elementorū sinceras omnino, atque integras manere in mixto: illa ratione persuasi maxime, quod eū lignū cōburitur conspicimus ex eodē prodire quatuor ele- menta integra: nā prodit aqua: ignis in eo fit, cinis qui natura habet terre. Fumus præ- terea qui aerē refert, ergo erant prius hæc ipsa elementa in re mixta: nā vnū quodq; in ea resoluitur, ex quibus est constitutū. horū tū philosophorū sententiā vera esse nō potest, illa ratione, quoniam si vera sit, nō seruantur leges mistionis: nam vel quæuis pars mixti mixta non est, vel eodēditur pe- netrario dimensionū: erit enim duo cor- pora in eodē loco, aut enim formæ oēs ele- mentorum existunt in eodem loco, atque eadē parte corporis mixti, vel non, si cōco- dam nō existere in quauis parte, sed locis diuersis: si nulla pars mixti mixta erit: quo- niam in nulla parte effecti corporis simul

existunt omnes formæ elementorum. Si ve- ro dicamus esse omnes formas in eadē par- te, corpora se penetrabunt: nam quæuis for- ma elementorum, si integra sit, natura sua quandā habet magnitudinē, magnitudines igitur diuersarū formatū simul existēt in eadem effecti corporis parte: atque ita fieri ut corpora se penetrarent, vtrūque verò ab- surdum est, si absurdum appellare licet quod est impossibile, ut Arist. loquitur, pri- mo physicorum: ergo stoico: ū opinio pro- babilis non est.

Opinio

Testimo- nia Arist. in istā sen-

Altera sententiā est Auerrois, quem cō- mentatorem vulgō nominant sine ratioe. Is inquit, manere in mixto formas elemen- torum, at non integras, & sinceras, sed re- missas potius. Quam sententiā non solū ille probat, sed præterea inquit, ab eadem Aristotele principem philosophorum nō abhorrere. hoc persuadere cupit, atque stu- det diligenter citatis aliquot eiusdem phi- losophi testimonijs, petitis ex cap. superio- ri. Primum, eū dicat Aristot. hoc eodē cap. formas miscibiliū in re mixta partim mane- re, partim non manere, proculdubio existi- mat, inquit Auerrois non manere integras formas ipsorum, manere tamē retulas, atque remissas: deinde ex definitione mistionis su- mit argumentum, cum enim mistio sit mi- scibilium alteratorum unio, necessarium est dicere formas manere eorum quæ miscenē. Alias quo pacto eorū quæ miscentur unio efficietur, cum autem perfectæ manere nō possint, manebunt necessariō refractæ, atque remissæ: tertio si non, maneat formæ mis- cilium in mixto, sed absumantur, nullum di- scrimen reddi atque assignari rectē potest inter mixtionem: & interitū atque ortum. Nam utrobique nihil manet eorum ex qui- bus ortus effectus est, atque mistio: postre- mo non poterit verum esse quod Aristot. inquit præsentī cap. formas miscibilium ab ipsa mistione abstrahi posse natura sua. quæ- sanē efficietur siuis aliqua adit quæ for- mas separet. Etenim si nullo pacto formæ maneat, neque poterunt vllō pacto abstra- hi, & separari ab ipso mixto. Nā quod nul- lo modo est, neque separari potest, cum au- tem nullus alius modus sit, quo manere formæ possint in mixto nisi retulæ, & re- missæ, existimare par est hæc ratione mane- re. his argumentis adductus Auerrois cre- dit manere formas miscibilium in ipsa mi- stione. F 4 Hæc

COMMENTARIUS.

Non sentit Arist. idem cum Auerro. hae tamē Auerrois opinio diuersa esse creditur ab opinione Arist. de hac re. Nā Arist. solum inquit miscibilia manere in mixto, non actione quidem sed potentia, atq; virtute: hoc aperte refert praesenti cap. cū ait, partim manere miscibilia, partim non manere. non manent inquit actione, sed potentia tantum atque virtute. Item neque interit alterum, neque virumque: subiungit, quippe quorum virtus incolumis seruatur, itaque virtutes ipsorum miscibilium manere inquit, in mixto, quam rem appertius dicit cap. 1. lib. 2. de partibus. quo loco cum dixisset primam compositionem esse ex vocatis elementis, rem exponēs, addit, sed melius fortasse dici possit ex virtutibus confici elementorum. Eadem est Galeni sententia li. de natura humana, & de placitis hypocratis atque Platonis, eandem amplectitur diuus Thomas: quod credit ita Aristot. sentire. Eadem quoque probatur primum hac ratione, aut in mixtione manent virtutes eorum quae miscentur, aut ipsa miscibilia: nihil est tertium, est ergo necessarium alterum manere: si forma non manent, nā vel integra, vel remissa, integrae manere non posse, docuimus paulo superius cū disputarem aduersus stoicos. neque manere possunt formae remissae, v: inquit Auerrois, quoniam, vt monstr. bimus paulo inferius, formae elementorum neque intendi, neque remitti possunt, ergo necessario manent in mixto virtutes miscibilium. Deinde si formae aliquo pacto manerent, mixtio, compositio esset ex pluribus illis formis: vt domus ex lapidibus & lignis, at Arist. diuersim esse inquit a compositione, ergo formae miscibilium non manent in mixtione: accedit ad hoc quod si formae manerent, necessarium debet eum illis manere naturales qualitates, quae formas ipsas consequuntur. Praeterea etiam quantitas aliqua adesse debet si mulcum ipsa forma, cum sit illa forma naturalis in materia posita, quare erunt simul quatuor quantitates, quae debentur quatuor formis elementorum, & similiter erunt quatuor materiae diuersae, quia singulae formae suam habent materiam, his rationibus quidam asserunt huiusmodi sententiam veram esse, & conformem Arist. quam si vera esse credamus necessarium fuerit rationibus satisfacere quae aduersus eandē adductae sunt: in primis vero testimonium illud Arist. cū inquit, formas miscibilium partim manent,

Refellitur in contrarium adductae rationes.

re, partim non manere, non est ad formas refertur, sed ita vt aliquo modo formae manent, sed dicuntur miscibilia quodam modo manere, quia eorum virtutes & facultates manent. Sic enim ait Arist. non manent quidem actione, sed virtute. Definitio vero mixtionis iuxta hanc sententiam sic intelligenda est, mixtio est vnio virtutum alterarum, eorum quae miscentur. Ad tertium dicendum est quod tamē formae non manent in mixto proculdubio mixtio diuersa est ab ortu & interitu. Nam cū quidpiam corrumpitur nihil per se manet praeter materiam, cum vero mixtio efficitur praeter materiam miscibilium omnium quae vnā ex omnibus efficitur, & formam suscipit mixti, manent etiam virtutes ipsorum miscibilium. ab ortu deinde mixtio differt quia terminus ortus substantia est, terminus vero mixtionis est vnio virtutum, & eorum quae miscentur. Postrema ratio soluitur, quia quāuis dicat Arist. quae miscentur abstrahi posse, & separari ab ipsa mixtione, postquam mixtio efficitur, non est necessarium vt formae miscibilium adsint actione in mixto, sed satis est quod sint potentiae, quae aliena vi ad actum extrahuntur, vt cum lignum comburitur virtute dissoluentis lignum, quatuor elementa, quae virtute solum & potentia aderant in ligno ad actionem pertrahuntur. Verum manet adhuc quaedam difficultas, quae non sinit conuenire autorem huius sententiae, videtur enim quod in ipso mixto non possint manere solum virtutes & facultates elementorum nisi etiam manerent eorum formae nam virtutes elementorum qualitates sunt quaedam, atque accidentia: atqui accidentia sine subiecto existere non possunt, ergo vel manent ipsa elementa in quibus qualitates eorum dem seruentur, vel si formae miscibilium non manent, neque vlla ipsorum qualitas manebit: nam iuxta Aristot. sententiam, quod est a me monstratum superius, accidentia non existunt in materia tanquam in subiecto, sed in compositis: dicendum est rationem nihil concludere: quoniam non manent eadem virtutes numero, sed specie: sed vtgebis iam hinc effici eandem esse omnino mixtionem cum interitu. nam quemadmodum eum quidpiam corrumpitur, nihil manet praeter materiam, ita quoque eorum quae miscentur, re vera sola materia manet nam accidentia eadem numero, quae prius aderant

Obiectio.

Soluitur.

Vtge.

Soluitur.

LIBRI PRIMI.

rant minime conseruantur, sed eadem specie. Dicendum est hoc esse satis ad discrimē assignandum inter vtranque transmutationem, nam in interitu neque forma neque virtus manet eadem numero, vel specie. At in mixtione virtutes & facultates manent eorum quae miscentur, specie eadem, licet numero minime. Sed quoniam haec vna sententia maxime probabilis videtur, & Arist. conceditur, ne quilibet scrupulus manere possit, sciendum est nihil esse aliud elementa manere in mixto virtute, aut in quibus alia mixtione manere miscibilia, quae corruptis formis eorum quae miscentur, qualitates eorumdem superest res manere. Nam qualitates miscibilium ipsorum sunt virtutes & facultates. Hanc sententiam explanat Arist. li. 2. de partibus animalium cap. 2. his verbis, cum itaque triplex sit compositio, prima ita ut potest ea quae ex primordijs, quae nonnulli elementa appellant, re de clarans addit, tertiam dico, aquam, aerem, ignem, subiungit, sed melius tollit: dici possit ex virtutibus confici elementorum, ipsaeque non omnibus, sed vt alibi antea exposuimus est: humor enim & licetas, & calor, & frigus materia eorum sunt compositorum. Vnde constat aperte ab Arist. virtutes elementorum vocari primas qualitates, & illas solum eius iudicio, in mixto manere. Eundem Galenus interpretatur, medicus sumus diligētissimus etiam philosophus lib. 2. methodi & medendi, dicens. Dissident in eo, omittit priora, quod Aristot. qualitates tantum in se mutuo transire, omninoque misceri refert. Quam sententiam probat idem Galenus in fragmento de naturalium facultatum substantia, quo loco eum sententiam stoicorum de re proposita recensuisset, subiungit, ceterum qualitatibus fieri temperationes probabilis conuenit. Praeterea Hippocrates, vt Galenus refert lib. 8. de placitis Hippocratis & Platonis eandem opinionem amplectitur, aut em ipsa elementa non manere actione in mixto, sed potentia solum. Eandem insinuat sententia Plato in timaeo. Vt sola triū magnorum virorum autoritate, Hippocratis in qua Platonis & Aristot. credere debeamus in compositis, seu mixtis tantū qualitates elementorum manere: scio tū esse quod dicitur, adeo studiosos Auerrois vt mordicus eius sententia hac parte tueri valent, atque defendere. Quasi minime abhorrentem a pla-

Quid sit leuēta manere in mixto.

Galenus

Hippocrates

Plato.

citis atque doctrina Arist. quibus vt morē aliquo pacto geramus & ansam concedamus defendendi eius opinionē, libet pauca de eiusdē opinione differere. quoniam vero potissima vis ad illam asserendā sumenda est ex remissione elementorum, paucis mihi ea quaestio tractanda est, atq; etiā rationes, quae adduci vulgō solent in contrariā partē dissoluendae: vt disputatio perfecta possit euadere aliquomodo.

Quaestio.

Vtrum formae elementorum intendi possint, atque remitti.

Nus Auerrois commentario in lib. de celo, commento. 67. & in lib. quē fecit de mixtione. Rursum commentario in hoc postremo cap. lib. 1. testatur formas substantiales elemen-

torū suscipere magis, & minus, more accidentiu. Hanc sententia, vt confirmet duo accipit, vnum est quod elementa non sunt perfecta substantia, sed mediū locū tenent inter substantias atque accidentia. Alterū est quod qualitates elementorum sunt formas substantiales eorūdem. In qua opinione plurimi alij antiqui philosophi fuerunt, quod nulla alia elementorum forma agnoscerent. Quare ipsa elementa definiebant per easdem qualitates, tanquā per formas. constat cap. 2. huius lib. & cap. 4. proximi lib. his politis sententiā confirmat suā Auerrois hoc modo, quae sunt contraria intendi, atque remitti possunt, vt Arist. inuit in categoria de qualitate, & est am eo loco explanatū vberissime: sunt autē formae elementorum contraria, vt plane constat: ergo intenduntur, & remittuntur. Ait igitur Auerrois, elementa retinere in mixto suas formas substantiales, non tū omnino integras, sincerās atque perfectas, sed retullas remissasque, & quoniam imperfectae manent, nā manent remissae, sit vt non possint suas naturas constituere, aut prebere speciei appellationē illis rebus in quibus existunt, sed species sumitur & appellatio ab ea forma ex qua mixtio

Auerrois inquit formas elementorum intendi potest.

Ratio.

ne resultat. hæc est sententia Averrois de
vtra que parte questionis: quæ si hoc pacto
intelligatur, defendi commodius poterit,
quam quo modo vulgò defendi solet. verum
quod formæ elementorum remissa, &
quodammodo castigata, atque respuisse in
compositio maneat, illis argumentis pro-
bati debet, quibus vsi sumus superiori qua-
estione, cum aduersus sententiam Arist. di-
sputaremus. Nunc verò audiamus differen-
tes contra Averroem. in primis videtur fal-
sum esse quod elementorum formæ inten-
dantur & remittantur. Nam elementa sub-
stantiæ sunt, ac substantia non suscipit ma-
gis, aut minus, vt est autor Arist. in catego-
ria substantiæ. Neque enim vnus ignis ma-
gis est ignis, quam alter. Neque vna terra
quam altera. Sicut neque vnus homo, quã
alius. Dicit Averrois, elementa, cum me-
diam sequent naturam inter substantias, &
accidentia, non esse veras substantias: cum
vero Arist. inquit substantiam non dici ma-
gis, aut minus, per se eam substantiam intel-
ligit: qualis est composita: nihil autem pro-
hibet vnum ignem, qui sincerus est, & co-
posito non adest, cum non sit eius forma
remissa, aut remissa, magis ignem esse, quã
eum qui adest in mixto, seu composito: cu-
ius formæ vis omnis repressa est atque re-
missa. Deinde posuit quispiam obijcere con-
tra eandem sententiam, si formæ elemento-
rum possint intendi, atque remitti, sequi-
tur quod ortus elementorũ sit mutos con-
tinuus. Consequens est falsum, ergo &
Averrois opinio: successiue enim forma
corrumpitur & comparatur: atqui hoc pu-
gnat cum veritate cap. enim. i. lib. 5. de phys.
auscul. monstrat, transmutationem in sub-
stantia, motũ non esse: sed mutationem. Di-
cet Averrois nihil esse mirum si qua parte
elementa accedunt ad accidentia, eorum
formæ intendantur, & remittantur, quod
vero Arist. testatur l. 5. phy. de perfectis sub-
stantijs intelligendum est: tertio obijcies,
esse substantiã, esse esse individuum. Sũt em
substantiæ sicut numeri, quibus nihil addi
aut detrahi possit, in eolumi manente natu-
ra substantiæ: ergo formæ elementorũ non
possunt intendi, aut remitti in eolumes ma-
nentes. dicit Averrois, ea verba solum pec-
tante ad perfectam substantiam, non ad eã
quæ dubia est atque media inter substantiã
& accidens: qui autem velit subvertere hæc
parte Averrois opinionem ostendet quali-

contra sent
Averrois
Argumenta
Primum

Solutur

Secundum

Solutur

Tertium

Solutur

tates elementorum non esse veras atq; ger-
manas ipsorũ formas: sed quoniã nos veras
ignoramus his pro veris vtimus: nã si vere
formæ non sint etiam si contrarij existant
ipse qualitates, & dici possint magis, aut
minus, non oportet existimare, ipsa etiam
elementa magis & minus dici, cũ non sint
per se, cõteraria, sed ratione qualitarum, qui-
bus efficiuntur constantque.

Euerrois
ius opinio
nia

Altera vero pars huius sententiæ Auer-
rois plures habet difficultates, & lógo ma-
iores: quas qui hanc sententiam contutare
velit, facile ex cogitare possit. Nos autem,
ad alia his pretermisissis orationem refera-
mus.

Argumentum lib. 2.

Propositu Arist. in hoc se-
cundo lib. est de ortu, &
interitu differere: non vni-
uersè quidẽ & generaliter.
Nam ea ratione de om-
ni transmutatione actũ
est lib. i. presertim verò de generatione, &
corruptione. sed specialiter nam docet viã
& rationẽ, qua elementa corporum gene-
rantur ex quibus tanquam ex principijs om-
nia cõposita naturalia quæ ortu & inte-
ritu sunt obnoxia, consiciuntur. De elemẽ-
tis verò duas potissimũ questiones tractat,
vnam de natura atque substantia elemento-
rum, quibus inquam partibus consent, ac
similiter de ipsorum numero. Altera verò
questio est de mutua elementorũ transmu-
tatione, vt ea re cognita quo pacto ex eorũ
mixtione oriantur composita corpora, pa-
tere possit. Nemo verò mirari debet si Ari-
st. de elementis hoc lib. agat, de quibus lib. 3.
de celo copiose disputauit: nam longè di-
uersa ratione vtrouque accipit corporum
primordia, atque elementa: siquidem lib.
3. illa tractat, qua ratione partes sunt vni-
uersatis rerum, at in presentia, vt generari
& corrumpi possunt & subsistentur, ve-
luti materia, rebus omnibus generabilibus
& corruptibilibus.

Occurrunt
obiectioni

Argumentum cap. i.

Hoc autem cap. primum omnium Ari-
st. connectit hunc librum cum superiore, ne-
quid

quid ab eodem temere factum quispiã pu-
tare possit. Deinde ipsorum elementorum,
quorum naturam, numerum, ortum & cæ-
terat transmutationes persequitur initia
seu principia inquirat. De qua re antiquo-
rum sententias numerat, exploditque, &
proprium constituit.

Cap. i.

Mistio igitur, & tactus, facere itẽ
& pati quo modo ijs adsũt, quæ per
naturam mutatur. exposuimus. Ad
hæc ortus & interitus simplex quo
modo & quam ob eã fiat, & cuius
sit, quid præterea sit alterabile, &
discrimina singulorum explicaui-
mus. Reliquũ est, vt de vocatis cor-
porum elementis disputemus.

Ranstitio igitur initio hu-
ius lib. vtitur, qua breuiter
complectitur omnia quæ
superiore lib. tractata sũt:
tametsi non eodem or-
dine eadem ipsa recenset;
quo prius illa explanauit. Neque enim vt
idem est autor lib. 3. Ret. ad theodectem, e-
pologo complectenda res sunt, ordine eo-
dem seruato quo singula explicata sunt.
Cum ergo hæcenus disputatũ sit, inquit,
generaliter, atque vniuersè de permixtione,
de mixto corporum contactu, de agendo
atque patiẽdo. Præterea de ortu rerũ sim-
plici, atq; interitu: dictumque sit cuius rei
sit generatio, & qua de causa fiat. Rursum
dixerimus, quæ sit ea mutatio quæ contin-
gat secundum qualitatem, & alteratio vo-
catur, & quid sit id quod dicitur alterari,
& quo pacto ab ortu, alteratio differat, res
liquum est, vt de vocatis corporum elemẽ-
tis disputemus: de ijs vero hæc tractare de-
bet Arist. questiones, quo modo vicissim o-
riantur atque occidant, præterea qua ratione
admittant omnes illas species transmuta-
tionis quas diximus.

Epilogo
Ratio.

Questio-
nes expli-
candæ.

Ari. Ignẽ,
de igne, aere, aqua, & terra differit, non sim-
pliciter hæc ipsa elementa appellat, sed cor-
porum elementa, quod facit in presentia.
ratio est quia non simpliciter omniũ sunt

principia, sed solum corporũ. ab eis enim
omnis rei corporatura ortum habet: & qui-
dem cum illa prima elemẽta non sint, sunt
enim eorum alia elementa: materia videli-
cet atque forma, non audeat ipse illa appe-
lare corporum elementa, sed, ait, vocari
ab alijs corporum elementa: sic enim ob-
seruatum est a me perpetuò apud Aristot.
quo loco de his quatuor peruisulatis cor-
poribus disserit: nam cum elementum re-
ste Arist. lib. 5. de prima philosophia, illud
sit ex quo primò res fit, nomen elemẽti sim-
pliciter atque omnino solum debet mate-
riæ primæ accommodari, vt perspicuum
esse possit lib. i. de phys. auscult.

Cunctis enim substantijs natura
constitutis neque ortus, neque inte-
ritus absque corporibus sensibilibus
constat.

Rationẽ reddit cur de elementis corpo-
rũ disputare in primis debeat. Ea est, quã
si horum naturam ignoremus, aut non om-
nino, aut non recte fiet, vt naturã corporũ
sensibilium, & compositorum agnoscamus,
quam obrem si ortum atque interitum re-
rum peruestigare volumus, debemus pri-
mo principia inquirere eorum corporum quæ
sensibilia sunt, & elementa vocantur: ob-
seruandum hoc loco est, quod Aristot. non
inquit, omnes substantias natura constitu-
tas seu naturales cõfici debere his quatuor
sensibilibus corporibus. Nam corpora ce-
lestia naturalia corpora sunt cap. 1. lib. 1. de
celo, at non efficiuntur ex quatuor elemẽ-
tis: ratio est, quia licet naturalia sint ea cor-
pora, non sunt generabilia & corruptibili-
a quæ vero generari & corrumpi possunt
necessario his sensibilibus corporibus effi-
ci debent: inquirenda igitur sunt a nobis i-
nitio principia eorum corporum quæ ele-
menta appellantur. Nam cum hæc sensu per-
cipi possint, & generabilia corruptibiliaq;
sint, principia habere debent, quibus effi-
ciantur.

Cur in pri-
mis debeat
disputare
de corporũ
elementis.
Nõ oĩs na-
turales sub-
stantiæ cõ-
stant his
quatuor
principijs.

Sed horum subiectam materiam
alij vnam esse aiunt, vt qui aerem
aut ignem, aut quidpiam horum me-
dium, quod sit corpus, & separabile,
materiam esse statuũt. Alij vero plu-

COMMENTARIUS.

res qui partim ignem & terram materiam esse aiunt. Partim his aerem tertium adiiciunt. sunt & qui aquam opponant quartam. ut Empedocles. quibus concernedis discernendisq; aut alterandis ortum & interitum rebus aiunt accidere.

Refert sententias veterum philosophorum de principiis elementorum.

Incipit referre Arist. veterum opiniones de principiis elementorum, quas plurimis alijs locis, omnibus inquam quibus principia rerum inquit, numerat: & sunt illae a me explicatae saepius maxime vero commentarijs in lib. 1. de phys. lauscul. & com. in ea put secundum lib. 1. superioris. ergo inter antiquos fuerunt nonnulli, qui omnium corporum vnum tantum principium fecerunt. Nempe vnam materiam: alij dixerunt plura esse principia. qui vnum principium concesserunt diuersi quidem sunt: atque id vnum principium, diuersum esse existimauerunt. Diogenes enim dixit aerem esse principium rerum omnium: Heraclitus, ignem. Anaximander vero medium quoddam aere crassius, igne densius: ex quo consistebat caetera etiam elementa. Hoc corpus esse credebat: & ab alijs separabile: hoc est quod per se posset subsistere sine adminiculo, aut ope alterius: qui plura possuerunt, discrepant etiam inter se. Nam Parmenides duo facit principia, ignem videlicet atque terram. Alij ignem, terram, & aquam. Empedocles, quatuor vulgata corpora: quorum congregatione atque disgregatione & alteratione res cunctas aiebat orti atque occidere.

Illud autem pro confesso maneat, prima quaeque recte principia & elementa vocari, ex quibus concretione & discretione, aut alia vicissitudine variatis ortus & interitus existat. At qui praeter ea, quae commemorauimus, vnam materiam faciunt eaque corpoream & separabilem, ij tota errant via. Hoc enim corpus cum sit sensibile nequit esse absque contrarietate. Cum sit necesse hoc infinitum quod quidam principium esse aiunt, leue sit, aut graue, frigidum vel calidum.

Vbi sententias varias recensuit, pergit eas confutare. Id vero, vt efficiat accipit consensu omnium qui mente valent, ea quae prima sunt, & ex quibus caetera generantur atque intereunt, siue id fiat congregatione & disgregatione: siue quacumque alia mutatione principia, vel elementa nominari debere. Hoc iacto fundamento primum omnium Anaximandi sententiam explodit: nullo enim modo fieri potest inquit Arist. Vt sit corpus aliquod sensibile. quod non habeat in se qualitatem aliquam cui contrarium insit, at vero Anaximander corpus illud infinitum quod omnium rerum materiam facit nulla qualitate infectum esse inquit. nam neque graue, neque leue: neque calidum, neque frigidum, esse ait. Caeteras vero sententias quas numerauit non confutat hoc loco, quoniam sunt illae locis, a me citatis, superius confutatae, atque explosae: oratione tamen conuertit ad Platonis sententiam, de principio rerum omnium ab eodem explicata in dialogo qui Timaeus inscribitur. hoc facit cum inquit.

Nam quod in Timaeo scriptum est, id quidem definiti nihil habet. Neque enim explicatur vtrum illud cuncti excipium (vt ita loquar) separatum sit ab elementis. Atque ille nullo vtitur, praefatus vt aurum operibus aureis, sic vocatis elementis subiectum esse. Quod sane perperam, adhuc quidem modum traditur. Nam quae alterantur ea de iis ex quibus facta sunt, dici possunt, quae oriuntur, & intercidunt non possunt. At is aurum singula longe verisime nuncupari ait. Caeterum et si elementa solida sunt, resolutione tamen vsque ad plana facit. cum fieri tamen nequeat, vt materia prima sit ipsa plana.

Ait Plato in Timaeo esse quandam materiam, aut principium rerum omnium. quoniam in se omnia continet: reprehendit tamen Arist. Platonem. Primum quia haec ipsa sententia tam obscura est, vt non satis ex ea constare possit, vtrum hoc ipsum receptaculum

Confutat numeratas sent.

Plato reprehendit

LIBRI PRIMI.

eius diuersum sit ab elementis, an non: sed potius sit vnum ex his. Secundo Plato increpandus est, inquit Arist. quia cum dixisset materiam elementorum esse vnum quoddam subiectum, vt aurum, omnium aurorum operum: ea ipsa materia nonquam vritur ad efficiendum rerum ortum. Tertio increpatur, quia licet eadem ipsa materia vteretur ad efficiendum rerum ortum incepte facit inquit res cunctas habere nomen ab ea ipsa materia, ex qua generantur. Ratio est: quia licet hoc verum sit in alteratione: nam solum ea quae alterantur non amittunt nomen suum: in ortu quidem, atque interitu non potest accidere vt res sumant nomen ab his ex quibus generantur. Etenim si homo doctus fiat ex contrario, nempe ex indocto, nomen idem perfecta alteratione conseruat. At vero si homo corrumpatur, materia eiusdem non amplius homo dicitur. Quemadmodum antequam generaretur non appellabatur homo: ita Plato a materia nomen sumendum esse inquit, atque id auri exemplo comprobare nititur, quia satis esse putat, res cunctas nomen habere a materia, quae perpetua est, quam a forma quae saepe numero variatur. sed ista sententiam comment. in lib. 2. de phys. lauscul. expendimus, confutamusque iuxta Arist. opinionem. quarto & postremo Plato praecipit quod oportet principia, aut elementa solida esse vel corpora, ille existimat omnia corpora resolu in superficies, quae diu di non possunt: atque ex eisdem etiam generari: fieri autem non potest, quod lib. 1. monstratum est, vt superficies sit prima corporum materia.

Nos vero ita sentimus, esse quandam sensibilem corporum materiam. Sed hanc nec secerni posse, & semper esse, cum oppositione, ex qua fiunt vocata elementa. De quibus rebus et si alio in loco exactius est a nobis disputatum, tamen quoniam ad hunc modum prima corpora ex materia fiunt, de iisdem nobis est etiam nunc differendum. Statuentibus principium, ac primum esse materiam inseparabilem illam quidem, sed oppositis tamen subie-

ctam. Neque enim calidum frigidum, nec rursus hoc illi materia est. Sed subiectum vtrique. ita primo corpus facultate sensibile principium est. Secundo contrarietates. Verbi causa, frigiditas & caliditas. Tertio ignis simul, & aqua, caeteraque id genus. Haec enim vicissim alterum in alterum transeunt. Non vt Empedocles & alij tradunt. Tunc enim nulla esset alteratio. At oppositiones altera in alteram non mutantur. Nihilominus tamen vt corporis qualia & quot sunt principia differendum est. Alij enim his positus vruntur, cur tales & tot sint causam reticentes.

Explosio aliorum sententiarum propriam statuit Arist. ea est, materiam quandam in esse omnibus corporibus quae sensu percipi possunt, haec tamen nunquam existit per se: & habet semper adiunctum aliquid ex contrarijs. Ex hac vero materia quae per se est informis, efficiuntur quatuor corporum elementa. sed de hac materia plura dicere necessarium non est hoc loco quoniam de ea copiose & luculenter disputatum est lib. 2. de phys. lauscul. illud tamen vnum dicendum esse censet, atque explicandum: quae nam ea sint contraria, atque etiam quot numero, quae coniuncta materiae primae, quatuor efficiunt vocata elementa corporum. Primum tamen dicendum nobis est, inquit quae sint ea quae possunt recte vocari principia. Primum itaque principium est materia illa de qua diximus, quae per se non potest esse separata, hoc est existere per se non potest: & est subiecta contrarijs omnibus: constat enim contraria, sibi mutuo subijci non posse: neque enim calidum frigidum subijcitur: neque mutata ratione. Sed materia illa subiectum est contrariorum, itaque materia quae potestate est corpus sensibile, est primum subiectum omnium corporum quae generantur & corrumpuntur, ipsa vero contraria quae contrarietates appellantur ab Arist. sunt secundum principium, 2. principium Tertium vero principium, est ipsum corpus simplex, ignis, aer, aqua, terra. obseruandum

Propria de hac questione. Arist. sent.

Primum omnium principium.

2. principium 3. principium

Quo pa-
do. duo p.
steciora p.
cipia dic-
tur.

dom tamen est duo ista posteriora non sim-
pliciter esse principia; quia prima non sunt:
relata vero ad ipsa corpora composita, re-
solvenda principia vocantur. quae principia seu
elementa generantur, & corrumpuntur con-
tra quae putavit Empedocles, qui eadem in-
transmutabilia esse existimavit, vius senten-
tia si vera esset non solum ortus, atque in-
teritus adimerentur, sed etiam alteratio,
nam contraria ipsa per se non commutantur,
ita ut alterum, suscipiat alterum, sed
corpora illa quae in se habent contraria sus-
cipiunt omne genus transmutationis. Sta-
tim admonet de qua re sit proximo cap. a-
gendum: cum inquit, nihilominus tñ. &c.
cum enim dictum sit rectum principia esse
contraria: atque haec ipsa non transmutari
in vicem, necesse est, ut explicemus quot,
& qualia sint haec ipsa contraria, quae ele-
mentorum principia facimus. rationem il-
lam reddit Arist. quia tamen si plerique phi-
losophorum non ignorent principia ele-
mentorum esse contraria: neque declarant.
quam ob rem oporteat horum corporum
principia contraria esse, neque inuestigant
numerum eorum contrariorum quae pri-
ma sunt.

Argumentum cap. 2.

Ixit Arist. cap. superiore
principia corporum com-
positorum esse triplicia:
est enim primum, materia
prima. Deinde contrarie-
tas. Postremo elementa,
in quibus huiusmodi qualitates existunt.
Primo cap. explicuit materiam elementor-
um, atque etiam omnium corporum mixto-
rum. Nunc inquirat qualitates, quibus ele-
menta constare, atque inter se distingui vi-
dentur. Non quod id genus qualitates ve-
rae atque legitimae formae sint ipsorum ele-
mentorum, sed quoniam nos eisdem utimur
pro veris formis, quia proprijs atque legiti-
mis destituimur.

Cap. 2.

Ergo quoniam sensibilis, hoc est
tractabilis corporis principia inue-

stigamus estq; tractabile, cuius sen-
sus tactus est, satis intelligitur non ab
omnibus contrarietatibus corporis
species & principia fieri, sed ab ijs
dumtaxat, quae pertinent ad tactum.
Differunt enim non modo per con-
trarietatem, sed etiam per tractabile
contrarietatem. Neque enim albe-
do & nigredo, nec dulcedo & ama-
ritudo, nec vlla denique alia sensibi-
lium contrarietatum, elementum
facit.

Mrem istam commodius,
atq; aptius explanare possi-
mus, est enim Arist. senten-
tia his verbis plus iusto
impedita: meminimus,
ab eodem toto hoc cap.
hanc solum statui assercionem: cuius etiam
fidem facit. elementa constituuntur, & di-
stinguntur inter se per qualitates, non quas
cumque sed tangibiles: atque has non om-
nes, sed activas & passivas. sunt autem il-
lae. Quatuor duntaxat: calor frigus, humor,
siccitas quae ob rem elementa constituun-
tur, distinguunturque quatuor istis prin-
cipibus qualitatibus, calore, frigore, humo-
re, & siccitate. Sed quoniam huius assercio-
nis plura sunt membra, singula suis locis pro-
bat Arist. hoc capite: sic ut diligens lector ni-
hil possit desiderare quod ad hanc assercio-
nem explicandam pertineat. Prima pars si
persuaderetur, corpora sensibilia constituun-
tur & distinguntur similiter per sensibi-
les qualitates. Talia vero sunt elementa cor-
porum, ergo illa per qualitates sensibiles
constituuntur & distinguntur inter se. Ra-
tionatio legitima est. Minor propositio
experimento constat: & probata est ab Ari-
st. superiore proximo cap. cum diceret, solam
corpora sensibilia generari atque corrupi,
ut elementa. Prior etiam propositio ob-
scura non est. Nam sensibiles qualitates cor-
poribus inditae in causa sunt cur ipsa cor-
pora sentiri possint. Sensibilis autem cor-
poris, inquit Arist. se principia inuestigare.
Quamquam autem elementa per quali-
tates sensibiles, id est, quae sensibus percipiun-
tur, constituuntur, & differant, non consti-
tuuntur per qualitates cuiusvis sensus, sed
sensu

Corpora
tractabilia
s. Pars.

Inductio.

Ratio.

Qualitates
sensu ta-
ctus om-
nium prin-
cipium.

senfus tactus: quae tangibiles qualitates ap-
pellat. Quoniam ipsa elementa non modo
sensibilia corpora sunt, sed tractabilia. tra-
ctabile vero corpus illud est quod manibus
vel quibusvis alijs membris tangi potest, &
correctati. corporis vero sensibilis sensu ta-
ctus, necesse est contrarietates, quae princi-
pia sunt, & qualitates per quas efficiuntur, es-
se tangibiles. eandem quoque sententiam
inductione probat, quoniam nulla alia qua-
litas elementum facit praeter tangibilem.
Nemo enim unquam dixit candore, aut ni-
gore quae sunt qualitates sensus videndi,
neq; amaritudine, aut dulcedine, quae sunt
qualitates sensus gustandi. Neque praeter
ea vlla alia contrarietate, quae alio sensu per-
cipiatur, quam sensu tactus, elementa con-
fici possent, aut distingui inter se. Tertio pro-
batur eadem sententia hoc modo: prima
corpora si qualitatibus constituantur, & dif-
ferant, debent constitui primis qualitatibus,
sed qualitates tangibiles sunt primae quali-
tates, ergo per eas sunt constituenda prima
corpora. At elementa prima corpora sunt,
& per qualitates constituuntur sensibiles,
cum sint corpora sensibilia: ergo per quali-
tates tangibiles. Haec ratio in duplici
constat syllogismo. Posterioris membra om-
nia perspicua sunt, & monstrata superius.
Prioris syllogismi prior propositio proba-
tur: quoniam si verum est corpora sensibi-
lia constare, atque distingui sensibilibus qua-
litatibus non dubium est quin prima corpo-
ra sensibilia per primas qualitates sensibi-
les efficiantur. Alias enim si qualitates pri-
mae non essent, cum sit ipsum corpus pri-
mum anteaquam ad illud accederent qua-
litates, constitutum iam atque effectum ef-
set. Et qualitatibus sensibilibus minime ef-
ficeretur, atque constaret. Quod autem qua-
litates sensus tactus omnium sint primae,
probat Arist. eo argumento quod sensus ta-
ctus quo percipiuntur huiusmodi tangibi-
les qualitates primus sit omnium sensuum,
sensibile vero & sensus simul sunt natura,
quoniam sunt relata: sensus enim ad sensu-
bile dicitur. Et sensibile ad sensum. Verum
quod sensus tactus antecedit ceteros sen-
sus Arist. demonstrat ex definitione prior-
is, quam tradidit ad calcem categoriarum. Et
enim prius est quod potest coherere sine po-
steriori, & sine quo alia eo haerere minime
possunt. Huiusmodi est sensus tactus. nam
is potest esse in animali sine quopiam sen-

sum ceterorum: nam Zoophita, quae bu-
deus plantanimalia vocat, & mediam quan-
dam sortiantur naturam inter plantas, &
animalia sensu tactus dicitur praedita sunt.
Quae vero vllum habent sensuum reliquo-
rum, praedita sunt etiam necessatio sensu ta-
gendis: quoniam animal sensu tactus primus
est animal. Est enim tactus fundamentum
sensuum ceterorum. Quemadmodum lo-
go sermone Arist. de eet lib. 3. de anima
quare elementa quae sunt prima corpora sen-
sibilia & tangibilia existunt, proculdubio ef-
ficiuntur tangibilibus qualitatibus quae sunt
primae qualitates sensibiles.

Nam & si visus prior est tactu, ac
proinde subiectum quoque prius ex-
istit, non tamen est corporis tra-
ctabilis, quae est tractabile, sed alia
ratione, licet fortasse natura prius
sit.

Obiectionem diluit his verbis Arist.
posset enim aliquis dicere qualitates sen-
sus videndi priores esse qualitatibus tangi-
bilibus: & ob eam rem prima corpora, id est,
elementa, non debere constitui, atque disti-
ngui qualitatibus sensus tactus, sed sensus vi-
dendi, quod autem qualitates, seu obiecta
sensus videndi sint priora qualitatibus sen-
sus tangendi. Ita probatur, perinde afficiun-
tur inter se sensuum obiecta, atque ipsi sen-
sus. quoniam, ut dixi, obiecta sensuum simul
sunt cum ipsis sensibus. at sensus videndi
est prior quam sensus tangendi: cum sit pra-
stantior, atque melior lib. 1. de prima philo-
sophia, & lib. de sensu & sensibili, ergo ei ob-
iectum est prius quam obiectum tactus. Vnde
de fiet ut elementa constituantur qualitati-
bus visibilibus, non tangibilibus. Respon-
det Arist. sensum videndi priorem esse sen-
su tactus natura, hoc est dignitate, atque
praestantia: non tamen generatione. Siqui-
dem prius in homine generatur sensus ta-
ctus, quam vllus alius. Elementa vero quae
sunt principia corporum, non dignitate, sed
generatione, cum ex eisdem cetera omnia
corpora quae generari & corrumpi possunt,
constituuntur, debent constitui per qualita-
tes eius sensus qui est generatione primus,
quales sunt qualitates tangibiles. accedit
adhoc quod ipsa elementa tangibilia sunt.
Quare

Diluit ob-
iectionem
Aristot.

COMMENTARIUS.

Quare tangibilibus qualitatibus constare, atque effici necesse est.

Obiectio altera.

Sed est obiectio lux & lumen sunt qualitates sensus videndi: calor & frigus sunt obiecta sensus tactus, atqui lux & lumen generatione antecedunt calorem & frigus, quando quidem sunt causa caloris, cum presentia sunt: frigoris, cum absunt: ut alibi dictum a nobis est. Ergo falsum est posteriores esse generatione qualitates sensus visus, quam quae pertinent ad sensum tactus: dicendum est quod Aristot. in presentia non comparat inter se qualitates omnium corporum, sed illas tantum quae ad corpora generabilia & corruptibilia pertinent. atqui in his verum est quod diximas: priores esse qualitates sensus tactus: quam quae ad visum spectant. ceterum lumen cum putatur prius esse calore, & causa eius est, cunctis est qualitas, non autem corporis ortui & interitui subiecti.

Solutio.

Obiectio

Tertia obiectio, pugnat secum Aristot. cum ait, ipsa elementa neque candida esse. neque nigra. Siquidem lib. de coloribus ignem album facit: & ceteris similiter elementis suum tribuit colorem. Dicendum est minime secum pugnare Aristot. nam in presentia de elementis agit puris. At his nullus sane color inesse potest. lib. vero de coloribus impura & permixta alijs accipit elementa. in quibus nitrum esse non debet, si color aliquis adsit.

Solutio.

Quaestio.

Vtrum verum sit quod Aristot. inquit presenti loco, sensum videndi esse priorem dignitate, id est meliorem & praestantiorum ceteris sensibus.

Haec quaestio maxime videtur pertinere ad lib. secundum de anima quo loco de sensuum structura, & fabrica, de dignitate atque praestantia etiam est de Aristot. disserit. Sed quoniam presenti loco illo nomine dubitationem soluit quod sensus videndi sit melior, atque praestantior quam sensus tactus, imo vero quam reliqui omnes sensus, visum est nobis hanc ipsam

quaestionem quam praecisissimis possumus, tractare: ut constituamus verum esse quod Aristot. scribit. Primum autem videtur quod sensus videndi non sit melior sensu tactus, hac ratione, is sensus praestantior esse videtur qui est animali maxime necessarius, huiusmodi est sensus tangendi, etenim sine sensu visus potest animal vitam agere. exemplo talpa costat, quae natura sua capta est oculis, sed sine sensu tangendi constare non potest animal, ut lib. 3. de anima Aristot. demonstrat. & inductione constat: atque etiam ea ratione quia est fundamentum sensuum reliquorum. animal enim sensu primu est animal. Ergo sensus tactus est praestantior quam sensus visus.

1.

Secunda ratio. Is sensus praestantior est qui est certior, huiusmodi est sensus tactus: nam saepe numero visus fallitur: atque illud tactus corrigat. Praestertim cum astra considerat: aut virgam quae parte aliqua obruta est aquis: ergo tactus est praestantior atque melior.

2.

Tertia ratio. Is sensus est melior qui est causa naturae praestantioris (ut apparet) huiusmodi est sensus tactus. Nam ex tactu agnoscimus quae quisque mente atque iudicio sit praedictus. Bonitas enim tactus arguit praestantiam intellectus. 2. lib. de anima cap. de tactu.

3.

Quarta ratio. Is sensus est praestantior qui plures agnoscit, atque deprehendit contrarietates. Talis est sensus tactus: percipit enim septem contrarietates, quas Aristot. praesenti cap. numerat: visus vero album tantu & nigrum, & medios colores.

4.

Postremo, etiam si visus praestantior esset tactu, deterior est auditu. Siquidem per hunc sensum disciplinas comparamus quarum scientia hominum propria est.

5.

His tamen non obstantibus statuo assertionem, ea est, verum est quod Aristot. inquit hoc loco praestantiorum esse sensum videndi sensu tactus. Sed dicit aliquis, si verum id est cur Aristot. non simpliciter inquit, sensum visus priorem esse natura sensu tactus? Id est meliorem: sed ait, licet fortasse natura prius sit. Dicendum est, eam rationem loquendi ad modestiam philosophicae pertinere: quod est a me observatum alibi. Praeterea etiam quia hic locus apertus non erat ad quaestionem definiendam, adicit philosophus, fortasse, quasi dicat, suo loco & tempore constabit. Sed quibus ex locis deprehendit

LIBRI SECVNDI.

Quibus iudicis con-

I

2

3

Solventur

rationes in

contrariu

Prima non

oportet el-

le praestan-

tissimum.

hendi possit quod visus antecedit dignitate reliquos sensus tribus maxime. Primum quidem, quia sensus videndi est spiritalior quam ceteri sensus. Percipit enim obiecta longissimè posita: cum ceteri sensus, praestertim tactus proximè illa habere debeat, & tangere. Species enim simulachraque rerum visibilia, spiritalia sunt. Cuius rei argumentum est, quod subito efficiatur hic sensus, neque tempore operis habeat. Secundo constat, quia plurima percipit sensus videndi. Nam omnia quae sunt etiam in caelo (ut astra, siue generabilia sunt, siue generari non possunt) apprehendimus sensu videndi. Tertio hunc sensum homines maxime appetimus, & voluptates ex eodem plures praestantioresque sentimus.

Rationes vero quas in contrariam partem adduximus non difficile solvunt. Primum negamus res aliquas esse praestantiores alijs, quod sint magis necessariae. Nam prima sunt maxime necessaria cum sine illis posteriora constare non possint, optima tamen non sunt: sed deteriora. Quoniam ut Aristot. in problem. inquit, natura omnia facit prava: posteriora vero praestantiora sunt. Quia sunt veluti finis. In quo inest bonum. Priora sunt instar mediocritatis. Secunda ratio solvitur eo nomine, quod sensus visus nisi sit impedimentum, nunquam decipitur, cum autem corrigatur a tactu ad sunt impedimenta, per se vero tam certus est quam ceteri sensus, maxime circa suum propriumque obiectum: cuiusmodi est color, aut lux, in quibus iudicandis errat nunquam, aut labitur sensus visus.

Tertia vero ratio nihil efficit sane: quia vnus sensus non est melior altero quod agnoscat plures rerum differentias, sed ob eam causam quod ostendat plures rerum differentias: atqui ut ostendimus, nullus sensus est, qui plures differentias rerum monstrat quam visus: cum omnia cadant in eum sensum, quanta etiam ratio efficax non est, quia sensus tactus non est causa praestantioris mentis, atque ingenij, sed argumentum dumtaxat, atque iudicium. Nam

temperamentum quatuor qualitatibus ea uisa huius rei est: quod maxime viger in sensu tangendi. Postrema ratio solvitur, si concedamus eum sensum esse praestantiorum, qui ad disciplinarum cognitionem comparandam pertinet: quo nomine laudari possunt sensus videndi & audiendi, quos disciplinae sensus facit Aristot. lib. 1. de prima philosophia. & lib. 2. de sensu & sensu. & lib. 2. de anima & disciplina: verum cum in disciplinis duobus reperiamus, intentionem eandem & conservationem: & praestantius sit atque melius inuenire artes, & disciplinas, quam illas conseruare, ut ad easdem elenchorum, & lib. 1. ethicorum ad nicomachum Aristot. docet: is sensus erit praestantior qui conducit ad artium inuentionem, quam is quo conseruantur. At sensus videndi ad inuentionem pertinet, audiendi vero sensus ad eas seruandas. Quare melior, atque praestantior est sensus visus, quam sensus auditus.

Visus visus & auditus, a d. discipli- nas.

Sed primum quae sint ipsorum tractabilia, prima discrimina, & oppositiones, disputare conuenit. Contrarietates igitur, quae ad tactum pertinent, haec sunt: calidum & frigidum, siccum & humidum graue & leue, durum & molle, viscosum & friabile, asperum & leue, crassum & subtile, quanquam horum graue & leue non sunt neque effectiua, neque passiva, quippe quae non idcirco dicuntur, quod vel quidquam aliud efficiant, vel ab alio patiantur. At elementa effectiua inter se & vicissim passiva sunt oportet, ut pote quae inter se miscentur & commutantur. Calidum vero & frigidum, siccum & humidum ita dicuntur, altera quoniam ut efficiant, altera quoniam, ut patiantur apta sunt. Est enim calidum, quod cognata concernit. Nam secreto, quae igni

G tribui

COMMENTARIUS.

tribuitur, concretio est eorum, que eiusdem generis sunt. accidit enim aliena se iungere frigidum, quod similiter cogit concretumque tum cognata, tum etiam que genere discrepant. Humidum quod facile quidem, sed non proprio termino definitur. siccum, quod egre alioquin terminabile, finibus propriis terminatur. Subtile crassum, viscosum & friabile, durum, & molle & cetera discrimina ab his proficiscuntur. Nam quod replere aptum est ad humidum refertur, quia nec terminatur & terminari facile potest, sequitur que quocumque duxerit id, a quo tangitur. Porro subtile replere aptum est, ob partium tenuitatem, que tenuitas, quia totum tangit totum ad replendum est idonea. Cum igitur subtile maxime tale sit, dubitari non potest, quin subtile ad humidum referatur, crassum ad siccum, rursusque viscosum ad humidum. Est enim viscosum humidum a liqua re affectum, ut oleum. Tum friabile ad siccum. Friabile namque profus siccum est, adeo ut humore destituente concreuerit. Molle item ad humidum, durum ad siccum, Nam molle est quod cedit in se, nec, ut humidum, transponitur. Ita non humidum molle est, sed molle ad humidum refertur, ut durum ad siccum. Est enim durum quod concretum porro siccum est. Dicitur autem multifariam tum siccum, tum etiam humidum. Nam sicco non humidum tantum, sed madidum etiam opponitur. Rur-

sus humido tum siccum, tum concretum opposita sunt. Sed hæc omnia ad humidum & siccum prima nuncupata referuntur, quia siccum opponitur madido. Est autem madidum, quod in summo alienam habet humiditatem, humectum, quod penitus & in profundo, siccum vero, quod hac humiditate vacat. ut nullum dubium relinquatur, madidum ad humidum, siccum obiectum madido, ad primum siccum esse referenda. Rursus humidum & concretum eodem modo. Nam humidum est, quod propriam humiditatem habet in profundo, concretum, quod tali humiditate caret, quare illud ad humidum, hoc ad siccum referri convenit. ut dubium non sit ceteras, omnes differentias ad quatuor primas esse redigendas, has non item in pauciores. Neque enim calidum hoc est, quod aut humidum, aut siccum. Nec humidum hoc, quod vel calidum vel frigidum. Nec frigidum & siccum, alterum alteri inter ipsa aut calido humido ue subijciuntur. Ita necessarium est, has differentias esse quatuor.

Monstratum est hæcenus elementa constituenda esse ac distinguenda per sensibiles qualitates. Non quascumque tamen, sed tangibiles: sed quoniam discrimina quadam existunt ipsarum qualitatatum tangibilium, aliæ enim vim habent agendi atque patiendi, aliæ minime, docet quales nam oporteat esse huiusmodi contrarietates qualitatatum tangibilium, quibus elementa efficiuntur. Oportet enim quemadmodum diximus initio huius cap. constitui efficique elementa

Qualitatum tangibilium genera diversa

LIBRI SECUNDI.

menta per qualitates tangibiles que habent vim agendi & patiendi. Ratio est quod omnia ipsa elementa natura sua agunt & patiuntur: sed cum huiusmodi actiua & passiva qualitates tangibiles duplices sint, aliæ enim sunt primæ, ad quas ceteræ referuntur, aliæ non primæ, elementa per contrarietates qualitatatum tangibilium que vim habent agendi & patiendi, & primæ sunt, constitui debent. Sunt autem hæc contrarietates calidum, frigidum, humidum, siccum, itaque his duabus contrarietatibus efficiuntur, atque differunt elementa. Verum ut Aristot. accipiat has contrarietates qualitatatum que vim habent agendi, & patiendi, atque illas primas esse doceat, numerat omnes contrarietates que pertinent ad sensum tactus. Sunt illæ septem, atque hæc, calidum, frigidum, humidum, siccum, graue, leue, durum, mole, lenitum, rigidum, asperum, leue, crassum, tenue. Verum quinque posteriores ad duas primas reducuntur: & vim agendi atque patiendi non habent, ut dicemus inferius. Relinquitur ergo, quemadmodum dicebamus, quatuor esse contrarietates, que duas contrarietates efficiunt, Calidum inquam & frigidum. Humidum & siccum, ex quibus elementa corporum generantur. Quia prima sunt, & vim habent agendi, atque patiendi. Nam cum elementa inuicem agant atque patiantur: & mutuo transmutentur, necesse est illis principiis consent quibus facultas inhi agendi & patiendi. Quod autem ea vi & facultate præditæ sint hæc qualitates probat Aristot. dum siquidem eorum, calor & frigus actiua sunt, duæ vero aliæ humor & siccitas passiva. Hoc demonstrat Aristot. eodem argumento quo vius est lib. 4. meteorologicorum cap. 3. ad eandem rem probandam. Quod argumentum a definitione sumitur eorundem qualitatatum. Nam calor est qui congregat etherogenea: ignis enim ea que sui generis sunt congregat, que vero aliena. & diuersa sunt a suo genere congregat, remouetque a se. Hoc constat in metallorum liquefactione, igne siquidem eiusdem generis metalla in vnum coeunt: que vero sunt diuersa sepa-

rantur inuicem. Non tamen per se, sed ex accidenti. ut Aristot. significat, cum ait, accidit enim aliena se iungere, cum inquam propria congregat, & coniungit: frigus vero congregat tam ea que sunt eiusdem generis, quam que sunt genere diuersa. Exemplo res constat in aqua congelata: simul enim cum aqua coeunt terra, lapides, paleæ, atque alia id genus. Quare calor & frigus vim habent agendi: quoniam coniungere & diiungere, que eisdem tribuuntur, proculdubio actionum quorundam nominata sunt. Quod autem humidum atque siccum vim habeat patiendi, constare similiter possit ex vtriusque similitudine. Nam humidum est quod natura sua facile potest alieno termino finire. Difficile vero proprio. Huiusmodi est aqua, & aer, que fines suscipiunt iuxta naturam rei qua concluduntur: siccum vero est illud quod facile proprio termino finitur, alieno, difficile: ut terra, lapis, & cetera similia, que habent semper suos terminos certos, ac definitos: facile vero aut difficile terminari proculdubio nomina sunt passionum quarundam: quare frigus & calor actiua qualitates merito vocatae sunt. Humor & siccitas passiva, ceteræ vero contrarietatum differentia ad istas duas contrarietates referuntur. Nam tenue quod subtile alio nomine dicitur, ad humidum refertur, crassum ad siccum. Nam quod tenue est facile replere potest & alienum terminum suscipere, quemadmodum quod est humidum: nam cum exiguas partes habeat facie potest ingredi. Atque ita se diffundere ut totum tori hæreat. Ergo cum eandem conditionem habeat cum humido, ad humidum pertinebit, & referetur. Et quoniam etiam contraria contrarietatum sunt consequentia, si tenue sub humido collocatur, crassum sub sicco ponetur. Nam tenue, & crassum contraria sunt, sicut etiam humidum & siccum. Deinde quod lentum est, viscosum atque tenax alijs nominibus dicitur, sub humido etiam continetur, nam lentum nihil est aliud quam humidum præditum aliqua affectione, ut oleum, lentum siquidem definitur, humidum

Elementa constituantur per qualitates tangibiles actiua: principia sequuntur.

Septem contrarietates qualitatatum tangibilium.

Calor & frigus qualitates actiua.

Calor.

frigus

Humidum & siccum qualitates passiva.

Siccum.

Ceteræ contrarietates ad duas istas referuntur.

Tenue ad humidum, Crassum ad siccum pertinet.

Lenium.

midum quod non facile dividitur: & a quo tangencia non facile duelli possunt: Rigidum. Rigidum verò seu friabile, idem enim sunt, lento contrarium, ad siccum referuntur. Nam rigidum illud est quod propter humoris defectum penitus exaruit, ut sic rigidi finitio perfectè siccum. Præterea molle ad humidum reducitur. Et durum ad siccum. Nam molle est quod facile tangencia cedit: atque in seipsum locū præbet. Hoc autem verum est, modo corpus simplex sit, alias non est molle, etiam si facile cedat tangenti: quod plane constat in acervo tritici, quod etiam humidū facit. Sed differunt quia molle aliqua affectione præditum est. Nam non facile transferri potest, ut humidum. Atque indeo humidum non vocatur molle, sed potius molle, humidum dicitur. Durum refertur ad siccum. Est enim durum quod concretum est, atque constrictum: quod necessario siccum esse oportet. Admonet tamen Ari. illis verbis, dicitur autem multasariam, tum siccum tum etiam humidum, &c. Quid si humidum & siccum dicuntur multis modis: hoc ita probatur, si vno tantum modo dicerentur vnum dum taxat singulis esset contrarium: siquidem tantum vnum vni opponitur: sed siccum & humido multa contraria sunt, aut opposita: ergo non dicuntur vno tantum modo. Nota est consequentia: & maior manifesta: minor probatur. Nam siccum opponitur humidum & vnum, quod alio nomine madidum vocatur. Humido vero opponitur siccum & concretum, vnum hæc omnia referuntur ad humidum, & siccum: quæ a nobis paulo superius sunt definita. Sed humidum, si rem aliter contempletur tribus maxime modis dici potest: primum humidum est quod in profundo proprium continet humorem, & hoc est proprie humidum. Deinde quod habet alienum humorem & in superficie, atque id vocatur vnum. ut si quis aqua vestit superficiali, vnum dicitur vestem reddidisse. Postremo quod totum humidum est, inus videlicet atque in cute, verum alieno humore, hoc madidum appellamus, ut lutum cum autem siccum illud sit quod humore vacat, profecto tria hæc humidi genera, habebit opposita genera

Rigidum.

Durum. Molle.

Humidum & siccum multis modis dicitur.

Humidum tribus modis dicitur.

licet atque vniuerso. necesse tamen est vteibus etiam modis siccum dicatur: quæ admodum humidum, nam quod in superficie humore caret, siccum dicitur & opponitur vno, & concretum ad siccum refertur: quod in profundo proprium humorem non habet. Postremo quod nolum humore habet. hinc perspicuum est quod dixeramus superius, ceteras omnes differentias qualitatum tangibilium ad quatuor istas reduci, videlicet frigorem, calorem, humorem, siccitatem: vnde sit etiam merito hæc qualitates, principes aut primæ dicantur. nam ad illas ceteræ referuntur: ipse vero ad alias minime pertinent. Nulla enim ratione fieri potest, ut aliqua earum sub alia sit. Hoc in hunc modum monstratur. Nam si quispiam dicat humidum, aut siccum sub calido esse, cogitur necessario consisteri, quicquid humidum, vel siccum est, calidum esse: quod nullo modo fieri potest. aqua enim quæ humida est, calida non est. Terra etiam quæ siccata est, calida non est. quare subcalido non continetur humidum, aut siccum, neque etiam sub frigido: nam oporteret omne quod est humidum, aut siccum frigidum esse. Quod non sic accidit. Nam aer qui est humidus, frigidus non est. Neque ignis, qui siccus est, frigidus est. Multo minus continetur frigidum sub calido: aut humidum sub siccum: nam quæ contraria sunt fieri non potest ut se inuicem contineant. huiusmodi sunt calidum & frigidum: humidum & siccum. Quam obrem rectè dictum est a nobis initio huius cap. elementa constituta esse per sensibiles qualitates, non quascumque, sed tangibiles, atque has non omnes, sed per has quatuor, frigus, calorem, humorem & siccitatem, quæ sunt principes qualitates: eum ad eas ceteræ omnes referantur. & vim habeat agendi atque patiendi: quod necessarium est ad efficiendum mutuum elementorum transmutationem.

Cur iste qualitates principes dixerimus.

Quæstio.

Verum quæ de his qualitatibus dixit Aristot. vera sint.

Quæstio.

sententiam Aristot. exacte explicaremus, visum est nobis quæstionem istam paucis tractare, utrum ea quæ de tangibilibus qualitibus dicta sunt ab Aristot. omnino vera sint. Statuimus autem compendio hanc assertionem. Ea omnia proculdubio vera sunt. Neque vllis alijs argumentis assertio comprobari potest, quam his quibus cum rem ipsam tractaret Aristot. usus est.

Assertio.

Inopugnata assertio.

Obiectio.

Solutio.

Humor, & siccitas bifariam considerantur.

Verum aduersus istam sententiam sunt aliquot rationes. Primum falsum videtur esse, duas istas qualitates vim habere patiendi, non autem agendi: humorem dico, & siccitatem, ratio est quoniam illæ etiam, quemadmodum calor & frigus humectant, atque exsiccant. Dicendum tamen est quod duæ istæ qualitates humor & siccitas possunt considerari bifariam, aut per se, hoc est in elementis, aut immixto. Si illas consideremus in elementis simpliciter quidem vim habent agendi, aut transmutandi rem, quod rectè probat ratio. Si vero easdem in mixto consideres, passivæ qualitates dicuntur. Quoniam ad mixtum efficiendum duæ illæ qualitates calor & frigus rationem formæ habent. Vnde actio prodit: duæ autem istæ rationem materię cuius natura est formas suscipere, atque pati. Quam rem late deducit Aristot. capite primo lib. 4. Meteorologicorum, & ex fabrica rei cuiusque non difficile constare possit, quod dicimus. Possunt etiam passivæ appellari, non quod vim agendi non habeant, sed quoniam ea vis agendi in his est occultior, quæ in alijs duabus.

Secundo sic argumentor, elementa potius constitui debent per gravitatem & leuitatem, quam per alias quatuor qualitates, quas diximus: ergo Aristot. sententia falsa est, de elementorum constitutione. Nota est consequentia: antec, verò probo, quoniam gravitas & leuitas primò videntur elementis convenire. Ea enim videntur esse vera natura elementorum, ut gravitas v. leuitas sunt. & fortasse huc spectans Aristot. eum probaret ceteras omnes contrarietates referendas esse ad contrarietates

duas caloris, & frigidoris, humoris, & siccitatis non probante idem contingere in gravitate, & leuitate. Nullam siquidem harum qualitatum eo loco mentionem facit. Dicendum est elementa nullo modo constitui per gravitatem & leuitatem: quoniam hæc qualitates non sunt activæ & passivæ, elementa vero habent vim agendi & patiendi mutuo. Quare effici debent, atque constare principijs activis & passivis, hoc cum admodum appertum esset breuitati studens Aristot. non demonstravit elementa non constare gravitate & leuitate. Etenim gravitas & leuitas solum sunt momenta quædam, & velut instrumenta motus, quare non habent vim agendi. Motus enim gravium & leuium, ut a nobis monstratum est lib. 2. de phys. auscult. cap. 1. a generante fit, tanquam ab efficiendi principio. Et quamquam excedamus gravitate & leuitate motum effici, tanquam principijs agendi, ad huc minimè fieri posset ut illis elementa constarent: quoniam non sunt principia permutandi rem secundum qualitatem atque substantiam, sed secundum locum. Accedit etiam ad hoc quod gravitas & leuitas non sunt primæ qualitates sed secundæ potius: nam ortum habent ex calore & frigore. Acqui necesse est (ut diximus) elementa quæ prima corpora sunt primis qualitibus constare, atque effici. Verum obijciat fortasse quispiam gravitatem & leuitatem priores esse ceteris qualitibus hoc argumento, motus localis est prior motu alterationis, capit. 7. & 8. lib. 8. de phys. auscult. Ergo principia motus localis priora sunt, quam principia motus alterationis. Nota est consequentia: simul eum antecedenti. Principia verò motus secundum locum sunt gravitas & leuitas. Principia efficiendi alterationem, calor, frigus, humor, siccitas. Ergo gravitas & leuitas priores sunt alijs qualitibus. Dicendum est: primum, in eodem elemento prius esse alterationem, quæ pertinet ad elementi constitutionem, quam eius motus sit. Quam obrem prius etiam erit qualitas quæ sit alteratio, quam gravitas & leuitas. Deinde dici potest gravitatem & leuitatem principia non esse simpliciter motus secundum locum quandoquidem corpora cele

Respondetur.

Gravitatis & leuitatis munus.

Obiectio.

Solutio.

stia secundū locum mouentur, grauitatem tamen, aut leuitatem non habent. Sed sunt principia, si ita illa uocare licet) motus recti, atque in corpore, quod recto motu mouetur, nempe in elemento, alteratio prius cernitur, quam motus secundum locum: nihil igitur rationes istę colligere videtur, atque ita fit ut Aristot. sententia superiore cap. comprehensa uera atque certa sit. Postremo aliquis dubitare possit cur Aristot. prętermiserit oppositionem rari & densi: uarij uarię respondent. Alexander ait, contineri sub graui & leui. rarum enim leue est, & densum graue: Philoponus ait referri ad tenuē & crassum: quia rarum penetrat, ut tenuē: uerum mihi magis probatur quod D. Tho. ait, non esse hęc numerata, quoniam non sunt qualitates, sed ad aliquid ut docet Aristot. in categoria qualitatis, redeamus iam ad Aristot.

Cur Aristot. missam fecerit oppositionē rari, atq; densi. Thomaz sent.

Argumentum cap. 3.

Institutū Aristot. presentis capituli est, constituere numerū elementorū: docet autem illū esse quaternarium argumentum sumpto a coniugationibus quatuor principum qualitatum, ex quibus uelut ex principijs quibusdam definitū est, elementa ipsa constare: quę sensibiles sint, primę pręterea: & vim habeant agendi atque patiendi.

Cap. 3.

Sed quoniam elementa quatuor sunt, & ex quatuor sex omnino paria existūt, nec contraria sunt apta copulari (nihil enim calidum & idē frigidum, nec rursus siccum idēque humidum esse potest.) Haud dubio elementorum paria quatuor erunt, calidi & sicci, calidi & humidī, ac rursus frigidi & sicci, frigidi & humidī, quatuor corpora, quę simplicia esse uidentur, secundum rationem secutę, id est ignem, aerē,

aquam & terram. Ignis enim calidus est & siccus, aer calidus & humidus, quippe qui uapori similis est. Porro aqua frigida & humida, terra frigida & sicca, ut merito differentię primis corporibus distribuātur, & eorū numerus rationi consentiat.

M T numerum colligat elementorum qui ex combinatione quatuor primarū qualitatum sumi debet, accipit Aristot. quod solum sunt quatuor paria elementorum. Hoc est solum efficiuntur ex quatuor principibus qualitibus quatuor paria. Vocat autem hoc loco elementa non rari, quidem ignem, aerem, aquam, terram, sed potius quatuor ipsas primas qualitates, calorem inquam, frigus, humorem, siccitatem, quoniam ex eisdem efficiuntur ipsa elementa corporum, tanquam ex principijs: & pręterea quoniam ab his omnibus habent omnes secundę qualitates, ut ostendimus) tantū sunt quatuor. Verum quod solum sint quatuor paria effecta ex hijs quatuor probari potest ex illo pręcepto quod Porphyrius adfert initio eorum, quę quinque uocū communia sunt. Quo loco nos eandē de hęc recipio se admodum explicauimus: ergo ex quatuor elementis seu qualitibus inter se comparatis sex efficiuntur paria: caloris uidelicet atque humoris, caloris & siccitatis: frigoris & humoris, frigoris & siccitatis: caloris & frigoris: humoris & siccitatis. Horum sex parium, duo, caloris inquam & frigoris, siccitatis & humoris coniugationes nullo modo consistere possunt: quoniam hęc contraria sunt, ac contraria simul esse non ualent. Quam obrem quatuor restant paria qualitatum: quod Aristot. dixerat: hinc colligit tantum esse quatuor corporum elementa, ignem, aerem, aquam, terram. Hoc probat quoniam singula elementa constant binis qualitibus: sunt autē tantū quatuor paria qualitatum, ex quibus elementa sūt. Ergo tantū sunt quatuor corporū elementa: dicitur est legitimum: & minor manifesta, ex his quę accepit paulo superius, atque maiorem

Tantū sūt quatuor paria qualitatū primarū.

Quę sunt qualitates elementarū.

Quatuor solum elementa corporum.

Nullus autem quorū aliter ait numerum elementorum superiorē esse quatuor.

maiorē inductione probat: siquidē ignis calidus est, atque siccus, aer calidus, atque humidus. Aqua frigida & humida. Terra denique frigida & sicca, ita fit inquit Aristot. ut primis corporibus primę qualitates est ratione distributę sint, & numerus corporum rectē consentit cum numero primarum qualitatum. Probat autem Aristot. aerem esse calidum, atque humidum, quoniam uapori est similis, quem constat, calidum atque humidum esse.

Omnes enim ij etiam qui corpora simplicia elementa faciunt, alij unum, alij duo, quidam tria esse cōmunicantur, sunt & qui quatuor. Qui ergo cum unum tantum esse dicant, densatione pręterea & rarefactione cetera generant, ijs duo principijs hoc est rarum, & densum facere usu uenit, aut certe calidum & frigidum. Hęc enim artifices esse aiunt, unum quasi materiam subijci. Qui uero statim duo faciunt, id est, ignem & terram, ut Parmenides, ij aerem & aquam, quę media sunt, ex his aiunt temperari.

Nec aliter qui tria esse produnt, ut in partitionibus Plato, qui quod medium est, temperamentum esse facit. Atq; hęc quidem fere sunt, quę traduntur tum ab hijs qui duo, tum ab his qui tria elementa faciūt. Nisi quod illi medium in duo partitiuntur, hi unum tantum esse fingunt.

Quidam protinꝰ quatuor esse affirmant, ut Empedocles, qui tamen in duo cogit, cętera cuncta igni opponendo.

Inductione, atque ex numero coniugationum, quę ex quatuor, primis qualitibus efficiuntur, Aristot. probauit esse in natura rerum tantum quatuor elementa corporum: eandē rem probat hoc loco sumpto argumento ab autoritate antiquorum. Nullus enim fuit inter ueteres philosophos qui numerum elementorum superiorē esse

quaternario numero putaret: ueluti ueritate ipsa atque ratione cogente. Tamen alij unum dixerint esse elementum. Alij duo alij tria. Fecerunt etiam qui quatuor elementa esse dixerunt: de quorum numero (ut monstratum est) Empedocles fuit. Et quamquam non omnes dixerint modo eodem, proculdubio, inquit philosophus omnes uidetur attingisse istas quatuor coniugationes, quę dixi. Hoc probat Aristot. procedens per opiniones eorūdem philosophorū: atq; ita ait, quod qui statuunt unum tantum elementum, cetera omnia conficiunt raritate & densitate: atque ita duo principia concedunt, rarum inquam & densum, aut potius calidum & frigidum. Quoniam calor & frigus raritatem efficiunt, & densitatem. Hęc est quod Aristot. inquit: hęc enim artifices esse aiunt calidum inquam & frigidum aiunt antiqui, artifices sunt rari & densi. Pręter duo hęc principia faciendi, unum illud ab hijs philosophis subiectum conceditur, tanquam materia: qui uero statim, id est aperte duo principia concedunt, ut Parmenides, qui ignem atque terram statuit: pręter ea ipsa, aiunt, intermedia, aerem uidelicet atque aquam per missionem quandam esse, ignis & terrę. uel iam quatuor admittant elementa. Idēque quę dicitur Plato, statuit eorū tria principia, magnum inquam, & paruum, quę vim habent agendi, & pręterea materiam, quę ait esse quandam permissiōem: hęc uero sententia a Platone explicata est non in his libris qui passim circūferuntur, sed in partitionibus aut diuisionibus. Sunt autem diuisiones sententię quę iam quas Plato non mandauit litteris, sed excepit fuerant ab eius auditoribus. Comparat Aristot. sententiam Platonis cum opinione Parmenidis, cum ait, atque hęc quidē fere sunt, &c. Ergo eandē sententia est Platonis sententia de elementis, atque Parmenidis: licet Plato tria dicat esse elementa: Parmenides duo. Differunt tamen quod Parmenides medium illud inter ignem & terrā positum, in duo diuidit: in aerem, uidelicet atque aquam. Plato uero suum illud tertium, non diuidit, sed unum tantum esse inquit, subiungit Aristot. quoddam etiam fuisse, qui protinꝰ sine ulla hesitatione quatuor elementa statuerunt. Cuiusmodi fuit Empedocles. Is enim consistebatur quatuor esse elementa: ignem, aerem, aquam, terram: tamen uisus

COMMENTARIUS.

detur reducere omnia adduo. Nam igni op
ponit tria alia: cum faciat ignem calidum
caetera omnia frigida.

Quaestio.

Vtrum quatuor sint elemen
ta ita vt neque plura ne
que pauciora esse
possint.

Ntequam alio con
tendam, lubet seor
tum quaestione illa
tractare quae hacten
us ab Arist. explica
ta est, vtru quatuor
sint elementa: quod
ob eam rem a nobis

faciendum esse censemus, quod sint nonnul
lae difficultates quae hanc ipsam Arist. senten
tiam subvertere videantur: quas si solue
rimus, planiorem eandem, atque etiam
firmiorem reddemus. Praetermissis autem
ambagibus hanc statuo assertionem. Vera est
Arist. sententia cum inquit, tantum quatuor esse ele
menta. Nam neque plura sunt, neque paucio
ra: hanc assertionem praesenti cap. Aristor.

Tantu qua
tuor sunt
elementa.

Vnde Ari
sententiam
accipit
de numero
elementorum

In modis
et
et
et

1. Ratio ex
coniugatio
nibus qua
tuor quali
tatum.

2. Ex mo
tu elemen
torum.

probatur. & lib. 4. de caelo. Illam autem ab
hippocrate summo philosopho, atque me
dico accepit lib. de elementis. quam Gale
nus etiam commentarijs in eum locum ve
ram esse demonstrat. confirmat eandem thea
phrastus lib. de elementis: idem quoque as
seruit ocellus Platone antiquior in lib. de v
niuersi natura, atque alij non parum mul
tissimi ex veteribus, tum etiam ex noteri
s: quorum potiores ad rem istam proban
dam, rationes in medium conferemus. Pri
ma vero sumitur ex combinationibus qua
tuor qualitatum. & hoc modo colligitur:
tantum quatuor sunt coniugationes prin
cipum qualitatum: ergo tantum quatuor
sunt elementa. consequentia legitima est:
quoniam elementa constituuntur singula
singulis coniugationibus principum qua
litatum: quemadmodum monstratum est
superius: quatuor praeterea dumtaxat
constantes coniugationes primarum quali
tatum esse posse, ostensum est. Secunda ra
tio sumitur ex motu ipsorum elementorum,
sicuti superius explicata, ex principijs ca

pitur quibus constant elementa: & ita con
cluditur. quatuor sunt genera motuum re
ctorum: ergo quatuor sunt elementa. Pro
bo consequentiam, quoniam, vt. 1. lib. de ce
lo docet Arist. singuli motus simplices nece
sario debent conuenire singulis corporibus
simplicibus: motus vero recti simplices,
elementa similiter corpora sunt simplicia: qu
aut quatuor sunt motus simplices recti inde
constat, quia vel motus rectus est sursum sim
pliciter, deorsum simpliciter, vel ad alteru
tursum, vel ad alterum deorsum. Tertio
hoc idem deprehenditur ex situ, atque lo
co elementorum. Nam conspicimus in na
tura rerum terram, ergo est ignis: probo
consequentiam quia vbi est in natura rerum
vnum contrarium necesse est alteru esse
lib. 2. de caelo cap. 3. ignis autem & terra co
traria sunt secundum locu, cum sit alteru sur
sum simpliciter, alteru simpliciter deorsu:
quae quae differentia loci maxime distant:
sunt terra & ignis, ergo sunt intermediae
probo consequentiam. Quoniam sunt secun
dum qualitatem aliquam duobus his extre
mis contraria: vt conitat. Quare quatuor
erunt elementa. Postremo eadem sententia
probatu sum pro argumento a gravitate &
leuitate, quae sunt motus motus sursum,
atque deorsum: gravitas enim & leuitas in
sunt elementis, est autem vna leuitas sim
pliciter, alia ad alterum: vna gravitas sim
pliciter, alia ad alterum: quare est vnu gra
ue simpliciter, nempe terra, aliud ad alteru:
nempe aqua. Leue similiter quoddam erit
simpliciter nempe ignis, aliud ad alterum
est leue: nempe aer. Quatuor igitur sunt
elementa quemadmodu Arist. scribit.

Verum aduertis istam sententiam sunt
aliquot rationes, atque argumenta: vnum
ita colligitur: tot sunt corpora simplicia quae
motu recto feruntur, quot sunt motus simplices
recti qui corporibus illis accommo
dantur: quando quidem quilibet motus sim
plex conuenit corpori simplici: & quodli
bet corpus simplex, mouetur motu simpli
ci. cap. 2. lib. 1. de caelo. Sunt autem duo tan
tum motus simplices recti, eodem autote,
eodem cap. motus videlicet a medio, hoc est
sursum, & motus ad medium, id est motus
deorsum, ergo duo tantum sunt elementa:
dicendum est ad rationem, quod tamen si
genere duo tantum sunt motus simplices, a
medio, & ad medium, species quidem qua
tuor sunt: quia singuli in duas partes diui
duntur.

Disputatur
aduersus
supra
1. Argum.

LIBRI SECVNDI.

duntur. Est enim alius a medio simpliciter:
alius ad alterum. Similiter motus ad modu
distribuitur quemadmodum dictum est.

2. Argum.

Secunda ratio. Plures sunt qui quatuor co
iugationes primarum qualitatum ergo plu
ra quam quatuor elementa. Nota est conse
quentia: quia singulis coniugationibus sin
gula elementa constanciantur. Antecedens
probo. Quia nihil prohibet coniugatione
quandam fieri ex calido & frigido. contra
ria enim simul esse possunt in gradibus ad
implentibus summam latitudinem. Haec
ratio exactius soluetur a nobis paulo infe
rius: quo loco tractabitur quaestio, vtru
costraria simul esse possunt aliqua ratione.
& aliquo gradu an potius nullo modo id
fieri possit. Interim tamen dicendum est, si
duae contrariae qualitates simul existant, no
effici elementum. Ratio est quoniam si
qualitates tantum possunt facere elemen
tum: quae possunt praestare denominatio
nem speciei: Hoc nullis contrariarum pra
stabit, si nulla sit summa, sed existant in
gradibus adimplentibus totam latitudi
nem.

Soluitur.

3. Argum.

Tertia ratio. Nihil vetat summa esse secun
dum remissum calidum esse simul, sed si simul
sint conuenient elementum diuersum ab al
ijs quatuor: quare plura sunt quam qua
tuor elementa, siquidem plures sunt quam
quatuor coniugationes primarum qualita
tum, vtilis atque constantes. Dicendum est,
si calor & siccitas, perinde atque dictum est
coniungantur, nullum ab eisdem effici pos
se elementum, vna enim qualitas non po
test primu duobus elementis conuenire:
Est enim veluti forma ipsius elementi. At
forma vnius tantum rei forma est: atque
vnam tantum facit speciem: accidit aut
tem si ex summe calido, & remisse siccit
ret elementu: quare solu sunt quatuor con
iugationes constantes: atque ex consequenti
quatuor tantu elementa.

4. Argum.

Postrema ratio. Nullu est elementu ignis,
ergo non sunt quatuor elementa: nota est
consequentia: & antecedes probo, quia nul
lus locus assignari potest in quo existat hu
iusmodi elementum. Omne autem corpus
est in loco.

Quaestio.

Vtrum sit elementu ignis, & quo lo
co sit, qua etiã rone deprehendatur.

Hanc rationem solvas
mus paucis tractare quae
sitionem oportet, vtru sit
elementum ignis, nam ca
ignem videtur destruere:
aut tollere de medio: &
quidem videtur quod non sit elementum
ignis, sed dumtaxat sit ignis qui apud nos
existit: hoc primum sentire Arist. videtur
qui cap. praesenti cum probare vellet ele
menta esse impura, de igne loquitur. perin
de ac si nullus alius esset in natura rerum,
quam hic vnus qui humanis seruitutibus:
& apud nos cernitur. atqui huiusmodi
ignis non est elementum: alijs cum sub aere
sit, leuiores existeret sub granioribus: quod
proculdubio pugnat cum natura rerum.
Deinde si quisquam alius esset ignis qui ele
mentum conficeret eius locus esset proxi
mus caelo, propter leuitatem enim tursum
simpliciter contendit: atqui prope calum
esse non potest, neque enim decens est vt
corpus natura calidissimum, & quod vim
maximam habet agendi accommodetur
corpori omnino experti qualitatum, quod
Arist. sentit & visus est cap. 4. lib. 1. meteo
logicosum. Postremo, quoniam ignis sua
pte natura calidus admodum est, & cerni
atque tangi potest, cum sit corpus tangibi
le: vnde vero ignis qui prope caelum ponitur,
neque luere: neque cernitur: neque tangi vl
la ratione valet: quare existimare par est,
nullum esse simile elementum. Verum ta
men hae rationes nihil impediunt quod mi
nus concedamus esse aliquod ignis elem
tum: quare statuo hanc assertionem in na
tura rerum existit elementum ignis, supra
aerem collocatum, atque id sentit Arist. ha
bet hae assertio partes aliquot, omnes ta
me minimo negotio probari possunt. vna
pars est quod sit in natura rerum elementu
ignis. haec pars persuadetur, primum, quia
singula paria qualitatum accommodantur
singulis elementis, atque illorum principia
sunt, vt praesenti cap. Arist. docet, ergo ca
lor & siccitas alicui elemento tribui debet.
Nullum est aliud, vt conitat, cui accommo
dari valeant praeter ignem, est igitur ele
mentum ignis, qui est natura sua calidus at
que siccus. Secundo probatur, sumpto ar
gumento a contrario, hoc modo. Est in na
tura rerum aliquod elementum igni contra
rium secundum qualitatem vtramque, ne
pe aqua, hoc enim nemo negat, ergo est i
gnis.

Videtur
quod non
sit elemen
tum ignis.
1. Ratio.

2.

3.

Est in na
tura elem
tum ignis.

1. Ratio.

2.

gnis: probo consequentiam, quoniam ut Arist. docet lib. 2. de celo cap. 3. si vnum contrarium existit per naturam, aliud etiam existere necesse est, præsertim cum contraria partes naturæ sunt, quod accidit in præsentia: quemadmodum docet eleganter Lucanus in lib. de vniuersi natura: & a me explanatū est cap. 3. li. 2. de celo. Altera pars est quod ignis elementū sedem haberet, atque locum, supra aerem, contiguūque est corpori cælesti. Hæc etiam sententia obscura non est, persuadetur tamen a nobis aliquot argumentis, primū hoc modo. Est in natura rerum locus simpliciter deorsum, ergo est alius sursum simpliciter, cap. 3. lib. 2. de celo, probatur ab Arist. consequentia, quoniam hi duo loci contrarij sunt, est locus simpliciter sursum: ergo est corpus aliquod in eo, cum non possit locus esse inanis. Istud verò corpus ignis est necessarium: quoniam loci contrarij sunt corporum contrarium, in loco simpliciter deorsum est corpus summè grave, nempe terra, omnium iudicio, ergo in loco simpliciter sursum est corpus summè leue. Simile corpus est ignis, ergo ignis est prope equū, & supra aerem. Secundo probatur, mouetur ignis sursum simpliciter, vt experimento ignis qui existit apud nos facile apprehenditur, ergo est locus simpliciter sursum quo ignis feratur: omnis enim motus ad locū est: & qualis motus existit, talem oportet esse locū, ad quem fertur quod illo motu agitatur. Quod autem ea sit Arist. sententia facile constare possit ex lib. de celo. in quibus frequentissimè ignis mentionem facit. Atque eundem collocat supra aerem, contiguūque facit cælestibus corporibus. Item docet præsentī cap. vt ostendimus, neque solum Arist. In hæc est opinio, atque sententia, sed præterea veteres omnes: atque etiam neotericī qui de philosophia, aut medicina scripserunt aliquid quod ad elementorum numerum aut constitutionē pertineret: præter duos medicos thomam de garbo lib. 1. tractatu. 1. quæstione. 2. & huc parte Hieronimum Cardanum lib. 2. de subtilitatibus statim a principio: sed hæc parte confutatur Cardanus, vt patet, a Iulio Cæsare squaligero in his quæ contra Cardanum scripsit de subtilitatibus.

Diluntur rationibus vero in contrariam partem rationes in adductis satisfacere difficile non est, primū eorum quidem ita sentiendum est nobis, Aristot.

præter eum ignem qui nostris seruit vsibus aliū constituere: quod ex locis a me citatis perspicuū esse possit. Sæpe numero tamen cum de effectis ignis, & vicisidem sermone habet, vt. f. eo igne, qui familiaris nobis est, quod facilius, quod docere vult, in eo monstrari possit.

Secunda ratio minori negotio soluitur, etenim si cōstituamus ignem proximè sub celo, nihil in eodem modo euenire potest: quia tametsi ignis sit summè calidus, & vim agendi summam habeat, nocere celo nihil potest, quoniam cælum, vt lib. 1. de celo, cap. 3. Arist. docet, non valet suscipere externas qualitates. Neque a quoquam lædi potest, vt iniuriam pati. Quam obrem consentaneū potius fuit, vt proximè illi corpori assideret, quod lædi nequiret.

Tertia ratio illo nomine soluitur, quod licet ignis non deprehendatur sensus iudicio, neque enim cerni, aut tangi potest, nõ propterea existimandum est, ignem esse nullquam. Id enim accidit propter raritatem summam qua ignis natura sua præditus est, vt enim Arist. scribit lib. de mundo ad Alexandrum, de deo omnium autore loquens, cum probare vellet omnia eiusdem prudentia gubernari, tametsi a nobis minime cernatur, neque illi ad agendum neque nobis ad credendum quidpiam obesse debet, idem nobis de igne dicendum est. Ratio ne siquidem (quæ sensum dignitate & certitudine vincit) persuademur ignem esse. Quamquam sensus nihil assequatur. Etenim si aer, quoniam rarus est a nobis minime cernitur, nigrum non est si neque ignis cernatur: qui de cuplo est aere rarior, vt Arist. demonstrat lib. 1. meteorologicorum. Eius tamen vis perspicitur in his rebus quæ in suprema aeris regione gignuntur. Nam propter ignis viciniam, ille locus ad quem exhalationes e terra sublatae referuntur, vsq; adeo incalescit, vt tametsi leniter motu agerentur, ignem concipiunt, vnde tanta copia impræssionum ignitarum ortum habet. lib. 1. meteorologicorum non negat Aristot. ignem esse, sed disputat aduersus illos philosophos qui aiebant corpora cælestia, igne constare, igneamque habere naturam. Verum eam rem appetimus exactius cum nostris commentarijs locum attigerimus. Iam vero alio properemus.

Quæstio

Quæstio.

Vtrum contrariæ qualitates simul esse possint.

Repta occasione ex verbis Aristot. præsentī cap. cum coniugationes quæ efficiuntur ex quatuor principibus qualitatibus numerat, sic enim ait, neque contraria sunt apta copulari: & rem magis exponens, subdit, nihil enim calidum, & idem frigidum, neque rursus siccum atque idem humidum esse potest, vertitur in quæstionem vtrum aliquo modo fieri possit, vt contraria simul existant. Neque enim hoc satis constat: & ad explicandam Arist. sententiam maximum adfert præteritum operæ, ergo sunt nonnulli qui existiment contrarias qualitates in eodem subiecto simul esse non posse: primum ab Arist. testimonio, argumento de sumpro: quod est a me paulo superius citatum. Alijsque plurimis locis quæ breuitati studens prudens, sciensque desino in præsentia referre: de inde a definitione contrariorum id probatur. Contraria enim sunt quæ sub eodem genere posita mutuo se expellunt. Tertio hæc ratione, quia si simul essent calor atque frigus eadem pars corporis calida esset & frigida: nam quod calorem habet, id vt calidum sit, necesse est. Quod verò frigus, frigidum. Hoc si verū sit, iam idem simul motibus contrarijs agitabitur. Nam simul quidem incalescet, si frigidum reddetur. Quod sane maxime absurdū est. Quam obrem inquirunt, fieri non potest vt contraria simul existant.

Vnde orta disputatio de hac re.

1. Opinio. Quod non possint contraria simul esse.

- 1.
- 2.
- 3.

Nostra sententia.

Nihil est in natura rerum quod non agat propter malum.

dem Arist. in initio ethicorum ad Nicomachū inquit, oia bonū appetere, quā appetit oia finem naturalem: & is bonū quoddam est. Alioqui, si malū concupiam gratia quispiam ageret secundum naturam, defectus tribueretur auctori naturæ: atque malum. Nam auctor rei auctor est etiam naturalis appetitio: nis hinc sit vt nihil possit secundum naturam agere, illam ob causam vt corrumpat: Nihil per quoniam corrumpere per se alterum malū se agit, vt quidem est, sed omnis interitus sit ex accide corrumpat danti. Nam quia agens naturale non potest quidpiam producere, nisi corrumpat contrarium quod prius aderat, corrumpit priorem formam, vt altera, in ea materia, forma collocetur. & quoniam producere sibi simile, vel conseruare seipsum, bonum est, quicquid agit secundum naturā ea gratia agit, vt vel seipsum ab hostibus tueatur, atque defendat: vel simile efficiat, atque ideo natura de se libet agere rebus singulis propensionem quādam: naturalem, atque appetitū conseruandi se. & efficiendi simile. qd Cicero docet in initio li. de officijs his verbis: principio omni generi animantium illud est a natura tributum, vt se, vtiā que suam tueatur, declinetque quæ nocitura videantur. Iam sic probo contraria simul esse posse, quoniam alias incidemus in illud, Ratio: absurdum vt fateamur naturam agere propter malum: nam ageret quidpiam non vt se, sed vt corrumpere. Nam concedamus corpus aliquod calidum tertio gradu, v. g. admoueri frigidum: & ab eo consumi vni gradum caloris: tunc ego rogo vtrum frigidum solum corrumpat gradum illum caloris & nullum gradu producat frigoris, an vtrumque effectum sit: si asseras solum corruptum esse vnum gradum caloris, sequitur absurdum. Nam per se vnus gradus caloris corruptus erit: quare necessario fate ri debes fuisse etiam productum vni gradum frigoris, qui successit in locum eius gradus caloris qui absumptus est: atque ita simul manebunt calor & frigus, quæ proculdubio sunt contraria. dicet fortasse qui patrozinium velit suscipere atque exercere superioris sententiæ, cum frigidum corripit gradum aliquem caloris, non id agere per se, & primò, sed per se quidem disponere subiectum in quo calor existit, ad frigus suscipiendum. Quod in causa est cur putamus agere propter malum: disponere autē materiam bonum est: quia necessarium tan quæ

quam medium ad simile efficiendum. veru
si ita respondeat qui huic opinioni fauet fa
cile alio argumento refelli possit: etenim
si frigidum cum corrumpit gradum aliq
caloris nihil frigoris producit, sed solum
disponit subiectum ad frigus suscipiendu
sequitur quod aliquid moueatur, & tam
nullo motu: quo nihil potest fingi absur
dus: hoc probatur: nam remissio caloris mo
tus est quidam: tunc enim corpus calidum
non quiescit: siquidem non manet in ter
mino a quo. Modo namque non ad sunt
quatuor gradus caloris: vnde tanquam a ter
mino remitti calor cepit. Quare mo
uerit calidum cum remittitur calor: vel con
cedas, illud subiectum neque moueri, neq;
quiescere, cum remittitur calor: quod intel
ligi vix potest, nedum natura contingere.
Probo autem quod nullo motu mouea
tur: quoniam cum motus speciem accipiat
lib. 5. de phys. auct. a termino ad quem: qui
per motum comparatur: & per hunc mo
tum nihil comparatum sit, nullam forma
seu speciem habet hic motus. Nam neque
latio est, cum locus paratus non sit. Neque
commutatio, quia qualitas nulla acquiritur.
neque accretio, cum quantitas non sit com
parata. Dicitur fortasse quispiam illud corp
motum esse motu alterationis, quonia per
eum qualitas parata est: nempe tres gradus
caloris. at hoc dicere nihil est dicere: quo
nam cum nihil moueri possit ad id quod
habet: & corpus illud antequam mouea
tur, habeat tres gradus caloris, stultum est
dicere, motum fuisse illud corpus ad tres
gradus caloris: atque ita fuisse commutatu.
Quam obrem a parte colligitur ex his que
diximus, contraria simul esse posse. Sed
addamus superiori alteram rationem, que
sumatur ex tepido, cum enim tepidum me
dium quoddam sit calidi & frigidi, ut per
spicuum est, sit autem istud medium extre
morum participatione, dubitari non debet
quin calidum & frigidum que contraria
sunt simul habitent.

x Ratio.

Questio
quibus in
gradibus
contraria
simul esse
possunt.
Summa la
tudo iux
ta Galeni
sent.

Sed existit statim questio altera, consti
tuta priori, quibus in gradibus simul esse pos
sunt contraria: hanc vero questionem sic
denisito, manent simul in eodem subiecto
contraria solum in gradibus explentibus sum
mam latitudinem. Si sit ergo summa latitu
do quatuor gradus, ut Galenus docet epte
rique medicine peritissimi primus quidem
cu qualitas percipi non potest sensu tactu,

Secundus cum sentitur sensu tactus. ter
tius cum poer. Quartus cum enecat: hac
enim ratione Galenus gradus distinguit,
possunt simul esse tres gradus caloris, v.g.
& vnus frigoris: atque hac sententia primu
probatur a sufficienti diuisione: aut enim
simul esse possunt contraria in gradibus
supperantibus summam latitudinem, aut
in gradibus qui illam nondum expler. vel
in gradibus ea adimplentibus. Nullo enim
alio modo simul reperiri possunt. Atqui
non possunt esse simul in gradibus exceeden
tibus summam latitudinem, alias vtrumq;
contrarium poterit simul prebere subiecto
nomen atque appellationem: siquidem illa
sumitur a gradibus exceedentibus mediam
latitudinem, quam excedere simul vtrum
que contrarium posse dubiu non est: si pos
sunt cotraria simul existere in gradibus qui
supperant summam latitudinem, Impossibi
le autem est, simul quidpiam calidum at
que frigidum dici. Neque similiter simul ef
se possunt in gradibus non complentibus
summam latitudinem: alias in eadem illa
incommoda incidemus, que consequunt
illorum hominum opinionem qui ferunt non
posse simul existere cotraria. Poterit enim
a contrario corrumpi gradus aliquis calo
ris, exempli gratia, tametsi non producat
alius gradus frigoris: quando quidem non
est necessarium plenam esse summam lati
tudinem: quare sequitur quod contraria
existunt simul in gradibus coplentibus sum
mam latitudinem. Secunda ratio est. Quia
si quantum vnus contrarij corrumpitur,
tantumdem producit alterius, ut monstra
tum est, nunquam accidere possit, ut gra
dus contrariorum summam excedant lati
tudine. rogabit rursum aliquis si fieri po
test ut simul sint contraria in eodem subie
cto, a quo nam contrariorum sumetur ap
pellatio. Dicendum est, si alterum excede
ret, ab eo summi appellationem: si vtrum
que aequale sit, neutru denominat, sed ter
tium efficitur vtroque constans. Quod in
tepidum euenit, illud vero quod exuperatur,
dicitur semper secundu priuationem quo
nam destituitur appellatione: hinc constat
solutio posterioris rationis, qua initio hu
ius questionis vsi sumus. Non enim i
dem subiectum simul dicitur calidum at
que frigidum: sed vel calidum, si vincat ca
lor, vel frigidum, si frigus. Nam non satis
est aliquod subiectu calore infectum esse,
vt

Ratio.

x Ratio.

Si sint si
mule contra
ria vnde ap
pellatio.

No dicitur
idem subie
ctu simul
calidum &
frigidum
etiam si co
traria simul
sint.

vt

vt calidum esse dicatur, Sed insuper necesse
est vt frigidu a calido superetur: atque eo
pacto tale est vnumquodque, quo pacto
vincit alteru: eademq; ratioe. Ia vero prior
illa ratio qua contra istam opinionem vsi su
mus, que ex definitione contrarioru acci
pitur facile soluitur, si dicamus, non proprie
appellari contraria que non exuperant sum
mam latitudinem. Sola enim que illa supe
rant veram habent ratione contrariorum.
atque hanc ipsa nullo modo simul esse pos
sunt: de his autem loquitur Arist. presenti
cap. atque alijs, cu inquit, cotraria apta non
esse, vt simul existant. sed de proposita que
stio: hanc dixisse satis sit: properem alio.
Verum ignis & aer, & que di
ximus singula mista non simplici
cia sunt. Nam simplicia sunt illa
quidem his similia, sed non hanc
ipsa sunt. Illud etiam quod igne
xmulatur, igneum est non ignis.
quod aerem aereum. nec est cate
rorum dissimilis ratio.
In explicatione huius loci laborant in
terpretes: consentiunt tamen ferme om
nes in eo, vt dicant Arist. in presentia affir
mare, quatuor illa elementa, de quibus ha
tenus dictum est, ignem dico aerem, a
quam, terram, impura quidem esse & quo
dammodo mixta: atque id ex verbis Arist.
accipi videtur: ego tamen sic existimo mi
nime id ab eodem presentibus verbis do
ceri. Ratio est, quoniam paulo inferius ista
rem tractat Arist. Neque solet ille vnquam
eodem cap. eandem questionem tractare
bis: in hac autem opinione esse video Phi
loponum vtrum diligentissimum comme
tario in eundem locum. Sic enim ait. Vide
bitur quidem dicere primo aspectu consi
derantibus, quod quatuor elementa simplicia
non sunt, neque sincera, sed mixta: & a se
inuicem semper adulterata: vt multi opina
ti sunt: hoc vbi dixerat subiungit, non hanc
esse verum sensum verboru. Quis igitur est
verus sensus dicit quispiam, illum ego faci
le reddam. Comparat Arist. in presentia ipsa
elementa quatuor cu qualitatibus ex qui
bus effecta sunt. que sunt instar formarum:
de quibus disseruit proximo capite. insuper
cu materia prima: de qua disputauit cap. 1.
huius lib. atque ait, quod ignis, aer, aqua, terra
non sunt simplicia, sed mixta. Constituta enim
sunt ex materia atque forma: ex materia v

Non pro
prio cotra
ria appella
tor que non
exuperant
summam la
titudinem.

Locus im
pedicus.

Verus lo
cus.

delicet prima, & coniugatione quadam qua
litarum. ipsa vero qualitates simplices sunt
hoc est minime composita ex materia &
forma. similiter prima ipsa materia: quibus
constant elementa. Præterea etiam ipse qua
litarum coniugationes, ex calido & sicco,
calido, & humido, frigido & sicco, frigido
atque humido. Sed hæc quidem coniugatio
nes inquit philosophus similes sunt elemē
tis: non sunt tamen elementa. Etenim con
iugatio illa qua constat ignis igni similis
est, at non est ignis: sed ignea. & conitiga
tio qua constat aer non est quidem aer sed
aeri similis. Est enim aerea: & in cæteris si
mili modo contingit.

Quoniam ignis caloris est ex
cessus, vt frigoris glacies. Con
gelatio etiam & æstus excessus
quidam sunt, altera frigoris, ca
loris alter. Si ergo glacies est hu
midi & frigidi gelatio, nēpe ignia
calidi & sicci, æstus erit. quocirca
neque ex glacie neq; ex igne quida
quam generatur.

Ex superioribus colligit Arist. quod teru gene
ratio debito temperamento constat quatuor
primaru qualitatū. Quia quia hoc ipsum ad
modu obscure pronūciat, quare inquit, quo
tiefcumq; in aliquo elemēto sit magnus ex
cessus, ex eo nihil omnino potest generari.
re exēplo Ari. probat. Etenim quia is ignis
quo, ad vsu vitæ vtiuntur est seruos quidā,
atq; exuperantia, est enim ardor quidā spiri
tus calidi atq; sicci: & quia glacies est exu
perantia frigoris: quandoquidē diffinitur eo
gelatio quædam frigidi atque humidis: con
gelatio vero, atque ardor excessum signifi
cant frigoris & caloris, neq; ex igni qui no
bis est familiaris, neq; rursum ex glacie quid
piam efficitur: aut generatur: obisciet ali
quis pugnare secū Arist. nam lib. 5. de histo
ria animaliu in niue, & igni ait, gigni anima
lia quædā. In niue quidē vermes rubidos, &
pilis hirtos: in igni verō bellioles penatas,
quæ sententia plini confirmat, soluit tamē pu
gnantia si dicamus Arist. in presentia nega
re naturā in his locis fieri generationem,
præter naturā autem nihil prohibe.

Generatio
constat debi
to tempera
mento.

Ignis non
constat debi
to tempera
mento.

Cum ergo corpora simplicia qua
tuor sunt, bina sunt vtriusque loci.
ignis

ignis & aer vergentis ad terminū, terra & aqua medium spectantis.

Hoc loco indicat nobis Aristot. sedes ipsorum elementorum atq; ita ait, quatuor corporum simplicium, hoc est elementorum, duo esse loca dumtaxat. Vnum locum sursum; alterum deorsum. Duo igitur corpora simplicia ignis atque aer sursum collocantur. Duo vero alia terra, & aqua, deorsum. Est autem locus sursum terminus vniversitatis: locus vero deorsum ipsius vniversi medium: sed obijciat aliquis malefacere Aristot. qui quatuor corporibus duo dumtaxat loca tribuat, sursum videlicet atq; deorsum. Nam cum quoduis corpus debeat esse in loco, concedenda sunt nobis quatuor loca, vel in eodem loco erunt duo corpora. Solutur tamen obiectio si dicamus esse duo loca secundum genus: quatuor vero secundum speciem. Nā locus qui sursum est, duplex est. vnus simpliciter sursum, alter sursum ad alterū. Totidem modis dicitur locus deorsum. Quare existunt quatuor loca in quibus existant quatuor simplicia corpora.

Ignis & terra extrema sunt & maxime syncera. aqua & aer media & temperatiora.

Comparat elementa inter se sumpta occasione ex locis in quibus resident: quæ paulo superius corporibus simplicibus sunt concessa: atque ita inquit, inter elementa ignis atque terra extrema sunt non tam ratione loci. Maxime enim inter se distant locis: aer vero atque aqua sunt intermedia: nam collocantur inter ignem & terrā ut plane constat, Quam ratione qualitatum quibus efficiuntur, & constant. hoc accepit Aristot. mutuo ab oculo lucano, cuius mentionem facit Plato in Epistola ad Architam. Sic enim ait in lib. de vniversi natura, ignis & terra extrema sunt elementa, aer, & aqua, media: rationem reddit, quoniam admixtam habent sui corporis affectionem. Neque id modo verum est sed illud etiam extrema ipsa, ignē vide licet atque terram maxime sincera esse: & minus permixta: aqua & aer magis temperata sunt, atque mixta. Quod si ignis & terra

sunt maxime pura & sincera, quia extrema sunt, horum partes extremae, illa inquam pars ignis quæ cælum contingit, atq; etiā illa terræ pars quæ ad centrum pertinet, maxime omnium partium puræ atque sincerae existunt.

Quæstio.

Vtrum aliquod elementum purum sit.

S vero locus aptus est ut quæramus, atque etiam destruamus, vtrum aliquod elementum purum sit atque sincerum: tamen quæstio non difficile a nobis soluetur iuxta sententiam Aristot. si dicamus: nullum elementum esse omnino purum: constansque duabus qualitatibus dumtaxat. eadem est Galeni sententia cap. 1. lib. 2. de simplicium medicamentorum facultate, cum ait, nullum elementum simpliciter sincerum est, nisi ad sentum, atq; vsusum. Ratio est, quia omnia inveniuntur in mixtura, atque exhalatione, maxime vero in pura sunt elementa intermedia. aer inquam & aqua tum propter hoc: tum propter cōtentionem quam sentiunt a vicinis corporibus. quare cum extreme partes ignis & terræ neque vapore, neque exhalatione infici possint facile, non possunt enim hæc tam loge lateque procedere, neque vicinū aliquod corpus habent a quo sentire incōmodū simile possint, inta ete puræque seruantur partes illæ. Si vero quis præ obijciat, ita ipsa elementa mixta vocari debere, non simplicia corpora: siquidem plures habet quā duas qualitates. Dicemus non esse simpliciter mixta appellanda: quoniam mixtio quatuor qualitatibus efficitur, certa quadam ratione temperatis, & mediocritate quadam seruatis: quod minime cōtingit in elementis, in quibus semper vna qualitas summa existit, ut monstrabitur paulo inferius sed dicet, si id verū est cur Aristot. intermedia elementa aqua & aer, mixta esse inquit presentia exp. mixta illa vocat, non secundum normam veritatis, sed quia non omnino pura atque sincera sunt. inficiuntur. n. vapore atque exhalatione, atque ideo non ait simpliciter intermedia esse temperata. sed quodammodo: aut temperatiora esse quā extrema, quæ non modo sincera atque pura esse, inquit, sed maxime. si cum intermedijs conferantur.

Sunt præterea vtraque alteris opposita. Quippe aqua igni est contraria. terra opponitur aeri. Nempe quia hæc ex pugnantis affectionibus constant.

Addit in super Aristot. ipsa corpora simplicia opposita esse atque contraria: atque id non ratione naturæ, atque substantiæ: substantiæ enim nihil est contrarium. sed propter qualitates. Nam ignis quia est calidus & siccus, aquæ contrarius est, quæ est frigida & humida. aer vero calidus & humidus, terræ quæ frigida est atque sicca, opponitur. & hoc sanè est quod Aristot. scribit his verbis, quia hæc ex pugnantis affectionibus constant.

Verum simpliciter cum quatuor sint, ad singulas affectiones singula referuntur. Terra etiam siccitatem, quam frigiditatem magis attingit. Aqua frigiditatem, quam humiditatem. Aer humiditatem, quæ calorem. Ignis calorem, quam siccitatem.

Postrema parte huius cap. comparat Aristot. duas illas qualitates quæ accommodantur elementis ad ipsa elementa. atque ita inquit, cum sint quatuor elementa, & singulis elementis insint duæ ex primis qualitatibus, vna tantum qualitas in singulis præualeat, quæ vnus cuiusque elementis forma dicitur: quoniam illi magis conuenit, quam altera. quæ vero ista qualitas sit quæ prius inest, & magis attingit naturam elementis ipse Aristot. nos docet: terræ ait, siccitas attribuitur, atque frigus, aeri humor, igni calor, quæ ignis prius calidus est quæ siccus: aer prius humidus quæ calidus, aqua prius frigida quæ humida. terra prius sicca quæ frigida.

Quæstio.

Vtrum singulis elementis vna quædam qualitas summa concessa sit, altera non summa: & quæ quibus elementis summe insint qualitates.

A quæ ab Aristot. hætenus de elementis disputatio habita est, melius sanè omnes suos numeros consequetur, si diligenter tractemus vtrum singulis elementis duabus qualitatibus quas habet altera summa data sit, altera citra summum, & quæ quibus insint summa. Quæ obrem istam quæstionem succinè explanare animus est, antequam longius procedamus: in primis vero scire est opere pretiū quod Aristot. in præsentia non inquit, alteram qualitatem summam concessam esse singulis elementis, alteram vero minime: hoc quivis facile possit intelligere, si diligenter euoluat hunc locum Aristot. solū autem testatur, quod tamen duæ qualitates singulis elementis per se conueniant. Quæ sunt veluti formæ ipsorum elementorum, altera magis elementum constituit, quam altera, & primò illi inesse dicitur. Hoc enim ocellus lib. de vniversi natura, vnde Aristot. hanc doctrinam accipit, videtur innuere, cum ait vnique elemento propriæ facultates tributæ sunt ut igni, calor. terræ, siccitas, humor, aeri, frigus, aquæ. Atque hoc rationi cōsuetudine est, quado quidam necesse est, ut quæ plura sunt ad vñ tandem referantur primo. Quare licet ignis sit, calidus atque siccus, potius sit atque constet calore, quæ siccitate: & primo debet igni calor. aeri vero humor. aquæ frigus, terræ siccitas. nā ab his qualitatibus opinione Aristot. potius, & prius hæc elementa efficiuntur: ac per easdem qualitates ab alijs distinguntur elementis potius quæ ab alijs quæ simul cum hijs existunt. nihilominus tamen existimādū est, quod nos etiam affirmamus, singulis elementis vnā inesse summam qualitatem. Ea est quæ primò conuenit elemento & aqua maxime elementū esse videt. altera vero citra summū gradū consistit. hoc vero accidit quatenus plerumque considerant ipsa elementa: possunt enim illa multis modis accipi. aut. n. cōmutantur aut cōmutantur: aut vicina sunt alijs, aut per se cōsiderantur: quæ ratione cōmutantur alia in se cōtraria qualitate cōstāt, quia omnis transmutatio a contrario fit. ut transmutatur, diuersa. Quia simile non transmutatur a simili. ut sunt vicina, atque cōiuncta alteri, simili qualitate prædita sunt. Postremo, ut plerumque accipiuntur, & substantiā habent, qualitate quadam prædita sunt, quæ singulis primo insint. hæc aut summū gradū occupat. at verò quæ cū ea coniuncta est citra summū gradū consistit.

Impugnatur sent.

1. Ratio.

Verū aduersus hanc assertionem sunt aliquot rationes, quæ eandem labefactare videntur. Primum quidem sic obijcio, si cuiuslibet elemento concessa esset vna qualitas summa, altera vero extra summum gradum, vel cum ea est qualitas contraria, quæ expleat summum gradum cū altera, vel non sit ei adiuncta qualitas contraria, sicut vt elementum non sit corpus simplex, sed mixtum, & contraria simul existant: quorum vtrumque falsum videtur esse. Si vero non ad huc contraria qualitas fiet vt ab agere summa latitudo qualitatis illius explicatur subito. & momento temporis. Nam sine contrario qualitas illa produceretur.

Soluitur.

Quod vero ita sit repente producitur, atque fieri id minime potest, iam enim motus alterationis efficitur sine tempore: quod verum esse nulla ratione potest. Vt Arist. late deducit, lib. 5. de phys. auscult. verum hæc obiectio facile solui potest, si dicamus, iuxta id quod est a nobis definitū superiori proxima questione: simul cum ea qualitate quæ summa non est, contrariam existere: neque perturbamur, si contrariæ qualitates simul sint. Neque rursum sequitur quod elementa vera mixta sint, vt illo loco explicatum est & meadeat eundem qui rem istam velint intelligere ex ætius.

2. Ratio.

Secundo falsum esse videtur quod ait Arist. aeri primo conuenire hūmorem: nō aquæ. Nam alioqui magis rem quampiam aer humidam redderet, quam aqua. Contrarium tamen accidit, nam aqua magis humectat, quam aer. imo vero neque aeri calor inest, quod etiam testatur Aristot. nam cap. 4. lib. 1. dixit cum esse frigidum: & superiore cap. vaporis aere esse similem, at vapor aquam refert quæ est frigida atque humida. Hos etiam scrupulos facile adimā.

Soluitur.

Hos etiam scrupulos facile adimā. Priorem vero dubitationem soluere oportet ex diffinitione humidi. Etenim si humidum est quod facile suscipit alienum terminum, proprium vero difficile proculdubio magis humidū altero illud erit, quod facilius alienum terminum suscipit, quam alterum. Quare cum aer facilius suscipiat alienum terminum, quā aqua: minori enim negotio se accommodat extremis rei quā aqua: difficilius præterea proprium seruat terminum, quam aqua: quia diffundit & diffunditur facilius, profecto aer magis humidus iure optimo putari debet, quā aqua. Quare licet humectet magis aqua quam

non rectè colligimus aquam esse humidior rem aere. Hoc enim potest accidere alia causa, quam quod sit magis humida, quam aerita soluit rationem philoponus in huius loci enarratione. aer vero, vt secundam partem dubitationis attingamus, iuxta sententiam Arist. præfati cap. in quo ex professo rem tractat, calidus est natura, non frigidus. Hoc constat, tum quia calidi, & humidi coniugatio nulli alteri elemento tribui potest, singulis vero elementis singulis concedunt quatuor principum qualitatum coniugationes: tum etiam quia aer proximus igni est, quare ex vicinia calidus ad eodem effici debet. Imo vero calidus natura esse debet, cum superū locū teneat ignique proximum secundum naturam. Sed quoniam calor non inest igni summus, mirum non est, si non magno negotio transmutetur, & frigidus reddatur: atque idè non inepte fortasse quidam existimant aere natura sua, neque calidum, neque frigidum esse: quia positi facile modo calidus efficit, modo frigidus: mirum autem esse non debet, quod obiter etiam diximus commentationem quartam cap. lib. superioris, si Arist. interdum aere frigidum vocet: quoniam vt a me obseruatum est commentario in categoriam substantiæ, atque etiam pluribus alijs locis, Aristot. cum de re quapiam non ex professo, sed obiter, atque veluti aliud agens tractat, sequi solet vulgi sententiam. Præsertim cum nō dum ad eum locum peruenit in quo ex professo rem exponit. Cuius rei ignorantia plerique decepti sunt: & sedam inconstantiam notam Arist. summo philosopho inuulerunt. Sed hanc rem comment. in categoriam substantiæ plenius attingimus. Tertia ratio, falsum etiam videtur esse quod Arist. scribit aquam esse primo, summeque frigidam: non terram. Nam frigus primò, & maximè conuenire videtur terræ. Hoc inde constat, primum quia maximè distat a fonte caloris: nimirum a sole: quare summè frigida est, & potius quam aqua: quæ non sic distat a fonte caloris. Accedit ad hoc quod terra est maximè grauis, & grauior quam aqua, vt planè constat, ergo maximè frigida. Si quidem grauitas ortum habet maximè a frigore. Postremo quia cum terra igni maximè contraria sit, ea vero contrarietas non contingat secundū siccitatem, cū sic siccū vtrūque elementū, frigore pugnat cū igne. Est aut

Solutur. Est autem igni calor summus concessus: terra vero summum frigus, vt rectè consistere possit purgantis, atque oppositio. Hæc quoque rationes hoc modo dissoluntur. Terra enim aliquo modo est frigidior quæ aqua videlicet ex accidenti, per se vero hoc est ratione formæ non est frigidior quam aqua: quia primum in est aquæ frigus non terra. Nos autem ea considerate debemus quæ per se sunt: non quæ ex accidenti. Præterea grauitas & densitas non modo a frigore ortum habent, sed etiam a siccitate, quæ cum aquæ non adit, nihil mirum est quod non sit aqua tam frigida, atque grauis, quam terra. Postremo dicimus, aquam non esse igni contrariam maximè, ratione qualitatum, cum ne vtram eandem habeant. Sed terram loci ratione: Quia ignis est simpliciter, terra, simpliciter deorsum. Tandem potest quispiam inquirere quid cause sit cur, aqua manere eadè valeat ammissio frigore, at vero si humore distinetur, non amplius maneat: si verum est, aquam primò effici frigore, non humore. Conuenit namque eidem frigus primò. Etenim glacies aqua non est, solum quia humor abiit, aut concretus est. Manet autem frigus, cum vero inalescit aqua substantia atque natura seruatur aquæ. Sed hanc questionem consulo nullam facimus quoniam illam ex professo exponit Alexander Aphrodisiænsis grauis in primis philosophus, cap. 6. lib. 1. questionum moralium & naturalium: adeat eundem qui non rectè assiqui cupit, nos enim ad alia properamus. Neque enim sunt omnia dicenda scriptorū quemadmodum neque docto sibi, vt quinquissimus docet.

Terra ex accidenti frigidior quæ aqua.

Quæ sit causa in aqua manentem nullo frigiditate aut humore.

Solutur.

Argumentum cap. 4.

Exposuit Aristot. hæcenus numerum elementorum: & affectiones quasdam eorum dem: præfati cap. de transmutatione elementorum distulit: demonstratque, illa omnia inuicem transmutari. Quoniam Paulus superior hoc ipsum postulauerat extra demonstrationem. Nempe cap. 6. lib. 3. de celo. & cap. 2. superioris lib. cum aduer-

sum Empedoclem disputaret. Tres vero simul questiones tractat: vna est, verum elementa transmutentur inuicem. Altera, vtrū omnia. Tertia, quo nam pacto transmutatio efficiatur. Et quæ elementa facilius transmutentur.

Cap. 4.

Sed quoniam diximus corpora simplicia ex se vicissim generari, id quod sensu quoque percipitur (non futura alioquin alteratione, cum sit alteratio secundum tractabilium affectiones) operæ precium est huiusmodi vicissitudinis rationem explicare, & vtrū omne elementum ex omni generari queat, an quædam inter se generare vicissim possint, quædam non possint.

Nitio ergo statuit Aristot. hanc assertionem. Elementa inuicem transmutantur: quæ etiam accepit ab ore celo citato loco, cum ait, mutantur autem inuicem elementa, &c. cum probat bifariam. Primum quædam sensuum iudicio. Videmus enim ex aere fieri aquam. Quod cap. 6. lib. 3. de celo dictum est. Quædam locum citat Aristot. in præfati, cum ait, quoniam diximus corpora simplicia ex se inuicem generari, alius modus eam rem probandi est, per rationem: ea sic colligitur, si elementa non possunt mutuo transmutari, atque oriri, non poterunt alterari: qui nemo negare potest alterari elementa: ergo necessario cōcedere oportet quod inuicem transmutentur. Distulit sus legitimus est. & minor experimento vera esse deprehenditur. Videmus enim quod frigidum est, statim fieri calidum: & quod humidum mox siccum fieri. Quod si aut prior consequentia efficax nō sit, hæc sunt consensu. Si non sit elementorum generatio, neque est alteratio. Si vero alteratio elementorum sit, esse eorum etiam ortum. Nam in elementis alterationis sit per alias quædam quæ ad sensum tactus referuntur.

Aristot. 1. Ratio.

Syllogismus.

COMMENTARIUS.

ratur: & primæ sunt. Quæ si omnino mutari non possunt, sicut non generant, neque generantur, ita quoque neque alterant, neque alterantur. Vbi vero rationem attulit Arist. qua probatur transmutari vicissim elementa, subiungit, esse operæ præteritum explicare huiusmodi transmutationis rationem, hoc est quomodo elementa transmutentur: & præterea vtrum omne elementum ex omni generari queat, an quædam inter se generari vicissim possint, quædam non possint.

Cuncta igitur alterum in alterum vicissim haud dubie transire possunt. Nam generatio in contraria fit, & ex contrariis. Elementa porro cuncta mutuam contrarietatem habent, quia differentie oppositæ sunt. Alijs etiam ambæ differentie oppositæ adsunt, ut igni & aquæ, quorum alter siccus est & calidus, altera humida & frigida. Alijs altera tantum, ut aeri & aquæ. Ille enim humidus est & calidus, aqua frigida & humida, ut non sit dubitabile, in vniuersum omne ex omni aptum esse generari, quod ut fiat in singulis notare non est factu difficile. Cuncta enim ex cunctis fieri deprehenduntur.

Verum omnia elementa inuicem transmutentur.
Tunc definitur questionem alteram: ea est, vtrum omnia elementa vicissim transmutentur, atque ita asserit Arist. omnia elementa transmutantur inuicem: alterum in alterum. Hoc ita demonstrat, Omnia contraria inter se transmutantur, atque ex se vicissim fiunt, transmutatio enim fit de contrario in contrarium cap. 2 lib. 5. de phys. ausc. omnia vero elementa contraria sunt ratione qualitatum quibus constant, ut cap. proxime superiore docuit Arist. & similiter in presentia tergo omnia elementa inuicem transmutantur, transmutari autem inuicem omnia elementa inquit, fide oculorum facile constare posse.

Sed interest, quod alia alijs cele-

rius Lentius ve, item facilius aut ægrius commutantur. Nam quæ aliquid inter se commercium habet, horum commutatio celeris est. quæ non habent, horum lenta quia vnu, quam multa facilius factu est commutari. vt exempli causa ex igne aer fiet, igne celerius mutato. Alter enim calidus erat & siccus, alter calidus & humidus, quare si humido siccum in pugna succubuerit, aer exisset. Rursus aqua fiet ex aere, si frigus calorem debellauerit. Erat enim ille humidus & calidus, hæc frigida & humida. Itaque mutatione calidi aqua fiet, ac eodem modo ex aqua terra, & ex terra ignis fit. vtrunque enim cum altero societatem habet, quoniam aqua humida est & frigida, terra frigida & sicca, prorsus vt humiditate subacta, terra sit futura. Iterum cum ignis & siccus sit, & calidus, terra frigida & sicca, si frigiditatem substuleris, fiet ex terra ignis, vt non sit dubitabile, generationem corporis simplicis in orbem ire. Sed proxima quæque propter ipsorum commercium facillime commutari.

Nō est igitur discrimē inter elementa, quæ alia transmutari possint: alia nō possint: quæ doquidē superiore ratione constat, omnia mutuo transmutati. Sed illa existit inter elementa differentia, quod alia citius transmutantur, tardius alia. Alia facilius, difficilius alia. Docet deinde quænam ea sint quæ vel celerius, vel tardius transmutantur: atque ait, symbola elementa, hoc est quæ cognitionem aliquam, atque commercium habeant inter se, ea sunt quæ commercium aliquam qualitatem habent, facilius, & que celerius transmutantur. Illa vero elementa quæ symbola sunt, & commercium nolum inter se habent, aut commercium aliquam quali atē, difficilius atque tardius transmutantur. Rationē cur illa facilius transmutentur.

*Discrimen elementorum
Quæ celerius transmutantur
quæ tardius
symbola elementa
Ratio.*

LIBRI SECVNDI.

transmutentur, illam reddit, qui facilius est vnum, quam multa commutari. Atque cum elementa similia secundum aliquam qualitatem transmutantur, vna tantum qualitas mutatur: quæ contraria est. Cum autem transmutantur elementa quibus nulla qualitas communis est, duæ qualitates commutantur. Rem exemplis probat. Et enim ex igne longè facilius aer, quàm aqua fit. Nam ignis, vt antea diximus, est calidus & siccus, aer vero calidus atque humidus. Quare si ab humore superetur siccitas, quæ in igne est, statim aer efficietur: quoniam aer cum aqua in humore conuenit. Similiter si calor qui est in aere vincatur a frigore, aqua fit quæ frigida est, atque humida. Terra vero illico fit si vincatur aquæ humor: quia terra est frigida, humidaque. Eodem modo fiet ex igne terra superato calore ignis, & seruat siccitatem. Ex terra ignis sublato terræ frigore, vnde apertè deprehenditur quod generatio elementorum omnium inuicem fiat, atque in orbem decurrat: & proxima quæque occurrunt in ea quæ illis adherent, commutentur. Quoniam cognatam, similemque aliquam qualitatem habent.

Nam ex igne aqua, ex aere terra, rursusque ex aqua & terra, aer & ignis generari quidem possunt, sed quia plura mutantur, longè difficilius. Siquidem vt ignis ex aqua efficiatur, frigidum, & humidum aboleantur necesse est. Rursus vt aer ex terra, frigidum & siccum facessant, similis est ratio aquæ & terræ ex igne & aere generandæ. Vtrumque etiam debet commutari, vt intelligatur hanc generationem diuturniorem esse.

Docuit facilius inuicem transmutari ea elementa quæ prædicta sunt similia aliqua qualitate. Nunc vero docet quæ nulla qualitate conueniunt elementa difficilius multo transmutari: licet inter ea ipsa sit etiam mutua transmutatio: huius rei reddit rationem Arist. quoniam plura mutantur: hoc probat quia si ex aqua debet ignis generari, necesse est vt frigus atque humor qui est in aqua

*Symbola
discrimen
transmutantur.*

aboleantur. Sic etiam vt ex aere terra fiat calor & humor aeris corrumpi debent. Ac que ideo istorum transmutatio longè difficilior est. Diuturniorē vero appellat Generationem hanc transmutationem, quoniam in ea efficienda plus temporis infumitur, quàm in transmutatione elementorum, quibus ali qua qualitas cognata est, atque similis.

diuturnior transmutatio.

Quod si vtriusque altera deleatur affectio, facilius quidem mutabuntur, ac non erit alterius in alterum mutuus transitus. Sed ex igne & aqua terra prodibit, & aer. Ex aere & terra ignis & aqua. Nam simul aqua frigiditatem amiserit, ignis siccitatem, aer exibat. Huius enim calor, illius perinde humiditas relinquuntur. Sin autem ignis calore orbetur, aqua humiditate, quoniam ignis siccitas, aquæ frigiditas superest, terra euadet. Ad eundem modum ignis & aqua ex aere & terra fiunt. Sublato enim aeris calore, terræ siccitate, aqua fiet. Illius enim humiditas huius frigiditas relinquuntur. Nam si aeris humiditas terræ frigiditas excludatur, quoniam alterius calor, alterius siccitas, quæ ad ignem pertinent, pugnet superant, ignis euadit. Est autem ignis generatio sensu quoque indubitata. Flamma enim maxime ignis est. Flammam vero fumum incensum esse definimus, qui fumus ex aere constat & terra.

Non solum verum est inquit Aristot. quod singula elementa inuicem transmutantur, licet alia celerius, tardius alia, sed præterea accidit interdum vt ex duobus elementis contrariis, tertium generetur. Nam ex igne & aqua: interdum aer efficitur, interdum terra, hanc vero rationem transmutationis non est ocellus assequutus, vt id obiter admoneam, quo autem modo id fiat Arist. docet. Is autem est, quoties eumque contingit vt siccitas ignis, & frigus aquæ corrumpatur, oritur aer. Nam manet calor ignis, & humor aquæ quibus

Ex duobus elementis contrariis, tertium generatur.

duabus qualitatibus constat aer. Vbi vero accidit ut corrumpatur calor ignis, & humor aquae, terra gignitur. Nam seruantur frigus & siccitas, quae sunt propriae qualitates terrae. Eodem prorsus modo ex aere & terra gignuntur ignis, & aqua, quo ex igne & aqua aerem, & terram fieri diximus. Quod autem ex terra, atque aere generetur ignis probat Aristot. cum inquit, est autem ignis generatio sensus, &c. non alio argumento, quam fide oeculorum. Et enim flamma quae ignis est, nihil aliud est quam fumus ardens. Ac vero fumus permixtio est aeris atque terrae. Nam exhalatio quae procedit ab humore, & habet admixtum aliquid crassum, atque terrenum in fumum & flammam euadit. Eandem rem Arist. docet cap. 4. lib. 1. Meteorologicorum, & cap. 9. lib. 4.

Flamma, Fumus.

At in ijs quae proxima inter se sunt, si altera affectio in utroque aboleatur elementorum, transitus in nullum corpus fieri potest. quippe cum in ambobus vel eadem vel contrariae relinquantur. ex neutris autem corpus effici potest. ut si ignis siccitas aeris humiditas aboleatur, calor superfit. Sint autem utriusque calor, pugnantes relinquantur, id est siccitas & humiditas. Cui similis est aliorum ratio. Nam in cunctis talibus altera eadem, altera opposita inest. quo simul aperitur, quae vnum in vnum mutantur, haec affectione vna deleta generari, quae ex duobus in vnum, ea pluribus abolitis gigni.

Ex quibus duobus non possit effici tertium.

Illud postremo in praesentia Aristot. nos admonet, quod tamen ex duobus contrariis elementis prodiere tertium possit, permutatis singulorum qualitatibus: ut monstratum est, ex his elementis quae communem aliquam qualitatem habent, & proxima sunt, nequaquam potest effici tertium. ut ex igni atque aere. v. g. vel ex aere & aqua: ex aqua & terra: aut ex terra & igni. Ratio est quia vel permutatur qualitas utriusque communis, & contraria manet, aut contrariae contrariae

qualitates maneat abolita simili nullum elementum effici poterit. quoniam contraria simul copulari non possunt. ut superiore cap. testatur est Aristot. si autem aboleatur contraria qualitas, solum manebit similis: atque elementum quoduis ex duabus diuersis qualitatibus confici debet. Ergo ex duobus elementis proximis, & habentibus aliquam qualitatem similem, nullum aliud elementum fieri potest. Statim colligit velut epilogo quod vnicuique ex vno elemento sit in alterum commutatio vna tantum qualitas mutatur: cum vero sit mutatio ex duobus in vnum necessario mutantur duae qualitates.

Quaestio.

Vtrum verum sit quod Aristot. inquit, elementa quae similem habent qualitatem facilius transmutari, quam quae illam non habent similem. quaeritur vulgo, an facilius transmutetur symbola quam dissimilata.

Non discedis hinc donec tandem quaestione tractet, verum verum sit quod Aristot. testatur elementa cognata facilius transmutari. Videatur enim id falsum esse, quia tam facile transmutantur elementa dissimilia, quam similia, nisi quia causa esset eorum non tam facile transmutantur dissimilia, quam similia, ea esset maxime qua reddit Aristot. praesentia cap. nepe quae facilius sit vnum quam multa corrumpere. & cum cognata transmutantur vna tantum qualitas aboleatur, cum dissimilia, duae. Hac vero ratio non videtur efficax. Nam tam facile duo a duobus corrumpuntur, quam vnum ab vno: ut apparet. Sed cum ignis. v. g. mutatur in aquam, ab aqua transmutatur, quae cum sit frigida & humida tam facile corrumpitur per calorem, & siccitatem ignis, quam facile siccitas ignis humorem corrumpit aeris. Huiusmodi dubitatio varijs modis solui solet: verum nunquam tam exacte, vel scrupulus aliquis non maneat, qui animum torquet. Illis tamen reiectis mihi videtur, veram esse sententiam Aristot. & causam hanc.

Prima ratio contra Aristot.

Solutio.

Nostra sententia de hac re.

& causam redditam esse ab eo sufficienter illa tamen referenda non est ad qualitates, sed ad elementa. Siquidem Aristot. elementa cognata inuicem mutari statim putat, sine medio aliquo. Contraria vero elementa, ut ignem in aquam, credit mutari per aliquod medium. Quae vero immediate transmutantur facilius mutantur, quia vnum tantum est quod corrumpitur in ea transmutatione. Quae vero per medium aliquod transmutantur, difficilius: quoniam duo corrumpi necesse est. Et hoc est quod Aristot. inquit, facilius est enim vnum quam multa corrumpere. Nam ad extremum contendere non facile possumus: nisi per medium. quare ad aquam ex igni contendendum nobis est per aerem, & ad aerem ex terra per aquam.

Obiectio.

Solutio.

Verum obijcit aliquis ex huiusmodi ratione soluendi quaestionem colligi, quod elementa omnia non possint sine medio aliquo in se inuicem transmutari: quod falsum esse videtur: & contra rationem. Nam cum inter ignem, atque aquam, exempli gratia, sit perfecta contrarietas propter qualitates, erit etiam perfecta actio & perfecta transmutatio: quam obrem sine medio quoduis elementum in aliud quoduis statim mutari potest. Atque ex consequenti, non est tardior mutatio inter dissimilia elementa, quam inter similia: quia per medium mutantur inuicem elementa omnino dissimilia, atque contraria. Verum haec quaestio soluitur si dicamus, fieri quidem posse (id quod ratio adducta persuadet) quod elementa omnia statim, atque sine medio aliquo transmutentur. ceterum non ita: sic sed potius in medium elementum prius sit transitio, quam in extremum, natura ira postulante.

Argumentum cap. 5.

Proposuit Aristot. 1. cap. huius libri. tria principia rerum omnium: materiam primam: contrarietatem, atque elementa. Haecenus de duobus longa oratione differuit, videlicet de contrarietate, atque elementis. Nunc de prima omnium transmutationum materia disputat. Consultatque sententiam philosophorum antiquorum de

prima materia: quas primo cap. attulerat. existimabit enim veteres nullam esse primam materiam subiectam elementis, sed elementa elementorum esse materiam.

Cap. 5.

Ac ex omni quidem cuncta generari & quomodo alterum transeat in alterum explicauimus. Superfunt tamen etiam nunc aliqua de ipsis consideranda. Nam si aqua, & aer, caeteraque id genus, sunt (ut quibusdam placuit) corporum naturalium materia, ea vnum vel duo, vel plura sint oportet. Ut omnia igitur vnum sine, verbi causa aer, vel aqua, vel ignis, vel terra fieri non potest. Siquidem mutatio sit in contraria.

Omne sit praesens caput cum superiore: atque aperit, quid nam illud sit de quo in praesentia sit differendum. Dicitur est inquit, & monstratum, omnia elementa vicissim generari: vnumque ex altero fieri. & modus similiter quo id fiat explicatus est, superest iam ut materiam primam, quae subiectum est transmutationis exponamus. Probat autem Aristot. materiam hanc diuersam esse ab elementis. Quam sententiam ita demonstrat. Si materia prima corporum quae generantur & corrumpuntur esset elementum, & non quidpiam aliud, ut antiqui philosophi credebant, vel vnum duntaxat elementum omnium materia esset: vel duo, vel plura duobus. Nihil autem istorum verum esse potest: ergo elementum naturalium corporum materia non est. Vocat autem in praesentia corpora naturalia, corpora generabilia & corruptibilia, quamquam non omnia naturalia corpora generari & corrumpi possint. ratio proculdubio verum, subsumptum autem probatur ab Aristot. per partes eius singulas.

Materia elementorum diuersa est ab ipsis elementis.

Naturalia corporalia quae vasa.

In primis probat, non posse fieri ut vnum tantum elementum materia sit. Nam aut non istud elementum transmutari potest, aut potest, neutrum tamen verum est: in primis si vnum tantum sit elementum transmutari non poterit, nam omnis transmutatio est inter contraria. Contraria vero plura esse oportet: cum sit contrarium contrarium elementum esse, atque id transmutabile, neque intransmutabile: ita ut aer, v. g. materia sit corporum naturalium, & eius qualitates dumtaxat mutentur, substantia vero minime: cetera tamen ex eo efficiantur. Hoc demonstrat quatuor potissimum argumentis: vnum explicatur his verbis.

Si enim aer sit, maneatque, alteratio existat, non generatio.

1. Ratio.

Illud autem est argumentum. Quia nulla erit generatio, sed omnis transmutatio, alteratio erit. Quod est maxime absurdum. Probat a definitione alterationis. Alteratio, n. est transmutatio qualitatis manere substantia: Manet autem semper intransmutabilis natura, atque substantia eius: ex quo omnia gignuntur, iuxta opinionem citatam, ergo generatio nulla est, sed omnis mutatio est alteratio. Alterum argumentum adducitur his verbis.

Præterea hoc modo videtur aquam & aerem simul esse, vel aliud quodvis. Est ergo oppositio quadam & differentia, cuius alteram partem ignis habebit verbi causa calorem. At non erit ignis aer calidus. Nam præterquam quod non ita videtur, hoc alteratio esset.

2. Ratio.

Illud autem est. Quia idem erit ignis, aer, & aqua: quo nihil potest esse absurdius. Nam si aer est materia, & minime postquam ex eo aqua est: ita est, at quo ignis, idem erit aer atque aqua. Imo verò illud etiam absurdum hanc opinionem cõsequeretur, ut fateamur ignem nihil esse aliud quam aerem calidum. Ratio est quia si aer remanens sit ignis, & necesse est, in igni adesse alteram

ex duabus qualitatibus contrariis, calorem videlicet aut frigus, concedamus inquit Aristor. esse calidum, iam tunc ignis ille in quem aer cõuersus est nihil aliud erit, quàm aer calidus. Quod maxime pugnat cum ratione, & insuper hæc mutatio generatio non erit. Sed alteratio tantum, ut apparet. tertium argumentum explicatur his verbis.

Ad hæc si ex igne rursus aer generetur, calore in contrarium mutato, generabitur. Aderit igitur hoc aeri, eritque aer frigidum quiddam. Ita ignis esse aer calidus non potest. Esset enim calidum simul, frigidum. præter ambo igitur aliud quiddam idem erit, & aliqua alia communis materia. Eadem cunctorum est ratio, nullum esse istorum vnum ex quo generentur omnia.

Illud est, si vera sit hæc sententia, accidit ut sint in eodem simul contraria, quod aperte falsum est: hoc probatur, quia si aer cum mutatur in ignem calidus sit, erat antea frigidus: si quidem omnis mutatio est de contrario in contrarium. Seruat autem per acta mutatione naturam aeris, ergo & frigus quo constabat, ex hypotesi, cum ignis esset, ceretur. Quare simul in aere manent calor atque frigus, quæ sunt contraria. Deinde aer mutatus in ignem siccus est factus est, cum prius esset humidus: at manet facta mutatione, ergo simul est humidus atque siccus. Quod de aere dixit Aristor. accommodari etiam igni potest, si ignem dicamus omnium aliorum corporum esse materiam. Et secundum substantiam non posse transmutari. Falsum igitur dicit qui dixerit ignem nihil esse aliud quam calidum aerem quando quidem inde colligitur simul esse contraria. Similiter etiam efficitur nihil esse vnum istorum quatuor elementorum, ex quo omnia generantur. Quis eadem est ratio cunctorum, inquit Aristor.

Sed nec aliud quiddam ab his ceu mediū aeris et aquæ vel aeris & ignis quod

quod aere & igne crassius, ceteris subcilis sit. illud enim aer esset, & ignis cum oppositione. Oppositorum autem alterum priuatio est, quo circa illud nunquam solum esse potest, ut quidam aiunt, infinitum & complectens. Similiter ergo horum quodque, aut nihilo magis aer, quam ignis.

Conferat Aristor. de opinio aeris.

Hoc loco opinionem confutat Anaximandri, qui ponebat medium quoddam corpus inter aerem, & aquam. vel inter ignem atque aerem igne crassius, aere vero tenuius, ex quo cetera omnia efficerentur. hanc enim opinionem eadem incommoda sequuntur, quæ superiorem. Nam si illud corpus, exempli gratia, sit ignis, debet ex frigiditate calidum fieri: quia omnis mutatio est de contrario in contrarium: in eius igitur substantia inter frigus: quare si idem manens frigus, aliud corpus simul erit calidum & frigidum. Et si medium hoc corpus rarius igne, crassius aere solum distet ab igne quia est densius, & rarius reddatur sit ignis, cõstat quibus quæ sunt in igne esse in eo corpore præter raritatem, quare istud corpus, licet cum est. Rarius, si solum assumat densitatem aeris. Quare quæ sunt in aere, quænia erunt in eo corpore, præter densitatem, est igitur in eo humiditas, & inerat licitas (vt ostendit) ergo simul in eodem sunt duo contraria, humor & licitas, quod est maxime absurdum. Hoc probat argumento sumpto a minime, quod inuenit in his verbis, oppositorum autem alterum priuatio est. & ita colligitur, habitus & priuatio in eodem simul esse non possunt: ceteris inquam & visis: ergo neque contraria: probatur eadem sequenti: non solum quia magis opposita sunt contraria, quam priuatio. Sed etiam quia contrariorum alterum, id est præstantius, formæ rationem habet: ut calor, alterum vero hoc est deterius priuationis, ut nigritor. hinc colligit Aristor. nullum esse corpus ab alijs separatam: quod sit ceteris omnibus, tanquam materia subiectum, ut quidam voluerunt: qui statuerunt quoddam corpus infinitum, & quod cetera omnia cõtineret. Hanc sententiam exprimit illis verbis, quo circa illud nunquam solum esse potest, ut quidam aiunt, infinitum, & com

plectens, omnia inquam. Similiter etiam neque duo ex elementis, ignis inquam & terra, ut aiebat Parmenides possunt esse materia aeris, & aquæ. Neque ex tribus quatuor fieri potest, quoniam incidemus in ea omnia incommoda quæ paulo superius esse possumus.

Itaque si nihil sensibile his prius sit, hæc omnia esse possint.

Doet hoc loco quæ sit materia prima omnium elementorum. Nam hæcenus ex posuit, quæ non sit, neque esse possit materia. Atque ita ait, quod cum materia elementorum non sit aliquod corpus præter quatuor elementa: neque aliquod vnum, aut duo ex quatuor elementis, materia ceterorum sit, superest vt dicamus materiam elementorum corpoream non esse, sed omnino vacare corpore: atque informem esse, quæ sensu percipi non possit, sed ratione tantum, atque animo percipiatur. Elementa vero ipsa materia sunt corporum tamẽ compositorum ex materia, & forma.

Elementa mixtorum materia.

Necesse est igitur aut semper maneat, nec in se vicissim mutantur, item vel omnia vel aliqua, & aliqua secus, ut in Timæo. Plato scriptum reliquit. Ergo in se vicissim necessario commutari, sed non pari cuncta celeritate, supra demonstrauimus. Nam quibus aliquod est commercium, ea citius alterum ex altero fiunt. Lentius, quibus nullam. Ita si vna est oppositio, per quam elementa mutantur, duo sint oportet elementa. Materia etiam insensibilis, & inseparabilis mediū existit. Sed plura esse cernuntur, duæ minimum oppositiones erunt. Porro si duæ sunt oppositiones, elementa tria esse non possunt, vt perspicitur, sed quatuor. tot enim paria sunt. Nam cum sint paria sex, duo, quia pugnant inter se fieri nequeunt. Verum de his supra demonstrauimus.

H 4 Qui

Et quidem cum elementa materia sint corporum compositorum, quemadmodum diximus: necesse est, inquit, aut in erit mutari non posse, ut Empedocles assererat: aut posse mutari inter se, & si mutantur vel vicissim mutari omnia, ut cap. superiore monstratum est accidere, opinione Aristot. aut quorundam mutari posse, alia vero minime: ut Plato dicit: qui in Timæo terram facit omnino immutabilem. Omnes tamen huius modi diuisionis partes Aristot. persequitur: atque illas summa diligentia examinat. Primum vero in memoriam nostram reuocat, quod proximo cap. ab eodem definitum est, omnia elementa vicissim transmutari: tamen si alia celerius transmutentur, alia tardius. Siquidem quæ cognata sunt, atque similia, celerius transmutantur. Quæ vero omnino contraria sunt, & nullam habent similem qualitatem, lentius transmutantur. Probatum est etiam eodem capite necessarium esse, ut sint quatuor simplicia corpora. Quoniam sunt duæ contrarietates. Singulæ enim contrarietates duo elementa faciunt. Nam cum ex duabus contrarietatibus, quæ constant contrarijs quatuor, sex coniugationes effici possunt, & duæ quæ sunt ex contrarijs, efficiuntur, constare nullo modo valeant, quatuor simplicia persunt, ex quibus totidem gignuntur elementa. ceterum materia quæ contrarijs istis subiecta est, neque sensu percipi potest: neque per se existeret, separata ab ipsis contrarijs. Hæc est Aristot. de elementis sententia, explicata ab eodem superioribus capitibus.

Sed quoniam elementa alterum in alterum mutantur, ex his palam fit, nullum neque in extremo, neque in medio ipsorum principium esse posse. Nam si in extremis sit, cuncta ignis erunt, aut terra. Nec intererit ex igne, an ex terra omnia constare dicas. Sed nec medium potest esse principium, ut quibusdam visum est. Aerem mutari & in ignem & in aquam, extrema non ite in extrema transire.

Iam probat Aristot. fieri non posse ut vnum

elementorum, siue id extremum sit, cuius modi est ignis, & terra, siue medium, qualis est aer & aqua, materia sit principium quæ reliquorum, licet transmutari optime possit. Nam hæcenus monstrauit non posse contingere, si illud principium mutari non possit. Primum vero probat non posse huiusmodi principium esse aliquod extremum. siue sit ignis, siue terra. alioqui omnia erunt ignis, aut terra: quandoquidem principium ex quo quidpiam efficitur in permutatione manet. Si vero principium & materia sit vnum ex medijs, aer inquam, aut aqua, aer non solum mutabitur in aquam, sed etiam in ignem. aqua etiam non tantum in terram sed etiam mutabitur in aerem. Ceterum extrema ipsa non poterunt in alia permutari: alioqui in infinitum progrediemur: & in vno atque eodem elemento erunt infinitæ repugnantia: quod prorsus a ratione alienum est.

Stet enim oportet, nec sine fine id vtroque recte progrediatur. futuris alioquin in vno contrarietatibus innumeris. Sit enim terra t. humor. h. Aer. a. ignis. i. Si ergo a. mutatur in i. & oppositio erit ipsorum. a. i. sint hæc albedo & nigredo. Rursus si a. mutatur in h. alia erit oppositio. neque enim sunt idem h. & i. Sint autem siccitas & humiditas. x. siccitas. z. humiditas. si ergo albedo manet aqua humida erit & alba. sin minus, aqua nigra erit. Cum mutatio fiat in contraria. Itaque necesse est, aqua alba sit vel nigra. Sit autem prius, pari ergo ratione dicto. i. aderit siccitas. x. appellata. Ergo. i. ignis mutabitur in aquam, opposita enim adsunt. Nam primum ignis niger erat, deinde siccus, aqua humida, deinde alba. Non est igitur dubitabile, mutationem eunctis mutuam inter ipsa fore & in his reliqua etiam duo sociata nigrum & humidum. t. terræ affutura. Hæc enim non fuerunt aliquo pacto copulata.

Hoclo

Hoc loco demonstrat nullum esse elementum quod non possit in aliud commutari: atque ex consequenti, nullum elementum posse esse principium, cum principium immutabile esse oporteat, & si omnia inuicem mutantur, nulla est ratio cur vnum potius quam alterum principium esse putemus. Etenim si aer qui medius est, aliquando in ignem, aliquando in aquam commutetur, non mutatur in vtrumque per eandem repugnantiam: alioqui ignis & aqua erunt idem. Quare aer duas habet repugnantias: vnam cum igne: quam amittit cum sit aqua: quandoquidem omnis mutatio sit ex contrarijs. Concedamus igitur candorem & nigrorem esse repugnantiam inter aerem atque ignem, licet Aristot. quibusdam vtatur elementis quæ nihil prorsus significat demus etiam inter aerem atque aquam, aliam esse repugnantiam, nempe humorem & siccitatem. ut aer sit siccus, ex hypotesi. Aqua vero humida. ergo si ignis mutatur in aerem, ex siccis fiet humidus, retinebit tamen aliam contrarietatem: nempe candorem. Quare tunc erit aqua humida & candida: inter aquam & ignem est etiam repugnantia, quia aqua candida est, ignis vero ater: ut posuimus. Quare poterunt mutari inter se. idem censendum est de aqua, quam putant posse mutari in terram: atque aerem. Necesse enim est ut habeat aqua repugnantiam quandam cum terra. Alia vero erit aquæ. Quod si ab aere distat siccitate: atque humore, quia aquam ponimus humidam, aerem vero siccum. a terra differt candore atque nigrore: quod aqua sit candida & terra nigra. Si sint solæ istæ duæ repugnantia. Quare si aqua in terram mutetur, fiet sane nigra ex candida. verum seruet adhuc humorem: quare terra erit nigra atque humidior: vero ponebatur siccus, atque albus: ergo contrarius est terre. Atque ex consequenti in eam mutabitur. hac igitur, ratione planè constat omnia elementa posse inuicem commutari.

Iam vero fieri non posse, ut in infinitum procedat, quod demonstraturi huc prius defleximus, ex his planum fiet. Nam si rursus. i. ignis in aliud mutatur, nec reflectitur. Verbi causa, in s. alia oppo-

sitio a dictis aderit igni, & dicto. s. quia nec. t. nec. h. nec. a. nec. i. subiicitur ipsum. s. Ergo. i. appellato adsit. K. dicto autem. s. adsit. f. K. aderit omnibus his. t. h. i. a. i. quippe quæ in se vicissim mutantur. quamquam hoc demonstratum non dum est. id certe patet, si rursus. s. in aliud mutetur, aliam oppositionem dicto. s. affuturam, & i. igni, & semper cum apposito aliquam prioribus oppositionem fore. Ita si hæc innumera sunt, oppositiones quoque innumere vni aderunt, & tunc nihil nec terminari, nec gigni licebit. ut enim aliud fiat ex alio, tot oppositiones oportebit obire. & ite plures. Prorsus ut in aliqua non sit futura mutatio. nempe si media innumera sunt. quod vtrique necesse est, si innumera sunt elementa. Sed neque ex aere in ignem. Siquidem oppositiones essent infinite. Quin omnia vnum sunt. quippe necesse est, quæ sub. a. sunt, his omnes oppositiones superiorum adsint, his vero omnes inferiorum. itaque omnia vnum erunt.

Tanquam absurdum collegerat superioris in elementis progressum in infinitum. probat modo quod elementorum mutatio non possit ita infinite progredi, ut nunquam recurramus ad quatuor elementa, sed necessarium esse, ut ad illa veniamus. Hoc vero demonstrat adductis in medium quatuor incommodis quæ opinionem illam consequuntur, quæ ait, progredi in infinitum licere in elementis. Primum incommodum est, quod in vno quoque elemento essent iam infinite qualitates. & infinite repugnantia. Ratio est, quia omnia elementa debent habere inter se quædam coniugationem, quemadmodum illa habent quatuor vulgata. Nam si ignis, ex plii gratia, non mutatur in aerem, neque in aquam, neque in terram, sed in aliud quoddam elementum, cum omnis mutatio fiat

H s in con.

Non licet in elementis progredi in infinitum. Primum incommodum

in contraria, necesse est vt inter ignem, & illud quintum elementum sit quaedam alia repugnanti, diuersa a repugnantis quatuor elementorum. Omnis autem repugnanti existit in qualitatibus: ergo in igne erit aliqua qualitas quae repugnet qualitatibus quatuor elementis in quod ignis mutatur. Neque tantum ea qualitas erit in igne, sed etiam in ceteris elementis: quandoquidem omnia possunt in illud quintum elementum mutari. Vnde sic vt in singulis elementis existant tres qualitates primae. Si autem mutatio ex quinto elemento in sextum procedat, erit rursus alia repugnanti a ceteris diuersa: & ita noua qualitas ad de inferioribus, & iam tunc in singulis elementis erunt quatuor primae qualitates, pari ratione si e sexto elemento fiat mutatio in septimum. Semper fuerit necessarium adiungere inferioribus nouam qualitatem: & si in infinitum procedamus erunt in singulis qualitates infinitae, ac repugnantiae: quod est maximum incommodum: & omnino prorsus ratione vacans. Secundum incommodum adducitur ab Aristotele, his verbis. & tunc nihil necesse terminari. Illud est, si sunt infinita elementa & qualitates infinitae, nihil terminari poterit. Hoc est de hinc. Neque etiam generari, quia si quidpiam voluerit generari, v. mutari necesse est vt transeat infinitas qualitates, ac vobis quod est infinitum percurrere nullo modo potest. Tertium incommodum tangitur ab eo, cum ait, sed neque ex aere in ignem, &c. illud est quod neque proximum elementum mutari poterit in huius proximum, vt ignis in aere, aut aere in aquam. Ratio est quia sunt infinitae qualitates quae transferri debent. Postremum incommodum inducit illis verbis, quin omnia vnum sunt, &c. Illud autem est, quod omnia sunt vnum. Omnes enim qualitates elementorum quae igni tribuuntur, conceduntur etiam inferioribus elementis, & inferiorum qualitates superioribus conueniunt. Necesse est autem vt ea elementa eadem sint quorum qualitates sunt eadem. Erat ergo omnium rerum confusio, si vnum omnia sunt: quod accidit si in elementis infinite progrediamur.

Argumentum cap. 6.

Institutum Arist. presenti cap. illud est,

confutare Empedoclis opinionem, de materia rerum: qui asserbat quatuor elementa materiam esse rerum omnium: verum transmutari inter se nullo modo posse. hoc demonstrat aliquot rationibus.

Cap. 6.

Sed miretur aliquis, qui Empedoclem secuti plura quam vnum esse corporum elementa sic statuunt, vt tamen in se vicissim ipsa mutari nequeant, hi quomodo tueri valeant elementorum comparationem. Sic enim Empedocles ait. Haec namque omnia paria sunt. Si ergo quantitate paria sunt, aliquid idem cunctis comparatis adfit oportet, quomensurentur, vt si ex vno Aquae sextario Aeris decem efficerentur, ambo igitur idem sunt, si eodem mensurantur. Sin minus sic conferri possunt per quantum, vt quantum ex quanto, sed qua vires habent vt si aquae Sextarium aquae, ac decem Aeris possit refrigerare, & sic per quantum non ratione quanti, sed virtutis comparari apta sunt, licebit vires non quantitatis mensura, sed proportione comparare. Verbi causa, vt hoc calidum est, sic illud album. At illud vt hoc, simile in quali significat, & quale in quanto, absurdum igitur videretur corpora, quae commutari inepta sunt, non proportione esse comparabilia, sed facultatum mensura, & quia tantum ignis, & multo plus aeris eque calidum est, vel simile. Nam ipsum plus, quia cognatum est, talem habebit rationem.

Primum omnium oportet meminisse, quod Empedocles aiebat, quatuor esse tantum elementa; atque illa materiam prestare rebus omnibus: quae efficiuntur.

erit. Sunt autem ea ipsa intransmutabilia, iudicio Empedoclis, licet comparari inter se possint. Quandoquidem ab eodem putantur aequali. Improbatur ergo iudicio Aristotele. Empedoclis sententiam, cum ait, conferri inter se elementa, atque esse intransmutabilia. Nam hoc ipsum tueri quisquam, atque defendere non valet. Quod probatur Aristotele. hae ratione, si inter se conferri possunt elementa, vel propter quantitatem, atque materiam comparatur, vel propter virtutem, atque potentiam, quocumque vero modo comparantur, transmutari poterunt: ergo illa duo non cohaerent, quae affirmat Empedocles. Non posse elementa transmutari, & comparari inter se posse. Dicitur si legitimus est, & maior aperta, siquidem his duobus modis elementa conferri possunt inter se: quantitate inquam aut virtute. quantitate quidem vt si ex vna haemina aquae fiant decem aeris haeminae. Virtute vero, vt si vna haemina aquae tantum possit inducere formam quantum decem haeminae. Minor vero proportio probatur ab Aristotele. & primum quidem si quantitate comparantur: etiam si secundum quantitatem comparantur, necesse est vt aliquid sit in eis quod vtriusque conueniat: & vtriusque mensura sit. Hoc est enim commune omnium quae comparantur inter se: quare si ex vna haemina aquae fiant decem aeris, oportet vt aeri atque aquae sit vna communis materia, quae sua forma aquae cum est, minorem habeat quantitatem, quam cum est sub forma aeris, quae vero commune non habent materiam, commutari possunt inter se, ergo si possunt elementa comparari secundum quantitatem, commutari etiam poterunt: contra sententiam Empedoclis. Idem quoque contingit si elementa comparantur secundum potentiam, atque virtutem, quod significat, illis verbis, si minus sic conferri possunt, &c. Ratio vero haec est, quorum est eadem qualitas solet esse materia eadem, si elementa comparantur secundum virtutem, habet eandem qualitatem licet eadem in altero sit maior, in altero minor: at vero ea quorum est materia eadem, commutari vicissim possunt, ergo si secundum virtutem, aut potentiam comparantur elementa, mutari poterunt. Quod est contrarium Empedoclis opinioni.

Deinde aliquo modo defendit Empedoclem, & rationem reddit, qua illa duo si

mut. constare possint, vt sint elementa comparabilia, & transmutari nequaquam possint. Comparatio igitur inquit Aristotele, duobus modis fieri solet, similitudine inquam, vel proportione: similitudine sic comparatio quando in diuersis rebus subiectis est eadem qualitas. Ratio est quia similitudo est eadem qualitas rerum diuersarum. Exempla gratia, si conferatur aqua cum aere illo nomine quod in vtroque est facultas refrigerandi, vel humectandi: Proportione sic comparatio, cum comparantur inter se vires diuersae, generum diuersorum: vt si dicas, licet hoc calidum est, ita illud est calidum. Verum cum dicimus, haec res est si cur illa, si agamus de qualitate intelligimus esse simile, vt de quantitate aequalis: Cum ergo Empedocles faciat elementa immutabilia poterit sapere dicere comparari inter se: non si similitudine, sed proportione. Nam vires diuersae generum diuersorum inter se non possunt mutari, vt calor in dulcedinem. Si autem fiat elementorum comparatio secundum vires, quae comparatio qualitatis est, fieri nequit vt sint elementa immutabilia. Et enim si ignis cum aere comparatur, & dicatur esse calidior aere, hoc accidit quia est eiusdem generis: & habet eandem materiam cum aere, atque ea quorum est eadem materia, vicissim inter se commutari sunt.

Sed ne auctio quidem per Empedoclem alia esset, quam quae per accessionem fit, qui sic ait, ignis augetur scilicet igni, & terra suum genus, aether auget aethera. Haec autem accessio quaedam est, nec quae augetur, ad hunc modum videntur augetur.

Numerat Aristotele, quaedam incommoda quae sequuntur opinionem Empedoclis, si in eodem asserentis elementa non posse mutari inter se. Vnum est quod nulla erit vera auctio, seu accretio, vera & naturalis. Sed accretio erit adiectio quaedam, & accumulatio, vt cum lapidem addimus lapidi. Oportet enim vt quod auget transeat in naturam eius quod auget, vt monstratum est ab Aristotele, cap. 5 lib. superioris, at Empedocles scribit, solum appositione rerum similibus fieri accretionem. Quod vt probet Aristotele, citat Empedoclis carmen ex Colmo, vbi sic

Bisariam comparari possunt elementa.

Comune omnium quae comparantur.

Comparatio bitaria fit

Empedoclis carmen ex Colmo, vbi sic

opinio Empedoclis.

Excusat Empedoclem.

versiculū quendam sumptum ex libro Empedoclis qui cosmopœia inscribitur in quo ita cecinit.

Ipsa suum tellus auget genus, etheraque ether: sola autem appositione rei similis, ut constat, non fit accretio.

Ceterum generationis naturalis rationem reddere longe difficilius est. quoniam quæ natura gignuntur, ea cuncta sic aut semper, aut certe magna ex parte generantur. Nam quæ nec semper, nec magna ex parte, hæc casu & fortuito eueniunt. Quid est bigitur in causa, ut semper, vel magna ex parte homo ex homine, ex tritico triticū, nō oliuā nascatur. Vel si os ad hunc modum componatur, cum non temere coeuntibus elementis, quidquam, ut ille ait generetur, sed aliqua ratione. Horum igitur quid est in causa? neque enim ignis, aut terra causa est. Sed ne amicitia quidem, & discordia quarum altera concretionis tantum causa est, altera secretionis. Hoc autem est cuiusque substantia, non solum mixtio, & mistorum dispositio, ut ille inquit. Sed appellatur in his fortuna, non ratio quamquam nihil prohibet temere factā fuisse mixtionem. Nam rerum naturalium causa est, rem sic se habere. & hæc est cuiusque natura, de qua Empedocles cum nihil dicat, nihil dicit de natura. At hoc est bene se habere, & bonum. Ille tamen solam mixtionem commendat. quamquam elementa, quæ natura deo priora sunt, nam & ipsa dii sunt, ab amicitia, nō discordia seceruntur.

Possimè quidem, ut ostensum est, ab Empedocle redditur causa accretionis efficiendæ, sed peius multo ratio reddi ab eo potest generationis naturalis, inquit præsentiloco Aristot. si elementa mutari ne-

queant. Hoc probat: quoniam ea quæ a natura procedunt, aut semper, aut magna ex parte eodem modo contingunt. natura enim semper, aut plerumque rem facit ex eodē eandem. Quæ vero neque semper, neque magna ex parte eueniunt non proficiuntur a natura, sed vel casu, vel fortuna sūt. Si igitur non mutentur elementa quid causa erit cur homo ex homine semper, aut magna ex parte fiat. Ex tritico triticum, nō oliuā, & cur hoc modo formatur os, ac facies semper. Non alio modo. Nam cum dicit Empedocles quod generatio nihil aliud est quam congregatio elementorum, sine vllō discrimine poterit ex homine homo, atque etiam equus generari. ac verò contra fieri videmus, ergo non fit generatio eorumque elementis temere, sed ratione potius firma, stabilique. Dicit igitur quæ sit horum causa. Et quoniam multas causas ille potuit adducere, omnes illas inanes esse Aristot. demonstrat. In primis ignis aut terra causa non est: quoniam hæc duo elementa semper sunt contraria in omni compositione. Neque concordia aut discordia, quæ Empedocles ait, rerum omnium esse principia, quia concordia solum est causa congregacionis. Discordia vero disgregacionis. Sed opus est aliqua forma quæ est vnius cuiusque rei naturæ & facit ut hic, homo sit illa, vero caro. Neque sufficit permixtio, & confusio rerum omnium mixtarum: ut inquit Empedocles. Nam in his rebus fortuna ponitur, non ratio: sit enim facile ut rerum permixtio fortuito contingat: causa autem rerum naturalium semper se habent modō eodem, & cuiusque rei naturæ atque forma semper est eadem. De qua, cum nihil dixerit Empedocles, neque de naturā quidpiam dixisse, censendus est: quæ est bonum, atque perfectio vniuscuiusque rei. Præterea Empedocles inquit, elementa esse priora deo: & habere numen aliquod: & quod magis mirearis, deos esse testatur.

Quin etiam de motu simpliciter dicit, neque enim dicere satis est, cur amicitia & discordia moueat, nisi hoc sit esse amicitia, tali motu moueri, discordia tali. Definire igitur oportuit, ponere, aut demonstrare, idque vel accurate & scrupulose,

pulose, vel certe leniter, & crassa minerua. iam vero quoniam corpora vi præterque naturam, & secundum eam moueri videntur, verbi causa ignis sursum citra violentiam tendit, idem per vim deorsum fertur, cum motui violento naturalis opponatur, liceatque per vim moueri, nempe natura quoque moueri licet. Vtrum igitur amicitia hūc motum mouet, an secus? Nam terram deorsum ferri contrarium, & secretioni simile videtur, & perinde discordia potius, quam amicitia motus naturalis causa est. ut intelligatur, omnino amicitiam potius præter naturam esse, quod nisi vel amicitia, vel discordia moueat, nulla sit omnino ipsorum corporum, nec motio nec quies. quod quidem absurdum est. Præterea moueri cernuntur. discordia namque secernebat, æther autem sursum latus est. non a discordia. quanquam interdum fortunam causatur. ut cum ait sic currens tunc incidit, sæpe tamen aliter. quādoque ignem natura sursum ferri aptum esse dicit. Aether inquit longis radicibus terram subit.

Simpliciter.

Illo etiam nomine reprehendit Empedoclem, quod nimis simpliciter, id est impetite nimis de motu loquutus sit. Contētus est enim ille dixisse, quod concordia atque discordia vim mouendi habent. Cur autem moueant, non docet. Neque causam apperit cur discordia moueat hoc modo: concordia vero altero. Debit igitur explicare causas motionis: aut illas supponere: aut demonstrare easdem verè, vel probabiliter, vel quouis modo. quod ille vocat, crassi Minerua. Deinde cum corpora naturalia duobus modis possint moueri: aut naturali, & proprio motu, aut violento & contra naturam: quod ignis exemplo constare possit, qui sursum fertur secun-

dum naturam: deorsum vero vi & contra naturam, quod autem naturale est ei est contrarium, quod est contra naturam, profecto quæ vi mouentur, eadem mouebuntur secundum naturam. possit igitur quod ipsam rogare Empedoclear, utrum motus quem concordia dicit, naturalis sit, an potius violentus: terra enim in sublime fertur viatque etiam ignis deorsum, quod autem violentum est, simile esse videtur disgregacioni. At concordia non disgregacionis sed congregacionis causa est. Congregat enim elementa, quæ congregari non valent. Nisi ignis descendat: vel terra sursum feratur: qui sane motus violentus est & similis segregationi. Quare discordia potius erit causa naturalis motus, quam concordia. Imo concordia mouebit rem contra naturam. Quod negat Empedocles. concordia ergo & discordia non possunt esse principia motus. Et nisi concordia moueat, nullus erit motus corporum naturalium. Neque quies: quod manifeste falsum est. Rursum contradicit sibi Empedocles. Nam cum intelligeret moueri elementa, dixit, duo esse principia motus, concordiam videlicet, atque discordiam. Addit deinde, aliquando fortuito moueri elementa. Quod dum asserit fortunam etiam facit motus causam. Quare secum pugnat. Nam omnium motuum causam facit concordiam & discordiam. & quorundam dicit non esse causam: ut eorum motuum qui a fortuna efficiuntur. Quod autem aliquando temere fortuitoque elementa moueantur, Empedocles probat, cum corpora dissoluantur, in quibus aderant elementa. Accidit enim nonnunquam, cum dissolutio fit, ut ignis feratur deorsum: tamen magna ex parte in sublimem locum contendat: quod ex iplo probat eorum motum qui flammæ etiam mouent: ut ethæz, in sicilia.

Illud quoque addit, mundum perinde se nunc habere in discordia, ac prius in amicitia. Princeps ergo motor, & mouendi causa quid est? Nam neque amicitia, nec discordia esse intelligitur. Sed cuiusdam motus hæc causæ sunt. quod si est, illud est principium.

Non

COMMENTARIUS.

Non ea solum absurda concedit Empedocles, quae numeravimus haecenus, sed etiam pleraque aliaque Arist. memorat. quorum illud unum est. Mundum eo tempe, quo regnat discordia, cum nihil est confusum, sed omnia segregata non aliter se habere quam cum omnia erant simul. Quod si sic est, quae nam est princeps causa motio nis? Non enim prima causa est concordia, aut discordia. Nam haec tantum sunt causae congregationis, & separationis, si vera est Empedoclis sententia.

Iam illud longe alienum est, animam & elementis constare, aut unum aliquod elementum esse. Nam quo modo animae alterationes erunt? ut sit verbi causa musicus quispiam, rursusque averfus a musis. Memoria quoque & obliuio exemplo esse possunt. Neque enim dubitari potest, si anima ignis sit, quin omnes affectiones, quae in igne, quae ignis est habentur, eidem sint essuturque. Rursus si quid ea mistum existat, affectiones corporales habituram certum est. cum tamen harum nulla sit corporalis. Sed haec alia quaestio est.

Illud etiam stultè asserit Empedocles, inquit Arist. animam, vel ex omnibus elementis. Vel saltem ex vno compositam esse. Nam si hoc verum sit, unde procedent habitus animae? & mutationes, ut alius sit musicus peritus. alius imperitus: haec memoris ille obliuiofus? Accedit ad hoc quod si anima ignis, quae cumque igni tribuuntur sit quatenus ignis est, eadem omnia animae concedentur. Si verò effecta sit omnibus elementis, necesse fuerit in ea esse corporeas affectiones quae nascuntur ex elementis: at qui nulla anima similes habet affectiones, cum aeterna, ergo neque ex elementis constat: de hac tamen re inquit Arist. alia quaestio est. Pertinet enim haec disputatio ad libros de anima.

Argumentum cap. 7.

Explicatis illis quaestionibus quae ad ipsa elementa pertinent, incipit Aristot. agere de generatione ceterorum corporum, quae ex quatuor elementis conficiuntur. Verum de ea re primum omnium, more suo, aliorum sententias refert: confutatque. Quod praestat per sententiapite. Proximo vero rem eandem tractat ex propria sententia.

Cap. 7.

Quod pertinet ad elementa, quibus corpora constituuntur, qui aliquid eis esse commune putant, vel ipsa in se vicissim mutari hi cum alterum profitentur, alterum fateri conuincuntur.

Verum igitur Aristot. tractata re eam quaestionem, vtrum quae generantur quatuor elementis consistant. Accipit tamè initio, quod qui asserit omnibus elementis aliquam esse subiectam communem materiam, debet necessariò confiteri, elementa in vicem transmutari. & qui hoc asserit, debet similiter alterum asserere, quoniam haec ratio vicissim retrò commeat, ut si vna sit illis materia subiecta, vicissim transmutentur, & si transmutari possint, habeant materiam communem. Sed animaduerte vnum dici materiam quia potentiam habet suscipiendi quamlibet formam.

Qui vero mutuam ipsorum generationem, exque singulis nerari negant, ut ex pariete lateres, in magnos istos errores incidunt. Nam quomodo caro & ossa & ceterorum quodque ex illis efficietur? Sed neque ipsi qui mutuam generationem confitentur, est in expedito modum reddere, quo ex elementis aliquid diuersum ab ipsis generatur. Nam si aqua verbi gratia, ex igne generatur, rursusque ex aqua

Qui alterum elementum de materia et se commune debet confiteri, elementa in vicem transmutentur. Cur vna dici materiam quia potentiam habet suscipiendi quamlibet formam.

LIBRI SECVNDI.

fit ignis, commune subiectum est cavla. At caro & medulla cum ex ipsis fiant, quomodo generantur? Certe qui Empedocli astipulantur, ij quem modum reddere valeant, non video. Cum sit necesse compositionem esse, qualis parietis, qui ex lateribus & lapidibus constat. Atque haec mixtio saluis elementis, minutum modo inter ipsa collocatis fiet. & adhuc modum caro, & ceterorum quodque generabitur. Sed ignem & aquam non ex quacunque parte carnis generari accidit quem admodum ex vna cere parte globus, ex altera exprimitur meta. At poterat ex vtraque parte exprimi figura. hoc igitur ad hunc modum efficitur, ex quacunque parte ambobus fiant. quae res illorum decretis refragatur. Nam ut lapis, & later alius ex alio loco, aliaque parte parietis prodit, sic elementa isti generari fateantur necesse est.

Absurda est inquit illorum sententia qui ferunt elementa commutari posse, negant tamen mutuam ipsorum generationem: sed aiunt ex singulis non aliter nasci corpora, quam ex pariete dissoluto lapides prodeunt: fieri enim nullo modo potest ut ex elementis ita compositis, & non potius mixtis, & commutatis caro fiat vel, os, vel quidpiam aliud: quamquam ea etiam dubitatio ad illos quoque pertinet qui concedunt elementa mutuo transmutari, quo pacto ex elementis corpora fiant. Nam licet unum elementum in alterum transmutari facile possit, ut ignis in aquam: & mutata ratione, quia communem habent subiectam materiam, certe difficile ab his philosophis ratio redditur, quae ex elementis caro, vel os, fiat. Nulla siquidem ratio apparet. Qui autem dicunt non posse transmutari elementa, cuiusmodi est Empedocles, his sane efficiendi corporum generationem nullum modum, aut rationem inuenire, aut reddere valent. Fit enim illa coagmentatio eodem modo quo parietes ex lateribus efficiuntur,

atque lapidibus. Nam qui huic opinioni fauent, aiunt, elementa integra manere in compositione: & formas in eadem serua reintegras. Conglutinantur tamè inquit, quibusdam partibus minutis: atque ita fit caro: aliaque corporis partes, hoc tamen maxime absurdum est, quoniam alias quidem non ex quavis parte corporis prodibunt, dissolutione facta, omnia quatuor elementa. Sed ex alia parte, aliud elementum generabitur. Quemadmodum ex alia parte parietis lapis prodit: ex alia, lignum: ex alia lateres. Atqui necessariò debemus confiteri ex quavis parte corporis prodire omnia elementa, cum omnes partes mixti, mixtae sint. Et quaeuis pars ex quatuor constet elementis Metam vocat Pyramidem. Et sane ita sit, quod alia parte cere exprimi potest globus, alia Pyramis, quae diuersa figurae sunt. Tametsi nihil vetet eadem parte cere vtramque exprimi figuram, licet non eodem tempore.

Nec aliter qui elementorum vnam putant esse materiam, illa quaestione haerent, quomodo ex ambobus aliquid fiat. Exempli gratia ex frigido & calido, vel ex igne & terra. Nam si ex vtroque caro constat, nec illorum alterum est, nec rursus fit illis in compositione conseruatis, quid seperest nisi materia esse, quod ex illis existit? Quandoquidem interius alterutrum vel alterum efficit, vel materiam. quia ergo magis minusque tum calidum, tum frigidum est, cum alterum erit simpliciter actu, alterum erit potentia. Cum vero simpliciter secus, sed calidum ut frigidum, frigidum ut calidum, quia quae miscentur alterum alterius excessus cohibent, tunc demum nec materia existet, nec oppositorum vtrumque actu simpliciter erit, sed medium. Ceterum pro ut virtute magis calidum frigidum ve fuerit, vel ediuerso, ita duplo triplo ve aut alias calidum aut frigidius.

Meta quid sit.

Et sane

COMMENTARIUS.

Difficile est... Est sane admodum difficile explicare... quomodo res generentur...

Sententia... At itor de modo quo ortus sit...

quodammodo virtute sunt. neque tamen ut materia, sed ut explicatum est.

Postquam modum docuit efficiendae mixtionis, quae necessaria est admodum ad ortum...

Fient autem cetera ex oppositis, elementisve, elementa ex illis, quae

actione frigidum est. Similiter actione frigidum, facultate calidum est...

Confessio...

2.

Ex his colligere licet duo, vnum est, quod in mixto non sunt aequales omnes qualitates...

Quaestio.

Vtrum sit aliquod mixtum omnino temperatum.

Vnde que suo sumatur.

Vnpta occasione ex Arist. verbis qui affirmat, quae pertinet ad mixtionem debere esse...

aliquid omnino temperatum. Verum haec ipse... Duplex in... Pondere temperatum... Ratione...

ve aliquando corpus mixtu dissoluat, quod natura sua dissolubile est: ar vero si quodpiã sit corpus pondere temperatum, qualitates oēs habere debet æquales. vt ex eius definitione colligitur. Ergo non potest existere in natura reru tale corpus temperatũ, si agēs & patibiles qualitates confideres. nota est cõsequētia: minor etiã apta: & maior oppositio ab Arist. pbat cap. proximo. & cap. ultimo libri superioris. Idem quoq; constat argumento sumpto a qualitatib' pertinētib' ad motũ. Nã cũ illę secundę qualitates sint, a primis ortũ habēt: quę si æquales in eadē re cõposita existere non possunt, neq; secundę similes omnino erunt: sed ea ratione cõparabuntur qua cõparantur inter se principales qualitates. Accedit ad hoc quod si existet simile corpus aliquod, daremus mixtum quod nõ possit aliquo motu moueri: quod fieri nõ potest. Verũ quia cõtingit inde constare possit: quĩ in eo temperato corpore nullũ elementũ exuperat alterũ. Mixtuũ, vero corpus lib. 1. de celo mouet motu elementi prædominantis. Rursum illi corpore nullus locus deberetur: quia in eo grauitas & leuitas æquales sunt. At qui oēs corp' naturale in loco existit vt Aristot. lib. 4. de phys. auscult. demonstrat.

a. assertio.

Secunda assertio est, nihil prohibet dari ali quod corpus iusticia temperatum. Ratio est, quia nihil prohibet adesse debitũ toti speciei temperamētũ. Quod si sit, corporei alicui ineritatq; ea ratione temperatũ erit. Deinde quia in vnoquoque genere est aliquod primum ad quod cetera referantur, quare id etiã accidet in genere temperamentorũ. Verum si existat non durabit diu propter capitales illas inimicitias quas gerunt atq; exercēt inter se elementorum qualitates in mixto. Interim tamen dum adest, perfectissimas illud corpus operationes adet. Hęc vero dixisse de hac quæstione satis sit: nam vt admonui cetera a medicis sunt requirenda. Contendamus ad alia.

Argumentum cap. 10.

Resenti cap. demonstrat Arist. quod dicit corpus mixtu quatuor elementis constare, atque effici. hoc enim acceperat superiore proximo cap. differens contra

Empedoclem: dixit enim quamuis partem carnis habere in se quatuor elementa.

Cap. 10.

Constant vero omnia mixta corpora, quęcũque medium locum obtinent, ex cunctis simplicibus. Terra enim cunctis idcirco adest, quia in suo quodq; loco maxime & plurimum est.

Tatuit igitur Arist. hanc assertionem initio cap. omnia mixta corpora, quę medium locũ obtinent, id est, quę aut in terra, aut circa terram, aut supra terrã versantur, ex primis quatuor elementis cõposita sunt. Hęc assertio verã esse pbat, duob' argumentis. Primũ argumentũ sic tractat, omnia corpora mixta solent in terra, tanquam in proprio loco quiescere, locus vero, & id quod in loco est, eiusdem sunt nature, aut natura loci præualet, ergo omnia corpora vel in terra, vel circa terram gignuntur. Est igitur terra in omni mixto corpore. Deinde probat aquam etiã adesse cum ait.

Omnia mixta media cõstit quatuor elementis.

Adest aer.

Aqua quoniam cõposita defini debent, & simplicium aqua sola defini est oportuna. Accedit quod absque humore terra non valet consistere. illa vero humore cõtinetur. vt pote quę si humorem demas, tandem dilabatur. Atque hęc quidem sunt cause, quare terra & aqua cõpositis adsunt.

Nam terra perse, neque continari potest, neque figuram accipere, nisi aliquid habeat quod eam conglutinet, hoc verũ sola aqua potest præstare. Quoniam vt cap. 3. huius lib. & lib. 4. Meteorologorum dictum est, sola aqua vim habet definiendi: & facile potest terminari. Ergo si adest terra necessario aqua etiã adest. Altera etiã huius rei ratio est, quia sine humore

Adest aqua.

more nõ potest terra permanere: sed in puluerem abit. Ab humore autem cõtinetur, adsunt igitur necessariũ in singulis corporibus mixtis terra atq; aqua. Deinde probat ad esse etiã necessariũ debere aerem atque igitur illis verbis.

Aer vero & ignis, quia terre & aquę opposita sunt. Nam terra cũ aere pugnat, aqua igni contraria est. Vtque qua licet substantiam substantię contrariam esse. Cum ergo generatiões ex oppositis fiat, adiutque oppositorum alterum extremum, alterum quoque adsit necesse est. quo fit, vt in singulis cõpositis omnia simplicia cõtineatur.

Adest aer & ignis.

Ratio est, quoniam terra & aqua variari debet, atque mutari in ipsi verum cõpositione: ergo a contrario. Siquidem omnis mutatio, vt sæpe numero dictum est, a contrario est in contrarium, aer vero atque ignis sunt contraria aquę & terre. aer quidem calidus & humidus, terre frigida, & sicca. ignis calidus & siccus, aqua frigida, & humidã. Ergo vt mutetur aqua & terra, necessario adesse oportet ignem & aerem, atque ex consequenti sunt in quouis corpore mixto quatuor elementa: ignis, aer, aqua, terra. Verum quia dixit ignem & aerem aquę & terre cõtraria esse, ne videretur secum pugnare, cum dixerit in contraria substantię, nihil esse substantię contrariã: rationem explicat, qua sunt elementa cõtraria, illis verbis, vtique qua licet substantię substantię contrariam esse: non enim per se substantia cõtraria est substantię, sed propter qualitates, quibus constat.

Quis ratio ne sint elementa contraria.

Cui rei singulorum quoque alimentum testimonio esse videtur. omnia enim ex quibus rebus constant, iisdẽ ipsis aluntur. Aluntur aut cuncta pluribus. Nam & stirpes, quę maxime solo humore ali videri possunt, pluribus tamen nutriuntur. Aqua enim cum terra temperatur. quo fit, vt agrorum cultores, miscendo irrigare curent.

Eandem sententiam alio quoque argumento probat, quod ab ipso rei nutrimento sumit: & ita concluditur: ex eisdem omnia nutriuntur, ex quibus sunt constituta: nutriuntur autem omnia quatuor elementis: ergo quatuor elementis constant. Discursus legitimus est, maior illa ratione probatur, quoniam nutrimentũ in eius naturam transit, quod nutritur, quam obrem eandem materiam in se habet. Nam alioqui non transmutaretur in eius naturam, quod nutritur: minor probatur ab Arist. sumpto argumento ab stirpibus quę maxime videtur aqua nutriri: & omnium minime ceteris elementis. quamuis enim stirpes quę nascuntur ex terra, sola aqua nutriri videantur, semper quidẽ terra cũ aqua coniuncta plantas alit. Hoc pbat ex agricultura. Rustici enim aqua admixta terre plantas solent rigare: & sicut addito lãras pinguesq; reddere. Si autem nutrimento adest terra & aqua, necessarium est, vt adsint etiam duo alia elementa aer & ignis: propter illam causam, quam Paulo ante reddidimus: sunt enim contraria. & omnis mutatio ex contrario.

Syllogismus.

Sed quoniam alimentum pertinet ad materiam, & quod nutritur, cum materia sumptum forma est, & species, idcirco simplicium corporum, quę omnia alterum ex altero vicissim generantur, optima ratione solus ignis alitur. ad quod prodidere priores. quippe cum ignis tantum, potissimumque ob aptitudinẽ, qua fertur ad terminum, speciem attingat. porro singulis est a natura tributum, vt in suam quodque regionem ferantur. forma vero & species omnium in terminis sunt. Ac singula quidem corpora ex cunctis simplicibus constare satis explicauimus.

Inter elementa.

Ex superioribus colligit Aristot. veluti in cõsecrariũ quoddam, illud est, quod inter elementa ignis maxime nutriri videtur. causa est, quoniam nutrimentum habet rationẽ materię: materię enim propriũ est nutriri, id vero quod nutritur, est veluti forma, & species materię coniuncta. Solus aut ignis

inter

inter elementa videtur habere formam rationem. Quare solus ignis inter elementa nutriri videtur. Hoc primum antiquorum testimonio probat Arist. qui ita existimauerunt. Deinde etiam illo argumento quod natura sua semper feratur in sublime: hoc est ad terminum: & quasi formam suam. Nam forma & species vniuersi cuiusque in termino existit. Illud vero quod superiorem locum occupat, si ad inferiora comparatur, sine dubio formam rationem habet. Talis est ignis, merito igitur habet rationem formam, & praeter ceteris corporibus simplicibus nutriri videtur. Deinde epilogum facit, dicens, ex superioribus constare omnia mixta corpora ex quatuor elementis confici.

obsecratio

Solum ait

Quaestio.

Vtrum verum sit quod Aristot. inquit, omne corpus mixtum ex quatuor elementis constitui debere.

Atis esse poteratque Arist. superiore cap. de hac quaestione disputauit, nisi serupuli aliquot restarent qui nos male habere possunt: illos, ut examinamus animo, superioribus pauca quadam adijciemus, quae, nisi me fallit animus, non erunt infrugesera. Primum autem omnium oportet meminisse, cum inquit Arist. proximo cap. quod uis corpus mixtum debere confici quatuor elementis, eo sensu eius sententiam esse accipiendam, qui est a nobis explicatus, cum diffiniremus quaestionem illam, Vtrum ele-

menta maneat in mixtione, an potius virtutes tantum elementorum. Eo enim loco diximus solū manere in mixto virtutes & qualitates elementorum, reductas ad medium quoddam. Verū saepe numero ab Arist. atque alijs grauissimis hominibus, elementa pro qualitatibus elementorum usurpant: quod accidit praesenti loco. atque etiam superius est a me obseruatum. Singula verò mixta ex quatuor elementis necessario conficienda esse, duae illae rationes demonstrant quas Arist. attulit, quae quoniam sunt a me eo loco explanatae, superuacaneum fuerit easdem incutere.

Verū aduersus istam sententiam in primis hic obijcio, ex duobus tantum elementis mixtum confici potest, ergo assertio falsa est. Nota est consequentia. Antecedens vero probatur quoniam ex qualitatibus duorum tantum elementorum temperamentum quoddam effici potest: quod quatuor constat qualitatibus. Ergo & mixtum. Probo antecedens: si enim ignis calidus atque siccus agar in aquam frigidam & humidam poterit calor ignis temperare frigus aquae, & temperari ab eodem. Rursum siccitas ignis temperare humorem aquae, & ab eo temperari: quare manebunt quatuor principes qualitates, reductae ad mediocritatem: atque ex consequenti mixtum conficietur. Quod si ex duobus elementis mixtum corpus generari potest, multo melius ex tribus generabitur. Hae obijctiones statim a nobis est diluenda. Nullo etenim modo euenire potest ut ex duobus, vel tribus tantum elementis mixtum corpus oriatur. Nam vel duo illa elementa cognata sunt, & similia: vel dissimilia: si cognata, si alterum fortius est uicet aliud in sua natura: ut ignis acrem: aut contra. Si vero equalia sunt nullam actionem reddent solum quia sunt equalia. At vero si omnino contraria sint distinctio adhibenda est. Nam vel unum alterum exuperat duabus qualitatibus, u. nulla, vel altera tantum: si nulla vincit non adetur actio, si utraque qualitate alterum exuperatur, vertetur in naturam eius a quo vincit: si vero elementum altera qualitate superet, altera exuperetur, non efficiet mixtum, sed generabitur tertium quoddam elementum, iuxta naturam earum qualitatum quae seruatur integrum: interdum aer, interdum terra. quare ex duobus elementis nunquam contingit ut mixtum corpus generetur. Multo minus fiet ex tribus elementis, semper enim in tribus elementis erunt aliquot, quibus insit similis qualitas, quae tertium absumet, atque dissipabit.

Elementa pro qualitatibus usurpantur interdum. Cetera sensu Arist. Ratio.

Solutur.

Secunda ratio. bit. Oportet igitur ut adsint quatuor elementa.

Confirmatur.

Solutur.

Secundo obiectio, aliqua mixta sunt, quae non conficiuntur ex quatuor elementis, neque ex eorum virtutibus, ergo assertio defendi non potest. Etenim igneque imprecisiones, ut cornu, caprae, aliaeque id generis solum consistunt igne, & terra. Humidum vero ut nubes, aqua, & igni, & confirmatur, quia sub ipsis aquis quaedam generantur, si ne igne tamen. Nam vel eo non potest ignis perferri, u. si perferat vi frigoris aquae nullo negotio extingetur. Hae obijctiones facile a nobis dilui poterunt, si dicamus, in his omnibus necessario adesse virtutes elementorum omnium. Nam in his quae sub aquis sunt adest etiam calor, qui igni debetur primo. Siquidem eo usque pertinet. Non corrumpitur autem a frigore, quoniam a forma substantiali eius rei in qua inest conservatur. Altera ratio soluitur si dicamus in praesentia haberi sermonem, non de quibusvis mixtis corporibus, sed solum de praefectis, ea vero quae in sublimi gignuntur praefecta non sunt, sed imperfecta potius: & referunt quodammodo naturam elementorum. Cetera omnia quae de hac quaestione tractari solent, consulto missa facio: contentus iam ad reliqua explicanda.

Argumentum cap. 9.

Eracta elementorum dispersione eodem reuertitur Arist. ut generaliter tractet de causis ortus, atque interitus, de quibus dixit esse sibi differendum primo cap. superioris libri: eisdem praeterea explicatis perspicuum erit quae nam causa sint generationis corporum imperfectorum, quorum in Meteorologicis naturam atque ortum persequitur: atque etiam corporum perfectorum quorum ortum exponit in libris de animalibus & plantis atque mineralibus.

Cap. 9.

Sed quoniam nonnulla generantur, eademque rursus interire apta sunt

sunt, estque in medio loco generatio, quot & quae sunt omnes generationis causa pari ratione dicere est operae pretium. Nam cum primum de vniuersis in commune differuerimus, facilius erit, singulorum consideratio.

A igitur initio sententia ab Arist. fertur, operae pretium est dicere quot & quae sint causa omnis generationis, quae quidem sunt quaedam quae generari solent, atque corrumpi, & ipsa generatio contingit in loco medio, nempe in terra, nam terra medium mundi est. Rationem illam Arist. reddit, cur vniuersae, atque generaliter disputari debeat de causa atque principiis rerum quae generantur & corrumpuntur, quoniam si prius generalem sermonem habeamus, facilius deinde singula persequi poterimus, & tractare. Sunt enim notiora nobis quae sunt generalia cap. 1. lib. 1. de phys. auscult. & est sane procedendum a nobis notioribus, ad ea quae natura simpliciterque nota sunt: ut ex eodem cap. constat. & quoniam ut. 7. cap. eiusdem lib. scribit philosophus communium contemplatio debet antecedere priorum contemplationem.

Cur de rebus quae generantur, & corrumpuntur differere oporteat.

Tot igitur causa eiusdemque generis sunt in caducis rebus & mortalibus, atque in sempiternis & primis.

Dixit vniuersae de causis eorum quae oriuntur & intereunt, esse differendum: super est ut numerum doceret. Hunc ut constituat, accipit Aristot. in rebus quae generantur & corrumpuntur totidem numero esse principia, quot sunt in rebus aeternis: & quae corrumpi non valent. Ceterum cum totidem numero principia esse inquit de generalibus principiis loquitur. Siquidem generaliter se habiturum orationem dixerat. Non de proprijs aut proximis. Haec enim non oportet totidem esse numero, quot vero illa sunt paulo inferius demonstrat, neque solum totidem numero principia sunt in aeternis rebus

& caducis, sed præterea, ea principia sunt eiusdem generis: quæ vero hæc principia sunt, subiungit Arist. illis verbis.

Est enim vna ceu materia, altera velut forma.

In æternis rebus quæ existant principia. In rebus æternis tria existunt principia, materia videlicet, forma atque efficiens, eodem etiam in caducis rebus, & quæ oriuntur & occidunt reperiuntur necessario.

Obiectio. Verum videtur falsa esse Arist. sententia hac parte, illo nomine: quod æternis tria adesse, principia testatur, quæ numeravimus. Atqui prima causa, & intelligentiæ non habent materiã, aut formam, sed simplices quædam substantiæ sunt, ab omni materia sece a' iunguntur: atque abiuncte. Verum dicendum est quod Arist. non inquit, omnibus æternis rebus tria illa principia in esse, sed reperiiri quidem in rebus æternis ac, quod sane verum est: nam corpora cælestia æterna, perpetuaque cum sint, materiã habent atque formam, tanquam principia. Deinde causa quædam adest æterna, quæ cælos perenni agitatione in orbem agit, videlicet intelligentiæ orbi coniuncta.

Solutio. Sed occurrit statim alia difficultas, nã etiam si hoc sensu dictum sit ab Arist. tria in æternis principia reperiiri, falsum esse profecto videtur, quod addit, hæc ipsa principia eiusdem esse generis in æternis, atque caducis rebus. Siquidem materia corporis cælestis non est eiusdem generis & rationis cum materia rerum corruptibilium, ut modo strabimus paulo inferius. Vel illo nomine quod coniunctam non habeat privationem formæ, accedit etiã ad hoc, quod ut inquit Arist. corruptibile atque incorruptibile plusquã generedifferunt. Ergo principia corruptibilis & æterni differunt plusquã genere. Nam quæ ratione totum ad totum adficiuntur eadem afficiuntur. Partes totius ad alterius partes cap. a. lib. 1. de historia animalium. Hæc tamẽ difficultas soluitur, si dicamus, eiusdem generis appellari hæc ipsa principia, quoniam proportione quadam conveniunt. Nam rerum æternarum, & caducarum materia formam in se continet. Et forma atque materia per se corrupti non possunt: ob eam igitur causam hæc principia eadem genere esse dicit.

Quibus tertiam quoque addere necesse est. Neque enim duæ generando sufficiunt. ut ne in primis quidem satis sunt.

In æternis, ut constat, tria illa principia existunt quæ numerata sunt. in caducis vero duo adesse dubium sanè non est. Est enim materia, atque forma. Quod autem addit etiam tertium aliud principium, & causa necessario hoc loco probat a simili sumpto argumẽto: nam quemadmodum in æternis duo illa principia, materia in quã & forma satis non sunt ad movendum: sed necessarium est ut addat aliquod principium movens, nã per intelligentiã, itaque in rebus caducis duo illa principia dumtaxat, materia videlicet atque forma generare non possunt, nisi adit quoddam tertium principium, quod vim habeat efficiendi. Deinde docet Arist. quo nam pacto in rebus generabilibus hæc ipsa, sint principia. atque ita ait, quod in his quæ generabilia sunt, materia est causa, atque principium cur esse, & non esse possint. Forma vero est causa cur res cõsint, id quod sunt. Causa denique effectrix illa est quæ mutat materiam: & facit ut formã suscipiat actione, cuius suscipiendæ facultatem solum habebat.

Quod igitur esse & non esse potest, id generabilibus quasi materia causa est. Nam rerum quædam necessario sunt, ut sempiterna, quædam necessario non sunt. Et ut illas non esse est impossibile, sic fieri non potest, ut hæc sint. enim res contra se habere nequeant, quam est necesse, sunt tamen alia, quæ & esse & non esse possunt, quæ sunt & generabilia, & mortalia. quippe quæ modo sunt, modo non sunt. ut sit necesse, ortum & interitum circa id versari, quod ut esse, sic non esse valet. quamobrem hoc velut materia generabilibus causa est, forma vero & species, quasi id cuius gratia. Et hæc est cuiusque substantia & ratio.

Ut me-

Ut melius doceat quam vim habeat materiam, quã forma, quam etiam efficiens causa in ipso reru ortu, apperit Ari. nobis quæ sit natura generabilium, & corruptibilium. Ad id efficiendum, rerum omnium divisionem inter: tria inque sunt genera rerum. Aliæ enim necessario sunt, cuiusmodi sunt res æternæ, ut calid. Aliæ necessario nõ sunt: cuiusmodi est mons aureus, aut chimera: & ceteræ: oes res quæ esse non possunt, certum genus est earu reru, quæ esse possunt: atque nõ esse. Id genus sunt res generabiles & corruptibiles. Ergo generatio in his rebus veritas quæ modo sunt, modo nõ sunt: in his autem rebus quæ modo sunt, modo nõ sunt, principium illud vnde facultas nascitur, ut esse & non esse possint, materia est, ut diximus. Principium vero quod rei perfectionem tribuit, & facit ut aliquid sit species appellat, atque forma, quæ est propria uniuscuiusque rei natura. Præterea necessarium est ut præter hæc duo addat etiam tertium quoddam principium quod habet vim movendi materiam, atque illam ex potestate deducat in actum: hoc significat Arist. cum inquit.

Tria reru reru genera.

Generatio quibus in rebus veritas.

Ceterum tertiam causam etiam numerum adesse oportet. quam ut omnes somniant, sic explicat nemo. Alijenum formarum naturam causam esse tradunt. quæ generatio nisi sufficiat, ut Socrates in Phædone. qui in ceteros inuectus, quasi nihil pro sanis dixissent, illud ponit, rerum alias esse formas, alias formarum participes, & singulas, cum ea per formam esse dicantur, gigni concipiendo, interire per reiectionem. quæ si vera sint, formas tum ortus tum interitus necessario causas esse.

Aitque de isto tertio principio quod vim movendi, atque efficiendi habet aliquid attigerit velut per somnum veteres philosophi. ne modo tã eorum assequutus est, vel explicuit, quod nã illud principium esset aut quale hoc demonstrat Arist. procededo per singulas eorum opiniones. In primis vero refert Platonis sententiã, quam in persona Socratis in dialogo qui Phædo inscribitur, exposuit. Ille enim existimat naturã idearum sufficientem causam esse generationis. Nam cu loco citato alios philosophos reprehendisset Socrates, quod de efficiente causa nihil cõsentaneè rationi dixisset, supponit ille huiusmodi reru divisionem. Ex rebus, quædam sunt quæ species atque ideæ dicuntur, aliæ vero sunt, quæ formas participant, & ideas. Addit deinde, vna quamquam rem esse propter suã speciem, atque idam. Efficitur autem v. quodque quidam idea assumit, interit vero quoniam ideam amittit. Vnde planè colligit, Platonis iudicio, ideas ipsas causam esse ortus atque interitus. Concipere vocat, ideam accipere, reiecere vero ideam amittere.

Concipere reiecere.

Alij ipsam materiam causam esse putant, aqua motum proficisci. Sed prava est utrorumque persuasio.

Fuerunt alij, inquit Arist. qui existimaverunt, materiã esse principium efficiendi: & ab ea motum proficisci. Illa enim cum aptè disponitur, & qualitibus quibusdam informat, re, aiunt, producit, atque gignit. Verãque tamẽ opinionem falsam esse testatur Arist. illis verbis: sed prava est utrorumque persuasio, Platonis inquit, atque eorum qui asserunt materiã esse principium efficiendi. Primum autem Platonis sententiam refellit, quod facit cum inquit.

Nam si formæ causæ sunt, cur cum semper sint & formæ & formarum participia, non semper sine intermissione gignunt, sed modo gignunt, modo uacant a generando. Accedit, quod in quibusdam aliquid aliud consideramus, quod in causa est. Nam medicus sanitatem, doctor scientiam ingenerat. cum tamen & sanitas ipsa, & scientia & participia existunt. Nec est dissimilis ceterorum ratio, quæ per facultatem aguntur.

Rationem hanc contra Platonem adducit: si ideæ essent principium generandi, semper & continenter res generarentur.

Veteres philosophi aliquid attigerunt efficiendis causis.

tur, hoc vero non ita contingit; ergo ideæ causa non sunt efficiendi ortum atque interitum. Ratio enim legitima est: & minor aperta, ut constat, maior probatur, quia cum ideæ sint semper eadem, & eodem modo se habeant, sunt enim æternæ: & præterea semper subsistantur ea quæ naturam idearum possint participare, atque suscipere, nulla sanè causa est cur uno tempore res generentur, alio vero nequaquam. Secundo refellit hanc eandem sententiam eo loco, accedit quoddam in quibusdam, &c. Ratio vero qua id facit sic habet. In his rebus quæ sensu percipi possunt aliam cernimus causam atque principium efficiendi præter ideam, ergo idea non potest putari generalis causa efficiens rerum omnium. Nota est consequentia, & antecedens persuadetur, quia licet sit id ea bonæ valetudinis atque scientiæ, & sint ea quæ participare ideam possint: medicus ægroto corpori bonam inducit valetudinem: & magister peritus scientiam docet discipulos: atque in cæteris simili modo. Participia vocat res subsistentes, quæ suscipere atque participare possunt ideam.

Participia.

At si quis materiam per motum generare asserat, is quam sic dicentes naturam magis attingat. Nam cum generationis causam alteranti potius, & figuram varianti tribuitur, tum etiam in cunctis rebus vel naturalibus, vel artificiosis, quod virtutem habet mouendi, hoc efficiens appellare consueuimus. Sed ne hi quidem recte opinantur. Nam pati & moueri materiæ est. mouere & efficere ad alteram pertinet facultatem. Declarant hoc opera tum artificiosa tum naturalia, Neque enim ex se vel aqua ipsa animal gignit, nec lignum efficit lectum, ut qui ab arte potius efficiatur.

Hoc loco refellit opinionem illorum hominum qui materiam faciebant principium efficiendi: prius tamen, ut ex comparatione constare possit absurditas sententiæ Platonis, hanc, cum illa comparat: aitque, eos

qui autores fuerunt huius opinionis magis aptè, accommodatèque fuisse loquutos, quam qui superiorem sententiam protulerunt: quoniam illud potius generandi causa est, quod transmutandi & transformandi in se continet: cuiusmodi est materia. Nā in omnibus rebus quæ vel a natura, vel ab arte proficiuntur id solemus efficiens vocare, quod transformandi vim habet. Sic autem dicentes intelligit Socratem Platonem atque alios qui patrocinantur superiori sententiæ.

Sed quamquam magis accommodatè isti autores loquuntur, qui materiam autem efficiens esse principium, profectò non rectè sentiunt. Nam materia & efficiens nullo modo idem esse possunt. Ratio est quia materia est patiendi principium, atque causa efficiens vero est principium mouendi, atque agendi. rem probat Aristot. subiectis exemplis earum rerum quæ ab arte, & eorum similiter quæ a natura proficiuntur. Nam aqua, quam Thales Milesius principium facit, per se animal generare non potest. Nisi alia vis efficiendi adsit. Neque lignum quod est lecti principium, potest lectum facere nisi accedat ars. Secundum absurdum ad quod Aristot. deducit huius sententiæ autores explicatur illis verbis.

Ita isti non ob hoc tantum perperam dicunt, sed quia essentiam rei formamque tollentes, potius causam præmittunt. Quin & corporibus reddunt generandi facultates, per quas nimium instrumentaliter generant. causam formæ submouentes. qui quod calidum secernere, frigidum concernere aptum sit, & cætera singula partim agere, idonea sint, partim pati, idcirco alia cuncta ex his, & per hæc tum gigni, tum aboleri affirmant. At ignis ipse & moueri, & pati cernitur. Ad hæc isti simili errore versantur, ac si quis ferræ, & cuique instrumenti rerum efficiendarum causam referant. quoniam ad ferrandum ferra necessaria est. Leuigaculum ad leuigandum. Simili cæterorum

ratione.

ratione. Ita si considerant, quod ignis maxime & facit, & mouet, parum tamen perspiciunt, quomodo mouet. neque intelligunt, peius mouere, quam instrumenta.

Illud est, istos autores quos retulit iam, non solum in epe ados esse, ob hoc. i. quia materiæ tribuunt, quod est proprium cause efficiens, sed etiam quia optimam & præstantissimam omnium causam tollunt. Nempè formam: quæ est vniuscuiusque rei natura: ratio est quia cum isti autores ponant in materia vim efficiendi formam: & ipsa materia nullo modo possit se ipsam ex facultate in actum extrahere, atque deducere, nunquam forma erit quæ est omnium causarum præstantissima. & confirmatur hæc eadem ratio ab Aristot. cui ait, Quin & corporibus, &c. Hic enim homines materiæ, quæ subiecta est corporibus, tribuunt facultates qualitatum patibilium: & per eas tanquam per instrumenta existimant fieri generationem: autem enim calorem natura sua habere vim disgregandi, frigus congregandi. Præterea ferunt aliorum omnium eam esse naturam, ut aliud agat, aliud patiat. Ex his vero & propter hæc autem cætera omnia generari, & corrumpi. interim tamen præmittunt causam formæ: quæ optima est & præstantissima. Deinde maxime decipiuntur. Hoc ita probat, quia causa quæ vim habet maximam efficiendi, nihil patitur, ut constat. Ignis vero qui ab his philosophis dicitur habere maximam vim mouendi, non solum agit, sed etiam patitur a suo contrario, ut monstratum est superius: postremo confutat hanc eandem sententiam quia dum eius autores ferunt, materiæ inesse mouendi vim quia qualitibus quibusdā infecta est, atque informata, instrumentis tribuunt vim mouendi: quod est maxime absurdum. Nemo enim dixit ferram secare, quia necessaria est ad secandum. Neque Leuigaculum leuigare, quia ad leuigandum est necessarium, tanquam instrumentum. Ergo licet qualitates ille, calor, frigus, humor, & siccitas ad agendum sint necessariae, nempe ad calefaciendum, frige faciendum: congregandum, aut disgregandum, nemo rectè dicit habere vim mouendi, sed vim mouendi alteri cause tribuet, nempe qualitibus

istis velut instrumentis.

Formam appellat Aristot. in præsentia optimam & præstantissimam omnium causarum: tamen finis præferri formæ soleat: quoniam ipsa forma forma est, & supplet vicem finis atque efficientis secundo phys. cap. 8. & lib. 2. de anima: atque ita epilogo quodam Aristot. concludit disputatio nem.

Forma.

Verum videtur falsum esse quod Aristot. inquit, ad generationes rerum efficiendas necessaria esse tria principia, materiā, formam, atque efficiens: duo siquidem videtur esse facis: nam si materia infecta sit qualitibus, eisdemque disposita statim inducitur forma in materiā: & cōpositū generat: ergo efficiens non est necessarium. dicendum est, si materia sit vltimis dispositionibus infecta statim compositum generari. Sed non inde rectè colliges, non esse efficiens necessarium. Est enim necessarium, ut cætera taceamus. ad materiam disponendam: atque informandam illis qualitibus, quibus ipsa vacat natura sua.

Obiectio.

Secundo videtur pugnantia dicere Aristot. siquidē hoc cap. testatur qualitates principis pertinere ad materiam, lib. vero secundo de phys. aufe. inquit, illas non ad materiam, sed ad instrumenta referendas esse tollitur pugnantia. quia instrumenta agendi putari possunt. Medijs enim illis elementa agunt, & præterea ad materiam referuntur, si illas consideremus qua ratione materiam disponunt: aptamque reddunt, ad formam suscipiendam. & simul cum ipsa patiuntur materia.

Solutio.

2

Obiectio.

Solutio.

Quæstio.

Vtrum res æternæ efficientem causam habeant?

Nulla quæstio- nes explicandæ nobis sunt, ut Aristot. sententia paulo superius commentarijs nostris illustrata plenius cōstat. Ex eorū numero illa est, vtrū æterna causam habeant efficientem. sumpta est occasio ex verbis Aristot. qui initio hu-

I s ius

ius cap. probat, caducis rebus tria princi-
pia inesse, materiam, formam, atque effi-
ciens: quia totidem adiunt aeternis: & nun-
quam perituris rebus. Quod autem aeterni no-
rum non sit efficiens principium, ut cele-
stium corporum, intelligentiarum, atque
aliorum similium, sic probatur, si aeterna
causam haberent efficiente essent effecti, si
effecta essent, vel creatione, vel generatio-
ne efficierentur: nullus enim alius modus
suppetit, rem quampiam efficiendi: neu-
tro tamen modo fieri possunt aeterna. pri-
mum, quia cum aeternitate pugnat factum
esse. Nam si factum est, non erat antequam
efficeretur: quare neque erat aeternum. De
inde creatione effecta non sunt, quia quod
creatur effici debet ex nihilo, at ex nihilo
nihil sit, iuxta Arist. sententiam, ergo crea-
tione fieri non potuerunt. Neque genera-
tione, primum, quia ut dixit Arist. superio-
re cap. quae generantur, possunt esse, & no-
esse. Sunt autem aeterna, quia aeterna sunt sem-
per. Item, quia omne ortu antecedit altera-
tio: omnis alteratio in tempore fit, est enim
motus: ergo fierent aeterna in tempore,
quod pugnat cum ratione aeternitatis. Rur-
sum causa efficiens est primum principium
motus, ergo si causam habent efficientem,
habent principium motus. Motus vero fit
in tempore, ergo efficierentur illa etiam in te-
pore. Philoponus copendio se magnis mo-
lestijs liberavit. Dixit enim aeternorum cau-
sam esse conferentem dumtaxat, & hanc
ipsam causam appellari ab Aristor. causam
efficientem. nobis tamen Philoponi senten-
tia non potest villo modo probari: quoniam
pugnat cum Arist. sententia. Quam ob rem
iuxta sententiam Arist. nos ita existimamus:
rerum quarundam aeternarum causam esse
efficientem. Aliquarum dixi, nam primam
causam, quae aeterna est, Arist. 8. lib. de phil.
auscult. lib. 12. de prima philosophia. lib. de
mondo ad Alexandrum. & plurimis alijs
locis autorem rerum cunctarum facit, ne-
que eius vllam causam statuit. Sed primam
causam ob eam rem vocat. Iuxta religio-
nem christianam, quaestio etiam adducta
dubia non est: quoniam caelos, & angelos,
& caetera omnia praeter deum optimi ma-
ximum in tempore scimus esse confecta.
Quare solum quaestio referenda est ad Ar.
quem asserimus putasse, quaedam res, quas
ille aeternarum vocat, habuisse causam effici-

Prima ra-
tio quod
no sit effi-
ciens crea-
torum.

Philippo-
ni sent.

refellit.

Nostra sen-
tentia.

tem. Sunt id genus corpora caelestia, in-
telligentia, & humana mentis: hoc primum
constat verbis eiusdem praesenti loco cum
inquit, rerum caducarum, atque fragiliu,
quales illae sunt quae generantur & eorum
puntur, tot esse numero causas, quot aeternorum:
sunt autem illae tres. Quarum ter-
tia est efficiens. Deinde id constat eiusdem
Aristor. testimonio cap. 9. lib. 1. de caelo. vbi
aperte asserit, a deo pendere omnium
esse, & vivere: hoc est ut sint & conseru-
entur omnia. Deinde hac ratione persuadet
sententia, aeterna habent substantiam,
atque naturam: ergo vel a se, vel ab alio:
non a se, quoniam iam diuinam naturam for-
tita essent: deus enim solus a nullo habet,
neque habere potest ut sit, ergo habet esse
ab alio. Atque ex consequenti efficientem
causam habent. Si queras, quo nam pacto
effecta sunt aeterna, iudicio Arist. dicit po-
telle, Quod nonnulli etiam serunt, aeterna
effecta esse, non creatione, neque genera-
tione, sed per simplicem emanationem: &
quae ita efficiuntur, necessarium non est,
ut aliquando non fuerint. Quare rationes
superiores, si ita dicamus, nullam vim ha-
bent. mihi vero non improbabile videtur.
cepisse aeterna: caelos videlicet atque in-
telligentias creatione: quae vero ita effecta
sunt, non oportet existimare non fuisse ali-
quando: creationem vero non omnino ne-
gat Arist. sed vim creandi admittit naturali-
bus agentibus, quoniam ad eam rem, opus
est virtute insubita, quae nulli agentium na-
turalium concessa est. verum ea vi infinita
prima causa est praedita iudicio etiam Arist.
ut ex nihilo, id est sine aliquo subiecto, vel
materia rem possit efficere: & cap. 3. lib. 1.
de generatione animalium, cum de ortu a-
git humanae mentis, non videtur Arist. ab-
horreare a creatione: hoc igitur modo: qua-
dam tenus quaestioni sit satisfactum, de qua
plura diximus in epistola ad Genesium quae
vna cum apologia Arist. in vulgus a nobis
data est.

Sententia
Arist.

Quo pacto
aeterna sit
effecta ab
Arist.

Nostra sen-
tentia.

De creatio-
ne sententia
Arist.

Quaestio.

Verum diuersa sit materia caeli
a materia rerum genera-
bilium & corrupti-
bilium.

Sum-

Vincta occasione ex
verbis Arist. qui super-
iore proximo cap.
testatur, tot esse prin-
cipia caducorum,
quot aeternorum, &
praeterea generis eius-
dem: ratio postulare
videtur, ut illam quaestionem exerceamus,
vtrum materia caeli, & horum inferiorum
materia, eadem aliquo modo sit, an potius
omnino diuersa. Nam vnum ex tribus il-
lis principijs quae ait Arist. eiusdem gene-
ris esse in caducis atque aeternis materia est.
Primum vero videtur quod eadem sit materia,
Arist. iudicio loco citato, cum ait, materiam
formam, & efficiens in aeternis eiusdem esse ge-
neris materia, forma, & efficiens rerum genera-
bilium & corruptibilium. Secundo, caelum
agit in haec inferiora, ut plane constat, agens
vero atque patiens oportet ut habeant ean-
dem materiam communem, ergo caelorum,
atque horum inferiorum eadem est mate-
ria. Tertio, in vnoquoque genere est vnum
primum ad quod caetera referuntur, ergo
& in genere materiae. Quare si omnes ma-
teriae ad vnam referuntur, erunt vnum om-
nes materiae. Quarto probatur, quia si ma-
teria diuersa essent, cum de materia disse-
rit Arist. lib. 1. de phys. auscult. diuersis diffi-
nitionibus vteretur quibus diuersas mate-
rias explicaret, atqui vnica est materiae dif-
finitio, primum inquam subiectum, ex quo
res fit, ita ut insit, ergo omnis materiae ea-
dem est ratio. Quinto, si aliqua causa esset
cur materia caeli, & horum inferiorum non
essent eiusdem rationis, illa esset maxime,
quod materia horum inferiorum continet
in se quatuor tangibiles qualitates primas,
caelum autem minime. Hoc vero in causa
esse non potest: siquidem in caelo videntur
esse eadem qualitates, quando quidem illas
efficit in his inferioribus: nemo enim dat
quod non habet.
Nos tamen his rationibus non obstanti-
bus, statumus hanc assertionem, materia
caeli & materia rerum generabilium & cor-
ruptibilium non sunt eiusdem generis, neque na-
tura eiusdem. haec assertio multis argumen-
tis conuinci potest: primum est. Illa sunt
diuersa, quorum sunt attributa diuersa, ma-
teria caeli, & materia horum inferiorum
conueniunt attributa diuersa, ergo sunt
proculdubio diuersae. minore probo, quia

Vnde sum-
pta occasio

1. Videtur
quod sit
trobis ne
eadem ma-
teria.

2.

3.

4.

5.

Assertio
Materia ca-
li diuersa
est a mate-
ria horum
inferiorum.
Prima ra-
tio.

caetera manifesta sunt. Etenim materiae cae-
li conuenit semper esse actum: materiae horum
inferiorum hoc non conuenit. Sed quando
que actus est, quandoque potentia. Mate-
ria caeli nunquam potentia est: quoniam for-
mam illam quam semel suscepit, abijcere
non potest: & hoc est quod dico semper
esse actum. Nam simpliciter quouis materia
semper actus est. Quia nunquam existit sine
forma. secundum argumentum. Mate-
ria caeli non habet coniunctam priuationem,
quia nunquam formam abijcere potest,
quam semel suscepit. Materia rerum cadu-
carum priuationem coniunctam habet, eius
formae qua destituitur, & quam suscipere
nata est, ergo diuersa est vtraque materia.
Tertium argumentum. Materia horum in-
feriorum est causa generationis & corruptio-
tionis, ut superiore proximo cap. probatum
est ab Arist. materia vero caeli causa non est
ortus & interitus: quia neque vllius trans-
mutationis. Transmutari enim non potest.
Postremo hanc eandem sententiam Arist.
amplexus est. lib. 7. de prima philosophia:
atque alijs plurimis locis. Eo enim loco sic
ait, caelum non habere materiam, aut si qua
habet diuersam esse a materia istorum in-
feriorum. Sed iam rationes in contrariam par-
tem adductas diluamus: quod ut efficiamus
commodius illud initio nobis obser-
uandum est; quod in materia duo conside-
ramus. Primum quidem esse subiectum for-
mae suscipiendae, deinde potentiam & fa-
cultatem: si primo modo materiam consi-
deres, conueniunt quidem materiae om-
nes, quia subiecta sunt formarum: caeterum
materia caeli potentia non est, materia rerum
caducarum est potentia. prima igitur ob-
iectio illo nomine soluitur, quod cum Ari-
st. inquit materia caeli & rerum generabilium
esse generis eiusdem illam accipit, ut subie-
ctum, quo nomine discrimen non est in-
ter vtramque materiam: siquidem vtraque
subiectum est formae suscipiendae. Ad secun-
dam rationem dicendum est, quod agens
& patiens debent habere materiam, ex-
terum si id quod agit non sit aptum pati ab
eo in quod agit, necessarium non est ut age-
tis & patientis eadem sit materia. Caelum
vero in haec inferiora agere potest, ab eis-
dem vero non potest pati. Quare sit ut eius
materia non debeat esse eiusdem generis,
& rationis cum materia rerum generabilium
& corruptibilium.

Ad tertia

COMMENTARIUS.

Ad tertiam rationem respondendum est, in genere materię aliquod esse primum ad quod materię omnes referantur, atque pertineant. Illud primum est materia cęli ad quam alie referuntur, tanquam imperfectum ad id quod perfectum est. Ad quartam rationem dicendum est, illa definitione solum comprehendı materiam rerum quę generantur & corrumpuntur, nam, ut diximus in commentarijs in eum locum, Arist. in libris de phys. ausc. solum explanat principia & causas rerum generabilium & corruptibilium. Non est autem difficile ea definitione accepta materię cęli finitionem contingere: Ad postremam rationem dicendum est, non eodem modo inesse cęlo quatuor principes qualitates, quo illę insunt rebus quę generantur & corrumpuntur. Nam cęlum illas qualitates habet virtute tantum. Hęc inferiora actione. Atque idcirco materia in veritate diuersa est. Quare constat nostram sententiam de materia cęlestium corporum & caducorum, veram esse, contendamus iam vterius.

Quęstio.

Vtrum materia sit causa cur res corrumpantur

En feruar res corrupatur materia est.

Equidpiā videamur pretermisisse quod ad explanandam exactius sententiā Arist. pertineat, postremo visum est nobis paucis attingere quęstionem illam, vtrum materia sit causa corruptionis rerum, quare in his ambagibus sic statuo, causa corruptionis rerum materia est. Ceterum cum corruptionis duplex sit causa, vna actiua, altera passiua, ut vulgo loquuntur, vbi materiam dico causam esse corruptionis, non significo illam esse causam quę corruptionem efficit. Nam agens naturale est quod corrumpit, ut simile efficit: sed est causa cur corrumpantur quę corrumpuntur. Nisi enim adesset materia nunquam sanē corrumpentur. Neque satis est habere materiam, ut corrumpantur, sed præter ea necessarium est, ut ea materia sit consi-

ta cum priuatione. Aliis corpora cęlestia corrumpi possent. Nam materia prædita sunt. Ceterum cum rerum duo sint genera, alie enim sunt anima prædita, alie vacantes animas, res anima prædite intereunt proximē, quia calor naturalis extinguitur, vel humor absorbitur. Verum tamen omnes istę cause tandem ad materiam reducuntur. Nam si materia vacaret corrumpi natura non possent: quare & istarum rerum, & cęterarum quę corrumpuntur aliquando, causa corruptionis est materia. Causa inquam interna, & cęterna. Probat: sententia, primum testimonio Arist. superiore proximo cap. cum ait, rerum quasdam posse esse & non esse. & subiungit, materiam causam esse cui possint esse & non esse. Esse autem & deinde non esse, est rem quę sit corrumpi. Ergo corruptionis interna causa est materia. Deinde probatur hac ratione, corrumpi est pati, et materia est principium patiendi, opinione omnium philosophorum, ergo est principium corruptionis. Accedit ad hoc quod, ut inquit Arist. lib. de phys. ausc. priuatio tendit ad maleficium, quia eodē spectat ut forma corrumpatur præsens: & suscipitur alia, est autem idem cum ipsa materia, ergo materia corruptionis causa est. Postremo quia forma non est corruptionis causa, cum sit causa cur sit res: & idem non possit per se esse causa cōtrariorum: ergo interitus, materia est causa, nulla siquidem alia interna causa reddi potest. Verum aduersus istam sententiam, sic obijcio, incorruptibile non potest esse causa corruptionis, ut apparet, materia incorruptibilis est, ut Arist. docet lib. 1. de phys. ausc. ergo non est causa cur res corrumpantur. Confirmatur ratio: necessarium non est causa contingentis: materia est necessaria, ut cōstat, quę vero corrumpuntur contingentia sunt, ergo corruptionis non est causa materia. Accedit ad hoc quod forma potius videtur esse causa huius rei: nā sicut præsens rem facit, sic cū desideratur, res corrumpitur. Omnes tamen istę rationes facile soluantur, si quę sunt hæcenus explicata a nobis in memoriam reuocemus. Forma enim, si quomodo causa est interitus, non est sanē per se, sed ex accidenti. Nos vero causam inuestigamus per se corruptionis, non ex accidenti. Deinde materia cum duobus modis consideretur, videlicet ut subiectum, & ut potentia

Dos genera interitus.

Materia est interna causa corruptionis. Primum testimonio.

2

3

4

Obijcio

Conf.

2

Solutio

2

LIBRI SECVNDI.

tentia est cui est priuatio coniuncta, priori sensu incorruptibilis est necessario: & illo non est interitus causa, ut autem priuationem coniunctam habet, causa est cur res intereat. & isto sensu nos initio huius disputationis, corruptionis illā diximus causam esse.

Argumentum cap. 10.

Proposuit veterum philosophorum opiniones de causa efficiente ortus, atque interitus. Eisdē confutatis Arist. docet nos præsentem cap. ex propria sententia quę nam sit efficiens causa.

Cap. 10.

At nobis in vniuersum de causis supra dictum est, & nunc de materia, & de forma disserimus. Iam vero quia motum generationis sempiternum esse demonstrauius, necesse est, His existentibus, generationē quoque perpetuam esse. Latio enim ad mouendo, submouēdoq; id quod virtutem habet generandi, generationem continenter efficit.

Athenus inquit Arist. disputatum est generali-ter de causis. lib. inquam secundo de phys. ausc. & præterea lib. 1. de ortu. Paulo verò superius de materia & forma quę necessarię sunt ad ortum rerum efficiendum disputauius: nūc explicanda est ortus perpetui, atque interitus causa efficiens, id ut commodius faciat, accipit Arist. motum cęli æternum atque perpetuum esse: quod est ab eo demonstratū lib. 8. de physica ausc. perpetui ergo ortus rerum efficiens causa est iudicio Arist. cęli latio. Hoc probat Arist. quoniā sol qui habet vim generandi, per motum cęli, modo recedit ad nos accedit, & generat: modo recedit a nobis, & corruptiones efficiuntur. Nam cum hoc non possit tribui materię

Hypotesis Motus cęli est causa cur sit perpetua generatio.

2

quę est patiendi principium, ut diximus, neque solis qualitatibus elementorum, nā hæc, cum sint contrarię, debent agere quidem: & patiuntur accedente, vel recedente sole per motū cęli: quamobrē motus cęli potissimum cęleri debet causa efficiens perpetui ortus atque interitus.

Simul aperitur, quę supra diximus, recte tradi, id est, mutationum lationem esse primam, non generationem. Vero namque longe similis est ens non enti causam esse generationis, quam non ens enti, ut sit. Quod autem fertur, est, quod gignitur non est, quo circa latio generatione prior habetur.

Non solum verum est, inquit Arist. motum cęli causam esse ortus perpetui, sed etiam hinc aperte constat, bene nos atque scienter dixisse lib. 8. de phys. ausc. motū cęli esse primum omnium motuum: hoc probat, quia multo magis consensaneum est rationi, ut quod iam re ipsa est, causa sit generationis eius quod nondum est, quam ut id quod non est, causa sit eius quod est. Sed quod circulo agitur iam est, semper enim est, cū sit perpetuum atque æternum. Quod autem generatur nondum est, ergo recte diximus, motum illum quo cęlum agitur, qui latio dicitur, Primum esse omnium motuum, cum sit perpetuus, ut monstratum est. Nam hinc probat esse primum, quia est perpetuus, & causa cur generatio perpetua sit.

Motus cęli est primus omnium motuum

Videtur tamen falsum esse quod Arist. inquit, quod generatur nondum esse: generatio enim transmutatio quædam est, quę non in tempore. Sed momento potius temporis peragitur. Ergo cū sit, iam est. Neque est tempus diuersum id in quo est, ab eo in quo fit. Dicendum tamen est, nomine generationis, non significari solū ab Aristot. nudam ipsam transmutationem substantiæ, sed præterea omnem illum apparatus qui necessarius est ad ortum efficiendum. Quare cū ad generationem, aliteratio necessaria sit, & hæc in tempore fiat recte Arist. ait, quod generatur non esse.

Obijcio

Solutio

Generatio ne, quid appetit philosophus.

Ceterum quia ponitur, & demonstratum

COMMENTARIUS.

stratum est rerum ortum & interitum perpetuum esse, lationem causam esse generationis consentes, illud quoque asserimus, si vna raturum sit latio, fore cum inter se pugnent, vt fieri ambo nequeant. Idem namque & quod semper eodem se habet modo, idem efficere aptum est. Itaque aut semper erit generatio, aut semper interitus. Sed oportet plures esse motus, eisdemque contrarios vel latione, vel inaequalitate. Nam oppositorum oppositae sunt causae.

Explicuit Arist. generationem & corruptionem perpetuam esse: & continenter fieri. Atque huius rei causam esse lationem caelestem, quae perpetua quidem est, & suo motu adducit atque abducit solem, qui ortus atque interitus causa sunt. ceterum quoniam ortus atque interitus sunt contrariae mutationes, vt manifeste constat, contrario vero eadem causa esse non potest, sed potius contraria, inquit specialem ortus causam, & similiter interitus: principio tamen testatur, quod si vnus tantum esset motus caeli, ambo, hoc est generatio atque corruptio esse nullo modo possent. hanc sententiam hac ratione conuincit veram esse: quod semper est, & vno atque eodem modo semper se habet, necesse est vt idem semper efficiat. Ita postulante natura. Ergo si tantum sit vnus motus caeli, quoniam caelum eo motu, vno atque eodem modo semper se habet, vel erit causa ortus, vel interitus. Veritasque autem causa non erit, cum inter se pugnent ortus atque interitus, inquit Arist. cum ergo contrariae mutationes sint generatio & corruptio, & motus caeli causa sit vnusque, necesse est in caelo constitui plures motus: atque eisdem contrarios, vt alter sit author generationis, Alter vero interitus. Sed quoniam Arist. lib. 1. de caelo demonstratum reliquit, motui caeli nihil esse contrarium, quoniam neque est illi contrarius alius motus, qui caelestis non sit, neque vni motui caelesti est contrarius alius caeli motus, veluti respondens tacitae obiectioni, reddit ratione qua duo motus caelestes contrarij esse possunt. & eod.

trarij ab eodem dicantur: cum inquit, eisdemque contrarios, vel latione, vel inaequalitate. Itaque motus caelestes contrarij aliquo modo esse dicuntur, tamen verè contrarij non sint, latione, hoc est qui aduersis punctis mouentur, hoc sensu, motus qui sit ab oriente in occidentem contrarius ponitur motui qui sit ab occidente in orientem. Inaequalitate etiam contrarij motus dicitur, id est, propter inaequalitatem. Quare motus solis per zodiacum quodam modo sibi contrarius putatur, quia est inaequalis: & modo ad nos accedit, modo recedit. Neque semper nos aspiciet aequaliter.

Falsum tamen videtur, quod inquit Arist. idem, & eodem modo semper se habens causam esse semper eiusdem. Primum quia Deus opt. max. vnus atque idem semper existens, neque enim villo modo variari, aut mutari potest, diuersas res condit in vniversitate. Deinde idem ignis, & eodem modo se habens contrariae efficit. Nam sol ut ceram: & cogit lutum. Vt autem oppositae obiectiones diuantur meminisse necesse est, quod diuersitas effectorum interdum ex materia ortum habet, interdum ex efficiente, interdum ex instrumentis: & quicquid horum mutetur agens non censetur vnus atque idem: aut eodem modo se habens. Quare ignis cum ceram soluit, & lutum cogit, non se habet vno atque eodem modo: quoniam materiam diuersam habet: & variè dispositam. Vnde accidit esse etiam diuersa. Idem etiam artifex res facit diuersas, si diuersis vtatur instrumentis: sed non se habet tunc temporis vno, atque eodem modo, idem praeterea nauta contrarium causa est, vt Arist. lib. 2. de phys. auferretur, salutis videlicet nauis, & vt demergatur: ceterum non id facit vno atque eodem modo semper se habens: sed causa est vt nauis in portum salutis perueniat, cum adest: cum vero abest cauta est cur submergatur. Deus enim opt. max. diuersa efficit diuersis ideis: vel diuersis secundis causis: velut instrumentis: quare generaliter verum est quod inquit Arist. idem vno atque eodem modo semper se habens semper natum esse idem efficere.

Quam obrem non prima latio causa est nascendi, & deficiendi, sed ea quae fit per circulum, obliquum.

Motus est in quodam modo contrarij.

Obiectio.

Solutio.

Si esset vnus tantum motus caeli non essent ortus, & interitus.

Cui non modo vnum continuu ad est, sed etiam motus duplex. quod quidem est necessarium. vtique si semper ortus & interitus continens est futurus, id est, oportet motum esse sempiternum, ne deficient hae mutationes. duplicem, ne alterum tantum eueniat. Latio igitur vniuersi perpetuitatis est causa, accedendi autem & abeundi, obliquitas. Iam enim longe receditur, iam propius acceditur. Quod si interuallum inaequale sit, motus quoque erit inaequalis.

Ex superioribus colligit quod prima latio, hoc est motus primi mobilis, quod firmamentum vocatur, non potest esse causa tantum ortus atque interitus. Quoniam est vnus tantum motus, & semper se habet vno atque eodem modo. Nam in eo nulla inaequalitas reperitur. Sed causa ortus perpetui atque interitus est motus qui fit in Zodiaco, quem Astrologi vocant obliquum circulum, atque signiferum. Sunt enim in eodem duodecim signa constituta: est autem motus qui in isto orbe fit causa nascendi, & deficiendi perpetui: quoniam continuus est atque perpetuus. Quod efficit vt hae mutationes continue atque perpetuae sint. Est praeterea ille motus geminus atque duplex, propter inaequalitatem qua seruat. Siquidem modo accedit ad nos: modo recedit. Quod est causa ortus atque interitus. Est enim inaequalis motus solis per hunc orbem quoniam interuallum seu spatium per quod mouetur, est inaequale. Eandem rem explicat Arist. cap. 4. lib. 2. de celo. Deinde docet nos Arist. quando fit ortus causa, & quando interitus, cum inquit.

Ita si accedendo, & appropinquando generat, consequens est, vt abeundo, & procul recedendo idem hoc interimat, & si sepe accedendo generat, saepe abeundo interimat. Nam contrariorum contrariae sunt causae.

Ergo cum accedit propius ad nos sol per

zodiacum, vim habet generandi, & cum recedit a nobis habet vim corrumpendi. Priori rem partem non probat Arist. Quoniam ea ipsa familiaribus constat experimentis. Nam cui sol accedit ad nos, quod contingit vt re, plantae generantur. Herbae ex terra prodeunt. Elementa denique potiora, ignis atque aer efficiuntur, vt caloris. Posteriores vero partem illo argumento demonstrat, contrariorum contrariae sunt causae, at accessus solis ad nos, generat, ergo recessus causa est cur res corrumpatur. Siquidem accessus & recessus contrarij putantur, perinde atque ortus & interitus sunt contrarij. Quemadmodum vero colligimus solis recessu fieri interitum, quia cum sol recedit res generat: sic sol si quod saepius accedit ad nos, saepius generat, quo saepius a nobis recedit, saepius etiam corrumpet.

Sed existit hoc loco quaestio, quam Alexander Aphrodisiensis adfert cap. 4. lib. 3. quaestionum naturalium & moralium, ea est, quod pacto dicat Arist. accessum solis ad nos esse causam ortus, & non interitus. recessum vero causam esse interitus, non ortus. Si verum est quod diffinitur Arist. lib. superiore vnus rei generationem, esse alterius interitum, & mutata ratione? Etenim cum accessu quidpiam oritur, aliud interire necesse est. Et cum quidpiam interit, aliud etiam oritur necessario. Quare non debet accessus solis potius putari causa ortus, quam interitus. Alexander responder.

Iuxta Arist. sententiam cap. 3. lib. superiore, quod generatio & corruptio proprie in his sunt quae praecipue generantur: & quia accessu solis generantur potissima elementa, eodem vero decedente, potiora corrumpuntur, nempe ignis, atque aer: accessus solis dicitur esse causa ortus, non interitus. Recessus vero solis dicitur esse causa interitus, quia cum recedit a nobis, potiora intereunt. Licet alia generentur quae sunt deteriora. Appellatio vero transmutationis ex termino potiori sumenda est: idem refert Aristot. loco citato, & cap. 1. lib. 4. Meteorolog.

Interitus quoque & generatio naturalis par tempus sortiuntur.

Infert Arist. ex superioribus quaedam conclusaria. Primum explicatur his verbis: atque

quomodo ortus & interitus naturae efficiuntur.

Sol's accessus dicitur esse causa ortus, recessus interitus. Ratio dubitandi.

Respondetur quaestioni.

1. Cōlecta
rium.
Tēpus ge-
nerationis

Generati-

Tēpus cor-
ruptionis.

que id est: equali tempore efficitur or-
tus atque interitus naturalis. Est autem
tempus generationis, totum illud tempus
quo res contendit ad suam perfectionem.
Nam tunc temporis quidpiam omnino ge-
neratum esse putamus, cum propria perfe-
ctionem & naturam debitam esse consequu-
tum. Sic enim generari accipit Arist. cap. 3.
lib. 2. de republica. Atque insuper lib. 4.
Meth: orologicorum. Hoc sensu homo. v.
g. interitum, dum crescit, atque ad statum pro-
cedit generari dicitur: quia toto hoc tem-
pore contendit ad perfectionem: idē quo-
que de arboribus & plantis & quibusvis
animalibus censendum est. Contra vero tē-
pus corruptionis vocatur illud quo vnum
quodque a sua perfectione recedit. Vtrum-
que vero istud tempus Arist. æquale esse
putat secundum naturam. Hoc est, aut sem-
per, aut magna ex parte. Ceterum casu quo
piam contingit aliquando ut vtrumque tē-
pus sit inæquale. ut propter humorum re-
dundantiam, aut propter quæcunque aliū
morbum. Atque ideo Arist. dixit equali
tēpore effici ortū atque interitum, nō quæ
cumque, sed naturalem. Antea tamen quæ
Arist. probet verū esse quod dixerat, aliud
huic consuetarium addit. Quod ex eodem
naturam esse videtur, quod explicat his ver-
bis.

Quod fit, ut singulorum tempo-
ra vitæque numerum habeant, atq;
hoc definiatur. Omnium siquidem
rerum ordo constat, & omne tem-
pus omnique vitæ ambitu mensu-
ratur. licet non eodem omnes. Sed
partim minore, partim maiore. his
enim annus ambitus pro mensura
est, alijs anno maior. sunt, quibus
minor.

2. Confe-
tarium.

Illud est. Periodus, atque vitæ cuiusque
rei tempore mensuratur. Ratio est quia om-
nium rerum ordo est: ergo & vitæ cuius-
que. Et quidem cum tempus generationis
rei equalis sit tempori corruptionis, & hæc
tempora sint definita, proculdubio omnis
vitæ, & duratio rei tempore aliquo mensu-
ratur, & definitur. Quamquam non eodē
tempore, sed diverso potius, pro natura

atque substantia vniuscuiusque rei. Alijs
enim rebus tempus longum concessum est.
alijs brevius. Quorundam vitæ mensura
integrum annum complectitur, neque illud ex-
cedit. Quorundam minor est vitæ mensu-
ra. aliorum est maior. Sunt etiam animalia
quorum vita non excedat diē vnum. Quæ
ob eam rem ab Arist. in hist. animalis Ephe-
mera vocantur. satine diaria dici possunt.

Quin & rationibus nostris ar-
gumenta sensus videntur consenti-
re. Accedente enim sole generatio-
nem, abeunte diminutionem, & pa-
ri vtrumque tempore fieri notamus.
Interitus enim & generationis na-
turalis par tempus est. Quamquam
interitus minore subinde tempore
ingruit ob mutuam commisionem.
Nam cum materia inæqualis, nec
eadem ubique sit, generationes quo-
que inæquales necessario erunt. A-
liæque alijs celeriores, aut vicissim
tardiores. Ita fit, ut his orientibus,
illa occidant. Erunt autem, ut dixi,
generationes, & interitus semper
continentes, nunquam prædicta cau-
sa defuturi.

Quod dixerat Arist. superius solem ac-
cessu suo ortum efficere, recessu vero inte-
ritum sive occulorum verum esse probat.
Videmus inquit accedente ad nos sole res
generari: recedente vero easdem corrupi.
Et vtrumque fieri tempore equali. Nā
cum sol arietem ingreditur incipit terra
germinare: arbores frondere, vitæ omnes
accipere, & paulatim sole procedente fru-
ctus perducunt ad maturitatem. Quod con-
tingit spatio sex mensium: cum autem sol
idem libram intrat interire videtur omnia
generari nihil. Folia decidunt. Herba ex-
arescit. & quodam modo inhorrescit ter-
ra: quod sex alijs mensibus accidit donec tē-
dem sol reuertatur ad arietem: idem con-
tingit in cæteris rebus. Quemadmodum in
homine ipso accidere ostensum a nobis est
Paulo superius: ut dubitari non possit æ-
quali tempore fieri ortum, atque interitum
naturalem. Admonet tamen Arist. quod
plerumque

Mittitur
aliquando
vitæ natu-
ralis tem-
pus.

plerumque contingit ut minuatur vitæ tēpus
propter elementorum diversam concretio-
nem. Nā cum materia inæqualis sit. & varijs
mutationibus subiecta, necessario fit ut ge-
nerationes sint inæquales: & aliæ sint cele-
riores, tardiores aliæ. Et interdū, quod vni
rei est causa ortus, alteri importat interitum.
Semper tō (ut diximus) continenter sunt or-
tus & interitus. Neque cessabunt vllō tem-
pore: tum propter efficientem causam, quæ
perpetua est (ut ostendimus) tum etiam pro-
pter materiam, quæ cum vnum corrumpit,
alterius formam suscipit. Siquidem genera-
tio vnius est corruptio alterius.

Et merito, Naturam enim cun-
ctis in rebus optimum quodque ex-
petere putatur. Estque esse quam nō
esse præstantius. esse autē quot mo-
dis dicatur alio in loco est a nobis
explicatum, quod cum omnibus ad-
esse nequeat, ob lōgum a principio
interiectum spacium, deus vniuer-
sum eo, qui supererat modo, com-
pleuit, continentem generationem
molitus. Sic enim maxime ipsum
esse continuari queat. Cum sit pro-
ximum substantiæ, generationem
semper fieri. Cuius, ut sepe diximus
causa latio circularis est. quæ latio
sola continens esse intelligitur.
Quamobrem cætera, quæ per affe-
ctiones, & virtutes in se vicissim
transcunt, ut simplicia corpora ci-
cularem lationem æmulantur Nam
cum aer ex aqua fit, ignis ex aere,
rursusque ex igne aqua generatio-
n in orbem fuisse dicimus, quia ite-
rum recipitur. Horū itaq; recta
latio circularē imitata cōtinēs est.

Cur pro-
sum sit, ne
deficiant,
ortus, aut
interitus.
Melius est
esse, quam
non esse.

Rationē hoc loco reddit, cur naturā p-
uissum recte sit, ne ortus & interitus rerū vllō
tēpore deficerent. Nā cum inquit, & meri-
to. Huc spectat Arist. ratio vero sic conclu-
ditur. natura in omnibus rebus semper id
quod melius est appetit, atque facit, quā re-
gitur adeo optimo maximo: sed melius est
esse, quā non esse. hoc est existere, quā non
existere. Hoc em sensu usurpat in præsentia
Ari. esse quod, ut ipse admonet, multis mo-
dis

dis dicitur. Decē inquit, quot sunt gēra ei-
quod est. Ergo natura semper desiderat gē-
rari: nam quod generatur, accipit esse, sed
fieri non potest ut in omnibus rebus natu-
ra diuina sit, atque immortalis: quoniam nō
omnia æqualiter ad deum ipsum accedūt.
Sed quædam sunt admodum ab eo remota,
& ideo nō poterūt in se ipsas fieri immor-
tales: quare quod reliquū erat, efficit. Deus i-
gitur immensa sua pudentia, atq; admira-
bili consilio continuā esse generationē vo-
luit. quoniam ea ratione natura maxime con-
seruatur, & quo potest modo immortalita-
tem consequitur. Proximē siquidē accedit
ad ipsam veram substantiam, cōtinua gene-
ratio rerum: Ea enim non in diuina eadem
sed species conseruantur. Nā quod generat
non generat quidpiam quod sit idē nume-
ro, sed quod sit idē secundum speciem. Hu-
ius autē perpetuæ generationis inquit Arist.
causa est motus cæli, quia est continuus, &
perpetuus, atque is solus est causa: quia so-
lus continuus atque perpetuus est. Quædam
modū sepe numero dictum a nobis est. cu-
ius motus perpetuitatem & circulem cō-
uersionē, etiam illa corpora simplicia quæ
elementa vocantur imitari student, cum pro-
pter qualitates cōtrarias quibus natura cō-
stituit, vicissim transmutantur: nam cum ex
aqua fit aer, & ex aere ignis. Et rursum ex
ignis aer, ex aere aqua, ex aqua terra, circulo
factam esse dicimus generationem. Quod
iterum ad principium transmutatio redie-
rit. Ergo rectus etiam motus elementorum
dum cælestem imitatur, continuus est, atq;
perpetuus. Nunquā enim cessat mutua ele-
mentorum transmutatio. Nam vere & in-
terdū semper ignis atque aer generantur.
hyeme, vero & nō est aqua & terra. Itaque
ex his omnibus quæ hæctenus a nobis de-
monstrata sunt, facile, si velimus, possumus
accipere oēs causas, cur perpetua sit genera-
tio. Etenim ex parte materia perpetua est.
Quia generatio vnius est corruptio alteri.
Ex parte vero causæ efficientis generatio-
nē, quia cæli motus perpetuus est. Deniq;
ex parte finis quia natura facit quod me-
lius est. atqui cupit perpetuū rem seruare
eandem. Hoc assequi non potest in rebus
singulis, nam illæ quia sunt constitutæ ex
contrarijs perpetuæ esse non possunt, a-
gunt enim semper mutuo contraria. Qua-
re eligit minima malorum, ut in secunda
navigatione contingit, res enim seruat eas
K dem

Elementa
diuina esse
esse qui co-
piant.

Ex omni-
bus rebus
cur perpetua
generatio.

COMMENTARIUS.

Item secundum speciem per generationem, nobis vero, hoc est christianis, qui perpetuam minime putamus rerum generationem negandum est, necessarium esse, aliqd norum quod Arist. concedit necessaria, ut ea ipsa perpetua efficiatur, id est causa efficiens. Nam cum caelum exierit eius etiam latro inirium habuit aliquando: quare eterna non est generatio. Quia causa efficiens perpetua non est. Sed hanc rem accuratius tractamus commentarijs nostris in librum octauo de physicausult.

Quaestio.

Utrum possit homo viuere ultra spacium sibi concessum a natura.

Hic in hoc loco quaestio non omnino impeditur, aut diffinita, ea est, utrum possit homo viuere ultra spacium concessum sibi a natura. Scimus enim quod vitam vitam ambitu quodam & inelucta temporis contineri: ac de finitatem esse. Quae ratio soluitur distinctione naturae: aut enim spacium illud temporis consideramus quod debetur toti speciei, sub qua individuum de quo loquimur, colloca- tur: aut de eo quod debetur ipsi individuo, aut si de priori spatio temporis agamus, fieri non potest, ut individui cuiuspiam vita ultra illud tempus prorogetur, quod integrum speciei concessum est, & natura debetur. Sivero de tempore loquamur quod designatur natura singulis hominibus, nihil vetat illud tempus differri: ut contingat hominem quem prius illam vitam agere quae integrum speciei assignata est a natura. Nam in ipse oportet esse aliquid individuum, quod sit optimum in ea specie. Unde naturae speciem sustinet. Hoc etiam accidere potest, si is homo, ut g. optima sit praeditus valetudine. Deinde ubi optimis utatur: & in loco degat vite acerrimodissimo & diligentem gerat curam valetur vis.

Simul haec haud dubium reliquere id, quod queritur, a nonnullis, cur cum in propria regione corporum quodque fuerit, immenso tempore corpora copulata non desciscut causa huius pra-

bente mutua vicissitudine. Nam si manerent, in sua quodque regione, nec a proximo mutarentur, iam composita fuissent dissipata. Mutantur ergo propter rationem duplicem, tum ipsa mutatio facit, ut nullum in aliqua ordinata constantive regione persistere valeat. Ac generatio quidem, & interitus propter quid sint, & quae ob causam planum fecimus. Author quoque tum ortus, tum interitus quis sit ex dictis satis intelligitur.

Explicat Arist. aliquot quaestiones, quarum solutio accipi potest ex superioribus. Earum altera his verbis proponitur. Quis ob rem ea elementa quibus singula continentur generantur & corrumpuntur, non fuerint separata ab ipsis rebus singulis, & in suas proprias sedes concesserint? Dubitandi ratio duplex est: una quia singula elementa cupiunt esse in suis locis. Quoniam in eisdem recto habent, ut lib. 4. de phys. auscultat docet Arist. altera est quia cum perpetuis sunt generationes multum tamen tempus exactum iam est, in quo potuerunt distrahi, atque diuisa rebus mixtis. Admonet tamen Arist. hoc ipsum a nonnullis antiquis philosophis in quaestione vocari solere: deinde huius quaestiones explicationem sumendam esse restat, ex his quae hactenus disputata sunt: atque etiam definita: quod significat illis verbis, simul haec, quae dicta inquam sunt Paulo superius haud dubium reliquere: sed explicare potius id quod queritur a nonnullis, & Respondet Arist. cum ait, causam huius praesente, & c. Causa igitur cur ita res contingat est ipsorum elementorum mutua transmutatio. Etenim si elementum non mutaretur ab eo quod est proximum, iam esset separata elementa: & unumquodque existeret in suo loco. Sed quia inuicem mutantur, atque ex uno aliud fit: & mutata ratione semper ex eisdem mixta generantur per mutuum concursum eorumdem elementorum. Mutantur vero elementa duplici ratione, ab oriente inquam in occidentem: & ab occidentem in orientem: propter inequalitatem motus solis: quae quidem inequalitas perinde iudicatur, ac si duplex motus esset, quod Paulus superius Declaratum est: deinde epilogum facit eorum quae dixerat, planum inquitens fecimus

Cutelem ta res com po licia no delectant. Ratio.

Soluit que stione pnt loqoy bus

Cur elem ra mutan tur.

LIBRI SECVNDI.

fecimus, propter quid, aut quae ob causam sint generatio & corruptio. Reddidimus enim Paulo superius triplicem causam. Materiam inquit, efficiens, & finem. Praeterea satis inquit, ex dictis intelligitur quis sit author ortus & interitus. Author enim est obliquus motus, atque inaequalis orbis solis, ut diximus.

Ceterum necesse est, ut supra alio in volumine demonstrauimus, aliquid quis motor sit, si motus est futurus. & si motus semper est futurus, motor semper existat & si continuus, ut vnus sit idemque ortus & interitus alterationisq; immunitis. & si plures motus orbiculares, principia quoque plura sint quae non omnia vni principio subiiciantur. quod si tempus continuum est, motus quoque continens necessario existit. Siquidem fieri non potest, ut absque motu tempus sit. Tempus ergo est numerus alicuius continui motus, ac proinde circularis, ut initio disseruimus.

Consuetudo Auusto.

Cur motu cali sit per petuus.

Consueuit Arist. quemadmodum a me obseruatum est lib. 8. de physicauscultura rebus sensibus, & magnitudine praeditis sermone transferre, ad id quod corpore omnino, & magnitudine vocat. idem quoque facit in praesentia: nam primum ipsum motorem inquit, qui expertus omnino corpore, atque materia est, quo moueto, causam reddit motus perpetui. Est igitur secunda quaestio qua Arist. inquit in praesentia, haec, cum sit ortus perpetuus, quia motus caeli perpetuus est, quid caelestis sit cur ipse caeli motus sit perpetuus. & cum generatio continua sit, quia latitudo est continua. Unde accidat ut motus sit continuus. Vt utique rei rationem reddat Arist. utraque tamen breuiter explicat, quoniam alibi, nempe 8. lib. phys. longiore de eadem re disputationem habuit. Prioris vero quaestioni explanationem sic inuestigat: est motus, ergo est motor. Antecedens notum est, & consequentia probatur cap. 1. lib. 7. de physicauscultura. quo loco scriptum est: omne quod mouetur necessario debere ab alio moueri. Deinde, est vnus motor, ergo est etiam vnus motor: plures siquidem motores non

possunt efficere vnum & continuum motum: & melius est vnum esse motorem, quam plures, quia natura melius rem facit per vnum medium, quam per plura. Quod si plures sint motores quae mouendi principia vocat Aristot. omnes illi ad vnum primum referuntur: qui est immobilis. Tertio, est vnus perpetuus motus, ergo est vnus perpetuus motor. Nam si cum motus sit perpetuus, motor perpetuus non esset, esset aliquando motus sine motore: aut aliquid seipsum moueret. Quare est vnus perpetuus, atque idem numero motor, qui neque generari, neque alterari, neque vliam subire mutationem possit. quod 8. lib. phys. demonstratum est. Verumtamen quoniam non probauerat superius motum vnum esse, atque continuum, hoc probat ex ratione, quia tempus in quo agitur ille motus vnus est atque continuum. Antecedens probatum est ab Arist. 4. & 8. lib. de physicauscultura. consequentia vero probatur, quia tempus est mensura motus. Non enim sine motu esse potest, ut lib. 4. de phys. Arist. monstrauit. Quare & mensura continua est, illud etiam vnus atque continuum erit, quod mensuratur. Est ergo motus continuus, quia tempus continuum est. Non autem quibus motus, sed motus caeli, qui circulo fit quemadmodum 8. lib. phys. monstratum est.

Sed utrum ob eius, quod mouetur continuum motus continuus esse dicitur: an quod id in quo mouetur, ut locus, vel affectio continens est? Nepe quia quod mouetur est continens, quo modo enim affectio continua est nisi quia res, cui accidit est continua: quod si continuum eius, in quo fit motus, causa est continui motus, hoc soli loco adest, quippe qui aliquam habet magnitudinem. Huius autem circularis tantum continuus est, quare idem sibi semper est continuum. Corpus igitur, quod irrequieta vertigine rotatur, motum efficit continentem, motus ipse tempus.

Postremo vertit Aristot. in quaestione, cum dixerimus motum continuum esse, vnus motor: plures siquidem motores non

Est motus caeli conti nuus quia tempus est continuus.

Vnde sit motus coeli continuus.

COMMENTARIUS.

de accipiat ut sit continuus, nunquid ab eo quod mouetur, an a loco in quo sit motus. An ab illa affectione, ad quam motus contendit, & que per motum comparatur? Respondet Ari. quod non est motus continuus propter affectionem motu comparatam. Siquidem ipsa affectio continua, & quanta non est per se, sed ex accidenti, ut Ari. testatur in categoria quant. raris. Tantum enim album inquit, fore dices, quanta fuerit superficies. Quod autem per se continuu non est, non potest efficere ut aliud quantum, at que continuum sit. Neque preterea motus continuus est propter locum in quo continetur. Nam cælum ipsum, ut lib. 4. phys. monstrauimus Ar. opinione, in loco non est. reliquum est igitur ut dicamus, motum continuum esse propter magnitudinem, que mouetur, in qua motus existit, tanquam in subiecto. Cælum enim quod in circulo agit, semper est idem, & hinc ipsi continuu. Quare ab ipso corpore quod mouetur, nempe a cælo, accipit motus circularis ut sit continuus, quia vero motus continuus est, tempus etiam in quo ille motus sit continuu est. Sed obijces, quo nam pacto prius ostendit Ari. continuum esse motum ex tempore, nunc uero mutatione, quia motus continuus est, colligit tempus esse continuu? Dicendum est, bisariam posse nos fidem cuiuspiam rei facere, vel a priori, atque ex causis, vel a posteriori: superius, a posteriori ostendit motum esse continuu, nempe ex tempore, quod demonstrauerat esse unum atque continuum lib. 4. & 8. phys. nunc uero a priori demonstrat motum esse continuu: ex magnitudine in qua existit. & hinc etiam a priori tempus continuu esse demonstrat. & cum se motu consequantur continuus motus & tempus continuu, potuit quidem Ari. uti motu continuo ad probandum tempus esse continuu: & tempore continuo, ut probaret motum continuu esse.

Obiectio
Solutio

Argumentum cap. II.

Superiore cap. Ari. ostendit inesse generationibus continuitatem, quam in his que continenter mouentur secundum generationem, inesse, id quod est deinceps, hoc est, ut unum post aliud generetur. Presenti cap. querit, utrum in his que generantur in necessarium, an po-

tius nihil omnino sit quod necessarium generetur, sed omnia contingenter eueniant.

Cap. II.

Sed quoniam ijs, que per generationem vel alterationem, vel denique per mutationem continenter mouentur ordinem constare cernimus & horum alterum post alterum fieri, ut nulla fiat intermissio, dispiciendum est, utrum aliquid necessarium sit futurum, an nihil, sed omnia possint non fieri. Nam quedam non est dubium.

Initio, more suo, sententiam quam explicare studet ante oculos ponit Ari. ea est, cum eterna mus ordinem quedam seruatur, ita ut unum post aliud sequatur, & nulla fiat intermissio in his que continenter, perpetuoque mouentur per generationem, vel alterationem, vel per aliam quamcumque mutationem, quæstio existit utrum aliquid fiat necessarium, ita ut non possit non fieri, an potius nihil fiat necessarium, sed omnia fieri possint, & non fieri. Respondet Ari. proculdubio quedam fieri necessarium, interdum enim fit ut cum est aliquid, necessarium aliud, quia est illud, futurum sit. Exempla gratia. Vapores qui ex locis humidis a sole excitantur sepe numero postquam excitati sunt, necessarium coguntur & postquam coacti sunt, in pluiam soluentur necessarium, terramque necessarium madidam efficiunt: ista sententiam veram esse probat Ari. duobus argumentis: quorum alterum sumit ex communi usu loquendi, & traditur his uerbis.

Respondet Ari.

Vnde existit initio discrimen inter fore, & esse debere. quod enim fore verum est dictu, id aliquando esse verum sit oportet. quod autem esse debere, hoc non fieri nihil prohibet. potest enim aliquis ingredi debere, idemque non ingredi.

Ratio uero ea est, quia in his que nondum sunt, sed possunt esse in tempus futurum, esse uolumus

nimus uti uerbo erit, & uerbo futurum esse aut esse debet, sic enim rectius uertitur grecæ uox uerbi erit, tunc temporis utimur cum res necessario futura est. Sic enim dicere solent post hunc uerum erit. Post uerum erit estas: quia necessario sic accidit. Uerbo autem illo, futurum est, utimur cum de illis rebus futuris agimus, que non erunt necessario, sed poterunt etiam non esse: tunc enim erit dicere futurum esse quodpiam, ac si dicimus, contingere posse ut fiat, & licet non accidat, quod futurum esse dicimus, non recte quispiam putabit nos esse mentitos, ut si dicamus coniecto semper in terram spiritus futurum est, futurum pro contingenti uerpatimus. Simili uerbo Ari. utitur in hinc de interpretatione cap. de futuris contingentibus, cum ait, in singularibus uero & futuris non similes tenet. Quænammodum est a me commentarijs in eundem locum explicatum. Quare cum aliquid uerum sit necessarium ea propositio in qua uerum uerbo futurum inquam uerbo, est. Proculdubio in aliquo futuro, eueniet necessarium. Quod ex uerbo uocabulo mouetur in eadem. Secundo eandem probat sententiam ex rebus ipsi quæ sit.

Rerum generationis
Syllabus

et aliter
et aliter
et aliter

necessariam esse generationem aliarum: uero resu minime: sed omnino contingente. Per similes rerum diuisione usus est Aristot. ut eo loco accuratè nos diximus, in lib. de interpretatione, cap. de futuris contingentibus. Nam ut demonstrat propositionum alias esse de futuro contingenti, alias minime, accipit, rerum alias necessario existere, alias nequaquam.

Neque hoc necessario erit. Utrum igitur cuncta huiusmodi sunt, an locus? Sed quedam necesse est simpliciter fieri. Et ut non esse quedam non possunt, alia possunt, sic ite fieri. Ut solutia fieri necessarium est, nec fieri potest, ut non efficiantur. Sed si prius factum esse necesse est, si futurum est posterius, uerbi causa iactum esse, fundamentum, si domus est futura, & iactum præfuisse, si fundamentum est iactandum, nisi si fundamentum iactum fuit, necesse est domum fore, an non nisi illud esse simpliciter sit necessarium, quod si hoc sit necessarium, necesse ite erit, iacto fundamento domum fore. Sic enim prius se habebat ad posterius, ut si hoc esset futurum, illud necessario factum fuisset.

Cum dixisset Ari. in generatione rerum contingentium, quam exemplo uolumus, non reperiri necessarium quemadmodum reperitur in generatione rerum que existunt necessario, inquit, utrum aliquo modo possit necessarium reperiri in huiusmodi rebus que contingenter sunt. Hoc autem rogat his uerbis. Neque hoc necessario erit. hoc quod contingenter esse, & fieri diximus? Nam per interrogationem uerba profertenda sunt. Utrum igitur cuncta, que uidentur contingenter existunt, eundem sunt, id est contingenter generantur an secus potius accidit. Ut inquam sint nonnulla que necessario fiant, hanc quæstionem adducit in presentia Arist. ueruntamen ut eam soluat, admunet nos, quod necessarium bisariam dicitur, aliud est enim necessarium simpliciter, aliud uero ex hypotesi aut ex suppositione, seu positione: omnibus enim his uocabulis ad rem eandem significandam solemus uti. Simpliciter necessarium illud

Verum est
et que contingenter existit, generentur necessario fiant, hanc quæstionem adducit in presentia Arist. ueruntamen ut eam soluat, admunet nos, quod necessarium bisariam dicitur, aliud est enim necessarium simpliciter, aliud uero ex hypotesi aut ex suppositione, seu positione: omnibus enim his uocabulis ad rem eandem significandam solemus uti.

illud est, quod omnino non potest non esse: quo sensu accipitur necessarium eam ariemus, ex priori necessario sequi potest: me
 Ex suppositio
 non omnino, & perse necessarium est: sed ob
 eam rem, quia aliud est: hoc sensu semina
 ia esse, necessarium est ex suppositione si
 fructus prodierint: & fundamenta posita
 esse, necessarium est, si domus confecta sit.
 Non enim simpliciter necessarium est iace
 re fundamenta, aut semina solo spargere.
 Nam potest vtrumq; non esse, cateru si po
 namus fabricatam iam esse domum: necesse
 est iace esse fundamenta: & si conceda
 mus fructu prodijisse, necessarium est iacea
 esse semina: est igitur ex suppositione ne
 cessarium, cu ex posteriori sequitur prius:
 quemadmodum cõtat propositis exemplis.
 Cum ergo duplex sit necessarium, inquit Ar.
 quod necessarium simpliciter non potest re
 periri in his quę contingenter generantur:
 & fieri possunt atq; non fieri. Consideratur
 tñ in eisdem necessarium ex suppositione.
 Neq; solum hæc, sed præterea res oēs com
 munitate huiusmodi necessario. Nam in re
 bus omnibus cernitur, quia quę contingen
 ter generantur non simpliciter sunt necessa
 ria: possunt enim esse acque non esse. Ex sup
 positione vero, hoc est, si aliud sit, nihil verat
 esse necessarium, ut ostensum est exemplis.

Si ergo posterius fieri est necesse, ut
 prius quoque fiat, est necessarium. &
 si prius, ut posterius, at nõ idcirco,
 sed quia positum est, futurum esse ex
 necessitate. In quibus ergo poste
 rius esse est necesse, hæc reciprocare
 licet. Ut semper si prius est factum,
 posterius fieri sit necesse.

Comparat Arist. inter se vtrumq; genu
 necessarium, atq; ita ait: q; in his rebus in qu
 bus est necessarium ex suppositione, nõ oport
 tet ut sit etiam simpliciter necessarium: &
 hoc aperte constat exēplis propositis: ut ve
 ro in quibus est simpliciter necessarium, pro
 culdubio erit necessarium ex suppositione.
 nam convertuntur. Siquidem primo existi
 te, secundum etiam existit: & rursus secu
 do existit, primum existit, etenim si homo
 sit, apium ad ride, dum est. & si est apium ad
 ridendum, est etiam homo. Quare hæc reci
 procati, & retro commutare optime possunt.
 Quod in priori genere rerum non omnino

reperiri potest. Admonet tamen Ari. quod
 licet in his quę sunt simpliciter necessaria
 ex posteriori sequatur prius, necessario nõ
 sequitur, quia posterius est: quemadmodum
 accidit in necessario ex suppositione, sed
 potius ita euenit, quia primum natura sua
 necessarium est: neq; pot non esse aut nõ fieri.

Si ergo infinitum deorsum progre
 diatur, hoc posterius fieri nõ dico
 simpliciter, sed ne ex positione qui
 de fieri necessarium erit. Sēper. n. alte
 rü præcedat necesse est. quare & il
 lud factum fuisse oportet. Ita si nul
 lum est infiniti principium, ne pri
 mum quidem aliquid erit, quam ob
 rem fieri sit necessarium.

Accipit paulo ante, duplicem usum ne
 cessarium, eius in qua quod simpliciter neces
 sarium est & quod ex suppositione. Ostendit
 etiam reciprocari consequentiam in neces
 sarij simpliciter, quia si sit prius, est etia po
 sterior: & mutata ratione. Solum quia sim
 pliciter est necessarium vtrumq;. Quod nõ
 ita cõtingit in necessarijs ex suppositione.
 nunc docet quæ nam ea sint in quibus repe
 ritur simpliciter necessarium. Sed prius o
 stendit quæ sint, ea in quibus minime repe
 ritur id genus necessarium. Atque ita quæ
 non reperiri necessarium simpliciter in his
 quæ secundum rectum moventur, ut deog
 rum aut sursum, is enim est motus rectus.
 nam neque in his quæ recte moventur, sed
 in infinitum, neque in his quæ secundum
 lineam rectam moventur, sed finitam, pri
 us probat, verbis inquam propositis, non
 inesse necessarium in his quę moventur secun
 dum lineam rectam infinitam. Nam in qu
 bus est simpliciter necessarium, si sit poste
 rius, necessarium est etiam prius, at vero vbi
 infinitum est: primum non est. Neque præ
 terea secundum. Quia si primum esset prin
 cipium esset: atque ita non esset infinitum.
 Ergo non reperitur in his necessarium sim
 pliciter. Imo verò neque necessarium ex sup
 positione. Quoniam eum est quidpiam ne
 cessarium ex suppositione, si sit secundum,
 necessarium est etiam primum, ut ostendimus
 animaduerte tñ secundum rectum fieri mu
 tationem: cum nunquam eò regredimur,
 vnde abieramus. circulo vero fit: eum reuert
 simur eodem vnde semel discesseramus.

Verum obijciat aliquis Arist. rationem
 illam

In quibus
 reperitur
 simpliciter
 necessarium.

Mutatio se
 cundum re
 ctum

Circulo
 Obijciat

ita non esse omnino efficacem: nam licet
 infiniti nõ possimus primū accipere, neq;
 enim est quidpiam in infinitis primum, aut
 secundū, proculdubio in eo reperitur suc
 cessio quædam, & vnum post aliud existit,
 quemadmodum contingit in tēpore, quod
 est infinitum. Est enim in eo deinceps: qua
 re in mutationibus illis quæ secundum re
 ctam lineam procedunt, licet neque primū
 sit, neque secundum successio inerit: &
 vnum post aliud: ergo ea ratione quæ vsus
 est Arist. non satis probatur in mutatione
 recta infinita, non adesse necessarium: pro
 bari tñ euidenter poterit, quia omnis muta
 tio, & præterea omne quod fit, gratia finis
 fit: infinitum vero sine vacat: nulla igitur
 mutatio necessario erit secundum rectam
 lineam infinitam.

Sed obijciat rursus aliquis, ad huc in re
 ctâ mutatione infinita & secundum rectum
 reperiri necessarium. Nam hominum gē
 ratio iuxta sententiam Arist. infinita est: fit
 enim tempore infinito, & secundum rectum
 efficitur (ut apparet) atqui necessario ex
 homine generatur homo. Respondet Philo
 sophus in mutatione illa quæ ex homine ho
 mo generatur, inesse necessarium. Cateru hoc
 euenit quia illa mutatio secundum speciem,
 quæ ex homine generat homo, circulo fit.
 Nam ab eodē in idem fit reditio: primū en
 it homo deinde semen. Postea embrio: po
 stem o puer, & rursus hō, & semē, ac cetera
 quæ diximus: atque id perpetuo ita fit.

Sed ne in his quidē, quæ sine ha
 bēt, verū est dictu, hoc fieri necessa
 rium esse, exēpli gratia domū edificari,
 cū iactū fuerit fundamentū. cū n.
 iactū esset, nisi sēper hæc necessario
 edificaretur, accideret, ut semper ef
 fet, quod pot non semper esse. At o
 portet gnrations semper esse, si hui
 gnratio semper est. Nā quod neces
 sario est, id sempiternū est. qm quod
 esse est necesse, hoc ut non sit, fieri
 nõ pot. Hęc ergo sic reciprocatur,
 ut si quid necessarium sit, idē sempiter
 num sit, necessarium sit. Et si huius
 generatio ex necessitate sit, sempi
 terna quoque sit, ac vicissim sempi
 terna, eadē ex necessitate. Si cuius

ergo generatio simpliciter est neces
 saria, necesse est in orbem eat, ac re
 ciprocetur. Generatio. n. finem ha
 beat oportet, aut infinita sit. & si in
 finita, vel in rectū, vel in orbem, ut
 aut in rectū sine careat, fieri nõ pot,
 si futura est sempiterna. Principiū
 nāq; prorsus desideratur. siue deo
 sum ad futura, siue sursum ad exacta
 spectes. At licet gnratio sine careat,
 eius tamen principium habeatur o
 portet. & ipsa sempiterna sit. Quo
 circa necesse est, ut in orbē eat, ac
 pinde, ut reciprocetur. Verbi cau
 sa, si hoc esse necesse est, ergo & id
 quod prius, & si hoc, posterius quo
 que fiat oportet. idque semper abs
 que intermissione. haud. n. interest,
 hoc per duo, an per plura dicatur.
 Simplex ergo necessitas in circula
 ri motu, & generatiōe posita est. Tñ
 si in circulari, necesse est singula gē
 ni & genita esse, & si hoc est neces
 se, horum generatio in orbē currit.

His verbis docet simpliciter necessarium
 non reperiri in illis mutationibus quæ sunt
 secundum rectam lineam finitam. hoc ita pro
 bat, quod sit necessarium simpliciter, semper
 fit. Quod aut sit secundum rectam lineam
 non semper fit. Ergo simpliciter necessarium
 non inest in mutationibus secundum lineam
 rectam finitam. Nota est consequentia: a
 lioqui duo contradictoria essent vera: si
 quidem quod semper fit, non semper fiet.
 Maior est manifestis ex definitione eius quod
 est simpliciter necessarium. Minor etiam
 constat, quia omnes mutationes quæ sunt
 secundum rectam contingentes sunt: quo
 niam sunt mutationes singularium, quæ
 contraria non sunt, secundum quam ex Il
 lephonso parente nostro Balthasar, ex Isai
 thasate Franciscus, & ceteri simili modo
 procedunt. Hinc colligit Arist. necessarium
 simpliciter soli motui illi inesse qui in or
 bem fit. Nam si in circulari generatione pri
 mum existit, erit etiam in eadem secundum
 necessarium: & si secundum, erit similiter pri
 mum. Ista vero latio perpetua est: & princi
 pium quidem habet. Siue aut fiat per pa
 rtes

COMMENTARIUS.

clora media, siue per plura, hanc in orbem mutatio nihil refert: modo in orbem reeur- rac motus. Idem enim accidit cum duo me- dia tantum luminus: & hoc modo fit veri procedit, vsq; si terra est, necessario est aqua. Et si aqua est, necessarium est terra: vel iat hoc modo, per plura media, si terra est, nec- cessum est esse aquam. Et si aer ignem: & si ignis terram, atque ita deinceps semper in orbem. Quam obrem absolute, atque sim- pliciter necessarium tantum reperitur in so- motu, & generatione quae fit circulo: si no- vero haec inter se ita sunt affecta vt si gene- ratio in orbem est, necesse sit singula gene- rari: & si singula generatur, necesse est ge- nerationem esse autem.

Quae motu ita se habet, vt quo- niam motus circularis, vt alias expli- cuimus, motusque caeli sempiternus est, necessarium, & hoc sunt, & motus sine futuri, quicunque ab hoc motu proficiscuntur. Iuque ob hunc sunt. Na si quod in orbem mouetur, id sem- per mouet quidpiam, necesse est, vt horu motus circularis sit, quod sic declaratur. Existente superiore le- tione, sol sic in orbem rotatur, tu ob hunc circulari anni tempora vol- untur ambitu, redeuntque. & cum haec sunt, cuncta ab his sunt.

Generatio in orbem fa- da pepe- tua.

Alio etiam argumento demonstrat per- petuam esse generationem, do impliciter ne- cessariam, quae in orbem fit. Ne in perpe- tuu circulari, quo caelum agatur. Na quae admodu monstratum est. Iu de phylau- scul solus motus circularis aeternus est, qd si simpliciter necessarium solis aeternis, & quae semper sunt inest, vt ostendimus Paulo su- peri, primo & per se simpliciter necessarium motu motui caeli: est aeternus. Quae tunc vero motus a motu caeli habent quod sint aeterni. Nam quia motus hinc amentu, aete- nus est, motus etiam planetarum est aete- nus. Et quia motus solis per Zodiacum est aeternus, etiam est aeternus reditus temporu anni, hiemis, veris, aetatis autumnu, est enim circularis. Et quoniam anni tempora circu- lo redeunt, generatio & corruptio planta- rum atque animalium circulo efficitur. Et aeternitatem habet. Nam generatio & cor-

ruptio naturalis ortum habet a tempo a anni mutatione.

Cur igitur quaedam sic fieri vide- tur? verbi causa aqua & aer in orbem sunt, & si nubes futura est, vt plu- uia sint oportet, & si pluuia, vt nu- bes, homines autem & animalia no reflectuntur in se, vt idem iterum fiat? Haud enim est necesse, vt si pa- ter fuerit genitus, tu quoque gene- reris. Illud est necessarium, si tu ge- nitus sis, vt pater quoq; genitus fue- rit. Sed haec generatio recte proce- dere videtur.

Duas deinde adducit Arist. questiones: atque illas soluit. Alteram his verbis. Cur haec reciproca generatio non contingat in omnibus generaliter: sed tantum in aliqui- bus: rem probat exemplo: aqua inquit in aerem conuertitur, & aer in aquam. Et si nubes facta fuerit, subsequit pluuia: si plu- uia fiat oportet nubem praecessisse; homines vero, atq; etiam caetera animalia non eode modo reciprocantur. Neq; ita in se redeunt, vt idem homo fiat qui antea fuit: non est enim necessarium, vt tu nascaris, si pater tuus, na- tus est: potuit siquidem te non generare: si- cut sic necessarium, vt tu facis pater tuus se tu natus es. Respondet Arist. huius rei illa esse rationem, quoniam haec generatio filij ex patre non est in orbem, sed recta potius est enim secundum numerum: aut singula- rium haec mutatio. Altera vero transmuta- tio elementoru secundum speciem fit, qua- do quidem non recurrit idem aer secundu numerum. Sed secundum speciem, caeteraq; modo simili. In generatione autem secun- dum speciem quia circularis est, recte id po- test accidere, quod videmus.

At principium considerationis hoc iterum est. Vtru omnia simpli- citer reciprocantur, an no. Sed quae- dam numero, quaedam specie tantu. Ergo quorum mobilis substantia im- mortalis est, haec haud dubie eadem erunt. Na motus sequitur motu, quo- ru vero mortalis, & caduca, haec vt eadem specie, non numero reddan- tur, est necesse. Quare aqua ex aere, & aer,

Cue reci- proca gene- ratio non in omni- bus contin- get.

Responde- Arist.

